

L. g. Sept.

Island.

116^a.

Rask

<36632018490019

<36632018490019

S

Bayer. Staatsbibliothek

A n v i s n i n g

till

Isländskan

eller

Nordiska Fornspråket,

af

ERASMUS CHRISTIAN RASK,

Från Danskan öfversatt och omarbetad

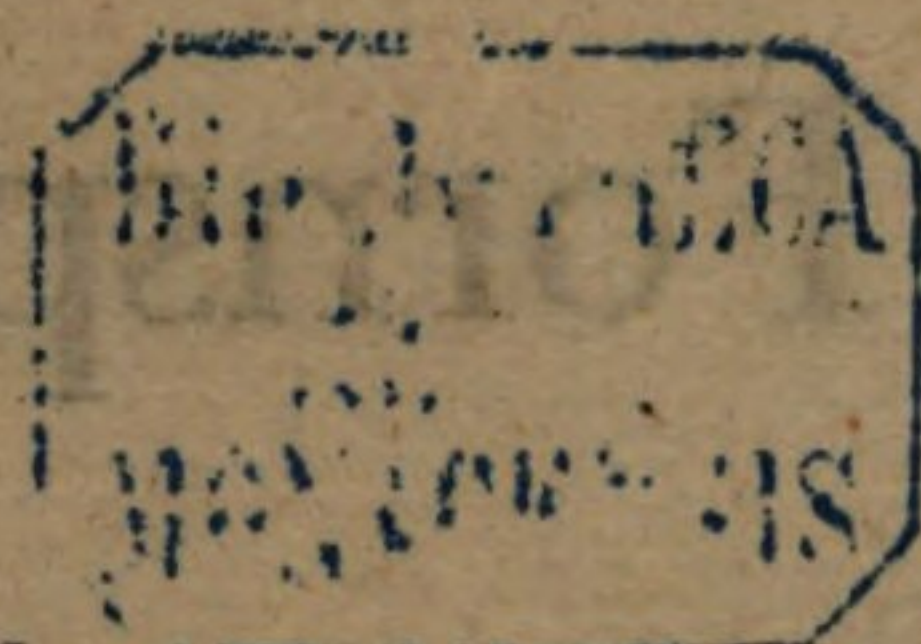
af

Författaren.

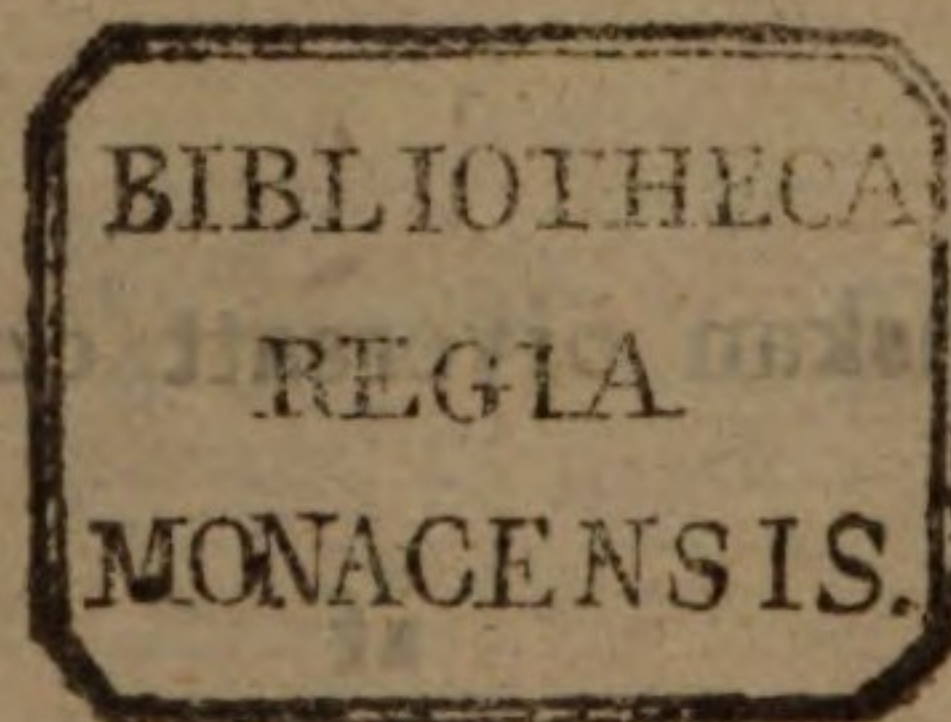
S T O C K H O L M,

tryckt hos OLOF GRAHN, 1818.

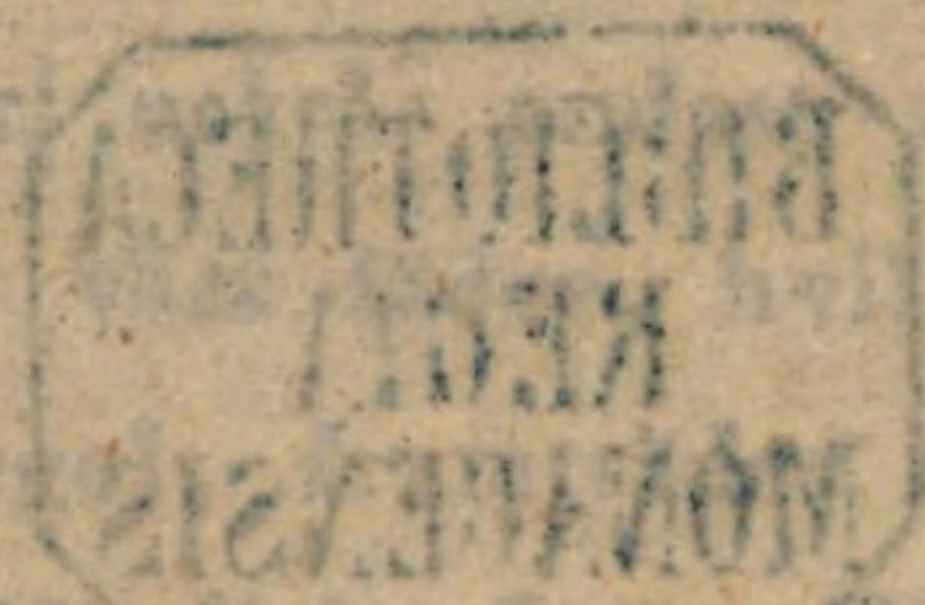
På Mag:r A. Wiborgs förlag.

Æ mân lifa,	<i>Vivent in æternum,</i>
nema öld fariz,	<i>ni gentes perierint,</i>
bragna lof,	<i>populi laudes,</i>
eða bili heimar.	<i>ruerintve mundi.</i>

Konungens Trotjenare,
Högärevördige och Höglärde
Herr Kongl. Hofpredikanten,
Magister *A. A. AFZELIUS*.

Det var Ditt nit för de Nordiska fornhäfderna, samt Din vänskapliga och gästfria invitation, som bevekte mig, att denna gången taga vägen hit, utom hvilket denna försvenskade omarbetning af min Isländska språklära aldrig skulle utkommit. Har derföre det-

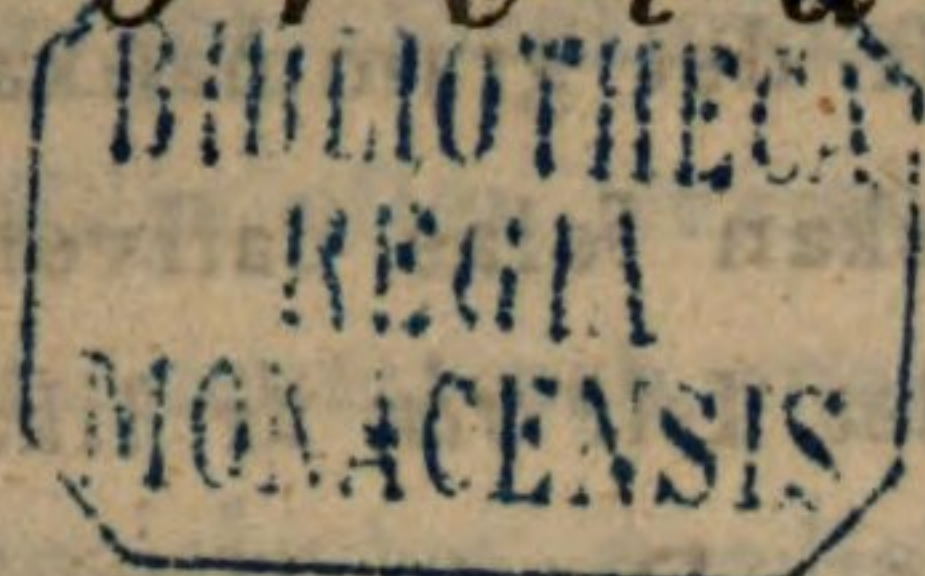
ta lilla arbete någon förtjenst, så tillhör den egentligen Dig. Jag erkänner detta med glädje, i det jag går att offentligen hembära Dig min tacksamhet. Om jag derföre ännu kallar detta arbete mitt, så är det endast för att kunna lemna det såsom en afskedserinran från

Din evigt förbundne vän

Er. Chr. Rask.

F ö r e t a l.

På en tid, då Nordiska nationernas uppmärksamhet på sig sjelfva och känsla för sina fäder, deras litteratur, historia och mytologi, blifvit så kraftigt väckt, behöfves visserligen icke långa ursäkter för ett försök, att beskrifva förfädrens språk, med hela dess särskilda struktur och inrättning, med andra ord, *en Isländsk språklära*; ett försök, som, måtte det lyckas, i anseende till allt det anförda, är af allrastörsta nytta och vigt.

Språket behöfver också endast att kännas för att uppväcka vördnad för våra fäder, hvilkas hela anda deruti, liksom i en spegel, framträder för oss. Blott att man icke förblandar Nordiska fornspråket med medeltidens Svenska, Norrska och Danska; ty sedan fornspråket i de Nordiska Riken började förstöras och bortblandas med Anglosachsiska, Tyska och Latin, uppkom en jäsning eller förbistring i språket, som fortfor genom flera sekler, förr än de olikartade delarne hunno förena sig och utbildas till de två nyare Skandinaviska språken: Danska (eller Norrska) och Svenska. I denna jäsningsperiod voro nordiska språken rå och barbariska, främmande ord och former, ordfogningar och talsätt utan smak och harmoni, blandade med inhemska, betydelsen vacklande, föredraget ojemt och icke sig sjelft

likt hos två författare? Man skulle mycket misstaga sig, om man föreställde sig Nordiska fornspråket sålunda beskaffadt. Tvärtom är det grammatikaliskt fullkomligare än Tyskan, t. e. Tyskan felas dativen af *sich*, svarande till *mir*, *dir*, men det Isl. *sér* är lika allmänt i dagligt tal, som *mér* och *þér*. Det är äfven mycket mera väljudande, emedan det icke har de obehagliga hvisslande ljud, *ch*, *sch*, *tsch*, ej heller så hårda tveljud och medljud, t. e. *riða*, *reiten*, *slètt*, *schlecht*, utan dock att å andra sidan vara så vekt som de nyare Nordiska språken, t. e. *breið* *bred*, *taka* *taga*. Prof. Sjöborg förklarar derföre med rätta i dess ypperliga *Inledning till kännedom af Fäderneslandets Antiquiteter* 71. S. "Man kan utan djerfhet påstå, att gamla Göthiskan *) var mera re-

*) *Göthiska* betyder här, som hos de Svenska i allmänhet, *Isländska* eller Nordiska Fornspråket. Namnet är väl i sig sjelft likgiltigt; men det tyckes dock obehvämt att taga det af *Götherna*, som aldrig utgjort någon hufvudstat i Norden, hvaremot Isländarne äga de billigaste anspråk, emedan de ensamme hafva bevarat fornspråket och åt efterverlden öfverlemnadt nästan hela Skandinaviska fornlitteraturen. Se annars afhandlingen om dialekterna. *Göthiska* namnet är dessutom det enda, hvarmed vi kunna beteckna hela den stora folkstam och språkclass, hvartill vi höra; ty *Germaniskt*, som några Tyskar velat kalla den, innefattar endast den ena hälften, som är motsatt den *Skandinaviska*, och kan således ingalunda användas om densamma.

gelbunden, ren, kraftfull och rik, än nya Svenskan." Äfven förtjenar att här anmärkas, huru sorgfälligt naturen i språkbyggningen har sökt förekomma missljud i de ändelser, som ofta följa efter hvarandra. Substantiverna hafva således i dat. neutr. och masc. *i*; adjectiverna *u* och *um*, i foem. deremot subst. *u*, adject. *vi* (*mi*, *li*), annars skulle de i förbindelse med hvarandra och med artikeln blifva alltför enljudande, t. e. *landi-nu*, *manni-num*, *jörðu-nni*, eller i þessu *landi*, af öðrum *manni*, o. s. v. Äfvenså i plur. är subst. ändelse i masc. *ar*, foem, *ir*, *ur*, adjectivernas tvärtom i masc. *ir*, i foem. *ar*, t. e. *hestarnir*, *ferðir-nar* eller *góðir hestar*, *margar ferðir*. Högst anmärkningsvärd är ock naturens hushållning med adject. ändelser; de hafva nemligen, i bestämda formen, endast tre ändelser *i*, *a*, *u*, men behöfva också icke flera, till att åtskilja de former, hvilka i artikeln äro lika, t. e. *hinn góði ó ayaðos*, *hinn góða tov ayaðov*, *hin góða ñ ayaðn*, *hin góðu ta ayaða*. Alla öfriga former åtskiljas tydligt i artikeln (171. 217).

Isländskan utmärker sig äfven med en rikedom, som i synnerhet i poetiska språket är ojemförlig med andra bekanta språk, samt en böjlighet och skicklighet till att bilda nya ord, hvarigenom det i renhet och originalitet vida öfverträffar alla nyare språk i Europa; till bevis vill jag endast anföra några exempel: *sendimaðr*, *sendiboði* Gesandt, Ambassadeur, *rikistjórn* regering, *sæt-tarstefna* fredscongress, *málstofa* audiensrum, *fundr* audiens, *guðspjall* evangelium, *guðspjallamaðr* evangelist, *guðspjall-*

igr evangelisk, höfuðskepna element, stafrof alfabet, rita skrifva, rit skrift, frumrit original, orðfæri styl, saungfæri eller hljóðfæri musikaliskt instrument, minnugr, minnisgóðr memor (104). Grekiskan är det enda bekanta språk, som häruti kan jemföras med Isländskan; dock äro ganska ofta de Isländska orden mycket bättre än de Grekiska, emedan de beteckna en mera väsendtlig del af begreppet. Sålunda är *mælifræði* tydligare än *μαθησις*, *edttúrufæði* och *eðlisútmálan* eller *eðlisfræði* rättare åtskillda än *Φυσικη* och *Φυσιολογια* o. m. fl. Latinen har hämtat nästan alla sina termer ur Grekiskan, t. e. *Philosophia*, *peripheria*, *centrum* o. s. v., och de nyare språken åter sina ur Latinen; men termerna hafva genom denna öfverflyttning blifvit förvandlade till döda ljud, som måste hvart för sig fästas i minnet, och innehålla för de nyare nationerna alldeles ingen synbar grund till sin betydelse (290), hvaremot de Isländska omöjligt kunna höras, utan att strax begripas, äfven af den enfaldigaste bonde.

Dock, emedan hvar och en, som skrifver en Grammatik, plägar anbefalla sitt språk för dess inre fullkomlighet, och emedan sällan någon för denna inre fullkomlighets skull plägar studera ett främmande språk, skulle allt detta ingalunda vara tillräckligt; men Nordiska fornspråket saknar icke anbefallande egenskaper i många andra afseenden. Har Nordens *Gudalära*, *Antiquiteter* och *Fornhäfder* något värde för oss, så är ju Isländska Litteraturen den första och nästan enda källa

till allt detta. Hvad skulle vi veta om Odens och de öfriga gamla gudarnes vishet och bragder, vore icke Eddorna? Hvad om Nordens gamla händelser, kultur och tillstånd, om vi icke hade Sagorna, Kungaspegeln och Lagarne? Hvarest dessa icke lysa för oss, famla vi ju i det tjockaste mörker. Icke att tala om de herrliga skaldestycken, och de ännu viktigare och långt talrikare sagor, hvilka i anseende till den renaste oväldighet, den trognaste teckning af karakterer och seder, samt enkelt och ädelt historiskt föredrag, skön och klassisk styl, till den senaste ålder skola anses såsom mönster och mästerverk i Litteraturen. Ja, äfven Nordens utmärkta nya skalder och konstnärer hafva begagnat och framställt förfädrens myther, idéer och manér, och således bevisat att dessa äro icke mindre sinnrika, fruktbara och värdisga än Grekernas och Romarnes, när begge blifva behörigt kände och använde med eget snille och smak.

Dessutom är detta språk oumbärligt till att förstå *medeltidens Norrska, Svenska och Danska* från jäsningsperioden. Inscriptionerna på *Runstenarne*, åtminstone de äldsta i alla tre Rikena, äro författade på ren Isländska. De äldsta Norrska *lagarne* äfvenså, de gamla Svenska *lagarne* äro nästan Isländska, och de äldsta Danska skilja sig icke mera derifrån, än de olika *Provincelagarne* i Sverige från hvarandra inbördes. Vidare är det utom kännedom af fornspråket omöjligt att förklara gamla *namn, ordspråk, folkvisor, handlingar och krönikor*; ty ju äldre Svenska eller Danska, dess flera spår af fornspråk-

ket förekomma naturligtvis deruti: man har i synnerhet om Danskan sagt: dess flera likheter med Tyskan förekomma deruti; men vi skola snart se, att detta är alldeles felaktigt, och att både Danskan och Svenskan nästan i lika grad äro fullkomligen Skandinaviska och ingalunda af Tyskt ursprung. De mångfaldiga germanismer, som i medeltiden inträngde sig, hvaraf många sedermera blefvo förkastade, hafva förvillat dem, som endast flygtigt betraktade saken; men den, som blott uppmärksam samt läser ett kapitel i någon af de äldsta lagarna, skall icke finna några germanismer, och således lätt öfvertyga sig att det icke är någon Tysk dialekt, utan en helt annan, ehuru beslägtad språkstam, hvarpå de äro författade.

Till *de nyare Nordiska språkens* etymologi är också fornspråket den första och betydligaste källa. Det är bekant, hvad Ihre uträttade i detta afseende, fast han ingalunda var säker i Nordiska fornspråket, hvarföre äfven den berömde Isländske Lärde Jón Olafson i dess *Supplementer till Ihre* har rättat många misstag hos honom. Äfven till de germaniska språkens etymologi innehåller Isländskan upplysningar af yttersta vikt, t. e. T. *die Welt*, Holl. *waerelt*, Sv. *verld*, Isl. *veröld* (af *vera* ett väsende, och *öld* krets, inbegrepp, qvasi *cyclus entium*); *Der Leichnam* af *Leiche* en gammal genit. *Leichen* och Isl. *hamr*, Sv. *hamn*, hvaraf äfven det Isl. *Lík-amr*; *Hübsch*, Sv. *höfvisk*, Isl. *haferskr* af *hafa* anstå, höfvas, *hæfr* det passande, och detta af *háf*, Sv. *hof*, d. ä. måtta; *Grün*, Sv. *grön*, Isl. *grænn* af *gróa*,

præs. græ, hvarmed troligtvis äfven Lat. *cresco*, *crevi* är beslägtadt. Äfvensom den nordbo, som vill utsträcka sin språkkänedom till de oräkneliga dialekterna hos allmogen, ganska ofta stöter på fenomen, som antingen blifva obegripliga, eller jemväl förvilla honom, om han saknar kunskap i Nordiska fornspråket, t. e. i *Hofs Dial. Vestrogoth.* pag. 29 öfversättes *num* med *om*, i stället för *om icke*, Isl. *nema*, d. ä. *nisi*, och pag. 148 skrifves *Hjörtru* för *Gertru* och förklaras *ex corde fidelis*, fast det uppenbarligen är det Isl. *Gerir-Þrúðr* af *geir*, ett spjut, och *Þrúðr*, Thruder, en Valkyrja, Thors dotter, likasom *Geir-Skögul* o. dyl. Af gamla Isländskan har nemligen hos allmogen i alla tre rikena en stor mängd ord bibehållits, som de inträngande främmande språken icke hafva förmått att utrota. Men det skönjes lätt, att äfven utan afseende på dessa archaistiska och provinciella utkanter af språket, måste stamspråket vara af stor vigt, till tydlig och grundlig kännedom af nyare dialekterna, som derifrån härstamma, och det är visserligen att beklaga, det ingen eller dock ganska få, som bearbetat den nyare Svenska och Danska *) Grammati-

*) För några år tillbaka inlemnade Författaren en Afhandling om Danska Grammatikens eller Språkbyggnadens ursprung ur Isländskan till det Kongliga Sällskapet för Danska Språket och Historien i Köpenhamn, hvilken dock ännu icke utkommit. Men Herr Prof. och Riddaren S. N. J. Blochs nya *Danska Grammatik*, med beständigt afseende på forn-

ken hafva ägt fullständig och säker kunskap om forn-
språket.

Men är då, vill man här säga, Isländskan också verkligen det gamla allmänna fornspråket i Norden, hvarest från följaktligen Svenskan och Danskan måste härledas? Det är bekant att Svenskan, åtminstone i former och flexioner, närmar sig något mera till Isländskan, än Danskan; men att äfven Danskan, så väl i sitt närvarande skick, som ännu mera i medeltiden och forntiden tydligt gen åtskiljer sig från germaniska dialekterna och har alla väsendtliga kännetecken gemensamma med Svenskan och Isländskan, med hvilka den på de äldsta Runstenar alldeles öfverensstämmer, har jag i Företalet till min *Angelsaksiske Sproglære* (Stockh. 1817 s. 4 — 17) sökt att bevisa. Redan häraf bör det vara ännu tydligare och säkrare, att äfven Svenskan har samma ursprung. Men att Isländskan var allmän öfver hela Norden och de nordiska kolonier, skönjes dessutom af många klara historiska skäl. Först kallade Isländarne språket i Norr-
ge och på Island *Danska*, hvilket hade varit orimligt, om icke verkligen ett och samma språk då för tiden varit taladt i alla dess länder, t. e. Sturleson i företalet till sin *Norriska Historia* säger, att han der beskriver de Konungar, som hafva regerat i Norden "ok á Danz

språket (1817), som ännu icke är anländ hit, har utan tvifvel afhjelpat denna brist, hvad Danskan beträffar.

ska tungu hafa mælt." Denna benämning förekommer hos mångfaldiga författare och skalder, och bibehölls ända tills inemot Kalmare-unionen *), då språket i Danmark också verkligen var mycket förändradt. Jag vill blott anföra ett ställe till af den gamla Isländska lagen, *Grágás* kallad, der heter det i *Vigslóða*:

Ef útlendir menn verða reynir hér á landi: danskir eða sænskir eða norrænir, úr þeirra konúngaveldi þriggja er vor tunga er o. s. v.	Om utlänningar blifva dö- dade här i landet: Danskar eller Svenskar eller Norrmän ur de trenne konungarikena, der vårt språk talas o. s. v.
---	--

Deremot skilja de gamle tydligt emellan *danska* eller *norræna*, som är detsamma, och *þýzka*, t. e. Sturleson (i Olof Trygg. Hist. kap. 107) berättar om en Tysk (*suðrmaðr*), som hade blifvit rusig, och började tala á *þýðsku* **); hvilket ingen af de närvarande förstod, hvarefter han talte á *norrænu*. Äfvenså skiljes Anglosaxiskan uttryckligen från nordiska språket, t. e. i den gamla Isl. lagen; i *Erfðabálkr* säges först, att Norrskar, Danskar och Svenskar skola äga arfsrätt, om någon af deras familj dör på

*) Se den lärda afhandlingen af Paul Vidalin. *De appellatione lingua danica*, som är införd i *Gunnlaungs saga*.

**) Jag begriper icke, huru någon har kunnat falla på det infallet, att öfversätta detta ord med *Turkiska*, ehuru det i gamla handskrifter egentligen står *þyrsku*; ty detta är ögonskenligen ett skriffel, och *Turkiska* heter på Isl. *tyrkneska*.

Island, för folk af öllum öðrum tungum, enn danskri tungu gifves helt andra bestämmelser. Ett annat ställe är än tydligare:

Nú andast enskir menn	Nu om Engländare (An-
hër, eðr þeir menn, er menn	glosaxare) dö här, eller (öfver
kunna eigi hër máli eðr	hufvud) de, hvilkas språk el-
tungu við, ok er eigi skyl	ler tungomål är skiljaktigt
at láta arf þeirra útgånga.	från vårt; då är icke pligt
	att utlemna deras arf.

När derföre på andra ställen Anglosaxiska och Nordiska fornspråket beskrifvas såsom samma språk, bör detta antingen förstås om den onekligt mycket stora likhet emellan begge, eller meningen är, att man i England äfven förstod och talte Isländska, hvilket också icke kunde vara annorlunda, efter det Nordboer så lång tid hade öfversvämmat landet, och till slut eröfrat det helt och hållet. Deremot förekommer i ingen mig bekant Saga något spår till språkskilnad i Norden, t. e. något bruk af tolk, något missförstånd, eller att någon har förstått och talt två Nordiska språk, eller blifvit igenkänd på sin dialekt. Tvertom förstod man och gynnade vid alla Nordiska hof de Isländska skalder, och hoffolken lärde deras ärodikter utantill. Men hade endast dialekten varit litet skiljaktig, skulle det visserligen varit helt och hållet omöjligt, att taga reda på de Isländska verserna, med deras konstiga byggnad, förvillande omflyttningar och omskrifningar, som Isländarne sjelfve nu för tiden hafva svårt nog att begripa, fastän deras dialekt oändligt

litet skiljer sig från den urgamla, både i poesi och prosa. Detta visar sålunda tydligt, att äfven den Isländska poesin fordom varit allmän öfver hela Norden.

Ehuru dessa historiska skäl redan synas ganska afgörande, är det likväl intressant, att jemföra prof af sjelfva språket från alla Nordiska länder, för att derigenom öfvertyga sig, att det är fullkomligen det samma som Isländskan. Detta är emedlertid icke så lätt från Danmark och Sverige, emedan förstöringen här hegynte tidigt, och vi hafva så få skrifna och säkra qvarlefvor af gamla språket. Likväl kan man härom märka följande: De äldsta spår till hvart och ett språk äro utan tvifvel personers och ställens namn. Betrakta vi nu de gamla Danska och Svenska nomina propria, så finnas de bestå antingen af alldeles Isländska ord, t. e. *Skjöldr*, *Fróði*, *Ulfr*, *Hugleikr*, *Sveinn*, *Dyggvi*, *Dagr*, *Sigurðr*, *Snjóv*, *Astriðr*, *Sigríðr*, *Ragnhildr*, *Þóra*, *Geirþrúðr*, *Danmörk*, *Jötland*, *Oðinsey*, *Hróiskelda*, *Danavirki*, *Arós* (d. ä. flodmynning, sedan *Århus*), *Skaginn*, *Sviþjóð*, *Lögr-inn*, *Sigtúnir*, *Straumeyjarnes*, *Fýrisvellir*, *Uppsali*, o. m. fl., eller de äro åtminstone gemensamma äfven för Norrmän och Isländare, t. e. *Haraldr*, *Jörundr*, *Þýri*, *Gýða* o. fl., så att, om dessa än äro hämtade ur de äldsta finniska (jötniska) dialekterna, så äro de likväl upptagne af Isländare och Norrmän, så väl som af Danskar och Svenskar, utan någon skilnad i formen. Af dylika namn kunna vi sluta till en mängd appellativa ord i allraäldsta språket, t. e. *skjöldr*, *fróðr* (kunnig), *úlfr*,

hugr (håg), *sveinn* (gosse) *dygggr* (trogen), *dagr*, *sig* (kamp); *snjör* (snö), *ást* (kärlek), *geir* (spjut), *mörk* (skogsmark), *land*, *ey* (ö), *kelda*, *virki* (af verk), *d* (å), *ós* (myrning), *skagi* (en framstående spets), *þjóð* (ett folk), *lögr* (vätska; lag), *straunnir* (ström), *nes*, *salr*, *upp*. Tager man härtill äfven binamn, t. e. *Knútr Dana ást*, *Ottar Vendilkráka*, *stórráða*, *illráði*, *Brant-ömunðr* o. s. v., så får man det ojäfaktigaste bevis för nästan alla rotord i fornspråket, ja äfven en stor del af den grammatikaliska språkbyggnaden i Isländskan yppar sig här lika tidigt, som de Nordiska nationerna, t. e. af *Oðinn*, gen. *Oðins*, af *d*, som är fœm., gen. *ár*, af *ey*, gen. *eyjar*, af *v*llr, plur. *vellir*, af *selr* plur. *salir*, af *Danir* gen. plur. *Dana*, af *dygggr*, bestämda formen i masc., *dyggvi* o. s. v., hvilket allt instämmer fullkomligt med Isländskan, och kan af intet annat språk förklaras.

Af alla skrifna lemningar äro runstenarne de äldsta, och beviset, som hämtas af det språk de innehålla, det klaraste. Dock måste härvid märkas, att de vanligtvis äro läste och förklarade högst oriktigt, emedan man hvarken varit noggrann i ritningarne, eller förstått att på ett förnuftigt sätt öfverföra deras inskrifter till den vanliga ortografin med latinska bokstäfverna. Äldsta runska alfabetet innehöll nemligen endast 15 eller 16 bokstäfver; man får således sjelf äga kunskap nog till att åtskilja *b* och *p*, *d* och *t*, *ð* och *þ*, *g* och *k*, *i* och *j* och *e*, *u*, *v* och *y* o. s. v., emedan orden annars blif-

va så barbariska, att de likna intet språk i världen! Iakttaget man detta egna i Runska alfabetet och ortografin, så blifva Runstenarnes inskrifter till förvåning öfverensstämmande och regelrätta. Såsom exempel vill jag endast anföra en från hvartdera riket. Först från Jutland (Vorm. monum. 331): *Haraldr konúngr bað garrva kubb þavssi eft Gorm feður sinn, auk eft þyrvi móður sina. Sá Haraldr (Gormsson vann) Danmörk alla auk Norveg. . .* Den enda afvikelse från Isl. är ordet *þavssi*, hvilket antingen kan läsas *þössi* för *þessi*, som är en obetydlig variant i uttalet, eller ock *þauzzi* af Isl. *þau* (de) med tillfogadt *si*, hvilket förmodligen är det rätta ursprunget till det nu varande Isl. *þessi*. En runeskrift på Gottland (Vormii monum. 453) ljuder sålunda: *B . . . i Svi . . . , haun lét gjöra þenna stein yfir sina húsfreyju B . . .*, hvilket är alldeles riktig Isländska. En Runstaf från Norrige (Skandinaviska Sällskap. Skrift. 1803, 1. B. s. 303) har följande påskrift: *Sigurður jallssun reist rúnar þessar longardaginn eftir Bótólfs-messo, er hann farði hingat, ok vildi eigi gánga tilsættar við Sverri, föður bana sinn ok bræðra.* Här är endast satt *longardaginn* för *laungardaginn* och *farði* (eller *ferði*) för *jór* eller *færði*, hvilket är en Anglosaxism. Allt det öfriga är ren Isländska. Tages nu billigt afseende på de skiljaktiga tiderna och långt aflägsna ställena, så måste visserligen denna öfverensstämmelse förekomma en hvar utomordentligt stor och märklig.

Äfven de äldsta skrifna böcker äro märkliga i detta afseende; t. e. vill jag anföra början af Uplandslagen med Isländsk öfversättning:

A krist skulu allir kristnir trúa at han är Gudh, ok äi äru Gudhar fleiri än hann einn. Ängin skal Afgudhum blóta, ok ängin á lundir älla sténa trúa. Allir skulu kirkju dýrka. Thit skulu allir badhi qvikkir ok dödhir, komandi ok farandi í Väruld ok af kristär bödh kirkju byggja ok tiund gjöra. Adam ber ok hans synir gjördu tiund fyrst, ok Salomon kirkju.	<i>A krist skulu allir kristnir trúa at hann er guð, ok ei eru guðir fleiri enn hann einn. Enginn skal afguðum blóta, ok engin á lunda eða (ella) steina trúa. Allir skulu kirkju dýrka, þingat skulu allir bæði qvikir ok dauðir, komandi ok farandi í veröld ok af Kristr bauð kirkju byggja ok tiund gjöra. Adam ok hans synir gjördu tiund fyrst, ok Salomon kirkju.</i>
---	---

Här är nästan endast i ortografin en liten skilnad, näml. att *ä* är satt i stället för *e*, hvilket i Isl. har samma ljud, och *ö* för *au*, hvilket ljuder som ett bredt, diftongiskt *ö*.

De gamla Danska lagarna äro icke, mycket aflägsnare, t. e. af Skånska lagen:

Far man kûnu, oc dör han för æn hûn far barn, oc sighthûn oc hænnæ frændr at hûn ær mæth barne; thá scal hûn sitja í égn bæggja thér	<i>Fær (fái) maðr konu oc deyri (deyji) hann fyrr enn hûn fær barn, oc segir (segi) hûn oc hennar frændr at hûn er (se) með barni; þá scal hûn sitja</i>
---	---

ra úscifto, tjughu uku, og eign beggja þeirra úskifto
 til sè mæth sinum værjandæ (ftri) tuttugu vikur, oc til sjá
 o. s. v. (sè) með sinum verjanda o. s. v.

Till och med i Jutska lagen, som dock är den
 yngsta af dem alla, äro åtminstone ord och konstruktio-
 ner alldeles Isländska, fast flexionerna äro litet för-
 vridna, t. e.

Barn, of thet worther crist-	Barn, ef þat verðr crist-
neth, stande arf; ei elder	nað, standi (til) arfs; ei ella.
Worther skilneth á, hvath	verði skilnaðr á, hvárt lengr
lenger liver móther eth barn;	life móðer, eðr barn; eðr barn,
eth barn sè cristneth eth ei;	eðr (hvárt) barn sè cristnað
Þá er e nerremér at witnes	eðr ei; Þá er æ nær-meir at
til cristendóm oc til arfæn frá.	vitnaz til cristindóms, oc til
	arfs enn frá.

Jemför man deremot dessa prof af de gamla språ-
 ken med Anglosaxiska eller Tyska, från hvilken tid
 eller trakt som helst, så skall man finna andra ord, än
 våra språk nyttja, andra former, andra konstruktioner,
 kort, den samma skilnad i ett och i allt, som ända till
 våra tider äger rum emellan de skandinaviska och ger-
 maniska språken, t. e. endast en sats ur Willerams öf-
 versättning af Höga Visan: *Zuich mih nah dir, so lofon*
wir in dems stanke diners salbon o. s. v. Här finnes
ziehen för *droga*, *nach* för *efter*, *stank* för *vällukt*, genit.
 efter nominat. och helt olika ändelser och flexioner.

Härtill kommer, att öfverallt i de tre Nordiska rí;

kena hafva allmogens dialekter mångfaldiga Islandismer både i uttal och ord, och vändningar, som blifvit bortglömda i skriftspråket, emedan detta, då kulturen inkom utifrån, bildades efter främmande språk, utan afseende på den gamla Nordiska litteraturen, t. e. vill jag endast anföras: i Stockholm säger man *stajit* för *stått* Isl. *steðit*, i Småland *få*, *bein* för *få*, *ben* o. dyl. Isl. *fá*, *bein*; på Falster *taune* för *börja tiga* Isl. *þagna*, på Fyen *Hærder* för *skullror*, *axlar* Isl. *herðar*, *jeg tyckes taates* för *tyktes* Isl. *þyckiz*, *þóttiz*, på Jutland *iiløs* för *ledig*, *lat* Isl. *iðjulaus*, *honsamt* för *måttligt* Isl. *hófsamt* o. otal. flere. Hade någon Tysk dialekt varit folkspråk i det gamla Norden, eller stamspråk till de nyare Nordiska tungomälen, borde just motsatsen äga rum. Och det blifver, om man icke antager Isländskan för stamspråket, helt och hållit obegripligt, huru dylika Isländska ord och uttalssätt kunnat utbreda sig till så aflägsna trakter, ja, till sjelfva allmogen, och äfven hos den nu mera vara nära att förstöras och bortglömmas.

På grund af allt detta, tycks det så afgjort, som någon sak i Historien kan vara det, att det nu varande Isländska språket tillförne var utbredt öfver hela Norden; och det skulle, efter att hafva anført så många tydliga bevis, vara lika öfverflödigt som ledsamt, att uppräknas alla de motsägelser, som blifvit gjorda emot denna klara sanning, och alla de stridskrifter, som deraf blifvit föranledde. Vi kunna, utan det, likväl med tillförsigt glädja oss, att i den Isländska litteraturen äga så

mångfaldiga förträffliga qvarlefvor af våra fäders språk, bragder och kultur, som ingen annan nation i det vestra, medlersta eller östra Europa kan uppvisa make till. Men det blifver äfven, i anseende till detta språks och denna litteraturs vigt för de Skandinaviska nationerna, nästan obegripligt, huru alldeles vi hittills försummat detta studium, huru få hafva ägt en redig och grundlig kännedom häruti, och huru ringa arbeten vi ännu hafva att uppvisa i denna väg, som icke äro författade af infödde Isländare.

Det bör utan tvifvel intressera de flesta läsare att här se en kort förteckning på de viktigaste hjälpredor till detta nationella studium. De äro följande: *Recentissima antiquissimæ linguæ septentrionalis incunabula, id est Grammaticæ Islandicæ Rudimenta per Runolphum Jonam Islandum. Hafniæ 1651* (158 sidor i 4:o). Af denna bok äger UniversitetsBibliotheket i Köpenhamn ett märkvärdigt exemplar med många tillskrifna rättelser och förbättringar. Denna Runolf Jónssons språklära blef sedan åter utgifven af *Hickes*, jemte en kort Mæsogothisk och Anglo-saxisk Grammatik, Oxford 1688 och 1689 i 4:o; den blef äfven med några tillägg och ortografiska förbättringar införd i *Hickesii thesaur. linguarum septentrionalium*, och erhöll nu af Suhm det hedrande vittnesbörd; "att man nästan ingen bättre Isländsk språklära behöfde". Men den är likväl i sig sjelf ganska ofullkomlig; den är nemligen endast en ordböjningslära, talar således hvarken om ordbildning, ordfogning eller poesi; men äfven etymo-

login är icke väl utförd, emedan de mest olika ord förenas i samma deklinat. och conjug., t. e. *auga*, *krabbi*, *mýri* och *temja*; de mest öfverensstämmande deremot åtskiljas, t. e. *bera* och *gefa*. Ett litet utdrag af Runolf Jónssons äldsta upplaga utkom i två disputationer i Lund 1804, 1806, med titel: *Grammaticæ Gothico-islandicæ electa*, Præside N. H. Sjöborg (26 sidor 4:0). Näst efter denna författare rekommenderar Suhm i sin förträffliga Afhandling "om Vanskelighederne ved at skrive den gamle nordiske Historie (hans samlade Skrifter 7 b:d)." Olai Vormii *Literatura Runica*, Hafn. 1661 folio, som den källa, hvarutur man skulle kunna hämta nödig kännedom om gamla poesin. Men Danska litteraturen blef snart riktad med ett mycket bättre arbete öfver detta ämne, neml. *Om Nordens gamle Digtekunst, dens Grundregler, Versearter, Sprog og Foredragsmaade, et Prisskrift ved Jon Olafsen* (Köpenh. 1786, 256 sidor i 4:0), utom ett latinskt ordregister. Denna bok räddade den gamla skaldekonsten från att fullkomligt bortglömmas; men som en brist får jag anmärka, det de hjelpredor den innehåller, knappast för någon, som icke är Isländare, äro tillräcklige att förstå de anförda verserna; dock skulle det vara öfverflödigt att vidare beskrifva detta verk, som utan tvifvel är i allas händer, hvilka intressera sig för Nordens fordna litteratur. År 1811 utkom i Köpenhamn min "*Vejledning til det islandske eller gamle nordiske Sprog*", 282 sidor i 8:0, utom företalet. Det är en

omarbetning häraf, som jag nu har äran att lemna åt Svenska Allmänheten.

I handskrift finnes ännu en *Grammatica Islandica autore Joanne Magnæo Isl.* Författaren var en bror till den odödlige *Arne Magnusson*; hans arbete är också endast en ordböjningslära, visserligen i flera afseenden bättre än *Runolf Jonssons*; men dock ännu ofullkomlig, t. e. i indelningen af konjugationerna efter stavelsernas antal i præs. indic. och i valet af exempel, hvilka nästan alla äro föråldrade, poetiska eller provinssiella ord, som med möda begripas af infödde Isländare, och likväl äro anförde utan någon latinsk öfversättning. *Jon Olafsson* från *Grunneviken*, till hvilken författaren sände sitt avtograf, började skrifva till den lat. öfversättningen af de ord, som han förstod; men hann icke sluta detta arbete, emedan han nödsakades öfverlemna det åt *Justitierådet Möllman*. På en vidlagd sedel, der han bitterligen beklagar detta, säger han framdeles: "Salig *Provsten Hr Jon Sigurdsen* tog uden Tvivl hos mig sin *Grammaticam Islandicam* in 4:o; den holdt op noget in verbo, eller kanske var ikke længere renskreven." Dessutom hafva i nyare tider *Hr Assessor Bjarne Thorarensen* och *Hr Mag. Hallgrim Schering* i gemenskap börjat utarbete en Isländsk språklära på Latin, hvilket de dock sedan uppgifvit. Under min resa i Island hade Herr Magistern den vänskapen, att förära mig alla deras excerpter härtill, med undantag af hans syntaktiska

samlingar, hvilka han måhända snart ämnar skänka åt publiken.

Af Lexikaliska hjelpredor äro de betydligaste: *Magni Olai specimen Lexici Runici edidit Olaus Vormius* Hafn. 1650 folio, hvilket dock är obetydligt. Bättre är *Jon Rugmanns monosyllaba Islandica...*, af hvilka jag har sett flera förbättrade och förökade afskrifter på Island; det bästa af dem alla tillhör Prosten, Lector Steingrim Jonsson på Odde, hvilken sjelf bearbetat det. Af större omfång är: *Lexicon Islandicum vel linguæ septentrionalis dictionarium a Gudmundo Andreæ Islando ed. P. J. Resen.* Hafn. 1683 i 4:o. Köpenhamnska Universitetets Bibliotheket äger ett rart exemplar af denna bok, med Anmärkningar af *A. Bussæus*. *Olai Verelii Index linguæ veteris scytho-scandicæ sive Gothicæ, operâ O. Rudbeckii editus*, Upsala 1691 i folio. Detta är utan allt afseende på Grammatik, men annars en betydlig ordsamling. Den sista är: *Lexicon Islandico Latino Danicum Björnnonis Haldorsonii, cura Erasm. Christ. Raskii editum, præfatus est P. E. Müller*, vol. 2. Hafn. 1814. Författaren, som var Prost på Island, arbetade på det i 15 år, och samlade en skatt af de bästa vanliga ord i språket; men han har få poetiska och föråldrade uttryck. Dessa måste man således söka i de många indices vid de Köpenhamnska upplagor af Isländska böcker, i synnerhet index till *Njála*, *Edda*, *Landnåma* och de Suhmska upplagorna af *Sagorna*, samt *Thorkelins Lagstycken* och

och J. Olafsons Afhandlingar de baptismo, de cognatione spirituali, och boken om gamla skaldekonsten. Dessa ypperliga hjälpmedel hafva dock öfverhufvud den ofullkomligheten, att det ofta felas accenter, hvarigenom det blifver ganska svårt och nästan omöjligt för utlänningar att få tydligt begrepp om ord och flexioner, samt att åtskilja dem, som äro lika till skriftsättet, fastän alldeles skiljaktiga till ursprung och ljud. Af handskrifna ordböcker äro de betydligaste: Biskop Jón Arnesons Lexicon Islandico-Latinum, som till större delen finnes i sålig Biskop Hannes Finnsons Bibliothek, Fragmenter af det finnas äfven på Kongl. Bibliotheket i Köpenhamn; samt Prosten Gudlög Torgeirssons öfversättning af Weismanns Lat. Ordbog. Det utgör 3 Delar i folio, två från Latin till Isländska och en från Isländska till Latin, och finnes i min Samling af Handskrifter i Köpenhamn. Andra mindre betydliga skulle blifva förvidlöstigt att här uppräknas.

Hvad närvarande arbete beträffar, så har min afsigt varit att teckna språket som det verkligen är, icke påtruga det främmande former eller egna griller, icke gifva något utdrag eller utkast, utan framställa det så kort eller vidlöstigt, som ämnet tycktes fordra, för att erhålla ett nödigt ljus. Huruvida detta, visserligen svåra företag lyckats mig, öfverlemnar jag åt kännares billiga omdöme, dock icke utan hopp, emedan förra Danska upplagan, i synnerhet på Island, blifvit upptagen

med ett smickrande bifall, oaktadt alla dess ofullkomligheter. Jag har här sökt att afhjelpa dessa så vida möjligt, och hoppas att denna upplaga, så väl i ortografi och accentuation, som i sjelfva systemet och dess framställning, skall äga betydliga förmåner för den gamla, i anseende till redighet och fullständighet. Som ett nytt vögstycke bör jag väl här ursäkta den förändrade ordningen af casus, men den gamla tyckes endast vara ett verk af händelsen, och således alldeles obetydlig, så vida den icke öfverensstämmer med språkets natur; detta gör den icke i något språk, ty enligt den, kommer det olika tillsammans, t. e. nom. och genit., voc. och abl., men det högst lika åtskiljes, t. e. nom. och voc., dat. och abl., hvilket är väsendiliga fel i all anordning, emedan det är en uppenbar oordning. Men efter den här upptagna förändring, blifver anordningen så naturlig som möjligt i alla Europeiska språk, t. e.

N. πατηρ	fructus	} der Band	vöxtr
V. πατερ	fructus		
A. πατερα	fructum	den Band	vöxt
D. πατερι	fructui	} dem Bande	vexti
	fructû		
G. πατερος	fructûs	des Bandes	vaxtar.

Det samma synes tydligt i de Grekiska, Latinska, Tyska och Isländska neutra, samt i de Grek. Dualer o. s. v. Att ändelserna icke i alla händelser följa så regelrätt efter hvarandra, som i de här uppställda exempel, är en nödvändig följd af den irregularitet, som öfverallt

i naturen, åtminstone i alla språk, är förenad med det regelbundna; men det synes tydligt, att denna är hufvudordningen, som ligger till grund för ändelsernas formation i alla dessa, och äfven i de Slaviska språken, alltså den enda rätta, emedan ordningen öfverallt bör vara den samma. Det är ock den naturliga följderna af begreppen; nom. och voc. äro begge ett slags nämmande former, den ena för den lugna, den andra för den affektfulla; acc. och dat. begge objektiva former, den ena direkte, den andra oblique. Ablativus har å ena sidan mycken likhet med dat., af hvilken den endast är en variation, å andra sidan med genit., i anseende till begreppet, emedan Latinen ofta har ablat., der Grekiskan nyttjar genit. Bruket kan icke med rätta anföras som något inkast häremot; ty i beskrifning och indelning af hvilket föremål som helst bör man endast hafva afseende på föremålet och dess förhållande, icke på tillfälliga och ovidkommande saker. Således hade äfven bruket infört att uppställa örterna efter årstiderna; men ingen förståndig man kan tadla *Linné* såsom den, hvilken förstört en gammal, allmän och vedertagen ordning, emedan denna var grundad på en tillfällig, obetydlig omständighet, men den som han införde, på sjelfva plantornas väsendtliga struktur och förhållanden. Den här vidtagne förändrade ordningen är också ingalunda något nytt, utan har den från urminnes tider varit följd af Indiens Braminer i deras bearbetningar af Sanskrit och andra Indiska språk, och denna upptäckt betog mig enhvar skru;

pel öfver dess införande i de Europeiska språken. Det är dessutom ännu, om jag icke felar, så mycket annat att förbättra i den Grekiska, Latinska och Tyska språkläran, att denna förändring ingalunda kan anses som någon förstöring af ett väl grundadt och stadgadt system, utan hellre såsom ett enda steg till fullkomligheten bland många, som ännu återstå. Men om dessa, t. e. om en bättre inrättning af den Latinska konjugationen o. s. v., får jag hänvisa den benägna Läsaren till min "*Undersøgelse om det Islandske eller gamle Nordiske Sprogs Oprindelse*," Köpenh. 1818, der jag ytterligare handlat om denna sak. Ännu mera behöfver jag visserligen anlita Svenska läsares öfverseende med föredraget, som, oakadt allt bemödande, ofta lär röja utländningen, och skulle gjort detta mycket mera, om icke Herr Magister Cnattingius haft den godheten att noga genomgå andra korrekturer. Må hända jag ändock knappast vågat att sjelf författa ett så stort arbete på Svenska, om jag icke ansett språket i en Grammatik för mindre betydande, emedan sammanhanget så ofta afbrytes, och exemplen nästan äro att anse som hufvudsaken.

A *Hinar fornu rúnir*

ƒ	fe	får	F
Ɔ	úr	urváðer	U, V, Y (o)
Ɓ	purs	játte	þ
† ‡ †	ós	mynning	O (á)
R	reid	ákdon	R
ƿ	kaun	böld	K, G
*	haðl	hagel	H, (g)
† †	naud	fjattrar	N
† †	ár	ársváxt	A
l	ís	is	I, J (e)
↓ †	sól (knèsól)	sól	S, Z
† †	týr	Tyr	T, D
Ɓ	bjarkan	björk-kotte	B, P
†	lōgr	våtska	L
Y	maðr	man	M
ʌ	ýr	båge	r (ur) finale (y)

B *Stúngnar rúnir*

ƒ Ɔ Ɓ † † † Ɓ (K)

V Y Ð G E D P

C *Óekta rúnir*

↓ ϕ † ‡

C X Æ Ø

D *diftongíska vokaler*

ä, ie, (ë), i, ö, ü, y

E *enkla vokaler*

ä é i ö ü y

F *gamla karakterer*

a, y, (œ), w, (w), a, e, ø ø ø ø, þ
 á, í, ó, ú, ý, au, æ, ø ö, f.

1847

FÖRSTA AFDELNINGEN.

Bokstafslåran.

I. K a p.

Om Bokstäfvernas figurer.

Runorna.

1. Skrifkonsten var redan länge före Christendomens införande bekant i Norden; de bokstäfver man då nyttjade kallas Runor (*rún* pl. *rúnir* gl. *rúnar*); de voro i den äldsta tiden endast 16, hvilkas figurer, namn och betydelse, ses på Tabellen *A*.

Det synes lätt, att alla namnen äro valda efter figurerna. Vid f e t. e. har man tänkt på hornen; vid úr på nedstörtande regnet; vid þuss på en tjock mage; vid ós på utströmmande vatten o. s. v.

2. Våra förfäder bibehöllo långt in i Christna tid ehvarfvet de gamla bokstäfverna i inskrifter på grafstenar, träkaflar och primstafvar, hvartill de voro vida beqvámare, än de redan då af Munkarna mycket förvridna och med många krokar utsirade romerska bok-

stáfver. Imedlertid ökades antalet med de stungna runor (Tab. B), hvilka få namn af stúngit úr, stúnginn þuss o. s. v. Till C, Q, X och Z uppfann man först i nyare tider egna figurer, för att göra Runska alfabetet fullkomligt öfverensstämmande med det latinska; dessa äro således alldeles oäkta och förekomma aldrig på någon gammal inskrift.

3. Vid runska ortografien är i synnerhet att märka, det man i äldsta tidehvarfvet aldrig fördubblade någon bokstaf; att man vanligtvis åtskilde orden med en, stundom två punkter; att radernas ordning var obestämd, och måste utrönas efter sammanhanget; att Runornas figurer ofta skrivas omvänt från höger till venster, samt att några bokstäfver på aflågsna orter och i olika tider tyckas hafva haft olika bemärkelse, hvilket i synnerhet gäller om vocalerna, fast äfven dialektskilnad kan härpå haft inflytande. I böcker låra runorna aldrig varit nyttjade i forntiden, emedan man då saknade beqväma skrifmaterialier. Tvenne namnkunniga afändringar äro *Helsingrunor* och *Stafkarlsrunor*: de förra utmärka sig derigenom, att stafven är borta och endast bistreken kvar, de sednare genom en mycket lång staf, hvarpå flera runor tecknas med behöriga bistrek under hvarandra.

4. Runornas ålder har väl varit motsagd af många Lärde, men tycks likväl fullkomligen tillförlitlig af följande skäl. Vid Christendomens införande och något efter voro de allmänna öfver hela Norden: Sverige, Danmark, Norrige och Island, och man har bevisligt hedniska runstenar, der Thor påkallas: men om de blifvit uppfunna af Munkar till något hemligt bruk,

då vore deras nyttjande på grafstenar tvårtemot afsigten; om de deremot af andra blifvit tillskapade efter latinska eller grekiska alfabetet, för att bilda något nationellt skriftsätt, då skulle de omöjligt på så kort tid blifvit spridda så långt, då skulle man också icke se så många högst nödiga bokstäfver ibland dem. De omtalas derjemte så ofta i de äldsta sagor såsom skrifttecken i hedniska tidehvarfvet (t. e. i *Eigla* på nidsången emot Kung Erik Blodyxa, i *Grettla* o. fl.) ja i sånger som uppenbarligen äro hedniska, t. e. *Rigsmål*, *Sigurdsvomål*, *Havamål*, *Skirners resa*, der till och med några af dem (såsom: þuss, nauć) nämnas med namn, att allt tvifvel måste bortfalla; ja, i sjelfva *Völuspá* heter det Str. 20:

Skáro á skiði

de skuro på kaflen

Skuld hina þričjo

Skuld såsom tredje (neml. Nornan).

Att man i fordna dagar ibland nyttjade dem till trolldom, är snarare ett skäl för, än ett inkast emot deras höga ålder. Alla gamla författare tillägga enhälligt Oden deras införande i Norden, och härmed instämmer äfven den omständigheten, att de allraflesta runstenar finnas i Sverige, i synnerhet i nejden om Upsala, som var gamla Odenska religionens hufvudsäte. Runorna hafva mycken likhet med det allraälsta grekiska alfabetet; detta stämmer fullkomligt öfverens med det gamla sågnet om våra förfäders inflyttning ifrån trakterna norr om Svarta Hafvet; det är också af Ovidius bekant, att inbyggarna i dessa nejder redan vid Christi födelse voro i besittning af skrifkonsten.

5. Om Runorna, deras bruk, ålder o. dyl. hafva

många Isländare skrifvit afhandlingar, såsom: *Olaf Thordson Hvitaskald*, i ett tillägg till *Skalda*, *Björn på Skardså*, *Jon Gudmundson den lärde*, *Rugman*, *Jon Olafson från Grunnavik* i dess *Runologia*, *Eggert Olafson* har åfven behandlat detta ämne, men af allt detta har endast det första genom trycket blifvit utgifvet. *Vorm*, *Abrahamson*, *Verelius*, *Celsius* och flere Danskar och Svenskar hafva gjort sig förtjente genom samlande och förklarande af runstenar, men härvid sållan tagit afseende på språk, grammatik och ortografi. Flera lärda fornforskare af dessa begge nationer hafva annars genom ömsesidigt ovett, hvarmed de ersatt bristen af undersökning, skål och kännedom, betagit sina arbeten om runorna nästan allt intresse och värde, förqvåft sanningen och slutligen väckt allmän ledsnad för sjelfva saken.

Vanliga bokstäfverna.

6. Latinska alfabetet infördes i Norden efter två olika händer, den Anglosachsiska och Tyska; den Tyska munkstilen behöll företrädet, likväl med bibehållande af några Anglosachsiska karakterer, i synnerhet de två þ och ð, och med tillskapande af mångfaldiga förkortningar; häraf uppkom en egen Skandinavisk munkstyl, der Æ bibehölls i latinska formen; Ö bildades som o med ett strek midt igenom (se Tab. F'), hvilka ännu i Danskan äro kvar. Å fans icke, eller tecknades som ett dubbelt a sammandraget till æ, hvilket åfven finnes i många tryckta isländska böcker, och hvilket Baden, Abrahamson o. fl. hafva försökt att å nyo införa i Danskan. Likasom också Tyskarne sammangjuttit þ, d och ð hvart för sig till en enda figur.

7. Sådan var alfabetets beskaffenhet öfver hela Norden, också i alla gamla Svenska lagar och handlingar; tills ungefärligen vid reformationen infördes det tyska w, å, ö, och enligt med dessa bildades ett nytt å, hvaremot þ och ð först ombyttes i *th* och *dh*, sedan försvunno alldeles både ur tal och skrift *).

Hos Isländarne, äfvensom hos de andra Europeiska nationerna, hafva i sednare tider de åkta gamla latinska bokstäfverna mycket börjat uttränga munkstylen, och alla goda upplagor af gamla skaldestycken, sagor, lagar o. s. v. äro tryckta med latinska stylar. þ och æ hafva beständigt bibehållits, ö skrifves numera ofta med två strek eller prickar öfver (men aldrig ó), ð har efter reformationen blifvit bortlagdt, och ersatt med þ eller d, fast dess ljud ännu är kvar i dag-

*) Till exempel härpå får jag anföra början af Vestgöotalagen efter den äldsta codex på Kgl. Biblioteket; den kommer, om man iakttager accentuationen, mycket nära till Isländskan.

"Krister ær fyrst i laghum várum, þá ær cristnæ vár; oc allir cristnir konongær, bændær oc allir bócarlær, biscopær oc allir bóclærðir mæn. Varþær barn til kirkju boret oc beþiz cristini, þá scal faþir ok móðer fá guðfæþur oc guðmóþor oc salt oc vatn, þæt scal bæræ til kirkju, þá scal á prest kallæ, han skal á kirkjubóli bóæ."

Samma alfabet (med ð) är också nyttjadt i tillägget till denna cod., hvilket annars röjer en mycket senare hand.

ligt tal hos Isländarne och noga åtskildt från dessa beg-
ge. Äfven i utgifvandet af gamla sagor har det van-
ligtvis blifvit försummadt, emedan man i tryckerierna
inga egna stylar haft dertill. I *Njála* och den nya
Stockholmska upplagan af Sturlesons *Edda* och *Skalda*
är det noga iakttaget.

8. Det nu öfliga Isländska alfabetet är således
följande:

a	á	g	ge	n	enn	u	ú
b	bè	h	há	o	ó	v	vaff
(c	sè)	i	í	p	pè	x	ex
d	dè	j	jodd	(q	kú)	y	ý
(ð stúngit dè)		k	ká	r	err	z	seta
e	e	l	ell	s	ess	þ	þorn
f	eff	m	emm	t	tè	æ	æ (aj)
						ö	ö

9. Om den Isländska rättskrifningen med detta al-
fabet hafva skrifvit: *Olaf Thordson Hvitaskald*, i tilläg-
get till *Skaldá*, *Jon Olafson från Grunnavik*, i dess
Islenzka rëttiritan, så ock *Eggert Olafson*, under ti-
tel: *Nockrar óregluligar reglur um það*
hvörnveg rëtt eigi að bókstafa þá nú
lifandi íslensku túngu, hvaraf endast det
förstnämnda genom trycket utkommit.

2. K a p.

Om uttalet.

10. Isländska uttalet är i högsta mätto regelbundet och noga öfverensstämmande med stafsättet, hvilket likväl är inrättadt efter ett eget system, för detta språk visserligen det beqvämaste, som kunde upphittas, men helt skiljaktigt ifrån det nuvarande Svenska.

Sjelfljuden.

11. Hvar och en vokal har tvenne ljud, det ena enkelt och lent, det andra hårdt och diftongiskt, eller liksom sammansatt med någon len konsonant, och vanligtvis utmärkt genom ett strek eller en accent öfver bokstafven. Några vokaler hafva tvenne dylika tveljud, det ena bildadt af *u*, det andra af *j*.

12. A ljuder således 1) som ett Svenskt *a*; t. e. *s a g a*, *d a n s k a* (*språket*), *a t f a r a*, *b a k a* o. dyl. 2) med strek öfver, som *au* eller *au* (icke tyskt *au*); t. e. *f r á* (lås *frav*) *ifrån*, *t á p* (*tavp*) *must*, *k r á f t*, *d r á t t r* (*dravtt'r*) *drag*.

13. Detta *á* har redan hos de gamla börjat antaga ljudet af *ä*, i synnerhet i de händelser, der det följde efter *u*, för att undvika det hårda ljud *vav*; det skrifs derföre i dessa händelser ofta hos de gamla, och alltid hos de nyare, o i stället. Men att det i de äldsta tider verkligen haft ljudet af *ä* (*av*) synes dels af rimmen, t. e. i Sturlesons *Háttalykill*

Slíkt er *svá* det är *sá*

siklingr *á* (att) kungen äger o. s. v.

och i Skalda 2.

Háreks liðar *váru* Hareks kämpar blefvo o. s. v.

dels af deriverade ord eller former, der det alltid lika som *á* förbytes i *æ*, t. e. *v á r u* eller *v o r u*, *de voro*, i conj. *v æ r i*, *vore*; aldrig som *o* till *y*. Det skrifs också i många gamla permböcker *á* (t. e. i den förträffliga cod. N:o 7 in 4:o på Kongl. Biblioteket i Stockholm). Ville man i utgifvandet af gamla böcker beteckna det med *â*, skulle man utan ändring i ortografien på en gång kunna uttrycka dess ursprungliga och dess nyare lindrigare uttal; t. e. *v â n* (*v o n*) *hopp*, *v â g r* (*v o g r*) *en liten vik*, *v â* (*v o*) *fåktade*, *stridde*, *q v â n* (*q v o n*) (också *q v æ n*) *hustru*, *h â n u m* (*h o n u m*) *honom*, *m â n* plur. *m â n u m* (sedermera *m u n - u m*) *mânde* o. fl.

14. Till *a* hör också tveljudet *æ*, som uttalas likt *aj* eller *äj* t. e. *r æ ð a tala*, *æ t l a ämna*.

15. E låter 1) ensamt som *á* eller högt *e* i ordet *engel*, (Fransyskt *è* i *après* o. dyl., Engelskt *e* i *fellow* eller *ai i hair*); t. e. *h e r r a r*, *f l e s t*, *e l s k a*, *v e r k*, *h e s t r h ä s t*, *h e r e n h ä r*, *a r m é*. 2) lågre ljudet af *e* i *lefva*, *veta*, (fransyskt *é*) får det alltid framföre ljudet af *i* eller *j*; *ei* får således ingalunda uttalas likt tyskt *ei* (som Isländarne måste skrifva *æ*), utan såsom det låga *e* i *seg*, *fel* o. dyl. med efterljud af *j*; t. e. *b e i n b e n*, *e i t t e t t*, *s e i g r s e g*, *s å ' o c k n e i n e j* o. m. fl.

16. Samma låga eller djupa ljud får *e* framför *gi* och *gj*, efter *g* här uttalas som *j*; t. e. *d e g i* (läs *deji*) dat. af *d a g r d a g*, *þ e g j a* (*þei-ja*) *tiga*, *v e g i r* (*vejir*) pl. af *v e g r* (*väg'r*) *väg*, o. dyl., hvilka man derföre ock ofta finner skrifna *deigi*, *þeigia*, *veigir* o. s. v. ehuru orätt efter ursprunget, och onödigt efter den enkla regeln. Några påstå likväl, att man bör läsa *väjir* o. s. v. der stamfor-

men har ljudet af ä; om detta är rätt, vågar jag icke afgöra.

17. Med *v* bildar *e* ingen diftong, men deremot en annan med *j* framföre; denna skrifs vanligtvis *é* (eller *ie*) och låter 1) som *je*, neml. når den är lång, d. å. i slutet af en stafvelse eller framför en enkel konsonant; t. e. *tr é ett träd*, *v é l list*, *m é r mig*, *br é f ett bref*, *l é k lekte*, *gr é t gret*, *r é n a att aftaga*, så ock i deriverade former *tr é s* o. dyl. (lås *trje*, *vjel* o. s. v.) 2) som *já*, når den har en kort och hård ton, d. å. framför en dubbel konsonant eller position, t. e. *r é t t r rätt*, *h é l t hóll*, *f é l l fóll*, *fr é t t a spórja*, så ock *h é r härstädes*, och några ord, som hos de gamla tyckas hafva haft enkelt *e* (ä) t. e. *é k jag*, *é t a äta*, *é l hagel*— eller *snó-by*, och i det nyare *p é n a tjena* (lås *rjätt'r hjält* o. s. v.)

18. Samma höga ljud (*jä*) har *e* vanligen efter *k* och *g*, fast accenten i dessa händelser plär utelemnas; t. e. *k é r ett kar*, *k é m jag kommer*, *g é r a göra*, *g é l d jag betalar*, *undgállér*, *g é t kan*; (lås *kjät*, *kjäm*, *gjära* o. s. v. med hårdt *k* eller *g* och lent *j*, lika som i Danskan). Dock undantages (enligt N:o 15) *ei*; t. e. *g é i t en get*, *k é i p r en årpinne*, och ordet: *g é f a gifva*, der *e* har det djupa ljudet, hvarföre det äfven i Svenska och Danska blifvit till *i*.

19. Diftongen *é* är således till sin natur motsatt de andra, emedan dess vokal följer efter dess konsonant och tyckes derföre naturligast betecknas med omvänd accent, hvilket ock blifvit antaget af det Isländska litterära sällskapet. Enligt detta skrives alltså rättast: *tr è*, *v è l*, *m è r*, *l è k*, *gr è t* — *r è t t r*, *h è l t*,

fèll, frétta, hër, èl o. dyl. Men i gamla cod. (t. e. den omtalade Membran N:o 7 in 4:o i Kongl. Stockh. Bibl.) och i äldre tryckta böcker betecknas det med é, eller ofta med blott e utan all accent, hvilket sista dock är orätt och förvillande. Derigenom hopblandas t. e.

vel väl	och vél list	leðr läder leðr lant
her armê	— hër här	seðr mättar seðr sedd
el föder	— èl hagelby	fletta klyfva flétta fläta
fell faller	— fèll föll	let afræder lèt lät
lek läcker, rinner	— lèk lekte	setti satte sætti sjette
ver värjer	— vèr vi	letti afrædde lètti stadnade

20. I uttalas 1) ungefärligen som i Svenska orden *vild*, *visst*, hvilket ljud, i synnerhet når det blifver långt, tycks närma sig till det djupa e, t. e. at vilja, viss, vita veta, lifa lefva, himin himmel, háskaligr farlig, missir förlust, landi landsman; man finner derföre ofta, i synnerhet i åndelser, e i stället, t. e. *háskalegr*, *missir*, *lande* o. dyl., hvilket dock är orätt, efter den enkla regeln att e ensamt ljuder som ä. 2) med strek öfver, som i Svenska orden *frí*, *vis*, t. e. líf, ríkr rik, bríxl förebræelse.

21. Dessutom är det utan accent framför en annan vokal alltid konsonanten j, hvilken man väl i fordnatider lika litet åtskilde från vokalen i, som v från u; men efter man numera i alla goda upplagor öfverenskommit att skilja dessa senare, tyckes man af samma skål åga samma rätt med de förra. Det Isländska Landupplysnings-sällskapet, och det så kallade Evangeliska Smábókafèlag, hafva ock verkställt denna åtskilnad, och låtit trycka: sjón syn, bjarga berga,

björk, *gjöra*, *byrja börja*, *fylgja följa* o. s. v. och detta ämnar jag äfven här öfverallt följa, emedan det utan någon egentlig ändring gifver stafsättet mycket större redighet och tydlighet; främst i orden t. e. *jörð jord*, *járn jern*, har det redan länge varit allmänt, emedan det der tycks litet hårdare.

22. Efter vokalen *e* är *i* väl ock egentligen konsonant; men emedan *e* i denna förbindelsen mister sitt vanliga ljud af *ä*, och *i* också tycks nästan helt sammansmälta dermed till ett ljud, som kommer nära till långt eller bredt *e*; och emedan språket har flera dylika tve-ljud (*au*, *ey*), som omöjligen kunna undvikas, tycks det rättast att behålla *ei* såsom diftong, hvilket också ingen har försökt att ändra.

23. *O* uttalas 1) som *å*, eller som högt *o* i *bort*, *komma*, (som Finskt och Ryskt *o*); t. e. *opinn öppen* (lås *åpin*), *orka*, *hola håla*, *spor spår*. 2) med accent får det ett djupt och bredt ljud, nästan som *ov*; t. e. *ró*, *rót*, *góðr god*, *dóttir dotter*, *ótti* och *ógn skräck*.

24. *U* ljuder 1) nästan som djupt *ó* i *hóg*, *rók*, ell. Tyskt *ü*, t. e. *hugr sinne*, *håg*, *sumar sommar*, *stuð-bistafven i alliterationen*, *urt ört*, *unna unna*. Man finner derföre ock ofta *ö* i stället för *u*, i synnerhet i åndelser; t. e. *hèröð* för *hèruð* plur. af *hèrað härad*, *skýönum* dat. plur. med artikeln af *ský*, *örvönum* af *ör en pil*, *dryckjör dryckeslag* i plur., hvilket dock är orätt, emedan det Isländska *ö* har ett eget bestämdt och mycket högre ljud. Ordet *guð gud* uttalas nästan som *gvöð* eller *gvüð*. 2) med accent öfver, som vanligt *u* i Svenska och Danska,

Fransyskt *ou*; dock är detta ljud åter dubbelt, lik-
som i Svenskan: i några handlingar är det nemligen
bredt, nästan som *uv*; t. e. *hús, út, dúkr duk,*
úngr ung, údi väta, húfva hufva, móssa, i
andra som det Svenska *u* i *dubbel, ung,* det Danska
igudelig, kunst o. dyl. utan något efterljud af *v*; t. e.
hún hon, púki en ond ande, kúga tvinga, kufva.
Om man ville beteckna detta med *û*, skulle ljudet myc-
ket nogare uttryckas, och några till ursprung, uttal och
betydelse helt olika ord åtskiljas, t. e. alltså: *dûfva,*
kûga, pûki och *hûn hon*, men *hún* i plur. *húnar*
björnunge. Detta *û* tycks i synnerhet åga rum fram-
för *f, g, k.* I gamla permböcker göres ingen skillnad
mellan *u* och *v*, men de äro numera i allmänt bruk
fullkomligt åtskilde.

25. Y låter nu för tiden fullkomligen som *i*; har
alltså 1) ett ljud, som mycket närmar sig djupt *e*; t. e.
fyrir för, yðr eder, er, gyðingr en Jude, 2)
som långt *i*; t. e. *býðr han bjuder, flýgr han fly-*
ger. Det är således blott ett etymologiskt tecken, som
nyttjas, när ljudet *i* är kommit af *o, u*; och ljudet *í* af
jó, jú eller *ú*; och i några få stamord, der andra när-
slågtade språk hafva *y* eller *ó*, t. e. *myrk r mörk,*
systir syster d. *Söster* o. dyl. Dock uttalas bok-
stafvens namn alldeles likasom i Svenska och Danska *).

*) Denna bokstaf finnes, till följd af sitt ljud, i ota-
liga handlingar förvexlad med *i*; t. e. *firir* och
fyrir för. Några nyare hafva i synnerhet gjort
det till en regel att skrifva *y*, der ljudet *i* kommer
af två andra bokstäfver, alltså ock der stamformen

26. Diftongen *ey* får till följd háraf alldeles samma ljud som *ei*, och nyttjas endast der stamordet har *au*, *jú*, *jó*, o eller de närslågtade språk ö; t. e. *de yð a dóda* af *da uð r dód*, *ge y ma gómma* af *ga um r akt*, *omvârdnad*, *he y hó*. Det förvexlas derföre ock i en vårdslös skrift ofta med *ei*.

27. Ö har ljudet af det höga ó i *dórr*, *smór*, t. e. *gjöra* ljuder som det Danska *gjöre*, *stöðull mjólk-ningsplats*.

28. Diftongen till ö är *au*, hvilket uttalas som ett bredt ö eller nästan som ój, t. e. *auga óga*, *rauð ród*, *autt ódsligt* (lås: *ójga*, *rójdr*, *ójtt*), hvarföre ock några i nyaste tider hafva velat ándra det till öy och skrifva *öyga*, *röydr*, o. dyl.

29. Ö blef sent antaget af Nordboerna: tillförene skref man *au* eller *av* också för denna bokstaf, och detta bruk har sedan ända till de nyaste tider blifvit fortsatt af många, i synnerhet i de händelser, der ö härstammar af *a*. För att afhjelpa den oreda, som härigenom uppkommit, har man slutligen uppfunnit att nyttja *av* endast för vocalen ö, och *au* endast såsom dif-

har *ja*, *jö*, o. s. v. Men att denna regel är falsk, visar de gamlas enhälliga bruk; man finner hos dem aldrig *dyrfast*, *byrni*, *myði* o. dyl., utan *dirfast* *födrista* sig, af *djarfr*, *birni* dativ. af *björn*, *miði* dat. af *mjöðr mjöd*. Enligt samma regel borde man också skrifva *v ytum* för *vitum*, *vi veta*, af *veit*, och *giðia* för *gyðja*, *gudinna*, af *guð*, emedan *ei* är en diftong, men *u* en enkel vokal. Lika orätt är *y* för *i*, t. e. *ryki* för *ríki* o. dyl.

tong, t. e. *f a v* ^f *u r* eller *f ö* ^f *u r* acc. sing. af *f a* ^f *ð i r*
fader, *f a v r* eller *f ö r*, en *resa*, af *f a r a* att *resa*. Men
 för att kunna läsa gamla böcker, der denna åtskilnad icke
 är upptagen, får man känna ordet förut. Som ett litet
 hjälpmedel kan likväl märkas, att ljudet alltid är enkelt
 ö, der stamordet har enkelt *a*, och alltid tveljudet *au*
 der stamordet har *å*, t. e. *b r a g* ^f *ð* *kneþ* plur. *b r ö g* ^f *ð*,
 om det också skrifs *bravg* ^f *ð* eller *braug* ^f *ð*, men *f á n g* *brott-*
ning i plur. *f a u n g*, om det ock någon gång fins skrif-
 vet *favng*.

30. Streket öfver sjelfljudstecknen är således inga-
 lunda något tontecken, emedan de enkla vokaler lika of-
 ta hafva ton i orden, och alldeles samma ton; t. e. *b l a s a*
vända emot, och *b l å s a* *blåsa*, *a t t i* *hetsade* och *å t t i* *ägde*,
 hafva alldeles lika ton. Ej heller betecknar detta strek
 på något sätt vokalernas prosodiska längd, emedan de
 enkla ofta äro långa, och de diftongiska ofta korta eller
 alldeles tonlösa; t. e. *h e t j a* *hjelte*, *v e l v å l*, *m å t r r* *mat*,
v e s æ l l *usel*, *s e x æ r i n g r* *en båt med sex årar*,
å m å t t l i g a *ängsligen*; men det betecknar en tillsätt-
 ning eller en väsendtlig ändring af sjelfva ljudet.

31. Man har icke heller alltid nyttjat samma be-
 teckningssätt; till en tid satte man två prickar i stället
 för accenten (se Tab. D); hvaraf okunnige sättare (t. e.
 ; Resens upplaga af Sturlesons Edda) sedan gjort *å*, *ö*
 för *á*, *ó*, o. s. v.; några satte till och med en enkel prick
 öfver de enkla vocalerna, till än tydligare åtskilnad (Tab. E).
 Senare ännu fördubblade man sjelfljudstecknen, dock så att
 man så vida möjligt sammandrog dem till en enda figur,
 sålunda, som de synas på Tabellen F. Men af dessa

tecken äro *ij*, *w*, samt det dubbla *o* och *y*, äfvenså de med dubbla prickar, väl alla från 16 eller 17:hundra-talet, och numera lyckligtvis alldeles bortlagde, och det gamla enkla stafsättet åter allmänt antaget.

Medljuden.

32. *C* nyttjas af de gamla ömsom med *k*, i synnerhet i slutet af enstafviga ord, t. e. *c a l l a*, *s c i p*, *s k e p p*, *d r y c c r d r y c k*, *m j ö c m y c k e t*, *e c j a g*, *o c o c h*, *m i c m i g*, *f ö r k a l l a*, *s k i p*, *d r y c k r* eller *d r y k k r*, *m j ö k* eller *m j ö g*, *e k* eller *e g*, *o k* eller *o g*, *m i k* eller *m i g*. Nu mera nyttjas det endast i *c k* för *k k* t. e. *p l o c k a*, *p ö c k t a c k*, *s t æ c k a f ö r s t o r a*. Dock skrifva många *k k*: *p l o c k a*, *p ö c k*, *s t æ c k a* o. s. v. och utesluta således *c* alldeles ur språket, hvilket redan är ett gammalt, fast icke allmänt bruk.

33. *D* uttalas som hårdt Svenskt och Tyskt *d*; t. e. *d a g r d a g*, *b a r d a g i f ä l t s l a g*, *h a l d a h å l l a*, *h ö n d h a n d*, *o d d r u d d*; detta ljud åger rum i början af ord och stafvelser, samt i slutet af stafvelser efter *l*, *n*, *m* och *d*.

54. *Ð* är ett aspirerad *d*, och ljuder som lent Danskt *d* i slutet af orden *med*, *hvad* o. dyl., hvilket ljud alldeles har försvunnit ur nyare Svenskan, men ännu finnes i Engelska, såsom *vekt th*, både i början och slutet af orden. I Nordiska fornspråket nyttjas det i slutet af stafvelser efter alla sjelfljud och *r*, *f*, *g*, t. e. *m e ð med* uttalas som i Danskan, *g ó ð r g o d*, *g e r ð i g j o r d e*, *l i f ð i l e f d e*, *b y g ð r b y g d*, *h é r a ð*

härad. Hos de gamla fins det ock ibland efter *l*, *m*, t. e. *fjölð* i *myckenhet*, *drey mð* i *drömde*.

35. I sednare tider har ð blifvit ersatt med þ eller d, det förre är mindre förvillande, emedan þ med sitt rätta hårda ljud aldrig förekommer i slutet af en stafvelse, och alltså endast i sammansatta ord lemna läsa- ren oviss; t. e. i þ r ó t t f ä r d i g h e t, i þ r a n å n g e r, det förre läses i þ r ó t t, det andra i ð r a n; i orden: ó þ o l ö t å l i g h e t, ó ð u l o d a l r ä t t, ó d u l r f r i t a l i g, har man alla tre olika ljud; skrefve man oþul, skulle man hopblanda de två förre, och valde man odul, de två sednare. När man uttrycker ð med þ, tycks man med lika rätt kunna beteckna d med t; men sätter man d för ð, borde man ock sätta t för þ. Det rättaste är derföre, att enligt språkets natur och förfäders stadiga bruk bibehålla denna bokstaf.

36. F uttalas som i Svenska, alltså 1) som hårdt *f* i början af stafvelsen och framför *s*, t. e. *fótr fot*, *ofs i öfverdåd*. 2) som hårdt *ϕ* i slutet, t. e. *haf*; så ock framför *r* (*ur*), såsom *hafr en bock*, *arfr ett arf*; och framför alla vocaler midt i orden; t. e. *hafa hafva*, *erfa ärfva* låsas alltså fullkomligt som i Svenskan. Skall *f* uttalas hårdt i dessa handlingar, fördubblas det, t. e. *straff*, *straffa*, *offr*, eller *offur*, *offra*, till skilnad från *ofra svånga* (*intentare*), hvilket låses *åvra*. Dessutom får *f* 3) i slutet af en stafvelse framför *l*, *n*, ð, *t* ljudet af hårdt *b* eller *bb*, t. e. *tafla*, *nafn namn*, *hafð i hade*, *haft haft*, lås: *tabbla*, *nabbn*, *habbð*, *habbt*. Några hafva derföre i nyare tider velat införa *bl* för *fl*, såsom *abl* för *afl styrka*,

styrka, tabla för *tafla* o. s. v., men emedan man icke också kan skriva *nabn*, *habði* o. s. v., tjänar det endast att förstöra en gammal och enkel regel. 4) Följer efter *fn* ännu en konsonant, i synnerhet *d* eller *t*, blifver ljudet *mn*, t. e. *nefna nämna* uttalas *nábna*, men imperf. *nefndi* ljuder som *nämndi*, och sup. *nefnt* som *nämnt*, *hefnd* *hämnd* o. dyl.; man finner derföre ock ofta *hemnd* för *hefnd*, *jamnt* (eller *jamnt*) för *jafnt*. Detta uttal är allmänt, när *d* följer efter, men 5) är det *t* eller *s* som följer på, uttalas det af många som *ff't*, *ff's*, t. e. *jafnt*, til *jafns*.

37. G uttalas 1) öfverhufvud hårdt och tydligt, t. e. *g ánga gá*, *flag ett uppgråfdt* (eller *upplójdt*) *stycke jord, der icke synes gräs*, *dógg dagg*, *regn vagn* o. dyl., läs *gavnga*, *flag*, *dógg*, och nästan *regg-n*, *vagg-n*; icke *rengn*, *vangn* efter Svenskt uttal, eller *rejn* efter Danskt vis, äfvenledes *borg*, *berg*, o. d., läs *borgg* eller *borrg* (icke *borj*). 2) *gj* och *g* framför de veka sjäfljud (N:o 41) låter som det Danska *gj* eller lena *g* (icke som *j* eller Sv. *gi göra*, ej heller som det aspirerade Tyska *g*), t. e. *gefa gifva*, *gæfi gáfve* imperf. conj., *geirspjut* poet., *gildir dugtig*, *dryg*, *gjafir gáfvor*, *liggja ligga*, *skuggi skugga*, *ángi ánga*, *pýngja pung*. Detta ljud åger rum i början af orden, och i midten, när en consonant går förut. 3) Går en vocal förut och en af de lena eller *j* kommer efter, ljuder det alldeles som *j*, t. e. *bogi en bäge* (lås *báji*), *agi aga*, *disciplin* (lås *aji* eller *ajji*), men i accus. *boga*, *aga* (lås *båga*, *aga*), *fægja polera*, *rensa* (lås *faija*), *bágindi trångmål* (lås *bau-jindi*). 4) Följer efter *gn* ännu en

konsonant, i synnerhet *d* eller *t*, blifver ljudet *ngn*, t. e. *ly g n a stillas* (om storm) uttalas nästan *ligg'na*, men imperf. *ly g n d i* ljuder som *lingndi* eller *lungdi*, och supin. *ly g n t* som *lingnt* eller *lingt*, så ock: *rigna*, *rigndi*, *rign t att bli förregnad* o. dyl. 5) Men är det *s* som följer på, blifver ljudet ungefärligen *gg's*, t. e. *til g a g n s* (läs *til gagg's*).

38. *H* har alltid ett starkt och hårdt ljud, äfven framför medljuden *j, v, l, n, r*, t. e. *h a r ð r hård*, *h j a r t a hjerta*, *h è r i* (läs *hjári*) *en hare*, *h v e r f a försvinna*, *h l a ð a stapla upp*, *h n ö t t r ett klot*, *h r í n g r en ring*. Det finns understundom förvexladt med *k*, t. e., *k n í f r* och *h n í f r en knif*, *k n ö t t r* och *h n ö t t r*, *í k r í n g* och *í h r í n g omkring* (som adverb.), hvaraf sedermera blifvit två särskilda ord i alla Nordiska språk.

39. *J* är redan omtaladt (21). Jag får likväl här åter tillägga, att emedan de gamle icke skilde det från vokalen *i*, skrefvo de det också aldrig framför *i*, emedan dubbelt *ii* skulle bli förvillande i läsningen och fult för ögat. Detta ljud (*ji*) förekommer likväl ganska ofta i språket, t. e. i alla præs. conj. af verba på *ja*, der endast *a* förbytes i kort *i*, t. e. *h y g g j a bygga*, *s e t j a sätta*, *s i t j a sitta*, *q v e ð j a helsa*, *ber j a slå*, *q v e l j a plåga*, *t e m j a tämja*, *v e n j a vänja* o. dyl., utom några nomina. Olägenheten att icke kunna beteckna ett så ofta förekommande ljud, har man i sednare tider afhjelpat på olika sätt: de som skrifva *e* för *i* (20) skrifva här *ie*, t. e. *byggie*, *setie*, *sitie* o. s. v.; de som enligt Landupplysnings-Sällskapets af ConferenzRådet Stephensen stadgade rättskrifning, åtskilja *i* och *j*, skrifva deremot *ji*, t. e. *byggji*, *berji*, *venji* o. s. v.

Men emedan accenten (´) blifvit antagen till att beteckna *j* framför *e*, skulle man genom dess utvidgande till dessa händelser, utan att införa någon ny regel, och utan att afvika från det urgamla stafningssättet, nog kunna uttrycka ljudet, hvilka alla betydliga förmåner knappast på något annat sätt stå att förena. Således tycks allrarättast att skrifva *seti*, *siti*, *qveði*, *beri*, *qveli*, *temi*, *veni* o. s. v.. Äfvenså i alla liknande händelser i språket: *vili vilja*, *niði afkomling*, *bilir snóskurar*, *yrsnö*, *hverir hvilka* o. s. v. Men efter *g* och *k* behöfs ingen accent, äfvensom man i dessa händelser också icke accentuerar *e*, t. e. *bygg*i, *berg*i af *bergja smaka*, *vek*i af *vekja våcka*, *yrk*i af *yrkja dyrka*. Det är också nu för tiden samma ljud i *elski*, *taki* och andra verba på *ka* och *ga*, som icke hafva något *j* i infinitiv.; äfven i andra ord, t. e. *eingi en ång*, *riki ett Rike*, *úngi en unge*, *þánki tanke*, hvilka hvarken plåga skrivas med *ie* eller *ji*; ty regeln, att *i* efter *g* och *k* ljuder som *i* (*ji*), är ännu säkrare än den, att *e* i samma händelse ljuder som *e* (*je*), t. e. *backi en åstrand*, *ábaki på ryggen*, *druckinn drucken*, *skuggi skugga* o. s. v., uttalas icke, som i Svenska och Danska, *back-e*, *bak-et*, *druck-en*, *skugg-a*, utan låter som *backji*, *bakji*, *drückjin*, *sküggji*, och således i alla dylika händelser utan undantag *). Ville man ändtligen behålla accenten i alla verba på *ja*, och skrifva *bygg*i, *berg*i, *vek*i, *yrk*i o. s. v., då borde man äfven nyttja den

*) Likväl hörde jag på Vester- och Söderlandet några personer uttala *ecki* icke utan *j*, men vanligtvis låter det som *eckji*.

i alla andra ord som hafva ett verkligt *j* framför andra vokaler i böjningarna, t. e. *eingi*, ång, *seckir* säckar o. d., emedan man säger *eingjum*, *seckjum* i dat. pl., men icke *úngi*, *skuggi*, emedan man aldrig säger *úngja*, *skuggja*, utan: *unga*, *skugga*. Dock skulle denna distinction troligen anses alltför obetydlig och onödigt.

40. *K* låter 1) hårdt, som i Svenska, framför de hårda vokaler (41) och alla consonanter, t. e. *k a l a t a g a s k a d a a f f r o s t*, *a k a á k a*, *s ö k e n s a k*. Det skrifs också allmänt för *ch*, t. e. *K r i s t r*, *k ó r*; och af många i stället för *q*, t. e. *k v i n n a*, *k v e l j a*. Det nyttjas äfven dubbelt af många i stället för *ck*, t. e. *e k k j a* eller *e c k j a e n k a*, *s a k k a* eller *s a c k a s ä n k l o d*, *s ö k k* eller *s ö c k s ö n k*. 2) *Kj* och *k* framför de veka vokalerna låter som det Danska *kj*, det är hårdt *k* med ett lent efterljud af *j*; ingalunda som Svenskt *kj*, Engelskt *ch*, Ital. *ci*, hvilket för Isländarne är alldeles främmande och mycket svårt att uttala; t. e. *k e n n a k ä n n a*, *k i r k j a* eller *k y r k j a e n k y r k a*, der *k* och *kj* hafva samma ljud, men måste skrivas olika, emedan det i den ena händelsen är en vek, i den andra en hård vokal, som följer efter. Samma ljud har *k* i alla lika händelser, alltså ock i *s i l k i s i l k e*, *s i d e n*, *m e r k i m ä r k e*, o. dyl. (39).

41. De så kallade hårda sjelfljud, framför hvilka *g* och *k* låta hårdt, som Ital. *gh*, *ch*, äro: *a*, *á*, *o*, *ó*, *u*, *ú*, *ö*, *au*; de veka, framför hvilka de låta lent, som Danskt *gj*, *kj*, äro alltså: *æ*, *e*, *ei*, *i*, *í*, *y*, *ý*, *ey*. I förbindelse med de förra måste man således nödigtvis inskjuta *j*, om *g* och *k* skola hafva det lenare ljudet; t. e. *g j a r n b e g ä r l i g*, *v i l l i g*, i foem. *g j ö r n*, emedan *g ö r n* plur. *g a r n i r s m a t a r m a r* låter helt annorlunda, äfvenså *k j ö r*

vilkor, emedan *kör sjuksäng* (säges om bräckliga och utlevade personers ständiga liggande), är helt skiljaktigt derifrån, både till ljud och betydelse; *kjöt kött* låter lent, men *kötttr katt* hårdt, som i Svenska ordet. Afvenså måste man skrifva *gjálfr sjön poet.*, *kjálki käke*, *kjóll frack*, *gjósa spruta*, *gjöra göra o. s. v.* Framför *o*, *u* och *au* hörs aldrig det lena *gj* eller *kj*, följaktligen får man uttala *kuldi köld*, *skaut sköte*, *gufa damp*, *gaupn göpen o. alla dyl.* med hårdt *k* och *g*. I förbindelse med de veka sjelfljuden tvärtom skulle det bli alldeles öfverflödigt och onyttigt att skjuta in *j*, emedan *g* och *k* här alltid hafva det lena ljudet af *gj*, *kj* i Danska. Man skrifver alltså rättast: *kær kär*, *kettir kattor*, *geigr fara*, *fruktan*, *gimsteinar ädla stenar*, *kiminn spotsk*, *gylla förgylla*, *kýr kor*, *keyri en piska o. dyl.* (icke *kjær*, *kjettir*, *gjeigr*, *gjimsteinar o. s. v.*) Ett undantag gifs likväl, då *e* efter *g* och *k* icke låter som *je*, utan som *ä*, nemligen i plur. af de substantiver på *andi*, som härstamma ifrån verber på *ga* eller *ka* (utan *j*), t. e. af *eiga äga* kommer *eigandi ägare*, och detta har i plur. *eigendr* (läs *eigändr*, icke *eigjendr*), så ock *elskandi älskare*, plur. *elskendr* (icke *elskjendr*). Men dessa händelser äro dels få, dels förorsaka de ingen oreda, emedan det af ålder varit bruk att i plur. bibehålla *j* (*i*) uti subst. på *jandi*; t. e. *verjendr*, *sækjendr*, *innbyggjendr*, af *verjandi försvarare*, *sækjandi aktor*, *innbyggjandi inbyggare*, o. dyl., aldrig *verèndr*, alltså heller icke *sækèndr*, *innbyggèndr*.

42. Dubbelt *ll* har ett mycket hårdt ljud, som *dl* eller *ddl* med hårdt *d*; t. e. *falla* (läs *fadla*), *fullr full* (läs *füdlr*); det fins derföre stundom förvexladt med

dl, t. e. *á milli* och *á midli emellan*, *frilla* och *fridla frilla*, af *mið midten* och *fríðr vacker*. Att ljudet icke är *ēl*, hörs tydligt i orden: *eðli natur*, och *elli álderdom*; att det icke heller är *tl*, hörs imansnamnet *Atli (Attila)*, och *allir alla*. Från detta uttal af *ll* undantagas dock de händelser, der *d*, *t*, *s* följa efter; t. e. *felldi fállde*, *allt*, *alls*, der *ll* ljuder som i Svenskan. Äfvenså sammansatta ord och derivata der hvartdera *l* hör till sin stafvelse, t. e. *til-lag bidrag*, *Hal-land*, *Hol-land*, *Val-land*, *mikil-látr högmödig*, *lítil-látr nedlåtande*; och nya främmande ord, t. e. *skatollið* o. dyl. — *rl* har ett ljud som mycket närmar sig det hårda *ll*, eller, när det uttalas distinkt, låter nästan som *rdl*, t. e. *karlen gubbe*, *varla knappast*, hvilka äfven ofta skrivas *kall*, *valla*, ehuru mindre rätt, ty *kall* är subst. af *kalla*, och *valla* är gen. plur. af *völlr*, *mark*, *vall*.

43. Dubbelt *nn* har ock ett dylikt hårdt ljud, dock endast när det följer efter en diftongisk vokal i samma stafvelse, t. e. *einn en* ljuder som hårdt *eidn* eller *eiddn*, äfvenså *klènn klen* (lås *kljedn*), *fínn* (*fídn*) *fin*, *ónn* (*ódn för ofn*) *ugn*, *brúnn* (*brúdn*) *brun*, *svart*, *kænn*, *slug*, *snäll* (lås *kjajdn*). Men hör *nn* till följande stafvelse, eller är det en enkel vokal som går förut, då är ljudet det samma som i Svenska; t. e. *á-nni án* (i dat. med artikeln), *ey-nni ón* i samma ställning, (lås: *av-nni*, *ej-nni*) liksom *kanna*, *hann han*, *brenna* o. s. v. — *rn* har ett ljud som mycket närmar sig det hårda *nn*, eller, när det uttalas tydligt, kan beskrivas ungefärligen med *rdn*; det gör, liksom *rl* och det hårda *ll* och *nn*, alltid det föregående sjelfljudet så kort och skarpt som möjligt; t. e. *horn* (lås

hâdn eller *hârdn*), *járn jern* (lås *javdn* ell. *javrdn*). Det har ofta blifvit förvexladt med *nn*; t. e. *steirn* för *stein*, *værn* för *væn*, *vacker*; men böjningen råder lätt hvilketdera är det rätta; t. e. acc. *stein*, *væn-an* visar, att *n* är våsendtligt i dessa och dylika ord, och det är lika orätt att skriva *steirn*, *værn*, som det vore att skriva *stórl*, *særl*, för *stóll stol* och *sæll säll*.

44. De gamle nyttjade ofta (ehuru det aldrig var allmänt) *ll* och *nn* allestädes framför *d* och *t*, utan afseende på stamformen; t. e. *elldr eld*, *villdi ville* af *vilja*, *skylldi skulle* af *skulu*, äfven så väl som *fylldi fyllde* af *fylla*, *mælti sade* af *mæla*, *lannð för land*, *frænnði för frændi frände*, *vannði af venja*, *kenndi af kenna* o. s. v. Detta *nnð* är likväl längesedan fullkomligen bortlagdt, äfvenså *lld*, i de händelser, der stamformen har enkelt *l* eller *lj*; men emedan *ld*, *lt* ensamt betecknar i alla händelser samma ljud, och emedan enligheten med *gð*, *md*, *nd*, *rð*, *mt*, *nt*, *rt* tyckes utkräfvat det, bör väl, äfven der infinit. har dubbelt *ll*, impf. och partic. skrivas *ld*, *ll*, man skrifver nemligen alltid: *skemdi*, *skemdr*, *skemt* af *skemmas skämma bort*, *brendi*, *brendr*, *brent* af *brenna bränna*, *firti*, *firttr*, *firt* af *firra af-lägsna*, man skrifver *lagð*, *lagðr*, *lagt* af *leggja lägga*, och *bygð*, *bygðr*, *byggt* af *byggja bygga*, äfven så väl som *sagð*, *sagðr*, *sagt* af *segja säga*; på samma vis *klipti*, *klipttr*, *klipt* af *klippa klippa*, hvilket äfven uttalet (45) tyckes fordra, Þórr hvesti augun á orminn Thor såg skarpt på ormen, säger Sturleson i Edda, af *hvessa* o. m. fl; det skulle sålunda göra föga nytta att emot en stadgad analogi

af otaliga händelser, i en enda, etymologisera så noga.
— Men i declination plägar *ll* och *nn* behållas, der de äro väsendtliga; t. e. *fall*, *falls*, *allr*, *alls*, *hallr* *en sten*, *halls*, o. d. *bann*, *banns*.

45. *Pt* efter en enkel vokal uttalas emellan *ft* och *pt*, hvarföre det ock af många nyare, både i tal och skrift, blifvit fullkomligt förbytt i *ft*, t. e. *eptir* (eller *eftir*) *efter*, *lopt* (eller *loft*) *luft*.

46. *Qv* finnes redan i gamla permböcker ofta utbytt emot *k*, t. e. *kvistr*, *kveld*, o. m. fl.; det har, åfven som *C*, blifvit bibehållet af Landupplysnings-Sällskapet, men förkastadt af det nya Isländska litterära Sällskapet. Så mycket är säkert, att det, hvarken som etymologiskt tecken, eller som förkortning i skrifningen, gör någon nytta, utan tvärtom hinder, t. e. *qvikr* och *kykr* (*levande*), *qvonbón* och *konbón* (*frieri*) äro samma ord, *koma* *komma* heter i imperf. *kom* eller *quam* plur. *komu* eller *qvam*, conj. *kjæmi* eller *qvæmi*, alltså blifver, enligt den regeln, samma ljud i samma ord tecknadt olika, och många derivata skilda från sina primitiva. Man nyttjar icke gerna *q* inuti orden, utan endast i början; man skrifver således vanligtvis *vökvi* *sast*, *vätska*, *söckva* (eller *sökkva*) *sänka*; fast man hos de gamla också finner *sökqva* eller *söcqva* o. dyl. Men detta stafsätt är, åfven om man vill behålla *q*, mindre rätt, emedan *v* efter *ck* aldrig är väsendtligt i fornspråket, utan endast, liksom *j* i *þeckja* *känna* o. dyl., insatt för vålljudets skull, hvilket i den anförda händelsen synes af imperf. *söckti* och af ordet *ek söck jag sjunker*.

47. *Z* förekommer aldrig i början af orden, men i slutet nyttjas det af de gamla 1) som förkortning för

st, i synnerhet i passiva, någon gång äfven i superlat. t. e. *söckvaz sänkas*, *optaz oftast*; detta har numera nästan helt och hållet gifvit vika för *söckvast*, *optast* o. s. v. 2) som etymologiskt tecken för *s*, framför hvilket *d* eller *t* bortfallit, t. e. *lanz* för *lands*, *veizla* gästabad, för *veitsla*, af *veita traktera*, *lèzt* för *lèt-st* lät sig (märka med), *helzt* af *heldr*, *bezta* af *betr* o. dyl. Så ock i främmande ord, der *ti* framför en vokal får ljudet af *si*, t. e. *spázia margin* af *spatium* *), *dispútázia*, *sítázia*, *porzión*, *qvittánzia qvittance*, *qvittens* **), men aldrig der ljudet blifver *ts*, t. e. *konfirmatsión*.

48. *Z* nyttjas af de gamla äfven 1) för *s*, framför hvilket *r* bortfallit, t. e. i superlat. skrifs ofta *aztr* för *astr*, emedan man deriverat det af compar. *ar*, (*ari*) alltså i stället för *arstr*; t. e. *harð-aztr* hårdast, *ágætaztr* förträffligast, och äfven i de kortare superlativer, t. e. *fyztr* först, *næztr* närmast för *fyrstr*. Men man kan i Isl. med lika mycken rätt som i Anglosaxiska, Svenska och andra gamla och nya Gothiska språk, derivera superl. omedelbart af positiv, då all orsak till att här skrifva *z* bortfaller, utom i de få händelser, der sjelfva posit. eller stamformerne hafva väsendtligt *r*; t. e. *harðastr*, *ágætastr*, äfvenså *næst* af det gl. *ná* i *nálægr* närliggande, men *fyrstr* (eller *fyztr* af

*) Enligt detta borde man väl också skrifva *góz* *gots* och *stáz* *stát*.

**) Enligt med dessa exempel borde alltså skrifvas: *konstrúkziön*, *ákziön*, *akzia*, o. s. v. om icke *konstrúxiön*, *áxiön*, *axia* enligt *lexia laxa* af *lectio*, vore rättare och kortare.

det gamla *f o r* eller *f u r* *f ö r e*, *s t æ r s t r* (eller *s t æ z t r*) *störst* af *s t ö r*, äfvenså *h o r s k r* (eller *h o z s k r*) *snäll, bildad*. Dock är det numera nästan fullkomligen förkastadt att nyttja *z* för *rs*: det borde eljest ock användas i alla *præs. passivi* 2. och 3. pers. sing. *þ ú e l s k a z t*, *h a n n e l s k a z t*, *þ a t f æ z t* det *f ä s*, *erhålles* o. s. v. 4) nyttjas af de gamla ofta *z* för *s* i genitiver, i synnerhet efter *d*, *t*, *ll*, der det är svårt att gissa till afsigten, om icke kan hända man velat visa, det *d*, *t*, och det ena *l* förlorat sitt ljud; t. e. *landz*, *hestz*, *allz* o. dyl. Men detta skriftsätt är numera alldeles bortlagdt.

49. De tvenne första bruk af *z* äro hvarandra så motstridande, att de omöjligen stå att förena. Enligt det första borde man skrifva *har^farz* (ell. *hardaz*), *betz*, *heldz*, *leggiarz*, *lagdzr* o. s. v.; enligt det andra *har^fazt*, *bezt*, *helzt*, *leggiast*, *lagztr*, o. s. v. Det förra är kan hända (enligt det bevisligt rätta gamla Grekiska bruket af ζ för σd) det ursprungliga, och skulle, om det kunde nyttjas för *st* i alla händelser, t. e. *zanda*, *feza* o. s. v. för *st a n d a stâ*, *f e s t a f ä s t a*, äfven hafva den förmån att göra skrifningen kortare; det sednare har ett äfven mycket gammalt fast vacklande bruk för sig, lika så enligheten med andra nyare Europeiska språk (t. e. ital. *mercanzia*, *spazio* o. dyl.) Det tjénar också, om det nyttjas i alla händelser, der *d* eller *t* framför *s* blifva stumma, att helt betydligt förkorta skrifningen; t. e. *vizka* *kunnighet* (af *v i t r*), *g æ z k a* *godhet* (af *g ó ð r*), och det just der många sammanstötande konsonanter annars skulle gifva språket ett barbariskt utseende, t. e. *islENZkt* för *islendskt*, *s t y z t r* kortast för *styttstr*, *e l z t r* för *eldstr* eller *elldstr*. Äfvenså i alla 2. pers. plur. passivi, t. e. *þ i ð e l s k i z t* *J älsken hvarandra*, *þ i ð e l s k u ð u z t*

älskaden *hvarandra* o. dyl., samt alla tvåstafviga och många enstafviga supina passiva; t. e. *luckazt*, *tekizt* *lyckats*, *sýnzt*, *synts*, *sez t satt sig* o. s. v., der man eljest, inconsequent nog, i de längre lemnar ursprunget obetecknad, i de kortare betecknar det emot uttalets fordran, t. e. *luckast*, *tekist*, *sýntst*, *settst*. Äfven tycks det stafsätt naturligare, som utelemnar hvad talet förkastat, och distinkt betecknar hvad talet tydligt åtskiljer, än det som tvärtom utmärker distinkt det som bortfallit, och med en förkortning betecknar de verkliga ljuden. Enligt förra bruket är det dessutom omöjligt att visa, när *d* eller *t* skola höras framför *s*, och när icke, t. e. *leiðz ledsnat*, *sèðz setts*, *synts*, hvilket genom det sednare på det tydligaste åtskiljes; t. e. *leiðst*, *sèzt*.

50. I hvilka händelser man enligt språkets fordran bör låta *d* och *t* höras framför *s*, och i hvilka icke, är eljest svårt att bestämma, om det icke i bokstafveringen är tillkännagifvet. I allmänhet hörs *d* oftare än *t*, nemligen alltid der det är radikalt i ordet, och kommer efter en vokal (alltså egentlig är *ð*); t. e. *blaðs*, *ráðs* *råds*, *höfuðs* *maðr höfvidsman*, *góðs* *manns* *en god mans*, *hræðsla räddhoga*, *ræðst beslutes*, *rèðst beslöts*, *qvaðst sades*, äfvenså om det kommer efter *f*, *g*, *r* eller dyl. (alltså ock *ð*); t. e. *orðs* *ett ords*, *bragðs* *ett kneps* o. fl. I alla passiva supina af partic. på *ddr*, behålles det i ordet väsendtliga *ð*; t. e. *græðst läkts*, *græddr läkt* af *græða läka*, *leiðst* af *leiðast* *ledsna* o. dyl. Kan hända äfvenså *virðst* *synts* o. d. Men knappast någonsin efter *n*, *l*, eller der det är hårdt *d*, om icke det i uttalet ändras till *ð*; t. e. *lanz* af *land*, *elztr* af *eldri äldre*, *binzst* *afhåller sig*, *stenzt* *uthärdar*, om icke man ville säga *lanðs*, *binðst*,

sten δ st o. dyl. Dock behålles *dd* i gen., t. e. *saddr* mätt, *sadd* s o. dyl., *t* som är väsendtligt, hörs i alla genitiven, t. e. *bátr en bát báts*, *hatt* *en hatt* *hatts*, *hvatr hurtig hvats* o. s. v., men aldrig i det passiva supinum, vare sig väsendtligt eller ej, t. e. *spilzt af spilt* (*spilla*), *áminztr omtalt* af *ámint* *pámint* (*áminna*), *qveikzt tändis* af *qveikt tändt* (*qveikja*); likaså *sezt satt sig af sett* (*setja*), *bæzt blifvit tillökt*, *vuxit till* af *bætt* (*bæta*). På samma sätt i sup. pass. af alla verba, som bilda imperf. och part. pass. med att insätta δ , som icke är radikalt i ordet; ty detta δ förbytes i sup. activum alltid i *t*, och *t* bortfaller alltid i sup. pass.; t. e. *gjöra*, *gjör δ i*, *gjör δ r* supin. *gjört* sup. pass. *gjörzt*; äfvenså *bygzt blifvit bygdt* af *byggt* (*byggja*), *sagzt sports* af *sagt* (*segja*), *skemzt blifvit bortskämdt* af *skemt* (*skemma*), och alla dyl. Kanske derföre regeln i korthet kunde bestämmas sålunda: 1) δ behålles öfverallt (om icke kan hända emellan en hård konsonant och *s* i position, t. e. *virzt* sup. pass. af *vir δ ast* synas); 2) *dd* behålles framför ett enkelt *s* (i genitiver); ändras framför *s* i förbindelse med flera konsonanter till δ (i sup. pass.); 3) *d* bortfaller öfverallt framför *s*, som då blifver till *z*, (om icke det någon gång förbytes i δ); 4) *t* och *tt* behållas ständigt framför enkelt *s* (i genit.), men bortkastas alltid framför *s* i position (i sup. pass.)

51. *p* är ett aspirerad *t*, liksom δ är aspirerad *d*; dess ljud är bortfallet i alla nyare språk, utom Nygrekiska (θ) och Engelska (*th*); hvilket i subst. och verber kommer det mycket nära, t. e. *p raung trängsel throng*, *p einkja tänka to think* o. fl. Det har i Nordiska fornspråket alltid samma ljud; om icke i

pronom. eller partiklar, som i dagligt tal blifva liksom enclitica hopdragne med det föregående ordet; t. e. á æfi-þínni i dina dagar, hafir-þu? har du? der det ljuder som *ð*, hvilket dock beror af föregående bokstaf (34). Ordet þú sammandrages således ofta med verba, hvarvid *u* förlorar accenten, och þ förbytes i *ð*, *d* eller *t*, efter föregående bokstafvens fordran, t. e. haf-*ð*u! imperativ. af hafa, kom-d*u*! imperat. af koma, rís-t*u*! imperat. af rísa stá upp. I slutet af stafvelser finnes det aldrig, om icke det är skrifvet i stället för *ð* (35).

Läsningen.

52. Den första stafvelsen har alltid hufvudtonen i alla Isländska ord, vare sig långa eller korta, sammansatta eller enkla. I tvåstafviga ord är således andra stafvelsen kort; t. e. *ríð*a. I trestafviga har den medlersta starkare ton än den sista, liksom i de Svenska sammansättningar upp-*taga*, an*fó*ra; t. e. *mánn*eskja *menniska*, *mánað*ir *månader*, *drjúga*ri *drygare*, *ætlað*i *ämnade*; endast i sammansättningar, der sista delen är enstafvig, får den sista stafvelsen starkare tonvigt än den nästsista, t. e. *pérut*rè *päronträd*, *páppír*sörk *ett ark papper*. Fyrstafviga ord hafva mindre tonvigten på den nästsista stafvelsen, t. e. *óán*ægðr *missnöjd*, *hæfi*li*gr* *passlig*, *ávinn*ingr *vinst*, *tvær*páppír*s*arkir *två ark papper*; endast i sammansättningar och derivata, der sista delen är enstafvig, får denna starkare tonvigt än den nästsista stafvelsen, t. e. *Egypta*land *Egypten*, *mánn*eskju*li*gt *menskligt*.

53. Ett undantag från regeln att den första stafvelsen har hufvudtonen, tyckas några præpositioner göra; t. e. *á móti* emot, *á milli* emellan, *í gegnum* igenom, hvilka uttalas med samma tonvigt, som de Svenska orden; men dessa äro egentligen blotta sammanställningar af tvenne ord, som äfven ofta och rättare skrivas åtskilda, *á móti*, *í gegnum*, *á meðan*, liksom *till mötes* o. s. v.; derföre bortfaller äfven alltid den första delen eller den egentliga præpositionen i alla verkliga sammansättningar som bildas med dessa ord; t. e. *millibil mellanrum*, *mótstaða* motstånd.

54. I stafningen och läsningen dela Isländarne alltid orden enligt deras etymologiska beskaffenhet, så att konsonanterne mellan två vokaler räknas alla till den förra, om icke sammansättning eller derivation fordrar annat; t. e. *dag-ar*, *hrafn-ar* korpar, *heppinn* lycklig, *elzt-i* äldste, *elsk-a*, *ætl-a*. Svenska Akademien, i dess *Afhandling om stafsättet*, och *Botin*, i *Svenska språket i tal och skrift*, bevisa att Svenskan ännu följer samma lagar, fast man i dagligt bruk bortlagt det nationella, och antagit södre nationernas stafningssätt. Isländarne skrifva alltså lika rätt *líf-it* som *líf*, *haf-a* som *haf*, och behöfva icke *f*ν, emedan *f* alltid står i slutet af stafvelsen, när det har det veka ljudet (ν).

55. *Positio* gör väl det föregående sjelfljudet prosodiskt långt, men gifver det en skarp och kort ton, liksom i Svenska orden *bort* (borrt), *hand* o. dyl. Orden *sverð* svärd, *harðr* hård, *borð*, *kaldr* kall, *hagl* hagel, *þegn* undersåte, *höfn* hamn, *vopn* vapen, *vatn* vatten, uttalas således som *svärrd*,

harrðr, borð, kalldr, haggl, þeggn, hóbbn (56), *váppn, vattn*. Äfven om vokalen, för positionen inträffade, vore lång; t. e. *matr mat, smiðr en smed*, äro långa i nominativ., men dat. med artikeln *matnum, smiðnum*, låter nästan som *mattnum, smiððnum*. Äfvenså *dalnum dalen* i dat., *stólnum stolen* i dat. o. dyl.

56. Märk: *r* eller *ur finale* (runan *h*) gör aldrig *positio* efter en annan konsonant, utan betraktas såsom en egen kort stafvelse för sig, hvilken likväl i verser sällan eller aldrig räknas. Ljudet är *ur* eller *ör*, med mycket kort och dunkelt vokalljud; t. e. *al-r en syl, tek-r han tager, eð-r eller*, hvilka icke läsas *allr, teckr, eððr*, utan *al-'r, tak-'r, äð-'r*, eller *alör, takör, äðör*; och i poesi t. e.:

glæðr skal ek | öl með | ásum Glad skal jag öl bland Asar
i önd- | vegi | drecka, i högsätet dricka;
 här räknas *glæðr skal ek* för en daktyl:

Almáttugr guð | allra | stétta! Allsmäktige gud öfver alla
klasser (af väsenden)!

här räknas *ugr guð* för en spondé eller troché. Öfver hufvud gör *r* också inuti orden endast efter *ð* och lent *f positio*, t. e. *okra att ockra, viðra vädra, hafrar hafre*, läs: *åk-ra, viððra, havrorar*.

57. De dubbla medljuden uttalas tydligt och hårdt, äfven efter diftongiska vokalerna; t. e. *fúll stygg, leiddr ledd, slátttr sláttertíð, hárra hógas, mætti mótte*, hvilka ingalunda få hopblandas med *fúl stygg* (i foem.); *leiðr led, slátr kótt, hára hárs (crinium), mætti móte; vegg r vägg*, men *vegr väg* o. dyl. Dubbla konsonanterna hafva således samma verkan på föregående vokalen, som position, men

enkla konsonanter göra alltid det föregående sjäfljudet långt, t. e. *vel väl, man-saungr kårlekssång, veð vad, þat det, til till* o. dyl., hvilka icke få uttalas *vell, till* o. s. v., utan *väl, tel* (liksom *stel*) o. s. v.

58. Framför *n* och *m* uttalas alla vokaler och diftonger med nasalljud; t. e. *heimr verld, raun rón, á-nni áni* dat. *á-na* i acc. sing., *kû-nni kon* i dat. *kû-na* i acc. sing., *ám áar* och *ánum áarne* i dat. pl., *kûm kor, kûnum korna* i samma ställning. Men detta åger aldrig rum, der en konsonant kommer emellan; t. e. *gagn, lás gaggn* (icke som i Svenska *gangn*), *botn botten, lás bátn* (icke som i Danska *Bund*), *stafn stamm, stäf, lás stabbn* (icke som Danskt *Stavn*), *seinn långsam* i masc. *lás sejddn* eller *sejð'n, einni en* i dat. foem. *lás ejdni*; emedan dubbelt *nn* efter ett tveljud i samma stafvelse uttalas, som vore ett *d* emellan.

59. Af 3 sammanstötande medljud bortfaller vanligtvis det vekaste i uttalet; t. e. *hálftr halft, hvirfli* dat. af *hvirfill hjesse, volgt ljumt, margt mycket, mángt*, uttalas nästan: *havlt, hvirrli, vollt, marrt*, hvilket ock ofta skrifs *mart*. På samma sätt finnes *yrm língr, yrflíngr* och *yr língr en liten orm*. I orden *íslenskt, danskt*, hörs nästan intet *k*. I *gagns, hrafns en korps, vatns vattens* o. dyl. nästan intet *n*, hvarföre det sista ofta skrifs *vatz* eller *vaz*, emedan *t* icke heller höres mycket. Också hörs nästan intet *r* framför *st* och *nd, nt*, t. e. *verstr sámst, fyrstr först, alstirndr stjernfull, ferhyrnt fyrkantigt*, hvilka låta nästan som: *vesstr, fisstr, alstinndr, ferhinnt*. Om *fnd, fnt, gnd, gnt* och *lld, llt* är redan taladt (36, 37, 42).

60. En oaccentuerad vokal i slutet af flerstafviga ord bortfaller ofta i dagligt tal, framför ett ord, som börjar med en vokal; detta betecknas sällan i prosa, men i poesi plär man i dessa händelser sätta apostrof efter den vokalen, som icke höres; t. e. *t a k a' á m ó t i, t a k t u' á m ó t i!*

61. Med stora begynnelse-bokstäfver skrifva Isländarne, enligt urgammalt, stadigt bruk, endast namn (*nomena propria*), t. e. *H a r a l d r, I r a r, S v í þ j o ð, g u ð, d j ö f u l l, k o n ú n g r, j a r l o. s. v.*

Gamla uttalet.

62. Att det nu beskrifna Isländska uttalssättet verkligen är det äkta gamla, som ägt rum, då sjelfva språket talades öfver alla tre Nordiska riken, har blifvit mycket betviflat. Språket måste, säger man, i så många århundraden ändra sig; uttalet måste från början varit närmare skriftsättet, och i sednare tider blifvit ändradt af Isländarne, äfvensom gamla Grekiska uttalet ögonskenligen blifvit mycket förstört af Nygrekerna. Att sjelfva språket skulle ändrats betydligt är likväl tvärtemot all erfarenhet; det är bekant, att landets aflägsna läge, den högst ringa kommunikation och folkets kärlek för sina häfder och sin nationalpoesi, bibehållit språket så mycket, att allmogen ännu läser de gamla sagorna för tidsfördrif, och skalderna utan undantag ännu författa sina sånger enligt den gamla allitterationens lagar. Att uttalet borde vara närmare skriftsättet, det är med andra ord likare med nuvarande Svenska eller Danska uttalet (ty annars är det väl närmare än i något annat Europeiskt språk), tycks ett orimligt påstående, emedan det efter all analogi är troligt

gare, att de, som bibehållit fornspråkets hela grammatikaliska struktur och nästan hela ordförråd, också hafva det äkta uttalet qvar, än de som förvridit och förlorat så stor del af böjningarne, och utbytt så många gamla ord emot främmande, att de numera icke utan mödosamt studium begripa de gamla författarne och skalderna, hvilket gäller ungefärligen lika mycket om alla tre skandinaviska nationerna. Jemförelsen med Grekiskan talar äfven för det Isländska uttalet, emedan det just är Svenska och Danska, som i sitt närvarande skick äro helt nya språk, och således måste jempöras med Nygrekiska och Italienska, när Isländskan, som ett urgammalt språk, svarar emot gammal Grekiska och Latin, med den enda skilnad, att den ännu lefver i tal och skrift. Några utgifva allmogens uttal på fasta landet för det äkta gamla, och medgifva att det bildade uttalet af Svenska och Danska omöjligt kan passa på fornspråket; men de tyckas icke betänka, att allmogens uttal i alla tre rikena är deladt i så otaliga dialekter och så olika, att inbyggarna från den ena dalen ofta hafva största svårighet att begripa dem ifrån den andra: då de nu alla, i synnerhet i de från kusterna aflägsnare distrikterna, hafva lika rätt att anse sitt som det allmänna gamla, så finge man på detta vis mer än hundra uttalssätt för ett och samma språk. En dylik mångfaldighet vittnar tydligt om förstöring af något helt, eller hopblandning af flera olikartade delar, hvilket i närvarande händelser blifver tydligt genom kontrasten med Isländskan, der nästan fullkomligt lika uttal råder hos alla stånd och öfver den hela ofantliga ön, i nejder, som hafva liten eller alls ingen kommunikation sins emellan.

63. Det Isländska uttalssättet innebär annars i sig

sjelft det bästa bevis, att det är äkta. Man tviflar icke här, om man bör skrifva *á* eller *o*, *æ* eller *e*, *hv* eller *v*, *kj* eller *tj*, o. s. v., emedan hvart och ett af dessa tecken har sitt eget ljud, klart och tydligt åtskildt från de andra; icke om man bör nyttja *i*, (*e*) eller *a*, emedan dermed betecknas olika casus och genera, som det, skulle blifva lika absurdt i Isländska som i Latin att hopblanda. Isländskan har öfver hufvud ett enda tecken för hvart enda ljud, och inga egentligt stumma bokstäfver i orden; men om någon gång ett tecken har tvenne eller flere ljud, äro dessa genom accenten, ställningen i ordet eller dylika enkla och klara regler så tydligt åtskilda, att de omöjligen kunna förvexlas. Detta tycks vittna lika mycket om ålder och ursprunglighet, som Danska och må hända än mera Svenska skriftsättets beskaffenhet om de mångfaldiga ändringar dessa språk i sednare tider undergått. Hvar och en betydlig ändring i det Isländska uttalet af skandinaviska fornspråket, efter det på fasta landet nu öfliga, skulle således förstöra hela det gamla enkla systemet, i några händelser till och med sjelfva språkbyggnaden; t. e. om man läste *á* som *â*, skulle 1) detta enkla ljud få två tecken: *á* och *o* som är det vanliga; 2) skulle härigenom otaliga olika ord hopblandas, t. e. *b á r a* en *bölja*, *b o r a* att *borra*, *f á r* olycka, *f a r a*, *f o r* en rännsten, *g á t t* öppningen eller vinkeln bakom en öppen dörr, *g o t t* godt o. m. fl. 3) skulle då saknas den diftong af *a*, som svarar till *ó* af *o*, *ú* af *u* o. s. v. Äfvenså om man läste *æ* som *ä* 1) skulle man få två tecken för samma ljud, emedan *e* alltid låter som *ä*, der det står ensamt; 2) skulle man förvexla mångfaldiga annars till uttal, äfvensom till ursprung och betydelse, alldeles olika ord; t. e. *f e r* *far* af *f a r a*,

fær han får af fá; hætta en hättá, hættá fará; ferð en resa, færð före, o. dyl. 3) skulle då felas den diftong af *a*, som svarar emot *ei* af *e*, *i* af *i*, *y* af *y*. 4) skulle således icke endast hela vokalsystemet förstöras utan äfven reglorna för vokalskiften, enligt hvilka en enkel vokal alltid förbytes i en annan enkel, och ett tveljud alltid i ett annat tveljud. Äfvenså om man läste *au* som *av*, skulle 1) fattas diftongen till *ö*, 2) blefve obegripligt huru detta ljud i nyare språken kunnat blifva till *ö*; t. e. *haukr* *hök*, *dauðr* *död*, o. s. v., samt 3) huru Isländarne af ålder kunnat skrifva *au* för *ö*, som nästan likgiltiga skriftsätt, o. s. v. Om man förkastade hårda ljudet af *ll*, *nn* skulle man hopblanda masc. och fœm. af otaliga adjectiver. Det var just genom dylika ändringar, att man i medeltiden först vårdslösade, sedan förstörde och slutligen oåterkalleligen förlorade det urgamla böjningssättet; och det tycks således ganska orätt, att på fornspråket vilja använda något nytt, genom dess förstöring uppkommit, uttalssätt.

64. Äfven kunna af andra gamla språk många utvärtes och klara skäl hämtas för det Isländska uttalet. Att *á* således af ålder haft ljudet *av*, tycks oemotsägligt när man jemför 1) anglos. *savel* med *sál själ*, *feáva* med *fái r* (accus. *fá a*) *fá* (*pauci*), *savan* med *sá att så*, *cnavan* med *k n á att kunna*, *savon* med *s á o sågo*; 2) Latinska namn och ord, såsom: *Nicolaus* Isl. *N i k o l á s*, *Paulus* Isl. *P á l l*, *caulis* Anglos. *cavl* eller *cavel* Isl. *k á l kál*, *caurus* Isl. *k á r i vinden poet.* 3) Lappska lån af vårt gamla skandinaviska språk, t. e. *blawes* Isl. *bl á r blå*, *grawes* Isl. *gr á r grå*, o. fl. Äfven de Tyska orden *blau*, *grau* o. dyl. bestyrka denna sats, fast icke på långt nära så mycket som de Lappska; emedan Tyskan är ett

sjelfständigt närslägtadt språk, der dessa uttryck äro lika gamla som i Isländskan, och kunna hafva sitt eget uttal äfven som så många andra (t. e. *Haus*, *reiten* o. s. v., hvarifrån vi icke få sluta till ljudet af *hús*, *riða*); men de Lappska äro uppenbarligen låntagne af våra förfäders språk, icke af nyare Svenskan, der de hafva ett helt annat ljud. 4) Dessutom har på många ställen allmogens dialekt ännu samma ljud, t. e. på slätten i Fyen höres *á*, *ó*, *æ*, *ei*, *au*, man säger der: *fá* för att *få*, *gø* för *god*, *hæl* för *hæl*, *bein* för *ben*, *dau* för *död*, fullkomligt med det Isländska ljudet; i Småland säges äfven åtminstone *á* för *å*, och i andra Svenska provinser hafva andra egenheter i fornspråkets uttal bibehållits. 5) Rörande *á*, talar äfven andra gamla språks analogi för det rätta uttalet; således har t. e. Lat. *paucus* på Italienska blifvit till *poco*, *aurum* till *oro*, Frans. *or* o. m. dyl., utan att man derföre velat läsa *påkus*, *årum*. Det skulle blifva alltför vidlyftigt att här uppräknat alla dylika skäl för hvart och ett från Svenskan afvikande Isländskt ljud, det nu försvarade är kan hända ett af de mest omtviflade; ett par anmärkningar får jag likväl ännu bifoga. Det breda ljud af *ó* bevisas med ungefärligen samma skäl, Isl. *s t ó en plats* skrifs på Anglosachsiska *stov*, den nordiska guden *Oðinn*s namn skrifs i en Anglosachsisk predikan om Antichrist (hos Lye), *Ovþen; d ó m a r i en dommare*, heter på Lappska *duobmar*, *gróp* *en grop*, heter *graupe*. Det hårda *ll*, *rl* skrifs af Färöboarne, som längesedan bortglömt den gamla rättskrifningen, men ofta bibehållit sjelfva ljudet, *dl*, t. e. *trödl* för *tröll* *troll*, *jadl* för *jarl* o. dyl.

65. Meningen härmed är likväl icke, att det nuvarande Isländska uttalet skulle till alla delar i forna da-

gar varit fullkomligen allmänt öfver hela Norden; troligtvis har äfven då här och der varit någon liten skillnad på uttalet, fast icke mycket betydlig, emedan det var bevisligt ett enda språk, och hade en så hög grad af odling och regularitet. Hvad jag i synnerhet skulle vara böjd, att anse för mindre äkta i det Isländska uttalet, är ljudet af *u*, *y*, *ý*, *au* och *ey*, hvilket egentligen reducerar sig till de två bokstäfverna *u* och *y*.

66. Om *ú* kan icke tviflas; men *u* (utan accent) har måhända haft ljudet af det korta Eng. *u* i *nut*, *but*, det Danska *o* i *hos*, det Svenska *o* i *sporde*, *menniskor*, *lärorik* o. s. v. 1) Således begriper man att det så ofta ombytes med *o*, t. e. *gull* och *goll* (poet.), *túngur* och *túngor* o. dyl., ehuru orätt, enligt regeln, att *o* alltid låter som *å*. 2) i Färöiska dialekten är det bibehållit som *u* (icke *y* eller *ö*), t. e. *gudt* äfvenså i alla nordiska språken; fast man i några ord finner det ersatt med *y* eller *ö*, t. e. *úrt* Sv. *ört* D. *Urt*, *brunnr* Sv. *brunn* D. *Brönd*, *þunnr* Sv. *tunn* D. *tynd*, *tukt* gl. Sv. *thökt*, i nyare språket *tukt* o. dyl. Det är derföre troligt att uttalet redan i gamla dagar varit olika, men att det allmänna varit som det djupa enkla *o* (eller ungefärligen som *å*, sid. 12.)

67. *Y* har då haft ljudet af det nuvarande Isländska *ü*, *Tykt ü*, Sv. djupt *ö* i *hök*, eller enkelt *y* i *lycka* o. d. 2) *ý* deremot af Svenskt och Danskt *y* i *by*, *sky*, *dyr*, o. dyl., hvilket låter som *yj* (Isl. *uj* eller *ugj*). Detta slutes 1) af dess Isl. namn *y*, 2) af dess förvexling med *u*, t. e. *lykla* och *lukla* nycklars, *dýra* och *dura* dörrars, 3) af Danska och Svenska der det alltid blifvit till *y* eller *ö*, t. e. *dýr* dörr *fýrir* före, *flýgr* han flyger, *býðr* bjuder D. *byder*, och 4) af en del Isländska

ord till och med efter det nuvarande uttal på ön, t. e. *y c k r er* (två), *k y r r stilla*, *d r y c k r dryck*, m. fl. 5) Att det på runstenarne betecknas med $\cap$ (icke med $\int$), t. e. $\text{h}\cap\text{h}\uparrow\text{I}\text{R}$ Isl. systir. Likväl är det i Färöiskan öfverallt lika med *i*, t. e. *likil* Isl. *l y k i l l nyckel*, *diir* Isl. *d y r en dörr*, o. s. v.; det förvexlas äfven ibland hos de gamla med *i*, (t. e. i cod. regius af Edda skrifs *firir* för *fyrir*), så att äfven detta icke är fullkomligen säkert.

68. *Au* har otvifvelaktigt varit ett tveljud af *ö*, men troligtvis bildadt med *v* (i stället för *j* efter nuvarande ljudet) och uttalt som många Norrmän ännu uttala *au*, t. e. i *Laurvig*, hvilket låter så att man har svårt att säga, om det är *öv*, *ev* eller *av*, man hör, (men ingalunda som Tyskt *au*, hvilket kommer närmare till *ä* eller *ó*): Detta tyckes klart af sjelfva tecknen, emedan det omöjligen skulle fallit någon in, att beteckna en artikulation af *j* med *u*. Det är ock bibehållit eller har blifvit till *öu*, *ou* i Lappskan: *grauts* Isl. *g r a u t r gröt*; *röute* skrifer Fjellström, andra *route*, Finskt *rauta*, Isl. *r a u d i jern*; men på ljudet *av* kan icke tänkas, emedan detta har sitt eget tecken *á*, som förbytes i *au*, liksom *a* till *ö*, det gifs då intet annat ljud än *öv*, som man kan tänka på. Emedlertid har det i Färöiskan blifvit till *ej*, t. e. *leikur* Isl. *l a u k r lök*, hvilket visar att också uttalet *öj* icke är någon ny Isländsk uppfinning.

69. *Ey* har då varit det andra tveljudet till *ö* bildadt med *j* och således haft ljudet af det närvarande Isl. *au* (ungefärligen Tyskt *eu*); ty 1) således uttalas det ännu i Norrige, t. e. *höj* Isl. *h e y hö* (t. *Heu*), *höjre* *heyra att höra*. 2) Det är också på Färöiska öfverallt åtskildt från *ei*, och har vanligtvis blifvit till *oj* (eller *öj*), t. e. *hojg* *hö*, *hojra höra*. 3) Äfven i Fyenska bonddialekten ljuder

det lika med *au*, alltså nästan som *öj*. 4) Således begriper man orsaken till beteckningssättet af *au* och *ey*; hade man i gamla dagar haft ett klart begrepp om *ö*, som enkelt sjelfljud, och ett enkelt tecken dertill i alfabetet, så hade man tvifvelsutan skrivit *öu* eller *ö* med accent och *öi* eller *öy*; men emedan man, enligt Latin och Grekiska och sjelfva tecknet *œ*, ansåg detta redan för något slags diftong, kunde man, i öfverensstämmelse med andra språk, med de andra vokaler och med sjelfva gamla ljudet, svårligen påfinna något beqvämare än *au* och *ey*.

70. Dessa gissningar, om de ock af någon kännare skulle gillas, och följas vid skandinaviska fornspråkets läsning, förstöra alldeles icke, utan snarare befästa och fortsätta det Isländska systemet; emedan de skilja *y* från *i* och *ey* från *ei*, och bestämma dessas uttal alldeles analogiskt med de andra vokalers och diftongers: *u*, *y* blifva likafullt enkla sjelfljud, *ú*, *ý* likafullt tveljud, *au* likafullt diftong till *ö*, men enligt dem får hvart tecken sitt eget bestämda ljud, och uttalet i det hela bringas litet närmare bokstafveringen och Fastlandspråken. Hela vokalsystemet blifver då i korthet följande:

<i>a</i>	<i>á</i>	<i>æ</i>
<i>ö</i>	<i>au</i>	<i>ey</i>
<i>e</i>	—	<i>ei</i>
<i>i</i>	—	<i>í</i>
<i>o</i>	<i>ó</i>	<i>œ</i> (73)
<i>u</i>	<i>ú</i>	—
<i>y</i>	—	<i>ý</i>

ty *ja*, *jö*, *è*, *i* o. s. v. höra äfven så litet hit, som *va*, *vö*, *ve*, *vi* o. s. v.

71. Men att kännedom om uttal och accentuation åtminstone i nordiska fornspråket är högst oumbärlig till

dess nyttjande i etymologi, och till dess rätta ordaför-
stånd under läsningen: torde man till äfventyrs fullkom-
ligt öfvertyga sig om, när man besinnar, att mångfaldi-
ga böjningar endast genom vokalskifte utmärkas, t. e.
bindi är præs. conj., men *byndi* impf. conj., samma skil-
nad är emellan *gripi* och *gripi*, *viki* och *viki* o. m. fl.,
samt att mångfaldiga till ursprung och betydelse olika
ord endast genom accent och uttal kunna åtskiljas, till
exempel får jag ännu (se 19) anföra:

magr	mager	mágr	måg	hattr	hatt	hátt	skick
leti	lättja	lèti	läte	leiti	kulle	læti	läten
sin	sena	sín	sin (sua)	friðr	fred	friðr	vacker
vin	vän	vín	vin	lita	färja	lita	se
forn	gammal	fórn	offring	hof	tempel	hóf	mätta
bur	son(poët.)	búr	bur	nyt	gagn	nýt	jag njuter

o. m. fl. Huru ofta det kan förvända hela meningen,
att förvexla dylika ord, begripes lätt; som ett verkligt
exempel skall jag endast anföra en strof af *Skades* sång
i *Göransons* uppaga af *Gylfaginning*, der hon beskri-
ver hvarföre sjöstranden vore henne så förhatlig:

Sofa ek máka	Sofva kan jag ei
sæfar beþjum á	på sjöastrand
fugls jarmi fyrir;	för fågelskrän;
sa mik vegr,	den häst (sjö), som kommer
er af víði kemr,	af skogen, mig väcker
morgun hvern mar.	hvarje morgon.

hvilket är utan mening och sammanhang, men blifver,
om det läses med sina rätta accenter, helt enkelt och
tydligt:

sá mik vegr	den måse, som kommer
er af víði kemr,	från sjön, mig väcker
morgun hvern már.	hvarje morgon.

víði är nemligen dat. af *víðir* sjön poet., men *víði*

af v i ð r träd, ved, skog, och m á r är en fiskmáse men
m a r en häst, eller hafvet poet.

Men att fordra bestämda regler för den Isl. accentuationen, är det samma som i Svenskan att fråga när man bör skrifva ö och när a, o. s. v. Man får lof att känna ordet och dess ljud, då man intet ögonblick kan tvifla om accentuationen. Det nuvarande uttalet fordrar likväl alltid accent eller diftong framför *ng* och *nk* (73), hvilket skriftsätt äfven fins i gamla permböcker. Dessutom får äfven *i* och *y* framför *gi*, *gj* accent i dagligt tal; begge delar jemväl emot etymologi och analogi med andra händelser; t. e. *sprack* plur. *sprúngu* conj. *sprýngi*, imperf. pl. *stigu* *stego* conj. *stigi* och *flugu* *flögo* conj. *flýgi*, öfverenstämmande med uttalet af *e* framför *gi*, *gj* (15.)

3. K A P.

Om Ljudskiften i fornspråket.

72. Formdaningen fordrar, utom de behöriga ändelser, ofta vokalskifte i sjelfva ordet; bildningen af derivata sker ofta genom samma ändringar i samma händelser, enligt regler som gälla öfverallt i språket. Vokalerna dela sig, i anseende hårtill, i tvenne klasser, som vanligtvis ändras inom sig, så att ytterst sällan någon vokal af den ena förbytes i någon af den andra. A-klassen innehåller: *a*, *ö*, *e*, *i*, *á*, *æ*, *ei*, *í* (och *ja*, *já*, *jæ*, *jö*, *è*, *ì*); O-klassen de öfriga, neml. *o*, *u*, *y*, *ó*, *ú*, *ý*, *au*, *ey* (och *jó*, *jú*).

73. Endast *æ* tyckes tillhöra begge, emedan både *á* och *ó* förbytes i *æ*; dock anmärker Olaf Hvitaskald,

hvad man i gamla handskrifter ofta finner bestyrkt, att *æ* ansågs för obehagligt, der det icke härstammade af *á*, och att man derföre hellre nyttjade *æ* i de händelser, der stamformen hade *ó*; detta *æ*, som sedermera äfven bibehållits i de nyare språken på fasta landet (t. e. *b ó n d i* i plur. *b œ n d r*, *b r ó ð i r* i pl. *b r œ ð r* Sv. *b ö n d e r*, *b r ö d e r*), är det således endast som hör till O-klassen. Likaså tyckas *au* och *ey* stundom tillhöra A-klassen, men det är endast uti stafvelserna *aung*, *eyng*, hvilka härledas från *áng*. Men hos de gamla fins ofta (äfvensom ännu hos inbyggarna i Dalasysla) *öng*, *eng*, *ang* i stället, fullkomligt inom A-klassen, och detta uttal, som instämmer med Anglosachsiskan och Danskan, är kanhända det rätta och ursprungliga.

74. *A* förbytes 1) i *ö* framför alla ändelser som innehålla *u* (*o*), t. e. *h a k a* i accus. *h ö k u*, plur. *h ö k u r*, dat. pl. *h ö k u m*, *f a ð i r* i acc. *f ö ð u r*; men är ordet flerstafvigt, blifver *a* i hufvudstafvelsen till *ö*, i de andre till *u*, t. e. *b a k a r i e n b a g a r e* i dat. pl. *b ö k u r u m*, *h è r a ð h ä r a d* i dat. plur. *h è r u ð u m*. På samma sätt ändras *a* i alla neutr. plur. och foem. sing. af subst. och adj., som sluta sig på en konsonant, t. e. *h j a r t a* i plur. *h j ö r t u*, *h è r a ð* plur. *h è r u ð*, *h a f* plur. *h ö f*, *s ö k e n s a k*, *g l a ð r g l a d*, i foem. och neutr. plur. *g l ö ð*, *s p a k r v i s* i foem. och neutr. pl. *s p ö k*. 2) i *e* ofta framför ändelsen *i* (*e*) och *r* (*ur*), t. e. *d a g r* dat. *d e g i*, *f a ð i r* i plur. *f e ð r*; alltid i sing. af enstafviga præsentia (i andra konjugationen), t. e. af *t a k a*, *t e k j a g t a g e r*, af *f a r a* *f e r j a g f a r*, af *f a l l a f e l l j a g f a l l e r*, äfvenså i många derivata, *l e n d a* af *l a n d*, *n e f n a n ä m n a*, af *n a f n n a m n* o. dyl.

75. Ö förbytes 1) i *a* framför ändelser som innehålla *a*, t. e. *sak-ar en saks, sak-a sakers af sök*. Endast der positio kommer emellan, eller *v* inskjutes, kan våsendtligt ö bibehållas, t. e. *dögg dagg, gen. döggvar ell. daggar*. 2) i *e* framför ändelsen *i* och *r*; t. e. *börkr hark, dat. berki, mörk en skogs-mark, gen. merkr, åfvenså sekr sakfälld af sök o. m. fl.* 3) Våsendtligt ö och jö (som aldrig omvexlar med *a*, *ja*) förbytes i *y*; t. e. *tröll ett troll, at trylla förtrolla; smjör smör, at smyrja smörja; mjöl, at mylja stöta sönder*. Att det här bör vara *y* (icke *trilla, smirja, milja* o. s. v.) bevisas af de närslågtade språk och den Isländska böjning af orden, t. e. på Danska *trylle*; och det Isl. imperf. *smurð i smorde, mulð i pulveriserade*.

76. *E* ändras i derivationen till *i*, såsom: *illvirki illgerningsman af verk, virða värdera, vörda af verð värde*.

77. *ja* förbytes i *jö* och *i*, åfvensom *jö* i *ja* och *i*; t. e. *djarfr dristig foem. djörf och dirfast fördrista sig, björn gen. bjarnar dat. birni, hjörð gen. hjarðar och hirða att vakta; allt i samma händelser som a ändras till ö, e, och ö till a och e (74. 75.)*

78. *áng* förbytes i *aung, eing* (aldrig *eyng*) eller, enligt gammalt uttal och skrifsätt, *ang* i *öng, eng* (73), på samma sätt ändras *ánk* eller *ank*; t. e. at *gán ga* (ganga) *gå*, præ. *geing* (geng) plur. *gaungum* (göngum) conjunctiv. *geingi* (gengi), *kránkr* (krankr) *svag* foem. *kraunk* (krönk), at *kreinkja* (krenkja) *kränka* o. dyl. Men komma flera konsonanter emellan, blifver *á* oförändradt; t. e. *ángraðr*

plágad foem. *á ngruð*, *há ngít kjöt rókt kótt*
dat. *há ngru kjöti*.

79. *aung* förbytes i *áng* och *eing* eller *eyng*, och på samma sätt ändras *aunk*; t. e. *taung táng* gen. *tá ng ar* eller, enligt ett annat böjningssätt, *teingr*, *haunk ett hoprulladt rep* gen. *há nkar* ell. *heinkr*. Man finner detta äfven med *ey*, *teyng* o. s. v., men *ei* tycks rättare, der man äfven kan nyttja *á*; *ey* deremot af våsendtligt *au*, som aldrig omvexlar med *á* (i enlighet med 75. 77. 78.); t. e. *þraungr trång*, compar. *þreyngri* och verbum *þreyngja tränga*, *tvinga*.

80. *á* framför ändelsen *i* och *r* blifver till *æ*, t. e. *þráðr en tråd* dat. *þræði* plur. *þræðir*; äfvenså i derivata, t. e. *þræða tráda* (*på en synál*), *mál mátt*, *mæla mäta*; *rèttlátr rättvis*, *rèttlæti rättvisa*, o. m. fl. Endast der en hård position, i synnerhet med *l*, *r*, kommer efter, till *e*, såsom: *helsi halsband* af *háls*, *helmingr* (*helfingr*) *hälft* af *hálf* *half*, *alvepni full rustning* af *vâpn* *vapen*.

81. *o* och *u* förbytes i *y* framför ändelsen *i* och i många derivata; t. e. *sonr* (*sunr*) *en son* dat. *syni*, *tyrfa betácka med torf*, *styðja stóðja* af *stoð*, *gylla förgylla* af *gull*, *fylla* af *fullr*.

82. *ó* ändras till *æ* (eller *œ* enligt 73), t. e. *fótr en fot* dat. *fæti* (*foeti*) pl. *fætr* (*foetr*), *bóndi en bonde* plur. *bændr* (*boendr*), äfvenså *hæla* (*hoela*) *berómma* af *hól* *beróm*, *hæfa* (*hoefa*) *anstá*, *höfvas* af *hóf*. Deremot till *y* om en hård position, i synnerhet med *l*, kommer emellan (jemf. 80.), t. e. *fylki ett härad*, *litet rike*, af *fólk*, *háraf* äfven *fylkir konung* poet., *dylgjur fejd* af *dólg* *fiende*.

83. *ú* ändras till *ý*, förnåmligast i derivationen; t. e. *h ý ð a att piska* af *h ú ð*, *h ý s a* af *h ú s*, *m ý s* *móss* plur. af *m ú s*.

84. *jó* och *jú* till *ý*, i synnerhet i derivation, t. e. *ljós ljus*, *at l ý s a*, *ljúga*, *l ý gi lógn*, *brjóta* *bryta* i præ. *br ý t*, *fljúga* *flyga* i præ. *fl ý g*.

85. *au* 1) till *ey*, t. e. *leysa lösa* af *laus lös*, *teyma leda* (*vid tóm*) af *taumr en tóm*, *heygja* *begrafa* i *hög* af *haugr en ätthóg* o. m. fl. 2) till *o*, t. e. *ro ð i ráðnad* af *rau ð r ród*, *dofi slóhet*, *slapphet* af *dauf r dóf*, *slapp*, *þrauka* och *þroka* *tráka*.

86. Dessutom ändras vokalerna i enstafviga imperfecta på ett eget sätt, neml:

a (kort) till *u*, t. e. *drack* pl. *druckum*, *spann* pl. *spunnum*, partic. *druckinn* o. d.

a (långt) till *á*, t. e. *drap dräpte* pl. *drápum*, *satt* pl. *sátum*.

ei till *i*, t. e. *reif ref* pl. *rífum*, *leit ság* pl. *litum*, partic. *rífinn*, *litinn*; äfvenså i derivation: *hiti hetta* af *heitr het*, *fitna blifva fet* af *feitr fet*.

au 1) till *u*, t. e. *fraus frós* pl. *frusum*, *lauk slöt* pl. *lukum*, äfvenså i derivation: *flug flygt* af *flaug flóg*, *hlutr lott*, *del* af *hlaut erhóll*.

2) till *o*, i participia af imperfecta med *att*, t. e. *frosinn frusen*, *lokinnn slutten*, *fluginnn flugen*, *hlotinnn erhållen*; också i derivation, t. e. *frost*, *lok slut*, *lock*, *dropi droppe* af *draup dróp*, *dropinn drupen*; dock böra väl dessa ord egentligen härledas af participium.

87. Ibland händer ock att en accentuerad vokal vid ordets förlångande förlorar accenten, t. e. *spítali hospital*, *spítelskr spetelsk*; *út, utan*; *brúðren brud*, *brullaup bröllop*. Äfven ändras *i* till *i* uti några derivata, såsom: *smiðr en smed*, och *smiðja smedja* af *smiða*, *lifa lefva* af *líf*, *bit bett*, och *biti en bit* af *bíta*, *sviði sveda* af *svíða* o. fl.; dock härledas de flesta af dessa substantiver rättare af participia pass. än af infinitiverna; men emellan dessa tempora är ofta så stor skillnad, att den tyckes förutsätta tvenne särskilda rotformer af samma verbum, äfvensom i Grekiskan, och att man skulle fåfångt försöka, att bringa denna ljudvexling under regel.

88. Ett lent *j* insättes ofta för vålljudets skull mellan två vokaler, t. e. *bær (bœr) en gård* i gen. *bæjar (bœjar)*, *ek dey jag dór* infin. *at deyja*, *ek flý jag flyr* *at flýja*, äfvenså emellan konsonant och vokal, t. e. *ek vil, at vilja*, *lem slår* *at lemja*, *ek hryn ramlar* *at hrynja*, *spyr frågar* *at spyrja*, *dys ett stenrór* i gen. *dysjar*, *rif ett refben* dat. pl. *rifjum*, gen. pl. *rifja*, *lep läppjer* *at lepja*, *ryð ródjer* *at ryðja*, *let af-råder* *at letja*, dock utfordras hårtill att den föregående vokalen är enkelt och lågt *e, i, y*, hvarpå följer en enkel konsonant (aldrig *d, b*). Det samma händer, om det är *gg, lg, rg, ck, lk, rk*, som kommer emellan ändelsen och hufvudvokalen, t. e. *þigg mot-tager* *at þiggja*, *dryckr en dryck* i gen. *dryckjar*, af *fólk slagtordning, slag*, *at fylkja ställa i gelider.*, af *sorg* kommer *at syrgja, sórja*. Är det *g, k, ng, nk*, som kommer emellan, insättes *j*, äfven der den föregående vokalen är diftongisk, *æ, ei*,

i, ý, ey, t. e. *vek väcker* at *vekja*, *vík viker* at *víkja*, *flóki fílt* at *flækja* *förveckla*, *dreingr en karl* dat. plur. *dreingjum* gen. pl. *dreingja*, *lángr lángr* at *leingja* *förlänga*, *úngr ung* *ýngja* upp *föryngra*.

89. I samma afsigt, men icke så regelbundet eller ofta, insattes *f* emellan två vokaler, och *v* emellan en konsonant och vokal, t. e. *hár hóg* acc. *háfan* definit. *hinn háfi*, *mjór smal* acc. *mjófan*, definit. *hinn mjófi*, *myrkr mörk* acc. *myrkvan*, *dyggr trogen* acc. *dyggvan*, *döckr dunkel* acc. *döckvan*. Det nyttjas i synnerhet, der den förre stafvelsen har *ö* och den sednare *a*; t. e. *höggva hugga*, *söckva sjunka*, *sänka*, emedan man annars borde säga: *hagga*, *sacka* (enligt 75). I gammal poesi insattes det ofta, der det nu allmänt utelemnas.

90. *V* bortkastas framför *o, u, y*; t. e. af *verpa* *värpa* bildas imperf. *varp*, hvilket i plur. blifver *urpum*, i conj. *yrpi* och i partic. *orpin*, af *vinna* är imperf. *vann*, hvilket i pl. blifver *unn-um*, i conj. *ynni*, partic. *unninn*, *vefa väfva* imperf. *óf*, partic. *ofinn*. Der det bibehålles, är alltid *o* eller *ó* kommit i stället för *á* (13); t. e. *vega väga* imperf. *vo* eller *vóg* för *vá*, *vág*, *vorum* eller *vórum* för *várum*, *vor* *vár* för *vár*, *vopn vapen* för *vápn* o. dyl.

91. Att *ð, d, t* och *r* ofta bortfalla framför *s*, är redan anmärkt. Det samma händer äfven framför *t*, som då fördubblas i enstafviga ord och efter vokaler, t. e. *kalla ðr kallad* neutr. *kallat*, *þaki ðr* (annars *þakin*) *täckt* neutr. *þakit*, annarr *annan* neutr.

neutr. annat, verðr vörd neutr. vert, harðr hård
 neutr. hart, steindr glaserad, anstruken steint,
 skyldr pligtig skylt (skyllt), leiðr led, förhat-
 lig leitt, raudr rød rautt, góðr god gott,
 glaðr glad glatt; af dubbelt *dd* behålles vanligtvis
 det ena, t. e. leiddr ledd neutr. leiddt, græddr
 lákt græddt, hvilket är rätt, ty det bibehålles äfven
 i sup. pass. (såsom *ð*), der *t* blifvit bortkastadt; t. e.
 leiðzt, græðzt; men orätt vore sagdt, reyndt
 (försökt), emedan sup. pass. icke är sagðzt, reyndzt
 utan sagzt, reynzt. Några nyare bibehålla likväl det-
 ta öfverflödiga *d* i skrifningen, t. e. verdt, hårdt,
 steindt, skyldt, leiddt, raudt; dock aldrig kalladt,
 þakidt, ej heller med *ð* verðt, harðt o. s. v. emedan
ð alltid ändras till *d* framför *d*, *t*, t. e. leiddi imperf.
 af leiða leda, græddi imperf. af græða láka o.
 s. v. Äfven *n* bortfaller framför *t* i slutet af flerstaf-
 viga ord, t. e. skilit skildt (för skilint), tamit
 tæmdt (för tamint), þakit (för þakint), af skilinn,
 taminn, þakinn. I synnerhet undvikas *ndt*, hvil-
 ket i korta ord assimileras till *tt*; t. e. binda, imperf.
 batt, imperat. bittu; likaså sannr, neutr. satt
 (sannt). Också i positio med andra konsonanter söker
 man att undvika *nd* och *nn*, t. e. af annarr är pl.
 aðrir, af skilinn skildir, af þakinn þak-
 tir (för annrir, skilnir, þaknir). Hos de gamle om-
 bytas öfver hufvud ofta *nn*, *n* med *ð*, t. e. saðr för
 sannr sann, muðr för munnr mun, annarr
 Anglos. oðer, skilinn och skiliðr, þakinn
 och þakiðr, taminn och tamiðr o. dyl.

92. Med *k* assimileras *r* till *ck* der den förre vokalen

är en diftong, annars icke; t. e. *stæcka* förstora af *stærr* i *större*, *mjócka* göra *smal* af *mjórr* i *smalare*. Det samma händer med *ð* i dagligt tal, fastän det vanligtvis behålles i skrifningen, t. e. *blíðka* (blicka), *víðka* (vicka) *utvidga*; *n* assimileras om en enkel vokal, men bortkastas om en diftong går förut, t. e. *mackio*: den öfversta delen af hästens hals jemte manen (*D. Manke*), *hreckir ränker*, *múkr en Munk*, *kanúkr en kanik* (för *kanúnr* af *canonicus*).

93. Med *r* assimileras *l* och *n* till *ll*, *nn*, der en diftong går förut; t. e. *heill hel* (för *heilr*), *stóll stol* (för *stólr*), *grænn grön* (för *grænr*), *sýnn synbar* (för *sýnr*). Är föregående vokalen enkel, behålles *lr*, *nr* ofta, i synnerhet i korta ord, t. e. *hvalr en hvalfisk*, *skilr skiljer*, *linr len*, *sonr en son*, men assimileras också ofta, i synnerhet i slutet af flerstafviga ord, t. e. *vill* (för *vilr*) *han vill*, *þöguill tystlåten*, *gamall gammall*, gen. pl. *gamalla*, *jökull ett isberg*, *minn* (för *mínr*), *hinnden* (för *hinr*), gen. pl. *hinna* (för *hinra*), *þakinn* (för *þakinr*) *tåkt*, gen. pl. *þakinna* (för *þakin-ra*), hvilket åger rum i alla tvåstafviga adj. och part. på *inn*. Men är det en konsonant framföre, så bortfaller *r* alldeles, t. e. *afl en härd*, *hrafn en korp* (för *afl-r*, *hrafn-r*). Likaså går det med *sr* hos de gamla, t. e. *áss en Ase*, *íss is*, *lauss lös*, *háls hals*, *lax* (för *ásr*, *ísr*, *lausr*, *hálsr*, *lax-r*); men i vanliga språket *ás*, *ís*, *laus*, äfvenså i præs. 2 och 3 pers. pl. i andra conjugationen, t. e. *skín*, hos de gl. *skínn* (för *skínr*), *eys óser*, gl. *eys* (för *eysr*).

94. Alla dessa ljudvexlingar gripa väl djupt in i hela språkets struktur och väsende, dock är det i syn-

nerhet för böjningens och ordbildningens skull som vokalerne, och för välljudets skull som konsonanterne förändras, hvilket ock är ganska naturligt, emedan i alla nordiska språk konsonanterne hafva så stor öfvervigt.

4. K A P.

Om ordens öfvergång.

1) *Från Isländska till Svenska.*

95. En stor myckenhet af ord äro gemensamma för Isländskan och Svenskan, fastän de genom stafsättet och uttalet i det sednare språket blifvit mycket ändrade; för att lättare igenkänna dem i deras fordnaskepnad, märke man följande vanliga öfvergångssätt.

96. *Sjelfljudens ändringar äro följande:*

á har blifvit till å, t. e. ráð ráð, lángr lång, fá fá,
þá dá, málari målare.

o áfvenså till å, t. e. hol hál, foli fále.

æ till ä: frændi frände, sæll säll, nær när.

e áfvenledes ofta: eta äta, brenna bränna, hestr
häst, merki märke.

ei till e: heitr het, mein mehn, reita reta.

i likaså: skin sken, vita veta, faðir fader,
hirðir herde, galinn galen, andi
ande, spegill spegel.

au och ey till ö: kaupa köpa, keypti köpte;
draumr dröm, dreyma drömma;
laus lös, leysa lösa; haukr hók,

h e y r a h ó r a. Det samma hånder med æ, som kommer af ó (och åfven skrifs œ 73. 82.): gr æ n n gr ò n (af a t g r ó a), f æ r a f ö r a (fór), f æ ð a f ö d a (f ó ð u r, Eng. food), æ f a ó f v a, p l æ g j a p l ó j a, s æ k j a s ó k a.

y likaså ganska ofta, t. e. f y r r f ö r r, d y l j a d ö l j a, f y l g j a f ö l j a, y f i r ó f v e r.

ö till a i synnerhet i foem. och neutr. plur., t. e. s ö k s a k, g r ö f g r a f, b ö r n b a r n, h ö f h a f, v ö l l r e n v a l l.

97. De enkla sjelfljuden o, e, i, y, ö har man i Svenskan också ofta bibehållit, i synnerhet framför positio, t. e. o r k a, v e r k, v i s s, m y n t, b j ö r n, hvilka ord skrivas fullkomligt lika i begge språken; och i många händelser der man förkortat vokalen, och fördubblat den efterföljande konsonanten; t. e. s k o t s k o t t, b r o t b r o t t, l o k l o c k, t i l t i l l o. fl. *) Men de anförda dif-

*) Häre ligger hufvudorsaken till den i Svenska stafsättet rådande förbistring. Man har 1) ändrat uttalet och förenklat alla diftonger, 2) ändrat det gamla rättskrifningssystemet, upptagit nya tecken (å, ä) för de ljud, som förut hade andra allmänna tecken i språket (o, e); och bortlagt det gamla sätt med accenter att skilja emellan ljuden i t r ö t t och b r o t t, s t ö r t och k o r t; men 3) likväl icke kunnat införa de nya tecken i alla händelser, utan dels låtit det gamla stafsättet, dels etymologien i många händelser förmå sig att nyttja det nya, och i andra återhålla sig att göra det allmänt. På det sätt har man fått

tongerna *á, æ, ei, au, ey* har man i alla händelser ändrat, vanligtvis på det anmärkta sätt, men också ibland annorlunda, t. e. *au* till *á*, såsom: *þrauk trák, brauk brák, saungr sâng, staung stâng*, liksom i sjelfva fornspråket (85). De andra diftongerna *í, ó, ú, ý* har man deremot vanligtvis, fast med bortkastad accent, bibehållit, t. e. *lík ett lik, rót en rot, djúp ett djup, prýða pryda* o. s. v., fast äfven dessa blifvit ändrade ibland, t. e. *ljós ljus, trú tro, dýr ett djur* o. s. v.

98. De betydligaste ändringar i *medljuden* äro:

h bortfaller framför alla konsonanter i uttalet, och behålles endast framför *j* och *v* i skrifningen, t. e.

olika tecken till samma ljud, t. e. *godt — fått, den — män*, och tvärtom olika ljud till samma bokstaf; t. e. *dom — om, hem — fem*, och då man en gång afvikit från ljudet, gifs intet medel utom bruket, som möjligtvis kan hämma oredigheterna. Man skrifver derföre *fågel* och *fogel, háf* och *hof, äga* och *ega, där* och *der*, och hvar och en har skäl för sitt stafsätt, men vore ljudet den enda regeln som i fornspråket, skulle man snart blifva ense i de nyare språken. I Danska stafsättet är ungefärligen samma oreda af samma skäl. Mar har äfven här ändrat ljudet och förkastat diftongerna; och ehuru man bibehållit det urgamla *α, æ, ö* har man likväl fått dubbla tecken (*α* och *o, æ* och *e*) för enkla ljud, och tvertom, genom bortläggande af accenterna, dubbla ljud för de enkla tecken *o, e, i, u, y, ö*.

hljóð *ett ljud*, hnýckr *en nyck*, hreinn *ren*, hjarta *hjerta*, hveiti *hveite*.

Þ blifver 1) till *t* i nominat. och verba, t. e. Þistill *tistel*, Þræta *tráta*, Þola *tála*, Þrýtr *tryter*; 2) till *d* i pronom. och adverb., t. e. Þú *du*, Þessir *dessa*, Þar *der*, Þá *då*.

ð till *d*; t. e. blað *blad*, siðr *sed*, friða *freda*.

Inuti orden och i slutet hafva medljuden ofta blifvit fördubblade, t. e. tími *timma*, dæma *dömma*, koma *komma*, vinir *vänner*, vit *vett*, sviti *svett*.

f emellan två vokaler till *fv*: kljúfa *klyfva*, rífa *rifva*, höf-in *hafven*.

fn till *mn*: rifna *remna*, hafnir *hamnar*, svefn *sömn*, (ungefärligen som ὕπνος, somnus o. d.)

Andra dylika positioner hafva ofta blifvit åtskilde, och ett sjelfljud insatt; t. e. vâpn *vapen*, vatn *vat-ten*, fugl *fågel*, hagl *hagel*.

Alla Hanköns-märken (*r*, och det ena af de dubbla *ll*, *nn* o. s. v.) hafva bortfallit, t. e. konúngr *konung*, plógr *plog*, Þræll *trál*, steinn *sten*, áll *ál*, blár *blá*, hvítr *hvit*, nakinn *naken*, finn *fin*, einn *en*, o. s. v.

99. I upptagandet af Isländska *namn*, som höra till gamla gudalåran och historien, har inkommit mycken oreda i de nyare språken, genom våra äldre författares okunnighet om fornspråkets uttal och stafsätt; de begagnade sig vanligtvis af Latinska öfversättningarna, men de gamla namnens latinisering medförde mycken förvridning, som icke passade i våra språk, utan gjorde ny förvridning oundviklig. Det är icke lätt att stadga denna gren af stafsättet; men, enligt andra ords öfvergång och bruket, tycks rådligast att 1) bibehålla huf-

vudstafvelsen i orden, så vida möjligt, oförändrad, t. e. *Vala* (icke *Vola*), *Saga*, *Freya*, *Reidgotaland*, *Jö-tunhem* (icke *Jothunhem*). 2) dock måste vål *H* bortfalla framför *l*, *n*, *r*, t. e. *Lidskjalf*, *Rejdmarr*, *Löder* för *Hliðskjálf*, *Hreiðmar*, *Hlöðr*. 3) *j* alltid noga åtskiljes från *i*, t. e. *Mjölner*, *Asbjörn*, *Njörd* (eller *Njord*), *Skjöld* (*Skjold*), *Thjodolf*, 4) *æ*, *au* ersättas med *ä*, *ö*, men alla andra sjelfljjud bibehållas utan afseende på accenterna, t. e. *Säming*, *Häner* *Ödumla*, *Kerlögar*, *Göter* (icke *Gautar*), *Alf*, *Asgeir* *), *Harald*, *Oden*, *Loke*, *Gudrun*, *Gunnar*, *Sigurd*, *Heimdall* (eller *Hejmdall*), *Frey*; 5) ändelserna mottaga de flesta ändringar; i synnerhet blifver *i*, *ir*, *nir*, *ill* och *inn* till *e*, *er*, *ner*, *el*, *en*, t. e. *Brage*, *Yngve*, *Sigurlame*, *Snorre*, *Saxe*, *Mimer*, *Ymer*, *Äger*, *Skidbladner*, *Yggdrasel*, *Oden*. 6) *r* (*ur*) bör bibehållas och ändras till *er*, der det är våsendtligt, t. e. *Balder*, *Ragnaröcker*; men bortkastas der det är ovåsendtligt (o: bortfaller i den Isländska böjning af ordet), t. e. *Rig*,

*) Detta ännu på Island brukliga namn, som äfven förekommer på runstenar, och i gamla historien under Formen *Asker* eller *Esker*, på Anglosachsiska *Os-gár*, är detsamma som *Oscar*, och sammansatt af *ás* en *Ase* och *geir* ett spjut, eller kan hända en art *falk* (T. Geyer), hvilka begge ord fordomdags voro mycket brukliga i namn, t. e. *Asvaldr*, Anglos. *Osvald*, *Ulfgeir* Anglos. *Vulfgár*, o. m. fl. Namnet *Osgár* sjelft förekommer ofta i gamla Anglosachsiska handlingar, t. e. i *Ælfhelms* testament, som Lye infört i andra Delen af sin Ordbok, o. m. fl.

Nidhögg, Sämund, Asmund, Fornjot; dock kan väl i enstafviga namn och i poesi denna ändelse ibland bibehållas som ett *er paragogenicum*, t. e. *Uller, Hóder, Lopt-er, Starkad-er, Lög-er* eller *Lög-en* (icke *Lögaren*), liksom man ibland nyttjar *glader, goder för glad, god*. De andra ändelser bibehållas oförändrade, t. e. *Ödun* (*A u ð u n*), *Arnor, Hjalmar, Bödvar*. 7) I föem. tycks det alltid böra bortkastas der det är oväsentligt, t. e. *Gunnhild, Ragnhild, Sigrid, Urd, Gerd* (eller *Gerde*), *Hild* (eller *Hilde*), *Hejd* (eller *Hejde*). Formen på *e* är en nyare nominat, i stället för *Gerðr, Hildir, Heiðr*, bildad af acc. *Gerði, Hildi, Heiði*. 8) De som hafva *a* bibehålla detta, såsom: *Gyða, Edda, Svafva*; men de som ingen ändelse hafva, få också i Svenskan intet *a*, t. e. *Skade, Göndul, Sköngul, Gefjun, Idun, Sigyn, Frigg, Sif, Skuld, Huld, Ran*. 9) Innehålla namnen ord, som ännu äro allmänt bekanta och brukliga i de nyare språken, böra de lämpas efter dessas nu öfliga stafsätt och uttal, t. e. *Gläsesvall, Idavall-en, Alfhem, Vanahem, Åke-Thor* eller *Åk-Thor* (icke *Auka-Thor*, som är en orimlig förvridning af det gamla *Ö k u - þ ó r*, eller efter en gammal Isländsk ortografi *A v k u - þ ó r* 29.), *Eysten, Asgård, Valhall, Bäf-röst* ell. *Bäf-rast* (icke *Bi-frost*, som en Tysk en gång öfversatte *Bienen-frost*). 10) Har namnet en allmän erkänd form, får ingen ny införas, t. e. *Erik, Hákan, Anund, Olof*.

100. Dopnamnet är i Isländskan alltid hufvudnamnet, med hvilket man vanligtvis nämner personen, t. e. *Snorri, Hákon, Finnur*, o. s. v., hvilket gamla allmänna nordiska bruk ännu bibehålles af Kungar äfvensom af allmogen i alla tre nordiska Riken. För tyd-

lighet skull fogas ofta faderns namn till, t. e. *Haraldur Gormson*, *Snorri Sturluson*, *Jón Þorláksson*, *Gýða Eiríks-dóttir*, *Þuríður Snorradóttir* goða. Dock nyttjas detta icke om personen har något tillnamn af dess drågt, boställe, egenskap ell. dyl., t. e. *Ragnar Loðbrók*, *Þrándr í Götú*, *Sigríður stórraða*, *Knútr enn ríki*, *Karl tólfti*. Men naturligtvis gälla dessa namn endast om en person, och öfverföras icke från fader till son; öfver hufvud hade våra förfäder, enligt gammal nationalsed, alldeles inga familjenamn, och Isländarne veta det oaktadt bättre reda på sina genealogier än någon annan nation i Europa nu för tiden. I senare tider har man likväl börjat äfven på Island, att efter Tyskt och Fransyskt vis antaga familjenamn, t. e. *Vidalín* (af *Víðidalr*), *Hjaltalín*, o. dyl. i synnerhet med Lat. eller Danska ändelser, såsom: *Thorlacius*, *Stephensen*, *Thorgrimsen*, o. fl.

2) Från andra språk till Isländska.

101. Den stora frågan i de nyare nordiska språken, huru man bör skrifva främmande ord, var i forn-språket fullkomligen stadgad; de skrefvos alltid enligt det uttal de erhöilo genom sitt införlifvande i språket; derifrån finnes intet enda undantag, t. e. tafla af *tabula*, djákn (djákni) *diaconus*, pistill *epistola*, postuli *apostolus*, biblíá (foem. sing.), messa af *missa*, sálmr af *psalmus*. Denna grundregel har också lyckligtvis ända tills nu stadigt blifvit följd af alla goda Isländska författare, t. e. D:r och Biskop *Hannes Finnsson* och Konferens-Rådet *Magnus Stephensen*, som ännu lefver på Island.

102. Om C gifver Björn Haldorson i sin Isländ-

ska Ordbok den regel, att det endast nyttjas i *ck*, men att främmande ord, som hafva *c* skrivas med *k* eller *s* efter uttalet, hvarpå han anför dessa exempel: *katekismus* *Cateches* (annars på Isl. *fræðing*), *kontrakt* (annars *samningr*), *klíma* (annars *loppslag*), *serimónía* (annars *kyrkjusiðr*), *sítazía* (annars *tilvísan*). Äfvenså *prins* (af Franska ordet *prince*, Lat. *princeps*), *dans* Fr. *dance* o. dyl. (aldrig *prints*, *prinz* eller *prince*). För Latinskt *ch* skrifs alltid *k*, t. e. *kór* *chorus*, *kronika* *chronica*, *Kristr* *Christus*, *Kristján* *Christianus*, *Kristín* *Christina*, *krisma*. För Fransyskt *ch* deremot vanligtvis *sk*, t. e. *skatol*, *Skarlotta*, *maskína*, men *chocolade* heter *súkulað*.

103. Med *t* är det litet osäkrare, emedan bruket af *z* ännu är ostadgadt; rättast tycks likvål (enligt 49.) att 1) ersätta det med *z* allestädes, der det ljuder som *s*, t. e. *spázía* *margin*, *visitazía* *visitation*, *qvítanzía* *qvittering*, *ordinanzía*, *Konferenzráð*, *porzión* (annars *skamtr*). 2) Endast der det kommer efter *c* (*k*), tycks rättare att sammandraga begge till *x*, såsom: *lexía* *läxa*, *axía* *actie*, *áxión* *auktion*; äfvensom sjelfva Romarne, der de uttalte på samma vis, t. e. *flecto*, *flexi*, *flexus* och *flexio* (för *flectsi*, *flect-sus* och *flect-sio*); man borde annars skriva *lekzia*, *akzia*, *ákzión*. 3) Men der en kort vokal går förut, och det får ljudet *ts*, der skrifs äfven alltid så; t. e. *Reformatsión* (*siðaskipti*), *konfirmatsión* (*staðfesting*). Med *th* går det som med *ch*; det ersättes enligt ljudet med *t*, t. e. *trón* (annars *há sæti*) *thronus*.

104. Följaktligen får äfven *ph* hos Isländarne, lik-

som hos Italienarne, Spaniorerne o. fl. ersättas med *f*, t. e. *fysik*, *filosofi*, hvilket dock sällan eller aldrig kommer i fråga, emedan man alltid hellre nyttjar de Isländska orden: *náttúrufræði*, *heimspeki*, *heimspekíngi*, *filosof*, *heimspekiligr filosofisk* o. s. v. Öfver hufvud är det ganska få främmande ord, som i Isländskan blifvit upptagne; man säger t. e. *háttign* för *Majestät*, *háskóli* för *Universitet*, *Akademi*, *bókahirzla* för *Bibliotek*, *bókavörðr Bibliotekarie*, *stafrof alfabet*, *skáldskapr poesí*, *trúarbrögð religion*, *holdgan* (*holdtaka*, *holdtekja*) *incarnation*, *guðfræði theologi*, *guðafræði mytologi*, *atsetr residens*, *atferð* (*atferli*) *method*, *siðferð* *moralitet*, *hugarfar karakter*.

105. De vanliga ändringar, som främmande ord undergå, äro annars förnåmligast dessa: a) Ofta sammandragas de, så att en kort vokal bortfaller, t. e. *tempra tempero*, *lína linea* (*en rad*), *regla regula*, *musteri* (*hof*) *monasterium* (*tempel*), *múnkr* äfven *múk* (*annars hreinlífismaðr*) *monachus*, *klerkr clericus* *kapteinn* (*annars hundraðshöfðingi* eller *skipherra*) *Kapten* (*capitano*), *löjtnant* (*Fr. Lieutenant*).

b) Den första tonlösa stafvelsen bortkastas ofta, t. e. *spítali hospital*, *Hannes Johannes* (*sammandrages annars till Jón*), *Rasmús Erasmus*, *dáti* (*soldáti gl. málamaðr*) *soldat*, *postuli Apostel*, *biskup episcopus*.

c) På ordens genus i stamspråket tages sällan afseende, der de beteckna någon liflös sak; t. e. *partr* (*hluti*), *púnktr*, *spegill*, *sedill*, *kanall* äro masc.

likasom annáll, titill (nafnbót), eingill, sirkill,
stýll; pláneta (reikandi stjarna, reikistjarna),
kómeta (halastjarna) kronika, biblía (ritning-in)
deremot foeminina likasom náttúra (edli), persóna
(maðr), bestía (qvikindi); och númer, attest,
instrúx neutra.

ANDRA AFDELNINGEN.

Ordbøjningsläran.

5. K a p.

Om Substantiverna.

106. I nordiska fornspråket, äfvensom i alla andra Gothiska språk, är deklinationen svårare och konstigare än konjugationen; i synnerhet hafva substantiverna eller benämningsorden ett mycket sammansatt bøjnings-sätt. De fördelas emellan de vanliga tre könen: masc. foem. och neutr., uttrycka två talformer sing. och plur., och fyra förhållanden i hvardera: nominat., gen., dat. och accus. Dessutom, när artikeln, liksom i Svenskan, fogas till i slutet, behålla så väl sjelfva benämningsorden som artikeln sina bøjningar, så att i dessa händelser ett och samma ord deklineras dubbelt. Alla dessa bøjningar betecknas genom ändelser, sammandragning och ljudskiften.

1. *Deklinerandet utan artikel.*

107. Benämningsorden dela sig i afseende på bøjningarne i tvenne hufvudsakliga flockar, den ena deklineras enformigt och enkelt, den andra åtskiljer flera ändelser enligt konstigare och svårare regler. Men äfven i en och samma hufvudflock deklineras icke

alla ord lika, man får således antaga flera deklinationer eller böjningssätt i hvardera. Den enklare hufvudarten utmärker sig derigenom, att den innefattar endast ord, som lyktas på vokaler; den konstigare består deremot af sådana, som sluta sig på konsonanter. I hvardera af dessa flockar åtskilja sig åter orden efter sitt kön, t. e. *h j a r t a* och *s a g a* höra begge till det enklare systemet, men böjas det oaktadt helt olika, emedan det förra är neutr., det sednare foem. generis. Äfvenså akur *en åker* och *lifur en lefver* höra begge till det konstigare systemet, men böjas olika, emedan det förra är masc., det sednare foem. generis. Till den enklare hufvudarten höra alla neutra och alla foem. på *a*, samt alla masc. på *i*, till den konstigare alla andra substantiva, såsom neutr. och foem. på *i*, alla enstafviga benämningsord på accentuerade vokaler, och alla på konsonanter af hvilket genus som helst. Det är alltså till bestämmandet af den hufvudart och i synnerhet den deklination, hvarunder hvart och ett ord lyder, oumbärligt att känna dess genus.

108. Att gifva säkra regler för genus är lika omöjligt här som i andra Gothiska och Slaviska språk; emedlertid får dock anmärkas 1) i afseende till *ändelsen* att masculina kunna sluta sig på *i, r, l, n, s*, ehuru icke alla så beskaffade äro masc. Foem. äro alla de på *a*, t. e. *b y l g j a bōlja, k o m a ankomst, r æ n a sansning*, o. s. v. endast med undantag af *h e r r a herre*, och några nomina propria, som äro masc. t. e. *S t u r l a, O r æ k j a*, samt de få under första deklinationen uppräknade neutra. Foem. äro äfven de flesta enstafviga benämningsord, hvilkas vokal är *ö*, t. e. *g r ö f en graf, f j ö r en resa, v ö k en vak* (i isen),

s k ö r ett trappsteg; dock undantagas äfven här några neutra: *fjör lifskraft, bö l olycka, tr ö l l troll, k j ö r vilkor, q v ö l d* (för *q v e l d*) *qväll*. Neutra äro alla enstafviga benämningsord, som hafva vokalen *a*, utan att lyktas på *r, l, n, s*; t. e. *malt, land, haf, lag* (ett) *lag*, o. dyl.

109. Af 2) *bemärkelsen* får man knappt bilda någon annan regel än den, att namn på manliga embeten och sysslor äro masc., och de på qvinliga foeminina, t. e. *konúngr, höfðingi höfding, prest prest, þræll slaf, drottning, ljósa jordegumma, ambátt slafvinna*.

110. Af 3) *ordbildningen* upptäcker man deremot lätt könet af de flesta derivata och composita, emedan t. e. alla de på *dómr, úngr, ingr, ingi, leikr, skapr, naðr, ari, andi* äro masc., alla de på *úng, ing, un, a, ð, (d, t), ska, sla, átta* och de flesta på *an, ni*, foeminina, samt de på *dæmi, indi, erni*, neutr. Sammansatta ord behålla alltid sista delens kön, hvilket äfven gäller om länders och städers namn, t. e. *Polina-land Pálen, Þýzkaland Tyskland*, äro neutr. *Noregr* (Norvegr) *Norrige* masc., *Danmörk* foem., äfvenså *Svíþjóð*, men *Svíaríki* är neutr. *Heiðabær* är masc. men *Slèsvík* foem., *Lundún London* neutr. pl., *Uppsálir* masc. pl., *Kantarabyrgi Canterbury* neutr. sing. *Mikligarðr Konstantinopel* masc., *Edinaborg Edinburgh* foem., emedan *land, ríki, byrgi* äro neutra, men *vegr, bær, salr, garðr* masc. och *mörk, þjóð, vík, borg* foeminina. (Se mera három i Ordbildningslåran 3. Afd.)

111. En vigtig källa till upptäckande af de Isländska ordens kön, är också 4) de *närslägtade språken*

Af Svenskan kan man i synnerhet känna de allraflesta neutra; masc. och foem. åro deremot här mycket mera hopblandade; så att det tycks rättare, efter språkets nuvarande skick, att antaga ett genus commune i stället för masc. och foem. Allmogens dialekter i alla tre rikena åro derföre ett ännu betydligare hjälpmedel, emedan de personliga kōnen der nogare åtskiljas, och det så öfverensstämmande med Isländskan, att, åtminstone på Fyen, knappt ett ord af hundra undantages, som hos allmogen ändrat sitt ursprungliga kōn.

112. Såsom undantag från öfverensstämmelsen med Svenskan, kan man märka att: *nýra njure*, *skáld*, *vor vár*, *sumar sommar*, *haust hóst*, *milti mjelte*, *hunang honing*, *edik ättika* och *kalk*, *port*, *pláz (plats)* åro neutra, *lög en lag*, *jól jul*, *laun lön* åro neutr. plur. utan sing. *hlið en öppning på en gårdesgård*, *grind* år neutr., men *hlið sida* år foem., *egg ett ägg* år neutr., men *egg en ägg* år foem.

113. Bland alla genera är neutrum (eller intetkōnet) det enklaste, och så till sägandes det fastaste, som längst bibehållit sig i språket. Masc. (Hankōnet) år åter dermed närmast beslägtadt, och tycks deraf omedelbarligen utveckladt. Foem. (Honkōnet) år till böjning och bildning mest skildt från de begge andra. De tyckas derföre i Isländskan, äfvensom i alla närslägtade språk, rättast afhandlas i denna ordning. Af casus har alltid accusativ. (eller föremålsställningen) största likhet med nominativ. (nämneställningen), dernäst följer dativen (syfteställningen) och till slut genitiv. (ägeställningen), som har de flesta egenheter, denna ordningen tycks

tycks både i anseende till formernas etymologiska och de derigenom betecknade begreppens filosofiska förhållande sins emellan vara den rätta, icke endast i Isländskan, utan i Tyska och alla andra Gothiska och Slaviska språk, äfvensom i Grekiska och Latin eller de så kallade thrakiska (frygiska) språken.

114. Enligt de redan uppgifna indelningsgrunder (de två hufvudflockarne och de tre genera i hvardera) borde deklinationerna blifva sex; den enklare hufvudarten kan väl också omöjligen indelas annorlunda, men af den konstigare hafva masc. och foemininum en så sammansatt flexion, att man, för större redighet skull, tycks göra rättast, om man delar hvardera af dessa i två, det hela antalet blifver då åtta, hvilkas regelbundna böjningar öfverskådas på följande tabell:

Det enklare systemet.				Det konstigare systemet.			
	1.	2.	3.	4.	5. 6.	7. 8.	
Sing.	Neutr.	Masc.	Fœm.	Neutr.	Masc.	Fœm.	
Nom.	- a	- i	- a	"	(r) (r)	" "	
Acc.	- a	- a	+ u	"	" "	" "	
Dat.	- a	- a	+ u	- i	(i) + i	(u) "	
Gen.	- a	- a	+ u	- s - s	+ ar	+ ar + r, ar	
Plur.							
Nom.	+ u	- ar	+ ur	+ "	- ar	+ ir + ir	+ r
Acc.	+ u	- a	+ ur	+ "	- a	- u, i + ir	+ r
Dat.	+ um	+ um	+ um	+ um	+ um	- um - um	- um
Gen.	- na	- a	- na	- a	- a	+ a + a	+ a

De med + betecknade åndelser äro de, som äfven fördrå förändring i hufvudstafvelsens vokal. Skulle någon anse de sista 4 dekl. för mycket lika hvarandra för att skiljas åt, behöfver man endast förena den 5 och 6, samt den 7

och 8, såsom två klasser i en deklination, då Öfverensstäm-
melsen emellan begge hufvudarter och med de an-
dra Gothiska språken blifver mera synbar, utan att
systemet derigenom på något vis förstöres.

115. Öfverensstämelsen med Anglosachsiska de-
klinationssystemet är Ögonskenlig; äfven det Tyska
samt det Mæsogothiska och andra gamla Germaniska
dialekters deklineraude svarar ganska noga till Skandi-
naviska fornspråkets, fast skiljaktiga författares (A-
delungs och Zahns) olika åsigter göra likheten mindre
tydlig. Till lättnad vid jemförelsen vill jag uppställa
följande tabell:

De Isl.	De Tyska	Mæsog.	
1.	das Ohr (6)	hairto	hjerta
2.	{der Affe (4)} {der Funke (5)}	ahma	ande
5.	die Welle (7)	gajuko	liknelse
4.	das Buch (2)	vaurd	ord
5.)	der Fisch (1)	{vigs	väg
6.)		{sunus	son
7.)	die Bank (8)	{staua	rätten
8.)		{magaþ	flicka.

116. Äfven sjelfva ändelserna hafva mycken lik-
het med andra språk: genit. på s år den Sv. och D.
ändelse s, Tyskt es, s, Lat. is, Gr. os; dat. på e sva-
rar till den Tyska dat. e, Lat. på i och abl. på e, Gr.
i; dat. pl. på um till det Tyska en, det Svenska om i
adverb. såsom stundom o. dyl.; gen. pl. på a till de
Svenska sammansättningar, der förra delen slutas på
a, t. e. gudalära o. dyl. Neutra hafva alltid nom.

och acc. lika, äfvensom i Grek. och Latin. Dessutom hafva alla foem., nom. och acc. lika i pluralis.

Enklare hufvudflocken.

117. *Första deklinat.* innefattar alla neutra på *a*, t. e. *auga ett öga, hjarta ett hjerta*, hvilka böjas sålunda:

<i>Sing.</i>	<i>Nom.</i>	<i>auga</i>	<i>hjarta</i>
	<i>Acc.</i>	<i>auga</i>	<i>hjarta</i>
	<i>Dat.</i>	<i>auga</i>	<i>hjarta</i>
	<i>Gen.</i>	<i>auga</i>	<i>hjarta</i>
<i>Plur.</i>	<i>Nom.</i>	<i>augu</i>	<i>hjörtu</i>
	<i>Acc.</i>	<i>augu</i>	<i>hjörtu</i>
	<i>Dat.</i>	<i>augum</i>	<i>hjörtum</i>
	<i>Gen.</i>	<i>augna</i>	<i>hjarnta</i>

Likasa böjas äfven:

<i>eyra</i>	<i>ett öra</i>	<i>hnoða</i>	<i>ett nystan</i>
<i>lúnga</i>	<i>en lunga</i>	<i>bjúga</i>	<i>köttkorf</i>
<i>eysta</i>	<i>testikel</i>	<i>nýra</i>	<i>njure</i>

Äfvenså några främmande ord, t. e. *manna, firma*, och landsnamn på *a*, hvilka dock äro sällsynte hos de Gamle, som vanligtvis tillfoga ordet *land*, så väl som hos de nyare, hvilka ofta göra dem till foem.

118. Orsaken till vokalandringen i plur. är ändelsen, hvarom redan (74) är taladt; den åger dock endast rum i ordet *hjarta*, emedan intet af de andra innehåller *a* i hufvudstafvelsen. *Manna* nyttjas endast i sing., *lúngun* och *Indíun* (annars *Indíaland*) helst i plur. med artikeln. Afsigten med det framför *a* i gen. plur. insatte *n* tycks vara att skilja denna casus från nom. singularis.

119. *Andra deklinationen* innefattar alla masculina på *i*, till exempel *geisli en stråle, andi en*

ande, ræ níngi en röfvare; eigandi en ägare,
hvilka böjas sålunda:

<i>Sing.</i>	<i>Nom.</i>	geisli	andi
	<i>Acc.</i>	geisla	anda
	<i>Dat.</i>	geisla	anda
	<i>Gen.</i>	geisla	anda
<i>Plur.</i>	<i>Nom.</i>	geislar	andar
	<i>Acc.</i>	geisla	anda
	<i>Dat.</i>	geislum	öndum
	<i>Gen.</i>	geisla	anda.

Sålunda böjas äfven:

dropi	en droppe	kappi	kämpe
úngi	en unge	fèlagi	kamerat
bogi	en båge	nagli	en spik
risi	en rese	api	en apa
skuggi	en skugga	asni	en åsna
naúngi	sin nästa	áingi	ånga
ecki	sorg (poët.)	þánki	tanke (a)
maki	make (a)	táingi	en udde.

<i>Sing.</i>	<i>Nom.</i>	ræ níngi	eigandi
	<i>Acc.</i>	ræ níngja	eiganda
	<i>Dat.</i>	ræ níngja	eiganda
	<i>Gen.</i>	ræ níngja	eiganda
<i>Plur.</i>	<i>Nom.</i>	ræ níngjar	eigendr
	<i>Acc.</i>	ræ níngja	eigendr
	<i>Dat.</i>	ræ níngjum	eigendum (öndum)
	<i>Gen.</i>	ræ níngja	eigenda (anda).

Sålunda böjas ock:

höfðingi	höfding	dómandi	dommare
frelsíngi	} frigifven	búandi	bonde
leysíngi		elskandi	älskare
vili	vilja	iðkandi	dyrkare

illvirki	illgerningsman	lesandi	läsare
einheri	enhärje	sækjandi	actor
skipveri	skeppsman	verjandi	defensor
eyskeggi	öbo	hallandi	sluttning.

120. De tvåstafviga orden, hvilkas första stafvelse har sjelfljudet *a*, ombyta detta i *ö* framför *u*, d. å. i dat. plur. De som hafva *áng*, *ánk* ändra detta i samma händelse till *aung*, *aunk*, t. e. *v á n g i kind*, dat. pl. *v a u n g u m*; *þ á n k i*, *þ a u n k u m* o. dyl. Men *á* ensamt blifver oförändradt, t. e. *m á k i*, pl. *m á k a r* *begge fötterna utsträckta*, dat. *m á k u m*.

Trestafviga ord, som i de två första stafvelserna hafva *a*, förändra det första till *ö*, det andra till *u* framför ändelsen *um*; t. e. *b a k a r i bagare*, pl. *b a k a r a r*, dat. *b ö k u r u m*. Hafva de endast i medlersta stafvelsen *a*, ombytes detta likväl i *u*, t. e. *d ó m a r i dommare*, pl. *d ó m a r a r*, dat. *d ó m u r u m*, äfvenså *l e s a r i läsare*, *k e n n a r i lärare*, *e l s k a r i älskare* o. dyl. Men om den första stafvelsen har *a* och den andra en annan vokal; då äger intet ljudskiftet rum, t. e. *n á ú n g i*, pl. *n á ú n g a r*, dat. *n á ú n g u m*.

121. De som insätta *j* framför ändelserna *á*ro alla på *ingi*, och några få andra, som alla hafva veka vokaler i den stafvelsen, som är näst den sista.

122. Som *e i g a n d i* gå alla præs. partic. activi, när de nyttjas som substantiva till att beteckna en handlande person; de förekomma oftast i plur. Äfven de, som beteckna något lifløst, och svara emot de Sv. neutra *uppförande*, *afseende* o. dyl. *á*ro här alla masc. och följa samma böjningssätt; men nyttjas endast i sing., t. e. *t a l a n d i talgåfvor*, *t o g a n d i någonting långsamt*, *l e d s a m t*, *t i l d r a g a n d i anledning* o. m. dyl.

Ordet *búandi* sammandrages vanligtvis till *bóndi*, pl. *bændr*, *bændum*, *bænda*. *Fjandi fiende*, *djéfvul* går som *eigandi*, men kan åfven böjas enligt *andi*. *Frændi* pl. *frændr* är regelbundet, åfven så *þrændr*, (o: *Trönder*) en Norsk stam, hvaraf *Trondhem* har namn; detta ord kommer af mansnamnet *þrándr*.

123. Ordet *herra* afviker endast i nom. från *geisli*; åfvenså *sira* *), hvilket dock icke nyttjas i plur.; och *endir slut*, hvilket hos de Gamle förekommer regelrätt *endi o. s. v.*

*) Detta ord nyttjas endast i Presters titulatur framföre namnen, t. e. *Sra. Arn i Hr. (Pastor) Arne*. Väl har Konferens-Rådet *Hr. M. Stephensen i Gaman og Alvara s. 79 o. följ.* sökt att uttränga det ur språket, såsom en löjlighet, emedan det på Fransyska endast nyttjas i tilltal till Kungar och Furstar. Men jag kan häri ingalunda instämma med den lärde författaren. Den öfverdrifna vördnaden för Katolska Presterskapet får det icke tillskrifvas, emedan det aldrig nyttjas till Biskoppar, som kallas *Herra*, hvilket uttrycker en mycket högre rang. Dess betydelse på Fransyska bör också knappast komma i betraktande, när frågan är om Isländskan: det Eng. *Queen* betyder *Drottning*, men det Danska *Qvind* är ett groft skällsord; det Isl. *kona* och *D. Kone* är så hederligt att det ofta säges om Drottningar liksom *gemål*, men det Sv. *kona* är föraktligt; samma förhållande är emellan T. *gemein* D. *gemên* o. m. fl., hvilket icke hindrar att man i hvart och

124. Några få gamla poetiska ord antaga i plur. *Ändelsen nar för ar; t. e. gumi en man, plur. gumnar; dock finns äfven gumar, och det insatte n har utan tvifvel sitt egentliga ursprung från genit. gumna, hvarifrån det äfven insmygt sig i de andra ställningar. Enligt Moesogothiska, Allemanniska och Anglosachsiska borde nemligen gen. plur. öfverallt i den enklare hufvudflocken sluta sig på na, hvilket också verkligen åger rum i de allraflestas neutra och foem., men i masc. har annars detta n bortfallit. Den ursprungliga böjningen tycks således vara:*

Nom. gumar

Acc. guma

Dat. gumum

Gen. gumna

och ett språk får nyttja orden enligt deras der antagna betydelse, utan allt afseende på andra språk. Härtill kommer, att det Isl. *sira* utan tvifvel icke bör härledas af Fr. *Sire*, utan är det Eng. poet. *Sire* = *Fader*. Allmogen nyttjar, som bekant, ännu ordet *Fader* i tilltal till Prester öfver hela Dannem. och Norrige. Ordet *sira* är också ingalunda uppfunnit på Island, utan har i långliga tider haft sitt nuvarande bestämda bruk äfven i Norrige, t. e. i ett bref af 1297 (diplomatarium Arna-Magn. 2, pag. 190) förekommer det två gånger, och ännu 1445 finns det i ett document, som är anfördt i *Lunds Forsög til en Beskrivelse over övre Tellemarken* pag. 156. Det vore att önska, det intet ord nyttjades i Isländskan, som hade sämre häfd.

men den vanliga är *gumnar, gumna, gumnum, gumna*.
 Äfvenså *skatnar, gotnar, bragnar*, hvilka alla betyda *män, krigsmän*, samt *flotnar sjökrigare*.
 Äfven finns af *oxi* (för *uxi*) i gen. pl. *oxna*.

125. Tredje deklinationen följa alla foem. på *a, t*.
e. tunga, saga, kyrkja kyrka, lina en rad.

Sing.	Nom.	<i>tunga</i>	<i>saga</i>
	Acc.	<i>tungu</i>	<i>sögu</i>
	Dat.	<i>tungu</i>	<i>sögu</i>
	Gen.	<i>tungu</i>	<i>sögu</i>
Plur.	Nom.	<i>tungur</i>	<i>sögur</i>
	Acc.	<i>tungur</i>	<i>sögur</i>
	Dat.	<i>tungum</i>	<i>sögum</i>
	Gen.	<i>tungna</i>	<i>sagna.</i>

På samma sätt deklineras:

	<i>dûfa</i>	<i>dufva</i>	<i>gata</i>	<i>en stig</i>
	<i>þûfa</i>	<i>tufva</i>	<i>flaska</i>	<i>flaska</i>
	<i>gríma</i>	<i>larf</i>	<i>staka</i>	<i>en vers</i>
	<i>villa</i>	<i>ett fel</i>	<i>haka</i>	<i>haka</i>
	<i>qviga</i>	<i>qviga</i>	<i>vala</i>	<i>spåqvinna</i>
	<i>vika</i>	<i>vecka</i>	<i>skata</i>	<i>rocka</i>
	<i>pípa</i>	<i>pipa</i>	<i>långa</i>	<i>lång</i>
	<i>perla</i>	<i>perla</i>	<i>gånga</i>	<i>gång.</i>
Sing.	Nom.	<i>kyrkja</i>	<i>lina</i>	
	Acc.	<i>kyrkju</i>	<i>línu</i>	
	Dat.	<i>kyrkju</i>	<i>línu</i>	
	Gen.	<i>kyrkju</i>	<i>línu</i>	
Plur.	Nom.	<i>kyrkjur</i>	<i>línur</i>	
	Acc.	<i>kyrkjur</i>	<i>línur</i>	
	Dat.	<i>kyrkjum</i>	<i>línur</i>	
	Gen.	<i>kyrkna</i>	<i>lína.</i>	

På samma sätt deklineras:

eckja	enka	lilja	lilja
reckja	säng	gryfja	grufva
manneskja	menniska	ferja	färja
hækja	krycka	gyðja	gudinna
sylgja	sölja	kanna	kanna
fylgja	vålnad	skepna	kreatur
ylgja	sjögång	vara	vara (or)
bylgja	bölja	tinna	flinta.

126. Efter denna deklination böjas alla infinitiver på *a*, hvilka nyttjas såsom substantiver, t. e. *vera väsende*, *brenna förbränning*, och öfver hufvud alla foem på *a*; äfven länders namn, i synnerhet i nyare språket, t. e. *Evropa* (Norðurhálfan) *Affrika* (Suðurhálfan) *Amerika* (Vesturhálfan) o. dyl.

127. Att *ganga* får *gaungu* o. s. v. är redan omtalt (74. 78). *Vala*, *völu* heter också *völva*, *völvu* o. s. v.

128. Orden på *na* och *ja*, framför hvilket icke är *g* eller *k*, antaga intet *n* i gen. plur. Orden *kona* och *qvinna hustru*, *fruntimmer* hafva begge i gen. plur. *qvenna*, men äro föröfrigt regelbundna.

129. Många af dessa ord nyttjas endast i plur., t. e. *mætur* (hafa *mætur* á einhverju, *sætta värde på något*), *gætur vörd*, *fortölur öfvertalan*, *fóreställningar*, *átölur bannor*, *förebråelser*, *líkur förmodningar*, *hætur grå hår*, o. fl.

Konstigare hufvudflocken.

130. Enligt *fjerde deklin.* böjas alla neutra som sluta sig på konsonanter, eller på *i*, eller äro enstaviga, t. e. *skip ett skepp*, *land ett land*, *sumar*

en sommar, qvæð i en sång, visa, merki ett banner, trè ett träd.

<i>Sing. N., A.</i>	skip	land	sumar
	<i>Dat.</i> skipi	landi	sumri
	<i>Gen.</i> skips	lands	sumars
<i>Plur. N., A.</i>	skip	lönd	sumur
	<i>Dat.</i> skipum	löndum	sumrum
	<i>Gen.</i> skipa	landa	sumra

Sålunda böjas äfven:

borð	bord	haf	haf	höfuð	hufvud
strið	krig	lamb	lam	klaustur	kloster
mál	mått	blað	blad	foður	foder
bú	bo	ax	ax	silfur	silfver
strá	strå	vatn	vatten	norður	norden
fræ	frö	tjald	tält	hulstur	hölster
hey	hö	gras	gräs	veður	väder
gler	glas	glas	ett glas	mastur	en mast
<i>Sing. N., A.</i> qvæði		merki		trè	
<i>Dat.</i> qvæði		merki		trè	
<i>Gen.</i> qvæðis		merkis		très	
<i>Plur. N.o. A.</i> qvæði		merki		trè	
<i>Dat.</i> qvæðum		merkjum		trjám	
<i>Gen.</i> qvæða		merkja		trjáa	

Likaledes gå ock:

klæði	kläde	riki	rike	knè	knä
epli	äple	fylki	landskaphlè	lä	
enni	pannan	virki	en vall	spè	spe
viti	ströff	vigi	bröstvörn		
frelsi	frihet	nes	en udde		
ackeri	ankar	sker	ett skär		
gæði	(det)	goda	kyn	kön	
eyrindi	ärende	rif	resben		

131. Detta böjningssätt har redan flera svårigheter än de föregående, ehuru det är det enklaste af konstigare hufvudflocken. Om vokallåndringen är redan taladt (74. 78). Sammandragningen åger endast rum i de ställningar, der ändelsen börjar med en vokal, t. e. *mastr-i*, *möstr-um*, *mastr-a*. Orden *hërað*, *hundrað*, *óðal* sammandragas aldrig, men följa annars *sumar*, alltså dat. sing. *hëraði*, dat. plur. *hëruðum* o. s. v. De på *ss* eller *s* efter en annan konsonant emottaga intet nytt *s* i gen., t. e. *hross*, *ax*, o. dyl.

132. De på *i* emottaga i dat. intet nytt *i*, men äro föröfrigt alla regelbundna, dock så att de, hvilkas känningsbokstaf är *g* eller *k*, insätta *j* framför ändelserna *um* och *a*; detta *j* hörs väl i alla ställningar af orden, så att ljudet är *merkì*, *merkis* eller *merkji*, *merkjis*, men plår icke skrivas framför *i* (39). Några andra ord, som slutas på konsonanter, insätta äfven *j* i samma händelser; de äro alla sådana, som hafva enkla, veka vokaler (41) och enkla konsonanter i slutet, t. e. *sel fäbodar*, *seljum*, *selja*, äfvenså men *halsband*, *skegg skägg*, *pil panel*, o. fl.

133. Några få med hårda vokaler, i synnerhet *ö*, insätta *v* framför de ändelser, som börja med en vokal, *fjör lifskraft*, *fjörvi*, *fjörvum*, *fjörva*; äfvenså *skrök prat*, *osanning*, *mjöl*, *söl alga saccharifera* o. dyl.; dock iakttages detta icke så noga som insättandet af *j*.

134. *Hlè* och *spè* nyttjas aldrig i plur.; *fè gots*, *fä* har i gen. sing. *fjár*, men går i pl. som *trè*; *ve helgedom*, *tempel*, *hus* går i sing. som *trè*, i plur.

som *skip*, äfvenså bokstäfvernas namn på *è*, de andra gå som *skip*.

155. Andra afvikande äro i synnerhet: *læti læten*, som får i dat. pl. *látum*, gen. *láta*; megin *makt*, regin *naturgudomlighet*, rekin *ett nótt*, antaga når de sammandragas, vokalen *a* (*ö*); t. e. i dat. pl. *rögnum*, gen. *ragna*, (hvaraf *ragna-röckur gudamakternas skymning*). Nyare ordet *altari* (stalli) *altar*, följer i sing. denna dekl., men i plur. får det *ölturu* (ell. *öltöru*) *ölturum*, *altara*.

156. Några ändra sitt kön i plur. till foem. och böjas då enligt sjunde deklin., t. e.

<i>lim</i>	<i>ris</i>	plur. <i>limar</i>	<i>grenar</i>
<i>tál</i>	<i>svek</i>	—	<i>tálar</i>
<i>eingi</i>	<i>en äng</i>	—	<i>eingjar</i>
<i>smíði</i>	<i>smide</i>	—	<i>smíðar</i>
<i>mund</i>	<i>tidepunkt</i>	—	<i>mundir</i>
<i>þúsund</i>	<i>tusen</i>	—	<i>þúsundir</i> ;

dock finnas de flesta af dessa ord fullständiga i begge könen, men den uppställda böjningen är den vanliga. Ordet *fræði kunnighet* är i sing. foem. och indeclin.; i plur. deremot neutr. och går som *qvæði*.

157. Många finnas i nom. både med och utan *z*, t. e. *fullting* och *fulltingi hjelp*, *hænsn* och *hænsni hons*, *rensl* och *rensli lopp*, *aflopp*; äfvenså alla derivata på *sl*, (*sli*), den sista formen tycks vanligare i plur. och i nyare språket.

158. Femte deklinationen innefattar alla masculina, som sluta sig på *s* i gen.; i nominativen har den följande ändelser *r*, *l*, *n* och *s*, t. e. *konúngr en kung*, *hamar en hammare*, *læknir en läkare*, *dalr en dal*.

Sing.	Nom.	konúngr	hamar
	Aec.	konúng	hamar
	Dat.	konúngi	hamri
	Gen.	konúngs	hamars
Plur.	Nom.	konúngar	hamrar
	Acc.	konúnga	hamra
	Dat.	konúngum	hömrum
	Gen.	konúnga	hamra.

På samma sätt deklineras :

hestr	häst	akur	åker
eldr	eld	aldur	ålder
dómr	dom	aptan	afton
brunnr	brunn	morgun	morgen
þræll	träl	drottin	herre
stóll	stol	kaðall	ett tåg
steinn	sten	jökull	isberg
sveinn	gosse	biðill	friare.

Sing.	Nom.	læknir	dalr
	Acc.	lækni	dal
	Dat.	lækni	dal
	Gen.	læknis	dals
Plur.	Nom.	læknar	dalir
	Acc.	lækna	dali
	Dat.	læknum	dölum
	Gen.	lækna	dala.

På samma sätt böjas:

viðir	vide	hvalr	hvalfisk
þyrnir	törne	bolr	bålen
einir	eneträd	hver	kokande källa
reynir	rönn	ljár	en lie
skelmir	skälm	stafr	käpp
lèttir	lätnad	lýðr	folk
missir	förlust	smiðr	smed
mælis	mätt	hagr	tillstånd.

139. Några ord, som slutas på *l*, *n*, *s* efter en konsonant eller på *ss*, mottaga intet *r* i nominativen, bortkasta alltså heller intet *i* accus.; men äro föröfrigt regelbundna, t. e. *fugl fågel*, *karl*, *hrafn korp*, (D. *Ravn*), *vagn*, *háls*, *lax*, *kross ett kors*, *foss* eller *fors*, *krans o. dyl.* Det gifves äfven andra ord, som icke mottaga *r* i nom., t. e. *daun lukt*, *án-ga*, *þjón tjenare*. Dessa blifva till följe háraf lika i nom. och acc. Det samma händer med dem på *r*, *s* efter en diftong, t. e. *bás ett bäs*, *hnaus grästorf*, *leir lera*, *aur slaskig jord*. De Gamle skrefvo ofta emot uttalet dubbelt *ss* och *rr*, *hnauss*, *aurr o. s. v.*, och åtskilde sålunda nom. från acc., men hopblandade deremot, i orden på *s*, nom. med gen., hvilka dock hafva skiljaktigt ljud, emedan diftongen, förmedelst dubbla konsonanten, blifver kortare och hårdare i genitiven. De på verkligt *ss* eller *s* i position få intet nytt *s* i genit.

140. Bland de ord, som följa *konúngr*, äro många enstafviga, hvilka intet *i* mottaga i dativen, neml. i synnerhet de på *ll*, *íngr*, de på *r*, *s* efter en diftong, och de som hafva en enkel konsonant med *r* efter en diftong, t. e. *hóll en kulle*, *hæll en hæl*, *hríng ring*, äfvenså *fátæklingr en fattig karl*, *kór chor*, *chœur*, *múr*, *ís*, *ós mynning*, *draumr dröm*, *bátr bát*, *hrútr en gumse o. dyl.*, dock erhålla de (endast de på *r* undantagna) äfven ibland *i*, när de stå ensamma, och hafva mycken vikt i satsen, t. e. *í draumi i sömnen*, *drómmen*, *bærin stendr á hóli gården står på en kulle*, men *á háfum hól på en hög kulle*. De på *nn* äro alldeles regelbundna.

141. *ll* och *nn* efter en diftong är egentlig en sam-

mangjutning af *lr*, *nr* (93), och de ord, hvilka sluta sig sålunda, bortkasta derföre det ena *l* och *n* i samma händelser, som annars *r* (nota masculini) bortfaller. Det samma händer med *ss* och *rr*, hvilket dock endast är ett gammalt skriftsätt (93. 139). Detta *r*, som hos de Gamle fördubblas i nominativ., är väsendtligt i ordet, och bibehålles i alla böjningar, bör man noga akta sig, att icke förblanda med det oväsendtliga *r*, som endast är hanköns-märke, aldrig fördubblas i nominat., och alltid bortfaller i böjningen af ordet, t. e. Þór Thor, s ú r surhet, h e r en här, hafva väsendtligt, men Freyr Frey, s k ó r en sko, h ó r (h ó f r) en grytring deremot oväsendtligt; det finnes derföre äfven Þórr, herr o. s. v. men icke Freyrr, skórr. Man deklinerar alltså:

Nom.	hrafn	kross	Þór	Freyr	hæll
Acc.	hrafn	kross	Þór	Frey	hæl
Dat.	hrafni	krossi	Þór	Frey	hæl
Gen.	hrafns	kross	Þórs	Freys	hæls

Genitivändelsen *s* utvidgas aldrig till *es* eller *is* eller *dyl.*, huru hårda som helst de sammanstötande konsonanterna än blifva; deremot göres uttalet ofta lindrigare genom utelemnande af en af konsonanterne (59).

142. De tvåstafviga orden, som hafva en enkel vokal i sista stafvelsen, sammandragas i de ställningar, der ändelsen börjar med en vokal, t. e. lykill *en nyckel*, dat. lykli, pl. lyklar o. s. v.; jötun *en jätte*, dat. jötni, pl. jötnar, jötna, jötnum; morgun (morgin, myrgin), dat. morgni ell. morni o. s. v. De på *l* hafva alltid, enligt uttalet och analogien, detta dubbelt (för *lr*) i nominat., såsom: hefill *hyfvel*, aungull *angel*; de på *n*, *r* hafva deremot enkelt *n* och *r*, och äro följaktligen lika i nom. och

acc. Enligt en gammal ortografi, finnas dock äfven ofta *nn*, *rr* i nom., t. e. *himinn himmel*, *aptann*, *jötunn*, *jaðarr egg* (på våfnad), *akurr*, o. dyl. men det är sällan noga iakttaget, och tycks lika onödigt som *ss*, *rr* i enstafviga orden (139). *Bikar en bægare*, *nykur necken* (flodhåst) sammandragas icke, ej heller främmande ord: *generall* (hershöfðingi) o. dyl.

143. Enligt ett gammalt skriftsätt finns också ofta *r* ensamt för *ur* (i synnerhet i accus.), men emedan orden på *ur* äro fullkomligt öfverensstämmande med dem på *ar*, *un*, *in*, *an*, och detta *ur* är en väsendlig stafvelse i ordet, som väl sammandrages, men aldrig bortfaller, också är bibehållit (som *er*) i de nyare språken, t. e. *aldur ålder* (D. *Alder*), *sigur seger* (D. *Sejer*), *hlátur löje* (D. *Latter*) o. s. v.; tycks detta skriftsätt ännu oriktigare än *urr*. Det är äfven förvillande emedan denna ändelse härigenom lätt kan hopblandas med oväsendtligt *r*, som är hanköns märke, och bortfaller i ordens böjning och i nyare språken, t. e. *hlátur*, *heiður heder*, *hafur en bock* hafva väsendliga stafvelsen *ur*, och gå som *hamar*, men *bátr en båt*, *eiður en ed*, *rafr bernsten* (D. *Rav*) oväsendliga ändelsen *r*, och gå som *konúngr* eller *Freyr*.

144. De på *ir* hafva ock ett annat böjningssätt, enligt hvilket *ir* bibehålles i alla ställningar framför ändelsen; dessa sammandragas aldrig.

145. De som bilda plur. på *ir*, hafva många skillaktigheter; de flesta erhålla neml. i dat. intet *i*, derifrån undantagas likvål: *gestr en gäst*, *brestr ett brak*, *qvistr en qvist* (hvilket sista dessutom i acc. pl. ofta får *qvistu*). Andra insätta *j* framför de ändelser,

ser, som börja med en vokal, men detta *j* framför *i* uttryckes dock endast med *i*, t. e. *h y l r ett svalg*, pl. *h y l i r*, acc. *h y l i*, dat. *h y l j u m*, gen. *h y l j a*, åfvenså *b y l r urväder*; men efter *g* och *k* utelemnas åfven accenten, t. e. *s e c k r en säck*, i plur. *s e c k i r*, *s e c k i*, *s e c k j u m*, *s e c k j a*, åfvenså *s e g g r en man*, *d r e i n g r karl*, *þ v e i n g r skorem*. Ganska få insätta *u* framför de åndelser, som börja med en vokal, t. e. *h j ö r svård* poet., dat. *h j ö r v i o. s. v.*

146. Afvikande äro *g u ð*, som felas *r* i nom. och får i plur. *g u ð i r gudar*; *d a g r*, som i dat. får *d e g i* plur. *d a g a r o. s. v.*; *bl á s t u r blåst* har, utom sin vanliga regelbundna böjning, åfven i dat. *bl æ s t r i*; *b ó g r en bog*, utom den regelbundna böjningen enligt *konú n g r*, åfven *b æ g i* i dat., och i plur. *b æ g i r*, *b ó g u*, *b ó g u m*, *b ó g a* hos de Gamle; men jag tviflar att det någonsin finnes *b æ g i r* i nom. sing., som Björn Halldorsson anför i sin Ordbok; *s p á n n* (*spó n n*) *en spån*, *en sked* får i dat. *s p æ n i*, plur. *s p æ n i r*, *s p á n u* (eller *s p æ n i*), *s p á n u m*, *s p á n a*; *e y r i r penningar (ett öre)* går som *l æ k n i r*, endast med vokalförändring i plur. *a u r a r*, *a u r a*, *a u r u m*, *a u r a*; *l e i k r* går som *konú n g r* när det betyder *lek*, *spel*, men som *d a l r* när det betyder *drag* (i brådspel); *h e r* får i gen. *h e r s*, gl. *h e r j a r* (hvaraf alls-herjar), pl. *h e r a r* (gl. *h e r i r*), men nyttjas sällan i plur.

Ännu mer afvika skó r *en sko*, *k e t i l l en kittel*, *d ö r* (dörr) *ett spjut* poet., *m a ð r en menniska*, *man*, *f í n g u r ett finger*, hvilka böjas sålunda:

<i>Sing.</i>	<i>Nom.</i>	skór	ketill	dörr	maðr	fingur
	<i>Acc.</i>	skó	ketil	dör	mann	fingur
	<i>Dat</i>	skó	katli	dör	manni	fingri
	<i>Gen</i>	skós	ketils	dörs	manns	fingurs
<i>Plur.</i>	<i>Nom.</i>	skór (skúar)	katlar	derir	menn	fingur
	<i>Acc.</i>	skó (skúa)	katla	deri	menn	fingur
	<i>Dat</i>	skóm	kötlum	dörum	mönnum	fingrum
	<i>Gen.</i>	skóa (skúa)	katla	darra	manna	fingra.

Endast i plur. nyttjas *foreldrar*, *páskar páske*, (gl. *páskir-nar* foem.), *töfrar trolldom*.

147. Några på *r*, i synnerhet derivata på *leikr*; ombyta ibland *r* med *i*, och böjas då efter andra dekl., t. e. *sannleikr* och *sannleiki sanning*, *líkamr* (lík-hamr) och *líkami kropp* (dock i plur. vanligtvis *líkamir*); de sista på *i* tyckas egentligen höra till det nyare språket.

148. *Sjette deklinationen* följa alla masculina, hvilkas gen. sing. slutas på *ar*, de hafva i nom. ändelserna *r* och *n*, t. e. *dráttir dragning*, *völlr fált*, *skjöldr sköld*, *viðr tråd*, *skog*, *bragr poëm*, *belgr bálgr*.

<i>Sing.</i>	<i>N.</i>	dráttir	völlr	skjöldr
	<i>A.</i>	drátt	völl	skjöld
	<i>D.</i>	drætti	velli	skildi
	<i>G.</i>	dráttar	vallar	skjaldar
<i>Plur.</i>	<i>N.</i>	drættir	vellir	skildir
	<i>A.</i>	dráttu	völlu	skjöldu
	<i>D.</i>	dráttum	völlum	skjöldum
	<i>G.</i>	dráttu	valla	skjalda.

Likaså deklineras äfven:

	þáttir episod	göltr	galt	fjörðr	vik
	háttir beskaffenhet	vöndr	ris	hjörtr	hjort
	máttir makt, kraft	knöttir	báll	kjöltr	kjöl
	þráðr tråd	börkr	bark	mjöðr	mjöd
	sonr (son)son	köttir	katt	björn	björn.
Sing. N.	viðr	bragr		belgr	
A.	við	brag		belg	
D.	viði	brag		belg	
G.	viðar	bragar		belgjar	
Plur. N.	viðir	bragir		belgir	
A.	viðu	bragi		belgi	
D.	viðum	brögum		belgjum	
G.	viða	braga		belgja.	

Likaså deklineras:

vegr	väg	staðr	ett ställe	hryggr	rygg
feldr	en kappa	matr	mat	leggr	ben, lägg
siðr	sed	réttr	rätt	verkr	värk
liðr	led	vinr	vän	mergr	märg
smiðr	smed	hugr	sinne	dryckr	dryck
limr	lem	sauðr	gumse	lækr	bäck
litr	färg	munr	skilnad	reykr	rök
sjóðr	pung	hlutr	en sak	bær	gård, stad.

149. Denna hela deklination tyckes hafva sitt ursprung af vålljudet, emedan man velat hindra *ds*, *ts*, *ns* att stöta samman, i synnerhet efter enkla vokaler. Man ser här i synnerhet tydligt orsaken till vokalförändringen i fornspråket, neml. att man velat göra hufvudstafvelsens vokal så lik som möjligt med ändelsens, eller liksom sätta dem i jemnvigt sins emellan; dock blifver den förre vanligtvis starkare *ö* för *u*, *e* för *i* o. s. v.

150. Några kunna intet *r* emottaga i nom. (jemf. 139) och blifva alltså lika i nom. och acc., såsom: örn, björn, för vinr och sonr säges ock vin, son, detta sista i synnerhet alltid i namn, t. e. Isleifr Einarsson, Steingrímur Jónsson, Bjarni Þorsteinsson (aldrig *Einarssonr* ell. dyl.). Det förstår sig sjelft, att sonr ändrar vokalen på sitt eget vis, alltså dat. syni o. s. v.

151. Flertalet bildas af dat. sing.; de som aldrig sluta dat. sing. på *i*, sluta deremot alltid acc. pl. på denna vokal. De som sluta acc. plur. på *u*, hafva utom denna formen äfven en annan på *i*, bildad af nom. plur. på vanligt sätt, genom bortkastande af *r*, och lika med dat. sing; man kan alltså äfven säga þætti, syni, knetti, firði, siði för þáttu, sonu o. s. v.

152. De med sjelfljudet *i* finnas ofta i dat. utan *i*, t. e. lit af litr, sið af siðr (jemf. 140). Det samma händer ofta i nyare språket med dem som hafva *ö* eller *jö* med en enkel konsonant efter, t. e. lög för legi, mjöð för miði, kjöl för kili, äfven så vörð för verði, af vörðr *vårdare*, sannolikt till åtskilnad från dat. af verð *värde* och verðr *en måltid mat*.

153. Alla derivata på *skapr* och *naðr* gå i sing. som viðr, i plur. som þragr, t. e. fjandskapr *fiendskap*, lifnaðr *lefnad*; dock förekomma de förre sällan i flertalet, många af de sista hafva en dubbel form, antingen på *naðr* eller *nuðr*, t. e. fagnaðr eller fögnuðr *fröjd*, safnaðr eller söfnuðr *församling*, mánaðr eller mánuðr *en månad*; ändelsen *nuðr* tillhör egentligen nyare språket; böj-

ningen är den samma, endast få gen. alltid *a*, och dat. pl. alltid *u*.

154. De som insätta *j* i gen. sing., insätta det i grunden också öfverallt i plur.; framför *i* skulle det betecknas med *i*, men emedan gravis icke plågar skrivas efter *g* eller *k*, och de flesta af dessa ord just hafva *g* eller *k* framför ändelsen, så synes det här alldeles att bortfalla, om emedlertid orden byr *bór*, *medvind*, *styr krig*, *orolighet*, *hvir eld* poet., *vefr väfnad* o. dyl. förekomma i plur., måste de heta byr-*ir*, vefir o. s. v. Ordet *sjár* (sjór) *sjó* insätter *f* (eller *v*), får alltså i gen. *sjáfar* pl. *sjáfir* o. s. v. Dessa ord finnas högst sällan i dat. med ändelsen *i*, t. e. *mergi* eller *merg*.

155. Några få bilda plur. på *ar*, t. e. *skógr*, *vindr*, *grautr grót*, hvilka i sing. böjas som *viðr*, i plur. som *konúngr*; äfvenså *vegr väg* i gamla poesien; *snjár* (snjór) *snó* får i dat. *snjá* (snjó), gen. *snjáfar*, plur. *snjáfar* o. s. v.; *fiskr* får i gen. sing. *fiskjar* eller *fisks*, plur. *fiskar*. Några af de ord, som följa denna deklin. finnas äfven med *s* i gen. i synnerhet hos skalderna, i sammansättning, i nyare språket och i några adverbiala talesätt; t. e. i Gröndals ypperliga öfversättning af Theokrits Idyll:

Þó getur samt þín kracka karta
komit til vegs, at mörgu hjarta
sár verða fengin svell ok ill. 3:
Dock kan du, fast liten,
drabba mángt ett hjerta
med djupa och svåra sår.

Äfvenså *Norvegr* alltid i gen. *Norvegs* (Noregs), *jarðvegr jordmon jarðvegs*; men *vegr herr-*

lighet, glans går som *dalr*, och nyttjas endast i entalet. I dagligt tal såges äfven til friðs, til sjós, men stilla til friðar, fara til sjáfar. Af *unaðr frójd* finns hos skalderna *unaðs*, hvilket dock äfven kan vara gen. af neutr. *unað*, som förekommer, t. e. *Sólarljóð* 71. *Gripisspá* 46.

Andra oregelbundna äro i synnerhet *fótr fot*, *vetur vinter*, *bróðir broder*, *faðir fader*, hvilka deklineras sålunda:

Sing.	Nom.	<i>fótr</i>	<i>vetur</i>	<i>bróðir</i>	<i>faðir</i>
	Acc.	<i>fót</i>	<i>vetur</i>	<i>bróður</i>	<i>föður</i>
	Dat	<i>fæti</i>	<i>vetri</i>	<i>bróður</i>	<i>föður</i>
	Gen.	<i>fótar</i>	<i>vetrar</i>	<i>bróður</i>	<i>föður</i>
Plur.	Nom.	<i>fætr</i>	<i>vetr</i>	<i>bræðr</i>	<i>feðr</i>
	Acc.	<i>fætr</i>	<i>vetr</i>	<i>bræðr</i>	<i>feðr</i>
	Dat.	<i>fótum</i>	<i>vetrum</i>	<i>bræðrum</i>	<i>feðrum</i>
	Gen.	<i>fóta</i>	<i>vetra</i>	<i>bræðra</i>	<i>feðra.</i>

Man finner äfven i gen. sing. *fóts*, *veturs*, *bróðurs*, *föðurs*. Som *bróðir* gå äfven de tvenne foem. *moðir*, *dóttir*, hvilket sistnämnda dock i plur. antager enkelt *t*: *dætr*, *dætrum*, *dætra*, och *systir*, som intet ljudskifte kan emottaga, utan får i plur. *systir*, *systrum*, *systra*.

156. Till sjunde deklinationen höra de foem. som slutas i plur. på *ir* eller *ar*, i nom. hafva de hvarjehanda åndelser, t. e. *eign egendom*, *vör läpp*, *brúðr en brud*, *drottning drottning*, *veiði fiske*, *fång*, *ben skråma*, hvilka böjas sålunda:

Sing.	Nom.	eign	vör	brúðr
	Acc.	eign	vör	brúði
	Dat.	eign	vör	brúði
	Gen.	eignar	varar	brúðar
Plur.	N., A.	eignir	varir	brúðir
	Dat.	eignum	vörum	brúðum
	Gen.	eigna	vara	brúða.

Likaledes deklineras:

dygd	dygd	gjöf	gáfva	byrðr	börda
ferð	resa	gröf	graf	Gerðr	Gerd
sjón	syn	röst	verst	Heiðr	Hejd
sókn	socken	öxl	axel	Urðr	Urd
förn	ett offer	gjörð	gjord	Þrúðr	(Ger-)trud
auðn	öcken	mjóðm	höft	Sigriðr	Sigrid
þisl	pinande	skömm	nesa	Þuriðr	Thurid
gerð	handling	höfn	hamn	Gunnhildr	Gunnild.

Sing.	Nom.	drottning	ben	veiði
	Acc.	drottning	ben	veiði
	Dat.	drottningu	ben	veiði
	Gen.	drottningar	benjar	veiðar
Plur.	N., A.	drottningar	benjar	veiðar
	Dat.	drottningum	benjum	veiðum
	Gen.	drottninga	benja	veiða.

Likaledes deklineras:

sigling	segling	il	fotsála	ermien	ärm
djörfúng	dristighet	naudsyn	nödvändighet	mýrien	mosse
hörmúng	bedröfvelse	fit	simmhud	heiði	hed
nál	nål	egg	en ägg	lýgi	lögn
ól	rem	klyf	ett klöf	festi	band
tág	en lång rot	nyt	gagn (af boskap)	eyri	låg udde.

157. Som *eign* gå alla derivata på *n* och *d* och många primitiva; bland dessa äro några som antaga *u*

i dat. och derigenom skilja denna cas. från acc.; detta hånder i synnerhet med dem, hvilka slutas på *ð*, *d* eller *t*, och hvilkas vokaler är *ó*, *u*, t. e. *mold-u mull*, *þjóð-u nation*, *sótt-u sjukdom*, *stund-u stund*, *timna*, *ull-u ull*, *raust-u röst*; men det uraktlåtes ofta af prosaister och i dagligt tal. Det samma hånder med dem, hvilkas vokaler är *ö* och hvilkas slutkonsonant är *ð*, *d*, t. e. *jörð-u jord*, *veröld-u verld*, *strönd-u strand*, *kust*, men iakttages äfven i dessa handlingar icke noga.

158. De som hafva vokalen *ö* antogo i äldsta tiden ändelsen *ar* i plur., t. e. *varar láppar*, *grafar grafvar*, *hafnar hamnar*, och detta är förmodligen orsaken till det annars ovanliga vokalskifte *ö* till *a* (i stället för *e*) framför *i*, men man har behållit den en gång antagna vokalen i hufvudstafvelsen, fast ändelsen sedan ändrades. Plural-ändelsen *ar* för *ir* finns äfven i många andra fall hos de gamla skalderna, t. e. *rún-ar* för *rún-ir runor* o. dyl.

159. I de äldsta tider funnos äfven många foem. på *r*, hvilka sedermera förlorat detta eller ombytt det med *i*, t. e. *æðr en ådra* (T. *die Ader*), sedermera *æð*; *elfr en elf*, sedermera: *elf*, *elfi* ell. *elfa*, hvilket sista nu är det allmänna, *byrðr* sedan *byrði* (i plur. också *byrðar*), *veiðr* sedan *veiði*, *heiðr* sedan *heiði*, *ermr* sedan *ermi* o. fl., här af de Svenska former: *elf*, *hed*, *arm* o. dyl., liksom *brud* med bortkastadt *r*.

160. Äfven af orden på *i* gifvas några, som bilda plur. på *ir*, t. e. *gleði gládje gleðir*, *æfi lefnad æfir*; dessa mottaga icke *ar* i gen. utan blifva indeklin. i sing. och slutas öfverallt på *i*. Några för-

fattare gifva dem i gen. s, men detta är tvärtemot språkets natur, emedan intet foem. någonsin slutas på s i gen. Oriktigheten här af skönjes tydligt, när man tillfogar artikeln, framför hvilken ordet alltid behåller sin genitivändelse, men här kan man omöjligt såga *gleðis-innar æfis-innar*, utan endast *gleði-nnar, æfi-nnar*. De flesta af dessa ord äro abstracta, som ingen plur. mottaga, t. e. *elli álderdom* (D. *Ælde*), *Kristni Christenhet*, *mildi mildhet*, *rèttvísi rättvisa*, *beiðni begäran*, *hlýðni lydighet* o. m. fl.

161. Ordet *sál sjúl* får i dat. *sálu*, pl. *sálin*, gen. pl. *sálna*; man finner äfven i sing. *sála*, *sálu* efter den 3. deklin.; i sing., *áir kärnmjolk* har ingen sing.

162. Flerstafviga ord på *ul, ur* o. dyl. sammandragas framför de ändelser, hvilka börjas med en vokal. Derivata på *an* hafva äfven en annan form på *un*, hvilka begge äro fullständiga i entalet, men hvaraf den på *un* tycks i synnerhet tillhöra nyare språket, t. e. *andvarpan en suck*, *fjöður en fjäder*, *alin en aln*.

Sing. N., A.	andvarpan	-vörpun	fjöður	alin
Dat.	andvarpan	-vörpun	fjöður	alin
Gen.	andvarpanar	-vörpunar	fjaðrar	álnar
Plur. N., A.	andvarpanir		fjaðrir	álnir
Dat.	andvörpunum		fjöðrum	álnum
Gen.	andvarpana		fjaðra	álna.

I plur. förekommer formen på *un* (*andvörpunir*) sål-
lan eller aldrig; i sing. antager Konferens-Rådet Ste-
phensen formen på *an* endast i nom., och den på *un*
endast i de öfriga ställningar, men denna skilnad iakt-
tages knappt af någon annan författare; enligt vör

borde formen på *an* endast nyttjas i gen., men man säger tvärtom hellre *unar* i gen. och *an* i de öfriga ställningar.

163. De primitiva, som bilda plur. på *ar*, kunna endast genom öfning urskiljas från dem, som erhålla ändelsen *ir*, t. e. *leið en väg, led*, får *leiðir*, men *skeið en sked* (våfvareshed till den gamla Isländska våfstolen) *skeiðar*; *grein en gren, en paragraf* får *greinir*, men *hlein en stolpe* (i den gamla Isl. våfstolen) *hleinar*; *sál sjál* får *sálir*, men *nál* *nálar*, äfvenså *sin-ar sena*, *hlið-ar sida*, *seil-ar släptåg*. Ändelsen *ar* emottaga alla derivata på *ing*, *ung*, alla de som insätta *j* eller *v*, nästan alla på *i*, och enstafviga ord på vokaler, t. e. *ey* (nu *eyja*) *en ó*, *mey mö*, hvars gl. nom. är *mær*. Få eller inga af dessa primitiva erhålla i dat. ändelsen *u*; man säger aldrig *leiðu*, *sinu* ell. dyl.

164. Af dem som insätta *j* nyttjas några endast i plur., t. e. *menjar märken*, *refjar undflykter*. Andra, som hafva ö till sjelffljud, insätta *v* och förändra således ej vokalen; t. e. *ör en pil* gen. *örvar*, plur. *örvar* o. s. v.; äfvenså *dögg dagg*, *stöð* helst i plur. *stöðvar plats*. Af dem som insätta *j* eller *v* äro ytterst få, som någon gång finnas med *u* i dat., t. e. *Hel* får *Hel* eller *Helju*, *ör* får *ör* ell. *öru*.

165. Enstafviga orden på *á* sammandragas i gen. och pl. till *ár* (för *áar*), dat. pl. *ám* (för *áum*), men i gen. plur. blifva de nu vanligtvis osammandragna *áa*, t. e. *brá ógonbryn*, *gjá en remna* (i en Lavasträckning), *spá spádom*, *á en flod (á)*, *skrá ett lås*, *rá en rá*, *slá en slá* o. fl., gen. *brár*, plur. *brár*, *brám*, *bráa*, hos de Gamla *brá* o. s. v.

166. Den åttonde deklinationen innefattar de föem., som bilda plur. på *r*, *t*. e. *hind en hind*, *önd en and*, *rót en rot*, *mörk en skogsmark*, *staung stång*.

Sing. N., A.	hind	önd	rót
Dat.	hind	önd	rót
Gen.	hinder	andar	rótar
Plur. N., A.	hinder	endr	rætr
Dat.	hindum	öndum	rótum
Gen.	hinda	anda	róta.

Sålunda böjas äfven:

nyt	en nöt	tönn	tand	bót	plikt, bot
geit	en get	nögl	nagel	nót	not
nit	gnet	ört	en sort vildand	bók	en bok
grind	galler	strönd	en strand	glóð	glöd.

Sing. N., A.	mörk	staung
Dat.	mörk	staung
Gen.	merkr	steingr
Plur. N., A.	merkr	steingr
Dat.	mörkum	staungum
Gen.	marka	stánga.

Sålunda böjas äfven:

steik	stek	spaung	en spång
eik	ek	taung	en tång
mjól	mjölk	haunk	ett hoprulladt rep
vik	en vik.		

167. Orden på *d* eller *t* slutas vanligtvis i gen. på *ar*, men de på *g* eller *k* hafva gen. lika med nom. plur.

168. Denna deklin. emottager aldrig *u* i dat., som den sjunde: *öndu* är således dat. af *önd ande*

plur. *a n d i r*, men *ö n d* af *ö n d e n a n d*, plur. *e n d r*; dock finnas dessa ord hos de Gamle hopblandade; äfvensom *m ö r k* och *s t a u n g* också kunna böjas efter sjunde deklin. med den der öfliga vokalförändringen, sålunda:

<i>Sing. N., A.</i>	<i>m ö r k</i>	<i>staung</i>
<i>Dat.</i>	<i>m ö r k u</i>	<i>staung</i>
<i>Gen.</i>	<i>m a r k a r</i>	<i>stáungar</i>
<i>Plur. N., A.</i>	<i>m a r k i r</i>	<i>stáungir</i>
<i>Dat.</i>	<i>m ö r k u m</i>	<i>staungum</i>
<i>Gen.</i>	<i>m a r k a</i>	<i>stánga.</i>

Likaså *s t r ö n d*, *r ö n d*, *s p a u n g*, *t a u n g*, *h a u n k*.

169. Orden på en vokal böjas regelrätt som *r ó t*; t. e. *k l ó* får i gen. *k l ó a r* plur. *k l æ r*, *k l ó m*, *k l ó a* äfvenså *f l ó e n l o p p a*, *k ó n g u l ó e n s p i n n e l*, och *t á e n t á*, hvilket endast i gen. sing. sammandrages till *t á r* (för *t á a r*) pl. *t æ r*; *b r ú e n b r o* har i gen. *b r ú a r* pl. både *b r ý r* och *b r ú r*, *f r ú*, har i dessa begge ställningar *f r ú r*.

170. Afvikande äro *h ö n d h a n d*, *n ó t t n a t t*, *k ý r* (för *k ú*) *e n k o*, *æ r* (för *á*) *e t t f á r*, hvilka två böjas lika, endast att hvardera af vokalerna ändras på sitt sätt, *b r ú n ó g o n b r y n*, *m ú s* och *l ú s*, hvilka tre äfven böjas lika.

<i>Sing. Nom.</i>	<i>h ö n d</i>	<i>n ó t t</i>	<i>n á t t</i>	<i>k ý r</i>	<i>b r ú n</i>
<i>Acc.</i>	<i>h ö n d</i>	<i>n ó t t</i>	<i>n á t t</i>	<i>k ú</i>	<i>b r ú n</i>
<i>Dat.</i>	<i>h e n d i</i>	<i>n ó t t (n ó t t u)</i>	<i>n á t t</i>	<i>k ú</i>	<i>b r ú n</i>
<i>Gen.</i>	<i>h a n d a r</i>	<i>n æ t r</i>	<i>n á t t a r</i>	<i>k ý r</i>	<i>b r ú n a r</i>
<i>Plur. N., A.</i>	<i>h e n d r</i>	<i>n æ t r</i>		<i>k ý r</i>	<i>b r ý n</i>
<i>Dat.</i>	<i>h ö n d u m</i>	<i>n ó t t u m</i>	<i>n á t t u m</i>	<i>k ú m</i>	<i>b r ú n u m</i>
<i>Gen.</i>	<i>h a n d a</i>	<i>n ó t t a</i>	<i>n á t t a</i>	<i>k ú a</i>	<i>b r ú n a.</i>

I sednare tider har man af *b r ú n* äfven bildat plur.

brýr, förmodligen emedan man, när artikeln tillfogas, hör liten skilnad på *brýnnar* och *brýrnar*, men formen med art. är just den vanliga. I Eigla 55. Kap. förekommer detta ord i sina rätta gamla böjningar. Som *brýn* i plur. går dessutom hos de Gamle ordet *dyr* (*dúrum*, *dura*) *en dörr* utan sing., men sedan sades vanligen *dýrum*, *dýra*. Man finner äfven *brýnn*, *mýss*, *dýrr* liksom på Svenska *móss*, *dórr* (enligt 93), ja till och med *dýrr-in* i neutr.

2. Deklinerandet med artikel.

171. Beståmda formen af substantiverna är lika enkel och lätt, som obeståmda formen är sammansatt och svår. Den består endast deri, att man till obeståmda böjningarne af sjelfva ordet fogar artikeln med dess böjningar i samma genus. Den artikeln, som sålunda sammansättes med substantiverna är *hitt*, *hinn*, *hin*; i sammansättning bortfaller alltid *h* och i neutr. det ena *t*, dessutom bortfaller sjelfva vokalen *i*, der ordet slutas på en enkel vokal, så ock i de ställningar, der en enkel konsonant med vokal följer efter i artikeln sjelf. Återstoden, som nyttjas i sammansättning, blifver då följande:

<i>Sing.</i>	<i>Neutr.</i>	<i>Masc.</i>	<i>Fæm.</i>
<i>Nom.</i>	— <i>it</i>	— <i>inn</i>	— <i>in</i>
<i>Acc.</i>	— <i>it</i>	— <i>inn</i>	— <i>ina</i> (— <i>na</i>)
<i>Dat.</i>	— <i>nu</i>	— <i>num</i>	— <i>inni</i> (— <i>nni</i>)
<i>Gen.</i>	— <i>ins</i>	— <i>ins</i>	— <i>innar</i> (— <i>nnar</i>)
<i>Plur. Nom.</i>	— <i>in</i>	— <i>nir</i>	— <i>nar</i>
<i>Acc.</i>	— <i>in</i>	— <i>na</i>	— <i>nar</i>
<i>Dat.</i>	— <i>num</i>	— <i>num</i>	— <i>num</i>
<i>Gen.</i>	— <i>nnæ</i>	— <i>nnæ</i>	— <i>nnæ</i> .

I dat. plur. bortfaller alltid *m* af ordets ändelser, när artikeln tillfogas, emedan ändelsen *unnum* eller *umi-num* skulle blifva allt för lång och obehaglig för örat.

Bland alla gamla böjningar i språket bibehöllos inga längre i Svenskan än de som tillhåra denna slutartikel, t. e. i Carl XII:s Bibel Maccab. 13, 50. *men de måste bort af borgene* (Isl. borg-inni), och *Simon lät rena borgena* (borg-ina) 51. och *tog henne in i them andra månadenom* (mánaði-num) i 171. *áhrena* (ári-no). Ännu nyttjas i *herranom* m. m.

172. Här skall anföras ett fullständigt exempel af hvar deklination med artikeln:

Sing. Nom.	auga-t	geisli-nn	túnga-n	skip-it
Acc.	auga-t	geisli-nn	túngu-na	skip-it
Dat.	auga-nu	geisla-num	túngu-nni	skipi-nu
Gen.	auga-ns	geisla-ns	túngu-nnar	skip-ns
Plur. Nom.	augu-n	geislar-nir	túngur-nar	skip-in
Acc.	augu-n	geisla-na	túngur-nar	skip-in
Dat.	augu-num	geislu-num	túngu-num	skipu-num
Gen.	augna-nna	geisla-nna	túngna-nna	skipa-nna.
Sing. Nom.	sveinn-inn	viðr-inn	eign-in	bót-in
Acc.	svein-inn	viðr-inn	eign-ina	bót-ina
Dat.	sveini-num	viðr-num	eign-inni	bót-inni
Gen.	sveins-ns	viðar-ns	eignar-innar	bótar-innar
Plur. Nom.	sveinar-nir	viðir-nir	eignir-nar	bætr-nar
Acc.	sveina-na	viðu-na	eignir-nar	bætr-nar
Dat.	sveinu-num	viðu-num	eignu-num	bótu-num
Gen.	sveina-nna	viða-nna	eigna-nna	bóta-nna.

173. Neutra på *ur* (af 4:de dekl.) sammandraga alltid denna ändelse, när artikeln tillfogas, t. e. *norðr-it*, *myrkur-it*, äfvenså i plur. *klaustur-in*, *veður-in*; detta händer icke med någon annan ändelse, t. e.

s u m a r-i t, h ö f u ð-i t, ej heller i något annat genus, t. e. a k u r-i n n, m o r g u n-i n n, h a m a r-i n n, f j ö ð u r-i n. Äfven masc. och foem. på det oväsentliga *r* behålla det oförändradt, följaktligen med samma uttal, som väsentliga stafvelsen *ur*, t. e. h e s t-r-i n n, e l d-r-i n n, b r ú ð-r-i n, lás: h e s t-u r-i n n o. s. v.

174. Masculina, som i dat. intet *i* erhålla, bortkasta likväl det, som tillhör artikeln, t. e. d a l-n u m; ja äfven de, som, när de stå ensamma och med emfas, emottaga *i* (140), och de af 6. dekl. som icke förändra vokalen, bortkasta det i förbindelse med artikeln, t. e. í s-n u m, h ó l-n u m, s m i ð-n u m o. dyl.

Det samma händer med alla ord, som slutas med en diftongisk vokal, när artikeln annars skulle komma att utgöra två stafvelser, t. e. t r è-n u, l j á-n u m, b æ-n u m, e y-n n i, á-n n i, k û-n n i; äfvenså i acc. e y-n a, á-n a, k û-n a, ja hos de Gamle till och med om de sluta sig med konsonanter, t. e. r e i ð-n a v a g-n e n o. dyl. Men i nom. t r è-i t, pl. t r è-i n, acc. l j á-i n n, b æ-i n n, nom. e y-i n, á-i n.

175. Dock företagas understundom några små förändringar med sjelfva orden, t. e. de enstafviga orden, som sluta gen. plur. på *áa*, *óa*, *úa*, bortkasta det sista *a*, t. e. t r j á-n n a, l j á-n n a, s k ó-n n a, á-n n a, k û-n n a.

176. Motsatsen åger rum i gen. sing. af de enstafviga foeminina; de sammandragas nemligen vanligtvis när de stå obestämdt, men utvidgas alltid när artikeln tillfogas, t. e. f r ú, gen. f r ú r, f r ú a r-i n n a r; s k r á e t t l á s, gen. s k r á r, s k r á a r-i n n a r; dock undantagas *á en á*, gen. á r-i n n a r; æ r e t t f á r, æ r-i n n a r; k ý r e n k o, k ý r-i n n a r.

177. För öfrigt tillfoga alla, åfven de oregelbundna artikeln, till sina vanliga åndelser, och åro således i detta afseende regelbundna, t. e. eigandi-nn, eiganda-nn, eiganda-num, eiganda-ns eigendr-nir o. s. v., fæti-num, fætr-nir, verkan-in, verkanir-nar, stundu-nni, jörðu-nni, sálu-nni, sálna-nna, nætr-innar, klær-nar, kló-num, mýs-nar, dyr-nar o. s. v. Endast maðr insätter i plur. åndelsen *ir*, acc. *i*: menn-ir-nir, menn-i-na; faðir och bróðir insätta åfven vanligtvis *si* gen. sing., föðurs-ins, bróðurs-ins.

178. Det förstår sig att nomina propria icke emottaga denna sammansättning med art, t. e. Eyjólfur, Bjarni, Danmörk, Ungaraland, Uppsalar, Lundún, Saxelfur, Njörvasund (o: *Gibraltarsundet*) o. s. v. om icke det till ursprung år ett vanligt appellatif, som genom bruket blifvit nyttjadt såsom proprium, t. e. Vík-in (o: *fjärden vid Christiania i Norrige*), Lögrinn (o: *Mälaren*). Också vid böckers namn o. dyl. nyttjas vanligtvis ingen artikel, t. e. Edda, Njála, Hákonarmál, Grímnismál (neutr. plur.), Loðbrók-arqviða, samt vid Nationers namn af hvilka många endast nyttjas i plur., t. e. Danir, Svíar, Gautar (o: *Góter*), Irar, Finnar (o: *Lappar*), Qvenir (o: *Finnar*), Bjarmar o. dyl., deremot nyttjas de motsvarande adjectiver, i synnerhet i nyare språket, ofta i stället, och då med artikeln likasom substantiver, t. e. þýzkr-inn, danskr-inn o. s. v. Åfven de 124 och 129 anförda pluralia nyttjas sällan med artikel.

6. K A P.

Om Adjektiverna.

179. De Isländska adjektiverna och participierna *) hafva mycken öfverensstämmelse med benämningsorden, men äro betydligt enklare, emedan de alla böjas nästan på samma sätt. De åtskilja den bestämda och obestämda formen och i hvardera de vanliga tre genera. Hvert och ett fullständigt beskrifningsord innefattar således på något vis 6 deklinationer; och det sålunda, att bestämda formen svarar emot de 3 första af substantivernas dekl., obestämda formen emot den 4:de, 5:te och 7:de deklinationen, ehuru ingalunda dermed fullkomligt lika. Dessutom finnes här den vanliga komparationen i alla tre graderna positiv., compar. och superlativ.

*) Ville man i Svenskan antaga den bestämda skillnaden mellan ord och form, att ord är ett själfständigt uttryck, form endast en böjning eller ändring af ett ord, så skulle man må hända kunna öfversätta dessa termer med *beskrifningsord* och *beskrifningsformer*, eller likasom i Danskan med *Tilläggsord*, *Tilläggsformer*; andra föreslagna försvensknin-
gar förekomma mig dels för konstiga dels oriktiga, t. e. *egenskapsord*; ty *godhet*, *storlek* o. dyl. äro namn på egenskaper, men *god*, *älskvärd*, *älskad* o. dyl. äro beskrifningsord, och *former*, eller ord och former, som tilläggas substantiverna.

1. *Positivus.*

180. I ingen ställning eller böjning af adj. visar sig sjelfva grundformen eller rotformen med säkerhet; den finnes måhända lättast och säkrast af bestämda formen, när man derifrån bortkastar sista vokalen; t. e. af *hit har ða* är den *har ð*, af *hit sæla* är den *sæl* o. s. v. Språkets natur tycks således icke hafva utmärkt någon viss form till första platsen i dessa ords uppställning; men emedan äfven här neutr. är det enklaste könet, hvarmed åter masc. kommer mest öfverens, tycks naturligast och redigast att bibehålla den för substantiverna antagna ordningen.

181. En öfversigt af beskrifningsordens regelbundna böjningar finnes på nedanstående tabell.

<i>Bestämtdt.</i>				<i>Obestämdt.</i>		
	<i>neutr.</i>	<i>masc.</i>	<i>fæm.</i>	<i>neutr.</i>	<i>masc.</i>	<i>fæm.</i>
<i>Sing. Nom.</i>	- a	- i	- a	- t	- r, "	+ "
<i>Acc.</i>	- a	- a	+ u	- t	- an	- a
<i>Dat.</i>	- a		+ u	+ u	+ um	- ri
<i>Gen.</i>	- a		+ u	- s	- s	- rar
<i>Plur. Nom.</i>		+ u		+ "	- ir	- ar
<i>Acc.</i>		+ u		+ "	- a	- ar
<i>Dat.</i>		+ u			+ um	
<i>Gen.</i>		+ u			- ra.	

182. Den bestämda formen är således i entalet fullkomligen lika med den enklare hufvudfloeken af substantiverna (nl. 1. 2. 3. dekl.) och slutas i flertalet öfverallt på *u*.

Obestämda formen har ungefärligen samma ändelser, som den redan (171. 172) uppställda slutartikeln; skilnaden är endast att der *r* i ändelsen skulle stöta sam-

man med *n* i artikeln; assimileras detta *nr* till *nn* (93); och i acc. sing. masc. finnes der endast *n* i stället för *an*; men dessa begge egenheter hos artikeln äga äfven rum hos alla tvåstafviga adjectiva på *it*, *inn*, *in*.

Till lättnad kan man äfven märka, att gen. sing. är alltid lika i neutr. och masc. — nom. sing. föem. är, liksom i Latinen, alltid lika med nom. plur. neutr. — acc. föem. sing. är alltid lika med acc. masc. plur. — dat. masc. sing. är alltid lika med dat. plur. i alla genera — neutra äro här som i Latin alltid lika i nom. och acc.; det samma gäller om föem. uti plur.

183. Sjelfva ändelserna hafva mycken likhet med andra språk, i synnerhet gammal Svenska, t. e. *t* är det Sv. och D. *t*, det Tyska *es* i neutr.; *r* det gamla *er*, t. e. *en glader man, unger sven*, samt det Tyska *er* i masc.; *an* är det gl. Sv. *an*, (*lät tigh vårda om honom såsom om tigh sjelfvan o. dyl.*), D. *en*, T. *en* i samma ställning; *um* eller *om* är det gl. Sv. och D. *om* eller *um*, (*i godom frijd o. dyl.*), Anglos. *um*, T. *em, en*; *s* finns äfven ganska ofta i gammal Svenska och Danska (*när tu sitter vidh en rijks mans bord*) och på Tyska *gutes Muthes seyn*. — *a* i acc. föem. är det Anglos. och Tyska *e*; och *ri, rar* i dat. gen. föem. det Anglos. *re*, T. *er* — *a* i acc. masc. plur. det nu brukliga Sv. *a* öfverallt i pl., (t. e. *alla goda vänner*) *); *-um* i dat. är det Anglos. *um*, det gam-

*) Äfvenså har *a* i acc. sing. masc. af bestämda formen på Svenska blifvit till nom., t. e. (*Er*) *ödmjuka tjenare, (den) lilla gossen o. dyl.* Deremot tycks *e* vanligare och rättare i plur. af bestämda formen der fornspråket har *u*, t. e. *de gamle, de unge, de Grekiske Författarne o. dyl.* ehuru enväldigt välljudet i sednare tider blifvit öfver dessa ändelser.

la Sv. om (i allom), T. en o. dyl.; -ra i gen. är det Anglos. -ra, T. er.

184. Till fullständiga exempel på adjectivernas böjningar kunna tjena: *hagt händigt, blått blått, skært skært, fagurt vackert.*

<i>Bestämdt.</i>	<i>Neutr.</i>	<i>Masc.</i>	<i>Fœm.</i>
<i>Sing. Nom.</i>	<i>hag-a</i>	<i>hag-i</i>	<i>hag-a</i>
<i>A., D., G.</i>	<i>hag-a</i>	<i>hag-a</i>	<i>hög-u</i>
<i>Plur. öfverallt</i>	<i>hög-u</i>	<i>hög-u</i>	<i>hög-u</i>
<i>Obestämdt.</i>			
<i>Sing. Nom.</i>	<i>hag-t</i>	<i>hag-r</i>	<i>hög</i>
<i>Acc.</i>	<i>hag-t</i>	<i>hag-an</i>	<i>hag-a</i>
<i>Dat.</i>	<i>hög-u</i>	<i>hög-um</i>	<i>hag-ri</i>
<i>Gen.</i>	<i>hag-s</i>	<i>hag-s</i>	<i>hag-rar</i>
<i>Plur. Nom.</i>	<i>hög</i>	<i>hag-ir</i>	<i>hag-ar</i>
<i>Acc.</i>	<i>hög</i>	<i>hag-a</i>	<i>hag-ar</i>
<i>Dat.</i>	<i>hög-um</i>	<i>hög-um</i>	<i>hög-um</i>
<i>Gen.</i>	<i>hag-ra</i>	<i>hag-ra</i>	<i>hag-ra.</i>

På samma sätt deklineras:

<i>spaka, i, a,</i>	<i>spakt, spakr, spök</i>	<i>vis, spak</i>
<i>hvata, i, a,</i>	<i>hvatt, hvatr, hvöt</i>	<i>hurtig</i>
<i>harða, i, a,</i>	<i>hart, harðr, hörð</i>	<i>hård</i>
<i>hvassa, i, a,</i>	<i>hvast, hvass, hvösa</i>	<i>hvaas</i>
<i>snara, i, a,</i>	<i>snart, snar, snör</i>	<i>snabb</i>
<i>gjarna, i, a,</i>	<i>gjarnt, gjarn, gjörn</i>	<i>begärlig</i>
<i>rånga, i, a,</i>	<i>rångt, rångr, raung</i>	<i>vrång</i>
<i>kránka, i, a,</i>	<i>kránkt, kránkr, kraunk</i>	<i>svag, sjuklig.</i>

<i>Bestämdt.</i>	<i>Neutr.</i>	<i>Masc.</i>	<i>Fœm.</i>
<i>Sing. Nom.</i>	<i>blá-a</i>	<i>blá-i</i>	<i>blá-a</i>
<i>A., D., G.</i>	<i>blá-a</i>	<i>blá-a</i>	<i>blá-u</i>
<i>Plur. öfverallt,</i>	<i>blá-u</i>	<i>blá-u</i>	<i>blá-u</i>

Obestämdt.

<i>Sing.</i>	<i>Nom.</i>	blá-tt	blá-r	blá
	<i>Acc.</i>	blá-tt	blá-an	blá-a
	<i>Dat.</i>	blá-u	blá-um	blá-rrí
	<i>Gen.</i>	blá-s (ss)	blá-s (ss)	blá-rrar
<i>Plur.</i>	<i>Nom.</i>	blá	blá-ir	blá-ar
	<i>Acc.</i>	blá	blá-a	blá-ar
	<i>Dat.</i>	blá-um	blá-um	blá-um
	<i>Gen.</i>	blá-rra	blá-rra	blá-rra.

På samma sätt deklineras:

hráa, i, a,	hrátt,	hrár,	hrá	rá
fráa, i, a,	frátt,	frár,	frá	snabb
háa, i, a,	hátt,	hár,	há	hög
mjóa, i, a,	mjótt,	mjór,	mjó	smal
frjóa, i, a,	frjótt,	frjór,	frjó	fruktbar
trúa, i, a,	trútt,	trúr,	trú	trogen
hlúa, i, a,	hlútt,	hlýr,	hlý	ljum
núa, i, a,	nútt,	nýr,	ný	ny.

Bestämdt.

Neutr.

Masc.

Fæm.

<i>Sing.</i>	<i>Nom.</i>	skær-a	skær-i	skær-a
	<i>A., D., G.</i>	skær-a	skær-a	skær-u
<i>Plur.</i>	<i>N., A., D., G.</i>	skær-u	skær-u	skær-u

Obestämdt.

<i>Sing.</i>	<i>Nom.</i>	skær-t	skær	skær
	<i>Acc.</i>	skær-t	skær-an	skær-a
	<i>Dat.</i>	skær-u	skær-um	skær-ri
	<i>Gen.</i>	skær-s	skær-s	skær-rar
<i>Plur.</i>	<i>Nom.</i>	skær	skær-ir	skær-ar
	<i>Acc.</i>	skær	skær-a	skær-ar
	<i>Dat.</i>	skær-um	skær-um	skær-um
	<i>Gen.</i>	skær-ra	skær-ra	skær-ra.

På samma sätt deklineras:

sára, i, a,	sárt, sár,	sár smärtsam
stóra, i, a,	stórt, stór,	stór stor
súra, i, a,	súrt, súr,	súr sur
skíra, i, a,	skírt, skír,	skír ren
dýra, i, a,	dýrt, dýr,	dýr dyr
bera, i, a,	bert, ber,	ber bar
þurra, i, a,	þurt, þurr,	þurr torr
kyrra, i, a,	kyrt, kyrr,	kyrr stilla.

<i>Bestämdt.</i>		<i>Neutr.</i>	<i>Masc.</i>	<i>Fæm.</i>
<i>Sing.</i>	<i>Nom.</i>	fagr-a	fagr-i	fagr-a
	<i>A., D., G.</i>	fagr-a	fagr-a	fögr-u
<i>Plur. N., A., D., G.</i>		fögr-u	fögr-u	fögr-u
<i>Obestämdt.</i>				
<i>Sing.</i>	<i>Nom.</i>	fagur-t	fagur	fögur
	<i>Acc.</i>	fagur-t	fagr-an	fagr-a
	<i>Dat.</i>	fögr-u	fögr-um	fagur-ri
	<i>Gen.</i>	fagur-s	fagur-s	fagur-rar
<i>Plur.</i>	<i>Nom.</i>	fögur	fagr-ir	fagr-ar
	<i>Acc.</i>	fögur	fagr-a	fagr-ar
	<i>Dat.</i>	fögr-um	fögr-um	fögr-um
	<i>Gen.</i>	fagur-ra	fagur-ra	fagur-ra.

På samma sätt böjas:

magra, i, a,	magurt, magur,	mögur mager
vakra, i, a,	vakurt, vakur,	vökur vaksam
dapra, i, a,	dapurt, dapur,	döpur trist
digra, i, a,	digurt, digur,	digur tjock
lipra, i, a,	lipurt, lipur,	lipur nätt
vitra, i, a,	viturt, vitur,	vitur förståndig
bitra, i, a,	biturt, bitur,	bitur skarp.

185. Vokalförändringen är den vanliga (74. 78.). I flerstafviga ord blifver det första *a* till *ö*, det andra till *u*, t. e. hit kalla *ða*, pl. köllu *ðu* och i obestämnda formens foem. och neutr. pl. köllu *ð*, dat. pl. köllu *ðum*. Har den första stafvelsen icke *a*, ändras likväl andra stafvelsens *a* till *u*, såsom: hit rit-*a* *ða* *det skrifna* pl. ritu *ðu* o. s. v. Äfvenså alla dylika partic., men adj. som icke sammandragas, få vanligtvis *ö* i andra och *u* endast i tredje stafvelsen, t. e. heilaga *det helige* pl. heilögu och obest. i foem. och neutr. pl. heilög o. s. v. Hos de Gamle sammandrages detta ord vanligen i alla de ställningar, der ändelsen börjar med en vokal; alltså i bestämnda formen helga, helgi, helga, obest. dat. helgu, helgum och äfven helgri o. s. v.; friðsama plur. friðsömu, einfalda pl. einföldu o. s. v. Har endast första stafvelsen *a*, åger intet ljudskifte rum, t. e. falliga (fagurliga) *det vackra, granna*, plur. falligu, äfvenså lángsama pl. lángsömu, emedan sammansättningen är här tydlig.

186. Enligt hit haga, hagt, hagr, hóg böjas äfven de adj. som icke hafva vokalen *a*, endast med den skilnad, att de intet ljudskifte antaga, hit fróma, pl. frómu, obestämmt frómt pl. fróm *fromt, troget*; hit heita, heitt *varmt* o. m. fl. Dock måste härvid bemärkas, att de, hvilkas känningsbokstaf är *tt* eller *t* efter någon annan konsonant, blifva lika i neutr. och foem. af obestämnda formen, t. e. hit stutta *det korta*, obest. stutt, stuttr, stutt; hit leysta *det lösta*, leyst, leyst, leyst, o. dyl. De som hafva *mm, nn, ll* finnas både med enkel och dubbel känningsbokstaf framför *t*, t. e. skamt och skammt

kort, *svint* och *svinnt klokt*, *snjalt* och *snjallt snällt*; dock tyckes *nn* och *ll* vanligast, och behållas äfven framför andra konsonanter i obestämda formen, t. e. fullt *fullt*, dat. foem. fullri, gen. fullrar, gen. pl. fullra. Hit illa *det onda* får illt (ilt) illr, ill, och hit *sanna*, satt, sannr, sönn. De som hafva δ och framför det samma en vokal, förbyta det i *t* framför *t*, t. e. hit *glada*, glatt *gladt*; hit *rauda*, rautt *ródt*; hit *breida*, breitt *bredt*; hit *goda* får gott *godt*; men hafva de ännu en konsonant framför δ eller *d*, så bortfaller detta alldeles, t. e. hit *kaldad* *det kalla*, kalt; hit *kenda* *det kända*, kent; hit *sagda* *det sagda*, sagt; hit *lärda* *det lärda*, lært. Det samma hånder i alla flerstafviga ord, fast de hafva en vokal framför δ , t. e. hit *kallada*, kallat; hit *rita*, ritat; och alla dyl. part., aldrig *kalladt*, *ritadt*. De på *dda* i bestämda formen bibehålla det ena *d* framför *t* i den obestämda, t. e. hit *breidda*, breiddt *utbredt*; hit *fædda*, fædt *födt*; hit *eydda*, eydt *föródt*; dock finns äfven *fætt*, *eytt* o. dyl. hos de Gamle. Framför alla andra konsonanter behålles δ , *d*, *dd* likasom framför vokalerna, t. e. gen. neutr. och masc. *glads* foem. *gladar*; *gods*, *godrar*; *kalds* (kalz), *kaldrar*; *kends* (kenz), *kendrar*; *sagds*, *sagdrar*; *lærds*, *lædrar*; *kallads*, *kalladrar*; *ritads*, *ritadrar*, o. s. v.

187. Andra vilja, dock endast i de enstafviga orden, emot ljudet och gamla bruket behålla δ och *d* framför *t*, för att åtskilja dem, hvilkas känningsbokstaf är *d*, från dem, som hafva *t* eller en annan konsonant, t. e. *blautt* af *blau* δ *det vekliga*, från *blautt* af

blauta det blöta; færðt förðt från fært fört (af fær för). Men dessa händelser, som kunna förvexlas, äro få, och enligt denna regel förvexlas deremot de partic., som hafva *dd*, med de *adject.*, som hafva *ð* till känningsbokstaf, t. e. breitt och breiddt af bred och breidd, leitt och leiddt af led och ledd, þýtt och þýdt af hit þýða det blida, och þýdda det tydda, o. dyl. Så att härigenom tycks lika mycket förloradt som vunnet, om icke man ville skrifva breiddt, leiddt, þýddt, fæddt, eyddt o. dyl., hvilket vore att införa ett alldeles nytt och onödigt bruk, som skulle göra skrifningen betydligt vidlyftigare. Bibehåller man derjemte, som Landupp-lysnings-Sällskapet gjorde, det dubbla *mm*, *nn*, *ll* o. s. v. framför *d* (44.), så får man dessutom för *s k e m t* bortskämdt, *b r e n t* brändt o. dyl. skrifva *skemmdt*, *brenndt* o. s. v., och om man förkastar *z* (49), som detta Sällskap äfven velat, måste man i *partic.* och *sup. pass.* för *s k e m z t* blifvit bortskämdt o. dyl. skrifva *skemmdst* eller egentligen *skemmdst*.

188. De enstafviga, hvilkas känningsbokstaf är en diftongisk vokal, antaga dubbelt *tt*, och på *nom. masc. når*, dubbelt *rr* för *t* och *r*. Hos de Gamle finnas de som hafva *ó*, ofta med insatt *f*, *þ* framför de åndelser som börja med vokaler, t. e. *mjófa*, *frjófa*, *sljófa* det slóga o. dyl.; den obestämnda formen är *mjótt*, *frjótt*, *sljótt*, i *masc.* både *mjór* och *mjófr*, *frjór* och *frjófr*, *sljór* och *sljófr*. Äfvenså hit *háfa* det hóga, *hátt* högt, *masc. há*r. Också finnas några med en konsonant till känningsbokstaf, som insätta *þ*, t. e. *glögg-þa* det tydliga, *röskl-þa* raska, *þyck-þa* tjocka, *myrk-þa* mörka, *trygg-þa* trøfasta. Deremot har språket ganska få *adj.* som insät-

ta *j*, förnåmligast hos de Gamle, t. e. hit *nýja det nya*, och med konsonant till känningsbokstaf knappast flera af denna beskaffenhet än ordet mitt *midt*, masc. *miðr*, foem. *mið*, acc. *mitt*, *miðjan*, *miðja* o. s. v., hvilket felas bestämda formen, men är föröfrigt ett regelbundet adj. lika som Lat. *medium, medius, media*.

189. Adjectiverna på våsendtligt *r*, *s*, *ss* afvika endast i nom. masc. af obestämda formen, der de inset nytt *r* emottaga (enligt en gammal numera bortlagd rättskrifning, få de dock *rr*, *ss*, jemf. 93. 139). Det samma händer med dem på *l*, *n* efter en konsonant, t. e. *lausa det lösa*, *laus*; *hressa muntra*, *hress*; *vissa sakra*, *viss*; *forna gamla*, *forn*.

190. De, hvilkas känningsbokstaf är *l*, *n* och hvilkas vokal är diftongisk, erhålla i alla handlinger, der *r* skulle komma efter, dubbelt *ll*, *nn* för *lr*, *nr* (jemf. 93. 141.), t. e. *forsjált försigtigt*, i masc. *forsjáll* dat. foem. *forsjalli* för *forsjálri*. Man deklinerar följaktligen *vænt vackert*, *bra sålunda*:

Bestämdt. Neutr.	Masc.	Fœm.
Sing. Nom. <i>væn-a</i>	<i>væn-i</i>	<i>væn-a</i>
A., D., G. <i>væn-a</i>	<i>væn-a</i>	<i>væn-u</i>
Pluralis. <i>væn-u</i>	<i>væn-u</i>	<i>væn-u</i>
Obestämdt.		
Sing. Nom. <i>væn-t</i>	<i>væn-n</i>	<i>væn</i>
Acc. <i>væn-t</i>	<i>væn-an</i>	<i>væn-a</i>
Dat. <i>væn-u</i>	<i>væn-um</i>	<i>væn-ri</i>
Gen. <i>væn-s</i>	<i>væn-s</i>	<i>væn-rar</i>
Plur. Nom. <i>væn</i>	<i>væn-ir</i>	<i>væn-ar</i>
Acc. <i>væn</i>	<i>væn-a</i>	<i>væn-ar</i>
Dat. <i>væn-um</i>	<i>væn-um</i>	<i>væn-um</i>
Gen. <i>væn-na</i>	<i>væn-na</i>	<i>væn-na</i> .

Äfvenså böjas ock:

hreina, i, a,	hreint,	hreinn,	hreinn ren
klèna, i, a,	klènt,	klènn,	klènn nàtt, fin
brúna, i, a,	brúnt,	brúnn,	brúnn brun (svart)
brýna, i, a,	brýnt,	brýnn,	brýnn páttaglig
hála, i, a,	hált,	háll,	háll hal
sæla, i, a,	sælt,	sæll,	sæll lycklig
heila, i, a,	heilt,	heill,	heill hel
fúla, i, a,	fúlt,	fúll,	fúll stygg, ond.

191. De på våsendtligt *ur* (hos de Gamle också *urr*) sammandragas ofta i obeståmda formens dat. och gen. foem. samt gen. plur., t. e. *fagri, fagar, fagra*, emedan den regelbundna formen har ett slåpan-
de ljud.

192. Alla adj. som i neutr. af obeståmda formen slutas på *alt, ult* följa äfven *fagra*, dock så att de, liksom de enstafviga med diftongisk vokal (190), öfverallt förändra *lr* till *ll*, och aldrig sammandragas i dessa händelser, t. e. *hit gamla, i, a, gamalt, gammall, gömul; þögla, i, a, þögult, þögull, þögul tystlåten* o. dyl. *Vesalt* (uselt) är egentligen bildadt af *sælt*, heter också *vesæla, vesælt* o. s. v. (enligt 190), men kan äfven följa denna regel *vesla, i, a, vesalt, vesall, vesöl*. Ordet *hit heimila*, vanligast obest. *heimilt, heimill, heimil* sammandrages icke; *mikla stora, myckna* afviker i obeståmda formens neutr. der det får *mikit* (aldrig *mikilt*) och acc. masc. der det får *mikinn* (för *mikiln*, men aldrig *miklan*); på samma sätt *litla lilla*, som dessutom får accent öfver *i*, der ingen positio följer efter, alltså: *lítit, lítill, lítil* och i acc. *lítit, lítinn, litla* o. s. v.

193. Alla partic. af andra konjug. och adj. af samma beskaffenhet böjas äfvenledes efter *fagra*, endast att *nr* allestädes blifver till *nn*, likasom i de enstafviga med en diftong (190.); dock måste äfven bemärkas att känningsbokstafven *n* bortfaller framför *t* i neutr., och att acc. sing. masc. i obestämnda formen blifver likasom nom. -*inn* (icke -*nan*), så att de fullkomligen gå som den 171. uppställde slutartikel, t. e.

heppna, i, a, *heppit*, *heppinn*, -in *lycklig*

tekna, i, a, *tekit*, *tekin*, -in *tagen*

haldna, i, a, *haldit*, *haldinn*, -in *hållen*

heiðna, i, a, *heiðit*, *heiðinn*, -in *hednisk*;

äfvenså de sammansatta adj. med samma ändelse, t.

e. *undanfarinn föregående*, *ihaldinn belåten*,

hreinskilinn uppriktig, *redlig*, *gagntekinn*

genomträngd. De som i första stafvelsen hafva *a*,

emottaga ljudskifte, der andra stafvelsens i förmedelst

sammandragning blifvit bortkastadt, och ändelsen börjar

med *u*, annars icke (jemf. 185), t. e. i foem. bestämmt

hin *haldna*, acc. *hina höldnu*, pl. *hin*, *hinir*,

hinar, *höldnu* o. s. v.; men obestämmt i foem. och

neutr. pl. *haldin*, dat. sing. *höldnu*, *höldnum*,

haldinni o. s. v.

194. Några få adj. på *it*, *inn*, *in*, och i synnerhet partic. af 1. konjugationens 3. klass, hafva utom denna form ännu en annan på *t*, *dr*, *d*, (eller *t*, *tr*, *t*, om känningsbokstafven är en hård konsonant), hvilka väl i många ord begge finnas fullständiga, men hvaraf likväl den sista vanligt nyttjas i de ställningar, der ändelsen börjar med en vokal, och orden följaktligen borde sammandragas. Man deklinerar följaktligen, t. e. *galit galet* sålunda:

<i>Bestämdt.</i>	<i>Neuir.</i>	<i>Masc.</i>	<i>Fœm.</i>
<i>Sing. Nom.</i>	galda	galdi	galda
<i>A., D., G.</i>	galda	galda	göldu
<i>Pluralis.</i>	göldu	göldu	göldum
<i>Obestämdt.</i>			
<i>Sing. Nom.</i>	galit	galinn	galin
<i>Acc.</i>	galit	galinn	galda
<i>Dat.</i>	göldu	göldum	galinni
<i>Gen.</i>	galins	galins	galinnar
<i>Plur. Nom.</i>	galin	galdir	galdar
<i>Acc.</i>	galin	galda	galdar
<i>Dat.</i>	göldum	göldum	göldum
<i>Gen.</i>	galinna	galinna	galinna.

På samma sätt deklineras:

nakta, i, a,	nakit,	nakinn,	-in	naken
vakta, i, a,	vakit,	vakinn,	-in	väckt
valda, i, a,	valit,	valinn,	-in	vald
tamda, i, a,	tamit,	taminn,	-in	tömd
vanda, i, a,	vanit,	vaninn,	-in	vand
barda, i, a,	barit,	barinn,	-in	slagen
dulda, i, a,	dulit,	dulinn,	-in	dold
skilda, i, a,	skilit,	skilinn,	-in	skild.

Ordet *galit* är också egentligen partic. af verb *gala* (e k g e l) *förtrolla, förhexa*. I de tre ställningarne dat. och gen. fœm. sing., samt gen. plur. nyttjas begge formerna: man säger följaktligen också: *galdri, galdrar, galdra*; i några år det ena, i andra det andra vanligast.

Några af dessa ord hafva åtskilt dessa former åfven till betydelsen, t. e. *kalit förfruset, kalt kallt; lagit bestämdt af ödet, lagt lagdt*. Men andra

ord, som tyckas förhålla sig på samma sätt, höra verkligen till olika verba, och få således ingalunda hopblandas såsom likgiltiga former, t. e. *qveðit* af *qveða* *sjunga*, *säga*, men *qvadt* af *qveða* *hälsa*, *kráfa*; *setit* af *sitja* *sitta*, men *sett* af *setja* *sätta*; *hafit* af *hefja* *lyfta*, men *haft* af *hafa* *hafva*.

195. Utom dessa nu beskrifna fullständiga adj. bildas en mängd genom sammansättning på *a*, och dessa blifva alldeles inflexibla, t. e. *gagn drepa* *genomvát*, *sammædra* *född af samma moder*, *jafnaldra* *jemnåldrig*, *draumstola* *som icke drömmar*, *heilvita* *som har sitt fulla förstånd*, *einmana* *som är utan följe och betjening*, *daudvona* *som ligger för döden*.

Några af dessa finnas åfven i masc. på *i*, t. e. *anvana dód*, *liflös*, åfven *andvani*, *fulltíða* *fullväxt*, *fulltíði* (Eigla 39. Kap. 185 s.).

196. Præs. part. på *-andi*, när de stå som adj., böjas icke som några af de hittills afhandlade, men om dem skall ordas i det följande.

Comparativus.

197. Högre graden bildas af den första på tvenne sätt med ändelsen *ra* i neutr., *ri* i masc. och foem. Denna ändelse fogas neml. antingen till bestämda former i neutr. så att *a* behålles, eller till obestämda former i stället för *t* i neutr. (eller *r* i masc.), så att hufvudstafvelsen förändrar vokal enligt reglorna 74 —

85. Begge hafva mycken likhet med de i Svenskan öfliga bildningssätten; t. e. *haga-ra -ri*, *púngt*, *pýng-ra -ri*.

198. De som bildas af bestämnda formen äro förnåmligast de, hvilkas känningsbokstäfver utgöra en hård position, såsom *fn, gn, ss, tt, dd, ld, rð* o. dyl., t. e. *jafna-ra jemnare, meгна-ra starkare, hvasssa-ra hvassare, þetta-ra tåtare, víðbreidda-ra vidare utbredt, vidstrácktare, kalda-ra kallare, harða-ra hårdare*; alla de med vokalen *a*, (endast de på *urt* undantagna), t. e. *glæða-ra, hvata-ra* o. dyl.; samt alla de på *it* (för *int*) så väl de tveformiga som enformiga, t. e. *heppit lykkligt, heppna-ra; flókit inveckladt, flókna-ra; galit, galda-ra, nakit, nakta-ra* o. dyl. utan undantag.

199. De som bilda comp. af den obestämnda formen äro i synnerhet de, hvilka med en diftong framföre åndelsen fördubbla *t*, t. e. *hátt, hærra; mjótt, mjórra; nýtt, nýrra*; enstafviga orden på *nt, lt*, hvilka få *nna, lla* för *nra, lra*, t. e. *væn-na, sælla*; många på *rt*, hvilka få *rra*, t. e. *stórt, stærre; dýrt, dýrra*; samt de på *ur*, som hafva vokalen *a* i första stafvelsen, hvilka här ombyta *a* i *e*, och sammandragas så att det ena *r* bortfaller, t. e. *fagurt, fegra; vakurt, vekra*; dock kan man äfven såga *vakra-ra*, o. dyl. af bestämnda formen.

200. Många emottaga dessa begge bildningssätt, dock så att kortare formen med ljudskifte tycks tillhöra äldre språket, och längre formen på *ara* det nyare. Detta hånder med enstafviga orden som hafva till känningsbokstaf en oombytlig diftong, eller *r* med en dylik diftong framföre, t. e. *mjótt, mjófara; nýtt, nýara; dýrt, dýrra; döckr dunkel, deckra* eller *döckvara; djúpt, dýpra* eller *djúpara*; äfvenså tvåstafviga orden på *ult (alt)*, t. e. *gjöf-*

ult *gifmildt*, *göflara* eller *gjöfulla*, och de på *ugt* eller *gt* *Öfver hufvud*, t. e. *hentugt beqvämt*, *hentugra* eller *hentugara* o. dyl.

200. Alla komparativer, huru som helst de än bildas, hafva endast ett böjningsätt, antingen de stå beståmdt eller obeståmdt, t. e. *hagara*.

<i>Sing. Nom.</i>	<i>hagara</i>	<i>hagari</i>	<i>hagari</i>
<i>A., D., G.</i>	<i>hagara</i>	<i>hagara</i>	<i>hagari</i>
<i>Plur. öfverallt.</i>	<i>hagari</i>	<i>hagari</i>	<i>hagari.</i>

Neutra och masc. böjas fullkomligt lika med beståmda formen af posit., men foem. och plur. har öfverallt *i*. De nyare gifva äfven masc. öfverallt *i*, och förbehålla *a* endast för neutrum.

På samma enkla sätt deklineras alla præs. part. activi, när de nyttjas som adj., t. e. *lifanda, i, lefvande, liggjanda, i, liggande, standanda, i, stående, sjåanda, i, seende* o. dyl. Dock nyttjas de af de Nyare vanligtvis som indeclinabilia på *i* öfverallt, t. e. *pat allt sjåandi auga det allseende ögat*.

Superlativus.

201. Högsta graden bildas, enligt de Gamles skrifsätt, af den högre, genom insättande af känningsbokstäfverna *st*, och tillfogande af samma åndelser som positiven emottager; men emedan det således skulle komma *r* framför *st*, hvilket icke uttalas, skref man vanligtvis superl. med *zt* för (*rst*), t. e. beståmdt: *hagazta, hagazti, hagazta*; obeståmdt: *hagazt, hagaztr, höguzt*. Detta skrifsätt finns äfven i de ord, som bilda compar. af den obeståmda formen i posit., t. e.

hit

h i t n æ z t a *det närmaste* o. dyl.; dock är detta mera sällsynt (jempf. 48). Men i sednare tider har det blifvit allmänt att bilda superl. af pos. på samma sätt som comp. bildas, med ändelsen *sta*, *i*, *a* i bestämnda och *st*, *str*, *st* i obestämnda formen, t. e. *hagast*, þýngst.

202. Superl. har följaktligen liksom comp. ett dubbelt böjningssätt, antingen af bestämnda formen med bibehållit *a*, eller af obest. formen med ljudskifte, understundom åfven med begge formerna. Likväl är det ingalunda alltid i samma ord som superl. och comparat. bildas på samma sätt: den längre formen på *ast* emottaga således, utom de 198. anförda, alla enstafviga och flerstafviga adj. på *lt*, t. e. *sælast*, *gjöflast*, och alla flerstafviga på *gt*, t. e. *hentugast*; åfven några enstafviga på *nt*, t. e. *seina-st*, *hreina-st*, *fína-st* och andra, som icke emottaga ljudskifte, t. e. *nýa-st*, samt de som insätta *v*, t. e. *glöggva-st* *tydligast*, *döckva-st* o. dyl.

203. De som i superl. erhålla kortare formen, äro då endast få, i synnerhet de, som ändra vokalen, liksom i Svenskan, de viktigaste af dem äro följande:

fátt	færra	fæst	få, litet
smátt	smærra	smæst	smått
hátt	hærra	hæst	högt
lágt	lægra	lægst	lågt
stórt	stærra	stært	stort
lángt	leingra	leingst	långt
þraungt	þreyngra	þreyngst	trångt
þúngt	þýngra	þýngst	tungt
úngt	ýngra	ýngst	ungt
þunnt	þynnra	þynnst	tunt
fullt	fyllra	fyllst	fullt.

Áfvensá beint *rakt*, *rät*, beinna beinst; vænt *vackert*, *bra*, vænna, vænst o. fl.

204. Några få mottaga dessa begge former, t. e. hægst och hægst, dýpst och djupast, fegurst och fagrast, megurst och magrast, dýrst och dýrast, kærst och kærast; hos de Gamle finns áfven ágæzt för ágætast af ágætt *förträffligt*, och -ligst för -ligast i alla adj. på -ligt, hit virduligsta ráð *ett mycket förnåmt parti*, hinn mannvænligsti maðr *en mycket lofvande (ung) man* o. dyl. Denna urgamla kortare superl. af dessa ord har bibehållits i Danskan, men den längre på -ligasta, i o. s. v. nyttjas nu allmänt i Isländskan áfvensom i Svenskan.

Att annars superl. i så många händelser bildas anorlunda än compar., tycks bevisa, att den icke bör härledas af den, utan lika som den af posit., samt att följaktligen det gamla skrifsättet *aszt*, *zt* (för *ast*, *st*) är åtminstone onödigt, kanhända áfven orätt.

205. Superlativens böjningar äro alltid, huru som helst daningen sker, lika med positivens; till ett fullständigt exempel skall likväl här framställas hagast.

<i>Bestämdt.</i>		<i>Neutr.</i>	<i>Masc.</i>	<i>Fœm.</i>
<i>Sing.</i>	<i>Nom.</i>	hagasta	hagasti	hagasta
	<i>A., D., G.</i>	hagasta	hagasta	högustu
<i>Plur.</i>	<i>öfverallt.</i>	högustu	högustu	högustu
<i>Obestämdt.</i>				
<i>Sing.</i>	<i>Nom.</i>	hagast	hagastr	högust
	<i>Acc.</i>	hagast	hagastan	hagasta
	<i>Dat.</i>	högustu	högustum	hagastri
	<i>Gen.</i>	hagasts	hagasts	hagastrar

<i>Plur.</i>	<i>Nom.</i>	högust	hagastir	hagastar
	<i>Acc.</i>	högust	hagasta	hagastar
	<i>Dat.</i>	högustum	högustum	högustum
	<i>Gen.</i>	hagastra	hagastra	hagastra.

206. I anseende till böjningen afviker intet; men i anseende till bildningen äro några pos. som sakna grad-böjning, och några comparativer och superl. som sakna positiv., hvilka man, när betydelsen är den samma, plågar räkna tillsammans, såsom oregelrätta; de betydligaste äro:

<i>Positiv.</i>		<i>Comp.</i>	<i>Superlat.</i>	
góða, gott		betra	bezt-a	godt
		skárra	skást-a	
illa, illt	vonda, vont	verra	verst-a	ondt *)
vonda, vont				
marga **)	margt	fleira	flest-a	mångt
mikla	mikit	meira	mest-a	mycket
litla	lítit	minna	minst-a	litet
gamla	gamalt	eldra	elzt-a	gammalt.

Några compar. och superlativer bildas, liksom i Grekiskan, ur adverb. præp. och substantiver, och felas således posit., t. e.

*) Det Svenska *sämre*, *sämst* finnes icke i Isländskan, utan är hämtadt ur Anglosachsiska *sæmre*. Ordet *elak* är på Isländska regelbundet *lakt*, *lakt*, *lök*, comp. *laktara*, i, superl. *laktast-a*. Dock hörs posit. sällan här.

**) Detta ord nyttjas icke gerna bestämdt i sing., men *hin*, *þau* *mörgu* *de många* i plur. är ganska allmänt.

norðr	(norðlægr)	nyrðra	norðast	norr
austr	(austlægr)	eystra	austast	öster
suðr	(suðlægr)	syðra	syðst	söder
vestr	(vestlægr)	vestra	vestast	vester
fram	(gl. adj. framr)	fremra	fremst	fram
aptr	(v: åter, ayter)	eptra aptara	epzt aptast	tillbaka
út		ytra	yzt	ut
inn		innra	innst	in
gl. of	(yfir)	efra	efst	öfver
niðr		neðra	neðst	ned
áðr	(v: förut)	æðra	æðst	förnämare
gl. síð		siðara	siðast	sent
gl. for	(fyrir)	fyrra	fyrst	före
heldr	(v: hellre)	heldra	helzt	betydligare
sjaldan		sjaldnara	sjaldnast	sällan
upp			ypparst	ypperst
nærri	(nálægr)		næst	nära
gl. fjarri	(fjarlægr)		fjrrst	} fjerran.
br. fjærri			fjærst	

Einn *ensam* felas comp. och får i superl. *eina-
sta* *endaste* helst definit.

207. Adjectiva, som icke emottaga bestämda for-
men, erhålla också ingen gradbøjning, t. e. *nóg* (ty
nægt, *nægr*, *næg*, comp. *nægara* superl. *nægast*
är ett annat ord), allt o. fl. Äfvenså de på *a*, *i*,
med undantag af det sednare upptagna ordet *ringa*,
ringara, *ringast*. Præs. part. act. på *anda* (*andi*)
emottaga också aldrig gradbøjning. Præter. part. pass.
erhålla den sällan, om icke de gå alldeles öfver till
adj., t. e. *þeckt bekant*, *kändt*, *þeektara*, *þeektast*.

208. De ord, som icke emottaga gradbøjning ge-

nom åndelser, men hvilkas begrepp likvål tillåta comparison, uttrycka den med adv. *meir* (*meira*), mest i uppstigande graderna; i nedstigande graderna nyttjas *minna*, *minst* eller *síðr sízt*; dock förekomma dessa omskrifningar sällan. Den förmindskande comparativen, i synnerhet om den är förbunden med negation, uttryckes med *ó* framföre vanliga formen; t. e. *ecki ófegra icke mindre vackert*.

209. De adv. som nogare beståmma adjectivernas grader, åro förnåmligast dessa: vid posit. nyttjas *vel* α : *bra*, *dugtig*, men icke för mycket, t. e. *vel heitt bra varmt*, *vel mikit bra stort*; *harðla*, nästa, mjök svo svara till Sv. *ganska*, *mycket*, t. e. *hardla litit ganska litet*, *næsta mikit ganska mycket*, mjök svo *góðr mycket god*; *heldr* α : *vál mycket*, *litet för mycket*; t. e. *heldr heitr vál het*, *heldr mikill väl stor*; *of* *för mycket*, t. e. *of kaldr för mycket kall*; *heldr til*, *helzti*, *mikils til of* α : *alltför mycket*; t. e. *heldr til snemma alltför bittida*. Vid compar. nyttjas: *jafn* α : *nágot (mer)*, t. e. *þetta er jafn betra detta är (verkligen) något bättre*; *miklu* α : *mycket (multo)*, t. e. *miklu fegra mycket skónare* (neutr.); och andra dylika dat. af pron. eller adj. *ecki öllu betr* α : *icke stort bättre*; *lángt um* α : *lángt*, t. e. *lángt um eldra lángt (mycket) äldre*. Vid superl. sättas beståmningsorden i genit.; det vanligaste är *allra*, t. e. *allra stærst allra störst*; äfven *einna* (α : *unorum*), t. e. *einna mest allra förnåmligast*; samt *einn hinn mesti* eller *einhverr sá mesti en af de största*.

7. K a p.

Om Pronomina.

210. Denna ordklass indelas här som i andra språk; den har mycken likhet dels med substant. dels med adj., men också mycket eget.

211. De personella pron. äro dessa:

1:sta person.				2:dra person.			
Sing.	Nom.	ek			Nom.	þú	
	Acc.	mik			Acc.	þik	
	Dat.	mér			Dat.	þér	
	Gen.	mín			Gen.	þín	
		Dual.	Plur.			Dual.	Plur.
	Nom.	við	vér		Nom.	þið	þér
	Acc.	ockr	oss		Acc.	yckr	yðr
	Dat.	ockr	oss		Dat.	yckr	yðr
	Gen.	ockar	vor		Gen.	yckar	yðar
3:dje person.				4:de person.			
Masc. Fæm. Comm.				Masc. Fæm.			
Sing.	Nom.	sá, sú, sjá			Nom.	hann	
	Acc.	sik			Acc.	hann	
	Dat.	sér			Dat.	honum	
	Gen.	sín			Gen.	hans	
				hennar.			

skilnad e k och v è r om sig sjelf, þ ú och þ è r till Kungar och Furstar.

212. Den tredje personen blifver i plur. som i sing., endast att den felas nom.; den felas egentligen också i sing. nominativen, och är efter vanliga bruket fullkomligt öfverensstämmande med Lat. *se, sibi, sui*; alltså reciprok, men den tycks ursprungligtvis hafva varit personell, liksom Gr. *ός, έ, οι, &*, och härstamma af den nominativ, *sá, sú*, som numera tjänar till att supplera det ofullständiga demonstr. þ a t. Detta sluttes af dess öfverensstämmelse med de begge förre personerna; samt deraf, att *sá, sú* hos de Gamla ofta finnas nyttjade som personella pron., t. e. hos Sturleson: *í þ ví liði var mæ r ein undarliga fögur, sú nefndist Yrsa o: bland det folk var en flicka (mó) af beundransvärd fägring, hon kallade sig Yrsa.* Äfvensom af de germaniska språken, der nom. foem. har bibehållits som pron. pers. ända tills nu, såsom: T. *sie*, Holl. *zy*, Eng. *she*. Dessutom, fast detta ord i de oblique casus icke har fullkomligen lika vidsträckt bruk som det motsvarande i Grekiskan, finns det dock ofta i korta satser, der en annan person är subject, endast tredje personen är det i hela perioden; t. e. (i en af Biskop Vidalins predikningar): *Trautt kann maðrinn at láta af þeim glæp, sem hann ecki veit hvörja verkan hefir haft í sér, eðr hvat sik hefir tildregit at drýgja hann o: Svárligen lær nágon kunna aflægga en last, om han icke känner hvilka verkningar den haft på honom (sig), eller hvad som bragt honom (sig) till att begá den (honom).* Här äro två hufvudord, om det förra, som är tredje pers. (neml. mannen) nyttjas det pron. som

jag kallat 3. pers.; om det andra, som är fjerde pers. (neml. lasten) nyttjas det som jag gifvit namn af fjerde persons pron. Man kan nemligen, utom de vanliga tre personerna, ännu tänka sig en fjerde, t. e. *han slog honom*, men omöjligen flera, om icke man bildar en ny elliptisk eller fullständig sats med conjunction, hvarigenom man väl får flera ord, men icke flera grammatikaliska personer; denna fjerde person betecknas ursprungligen med *hann*, *hiin*. Men emedan man icke heller utan conjunction kan hafva två subjekter i samma sats, blir i nom. föga skilnad på tredje och fjerde; orden *så* och *hann* nyttjas därför hos de äldste nästan likgiltigt i nom. Sedermera blef *hann* vanligtvis tredje personen, i nom. och, när en annan person är subjekt, äfven i de oblique casus, men när den tredje är subjekt betecknar detta ord ännu alltid fjerde personen; *så* deremot blef i nom. artikel, men i de andra casus fortfor det att beteckna tredje person, när den tillika är subjekt i hela sammanhanget; med andra ord, det blef *reciprocum*. Är denna åsigt riktig, så har i äldsta tider intet af dessa ord varit recipr., utan alla personella liksom i Engelskan, hvaremot man åtskilt fyra personer i synnerhet i de obl. casus. Alla casus och former, som felas *så* och *hann*, suppleras af *fat*, hvarom snart skall ordas.

213. Det gamla *recipr.* var deremot ordet själf, själf, hvilket nyttjas vid alla personer, liksom det Eng. *self* i *myself*, *yourselves* o. dyl.; det böjes som ett regelbundet adj., dock endast obestämt.

214. *Possessiva* bildas af alla tre första personerna derigenom, att man gör alla genit. till adject. och deklinerar dem såsom adj., dock endast obestämt; de

blifva följaktligen dessa: mitt (för *mint*), ockart, vort (vårt), þitt, yckart, yðart (yðvart), sitt, hvilket äfven nyttjas om subj. är plur. emedan *sín*, hvaraf det är danadt, är både gen. sing. och plur.; mitt, þitt, sitt antaga *i* för *i*, så ofta enkelt *n* följer efter; deras öfriga egenheter inhämtas lättast af ett par exempel.

Sing.	Neutr.	Masc.	Fœm.	Neutr.	Masc.	Fœm.
Nom.	sitt	sinn	sin	ockart	ockar	ockur
Acc.	sitt	sinn	sina	ockart	ockarn	ockra
Dat.	sinu	sinum	sinni	ockru	ockrum	ockarri
Gen.	sins	sins	sinnar	ockars	ockars	ockarrar

Pluralis.

Nom.	sín	sínir	sinar	ockur	ockrir	ockrar
Acc.	sín	sina	sinar	ockur	ockra	ockrar
Dat.	sinum	sinum	sinum	ockrum	ockrum	ockrum
Gen.	sinna	sinna	sinna	ockarra	ockarra	ockarra

Sålunda böjas äfven:

mitt	mitt	vort	vårt (fleras)
þitt	ditt	yckart	edert (begges)
		yðart	edert (fleras).

För ockart, yckart finns äfven ockat, yckat. Numera nyttja Isländarne för dessa trenne poss. ockart, yckart, yðart endast gen. af de person. ockar, yckar, yðar i alla casus. Af hann, hún gifves intet poss.; man nyttjar här endast gen. hans, hennar och i Fl. þeirra (af þat).

215. Såsom possessivum till själfst kan deremot anses eigit, eigin, eigin egen, hvilket endast i nom. och acc. sing. antager dessa åndelser, men i alla andra cas. sing. och plur. bestämdt och obestämdt blifver utan skilnad eigin.

216. *Demonstrativerna* kunna äfven som de föregående förenas med subst.; de äro förnåmligast: þat *det*, som saknar masc. och foem., men som vanligtvis suppleras med *sá, sú den, þetta, þessi detta, denna*; *hitt, hinn, hin det, den andra*, hvilket ock, i synnerhet hos de Gamle, nyttjas som definit. artikel; *samt, samr, söm* eller i bestämda formen, som nu är brukligare *sama, i, a det, den samma*; *slíkt, slíkr, slík* och *þvílíkt, þvílíkr, þvílík dylik*, samt *þessligt, svoddan sådant, sådan*.

217. Af dessa hafva þat och þetta mycket eget i sina böjningar:

Sing.	Neutr.	Masc.	Fœm.	Neutr.	Masc.	Fœm.
Nom.	þat	sá	sú	þetta	þessi	þessi
Acc.	þat	þann	þá	þetta	þenna	þessa
Dat.	þvi	þeim	þeirri	þessu	þessum	þessari
Gen.	þess	þess	þeirrar	þessa	þessa	þessarar

Pluralis.

Nom.	þau	þeir	þær	þessi	þessir	þessar
Acc.	þau	þá	þær	þessi	þessa	þessar
Dat.	þeim	þeim	þeim	þessum	þessum	þessum
Gen.	þeirra	þeirra	þeirra	þessara	þessara	þessara.

Att *sá, sú* icke egentligen höra till þat är redan anmärkt, att detta ord ursprungligtvis har varit fullständigt, synes af T. *das, der, die*, äfven i Lettiska språkstammen är det fullständigt. Detta ord nyttjas numera som bestämd artikel framför adj. Sjá är en föråldrad form, som är communis generis.

Partikeln *arna* plågar tillfogas detta ord i alla ställningar, för att uttrycka det Svenska: *det der, det hära*; dock säger man i stället för þat *arna* hellre *að þarna*, och i stället för *sá arna* ofta *svarna*.

För þessari, þessarar finnes hos de Gamle ofta þessi, þessar, hvilket Öfverensstämmer mera med Anglosachsiskan.

Hitt böjes som sitt, endast att det aldrig emottager accent, man säger följaktligen: hinu, hins pl. hin, hinum, hinna o. s. v. Se åfven 171.

Samt eller sama går som regelbundet adj. Åfvenså slíkt, þvílíkt, þessligt, dock endast obestämt. Svoddan (soddan) är indeklinabelt, och tillhör egentligen nyare språket.

218. Utom dessa nyttjas åfven hann, hún understundom vid nomina propria såsom artikel, t. e. hann Sigurður, hún Ragnhildr; åfvenså vid djurs (håstars, hundars o. s. v.) nomina propria, men åfven detta tycks tillhöra nyare språket och dagliga talet.

219. *Relativa och interrogativa* äro till en del samma ord, såsom: hvort (hvårt) *hvilket*, *hvert och ett*, när frågan är om två saker eller personer; hvert (hvört), när man talar om flera; *hvílíkt hurudant*. Hvort får i acc. masc. hvorn (för *hvoran*) och hvert insätter j, der ändelsen börjar med en vokal sålunda:

Sing.	Neutr.	Masc.	Fæm.	Neutr.	Masc.	Fæm.
Nom.	hvort	hvorr	hvor	hvert	hverr	hver
Acc.	hvort	hvorn	hvora	hvert	hverjan	hverja
Dat.	hvoru	hvorum	hvorri	hverju	hverjum	hverri
Gen.	hvors	hvors	hvorrar	hvers	hvers	hverrar
<i>Pluralis.</i>						
Nom.	hvor	hvorir	hvorar	hver	hverir	hverjar
Acc.	hvor	hvora	hvorar	hver	hverja	hverjar
Dat.	hvorum	hvorum	hvorum	hverjum	hverjum	hverjum
Gen.	hvorra	hvorra	hvorra	hverra	hverra	hverra

Utom detta h v e r t, som nyttjas vid substantiva, hade man i äldsta språket i singularis en annan form som nyttjades absolute, neml. h v a t neutr. och hver commun., hvilket böjes sålunda:

Sing.	Neutr.	Comm.
Nom.	hvat	hver (hvar?)
Acc.	hvat	hvern
Dat.	hvi	hveim
Gen.	hvess	hvess

analogt med þ a t och med T. *was*, *wer*, men här af förekommer i vanliga språket endast h v a t *hvad* absolute, och h v e r n både absolute och vid substantiva i stället h v e r j a n, som är alldeles föråldradt.

220. Till h v o r t, h v e r t och h v a t fogas helzt eller s e m h e l z t för att uttrycka det Sv. *ehvad* *eho* eller *hvilket som helst*. Äfvenledes tillfogas a n n a t, såsom: h v o r t-a n n a t o: *det ena* — *det andra* (D. *hinanden*), h v e r t eller h v a t-a n n a t o: *hvarandra* (D. *hverandre*). Sitt sattes framföre: s i t t h v o r t, s i t t h v e r t, s i t t h v a t *hvar* eller *hvar sitt*: de skiljas vanligtvis åt, men alltid sattes *sitt* förut, svarande till subjektet, t. e. þ e i r l í t a s i n n í h v e r j a á t t d e s e h v a r t i l l s i n s i d a.

Af dessa ord bildas ock flera egentliga sammansättningar, såsom: h v o r t-t v e g g j a *begge delar* (*utrumque*), som har en dubbel deklinering, första delen obestämdt, sista delen bestämdt, t. e. i pl. h v o r t-t v e g g j u, h v o r i r-t v e g g j u, h v o r a r-t v e g g j u o. s. v. i alla casus; nu såges dock vanligt h v o r u-t v e g g j u, äfvenledes a n n a t-h v o r t *ettdera* (*alterutrum*), hvars begge delar äfven deklineras på vanligt sätt. H v o r u g t (hvorigt) *intetdera* (*neutrum*), hvil-

ket böjes som ett obestämmt adj. Sèrhvert, sèrhvat *hvarje*, deklinerar sista delen som vanligt. Hvert-eitt, hvat-eitt *hvert och ett* deklinerar begge delarne. Sumthvert, sumthvat *något, ett eller annat* (Eng. *somewhat*), åfvenså dock undantages masc. sing. som år sumhverr. Eitthvert, eitthvat d. s. på (Tyska *etwas*), deremot endast sista delen, med undantag af nom. och acc. neutr. sing., det får alltså i masc. einhverr, pl. einhver, einhverir, einhverjar.

221. Följande partiklar åro dock endast relativa: er (gl. *e s*) eller *e ð*, år indeklinabelt och tillkännagifver åfven vid adverb. som bemärka tid, ställe o. s. v. relativa begreppet, t. e. þá er *då när* (*quum*), þar er *der som* (*ubi*), þar e ð *emedan* (*quoniam*). I förbindelse med þat uttrycker det vårt *hvilket*, t. e. hos Sturleson: Fjölnir var son Yngvifrey's, þess er Svíar hafa blótat leingi síðan o: *Fjölner var en son till Yngvefrey, hvilken Svenskarne länge efter dyrkade. Sem som* år egentligen en jämförande konjunction, men nyttjas på samma sätt af de Nyare. Åfven hann nyttjas såsom relat., t. e. (i Uppenbarelseb. 22. 17.) hverr hann þyrstir, *sá komi! og hverr hann vill, sá meðtaki vatn lífsins gefins!*

222. Frågpantiklar åro: *hversu huru, hve* (hvö) och i synnerhet hos de Nyare *hvat* (hvað), t. e. *hversu gamall maðr ertu? hur gammal år du? hvenær kemr hann? när kommer han? hvað kostaði það mikið huru mycket kostade det? Hvaða svarar till det Svenska hvad för, t. e. hvaða maðrer það hvad är det för en? De*

Gamle sade vanligtvis h v a t m a n n a? eller h v a t (a f) m ö n n u m? och af detta h v a t af år måhända det nyare h v a ð a bildadt.

223. De så kallade *pronomina indefinita* äro utom de (220.) redan anförda, som bildas af h v o r t, h v e r t, h v a t, förnåmligast dessa: a n n a t *det ena, det andra, annat* (*alterum, secundum, aliud*), hvilket böjes, öfverensstämmande med ordet *galit*, sålunda:

Sing. Neutr.	Masc.	Fœm.
Nom. annat	annar	önnur
Acc. annat	annan	aðra
Dat. öðru	öðrum	annarri
Gen. annars	annars	annarrar
<i>Pluralis.</i>		
Nom. önnur	aðrir	aðrar
Acc. önnur	aðra	aðrar
Dat. öðrum	öðrum	öðrum
Gen. annarra	annarra	annarra.

Det har samma form fastän artikeln tillfogas, t. e. *det andra hit annat* (D. *det andet*), men når frågan är om två nyttjas ingen artikel, t. e. h è t a n n a r V e, a n n a r V i l i r *den ena het Ve, den andra Viler* (*Vilje*). N o c k u t (nockurt) *något* går som ockart; s u m t, s u m r, s u m *somliga*, som ett obest. adj.

224. E i t t, e i n n, e i n, e t t, *något, ensamt* (*unum, singulum, solum, quoddam*) deklineras som s i t t, åfven i plur. når det fogas till subst. plur. t. e. e i n s k æ r i e n s a x, e i n i r s k ó r e t t p a r s k o r, e i n a r b u x u r e t t p a r b y x o r; det deklineras åfven bestämdt i synnerhet i betydelsen af *ensamt*, t. e. þ a t e i n a e n d a s t d e t (*id solum*). N e i t t i n t e t böjes likaså, dock endast obestämdt; det nyttjas blott i förbindelse med

en annan negation, t. e. *ecki* så *ek neitt inte'* såg jag något (*någonting*). Ett annat nekande derivatum af eitt är *ecki* (för *eitt-gi*); det böjes sålunda:

Sing. Neutr.	Masc.	Fæm.
Nom. <i>ecki</i>	<i>eingi</i>	<i>eingi</i>
Acc. <i>ecki</i>	<i>eingan</i>	<i>einga</i>
Dat. <i>eingu</i>	<i>eingum</i>	<i>eingri</i>
Gen. <i>einskis</i>	<i>einskis</i>	<i>eingrar</i>
Pluralis.		
Nom. <i>eingi</i>	<i>eingir</i>	<i>eingar</i>
Acc. <i>eingi</i>	<i>einga</i>	<i>eingar</i>
Dat. <i>eingum</i>	<i>eingum</i>	<i>eingum</i>
Gen. <i>eingra</i>	<i>eingra</i>	<i>eingra.</i>

Ordet är sammansatt af eitt och den nekande åndelsen -*gi*, *ki*, kanhända den samma som den, hvarmed *hvorugt* är bildadt. Man finner äfven i dat. neutr. *einu-gi* och i gen. *eingis*, *einkis*; orsaken till *einskis* är att man satt begge delarne i gen. (alltså *eins-gis*). I de ställningar, der åndelsen icke innehåller *i*, finner man äfven *au* för *ei*, t. e. *aungu*, *aungum*, *aungri* o. s. v.; äfven i masc. plur. *aungvir*, *aungva* o. s. v. Efter en gammal ortografi skrefs äfven *eng* för *eing* och *öng* för *aung* i alla handlingar. I sednare språket har slutligen detta ord blifvit ändradt till *eckert*, *einginn*, *eingin* och i neutr. plur. *eingin*, de öfriga åndelser hafva alla bibehållit sin gamla skepnad.

225. *Manngi ingen* (T. *Niemand*, Lat. *nemo*) nyttjas endast i poesi och heter i nom. acc. *manngi*, gen. *mannskis*; det förekommer knappast i någon annan ställning.

226. Till dessa obestämda räkneord, som de äf-

ven kallas, tycks ännu höra: allt, allr, öll, *allt*, *all*, hvilket deklineras obestämdt; och nóg, nógr, nóg *nog* äfvenså. Man kunde äfven anföra här margt, fátt, hvarom redan är taladt.

227. Obestämda personen *man* har i Isländskan intet eget ord; den betecknas 1) ofta med 3. pers. sing. af verba utan något pron., t. e. ok heyrði þat síðan och det hörde (sporde) man sedan. 2) Ofta äfven med menn i plur likasom vi såga folk eller de, t. e. er menn tóku at drecka o: när man (de) började dricka. 3) Understundom i sednare tider också med maðr i sing.

Det impersonella *det* uttryckes äfven här med þat, äfven om verbum står i plur., t. e. þat eru margir, sem o: det äro många, som o. s. v. Dock är det kanhända än rättare att säga: þeir eru margir. Några skrifva ock þar er, þar eru men detta tycks vara en danism (D. der er).

228. *Numeralia* eller de egentliga bestämda räkneorden äro här som i andra språk förnåmligast *cardinalia* och *ordinalia*; de öfverskådas kanske lättast när de ställas bredvid hvarandra, sålunda:

Cardinalia.

eitt, einn, ein
tvö, tveir, tvær
þrjú, þrír, þrjár
fjögur, fjórir, fjórar
fimm
sex
sjö (sjau)
átta

Ordinalia.

fyrsta, i, a
annat, annar, önnur
þriðja, ðí, ðja
fjórða, i, a
fimta
setta (sjötta)
sjöunda (sjaunda)
átta (áttunda)

níu

níu	níunda
tíu	tiunda
ellifu	ellefta
tólf	tólfta
þrettán	þrettánda
fjórtán	fjórtaánda
fimmtán	fimmtánda
sexián	sexiánda
sautján (seytján)	sautjánda (seytjánda)
átján	átjánda
níttján	níttjánda
tuttugu	tuttugasta
tuttugu ok eitt (o. s. v.)	tuttugasta ok fyrsta
þrjátíu	þrítugasta
fjörutíu	fertugasta
fimmtíu	fímtugasta
sextíu	sextugasta
sjötíu	sjötugasta
áttatíu	áttatugasta
níutíu	nítugasta
hundrað (tíutíu)	hundraðasta
hundrað ok tíu (ellifutíu)	hundraðastaok tíunda
tvö hundruð (o. s. v.)	tvö hundraðasta
þúsund	þúsundasta.

I stället för *sautján* finns äfven *sjautján*, och för *þrjátíu* o. följ. *þrjátígir* och *þrjátígi*, o. s. v.

229. De fyra första deklineras; om eitt år redan taladt; med tvö har bæði *begge* mycken likhet, dock emedan hvart och ett af dem har sina egenheter, skola de här alla fullständigt framställas.

Nom.	tvö	tveir	tvær	bæði	báðir	báðar
Acc.	tvö	tvö (tvá)	tvær	bæði	báða	báðar
Dat.		tveim			báðum	
Gen.		tveggja			beggja	
Nom.	þrjú	þrír	þrjár	fjögur	fjórir	fjórar
Acc.	þrjú	þrjá	þrjár	fjögur	fjóra	fjórar
Dat.		þrim			fjórum	
Gen.		þriggja			fjögra.	

För tveim och þrim (þrem) finns äfven ofta tveimr, þrimr (eller þrimur o: *tribus*), man skrifver ock þremr.

De följande intill hundrað äro invariable; öfver hundra deklineras de på ett dubbelt sätt. Stå de absolute (utan subst.) deklineras både räkneordet, som bestämmer hur många hundrade eller tusen det menas, och sjelfva dessa ord hundrað, þusund, t. e. eitt hundrað er oflätit *ett hundra är för litet*, einu hundraði, eins hundrads, tvö hundruð, tveim hundruðum, tveggja hundrada o. s. v. Men stå de i förbindelse med substant., så deklineras endast det egentliga räkneordet, hvilket rättar sig efter subst. och *hundrad*, þusund blifver oförändradt i nom. sing. eller plur. om subst. är plur., t. e. *ecki fær maðr stóra jörð fyrir tvö hundruð dáli o: för 200 R:dr får man ingen stor bondgård; af þremr hundruð dölum verðr rentan tólf dalir á ári af 300 R:dr blifver räntan 12 R:dr om året; þat er fjöggra hundruð (eller þusund) dala virði det ár 400 (4000) R:dr vörðt.*

230. Våra förfäder räknade ofta efter stora hun-

draden (120), på Isländska *stórt* eller *tólfrætt* hundrað, motsatt *smá hundraden* (100), på Isländska *smátt* eller *tífrætt*; i första fallet nyttjade man *tíutíu* för 100 och *ellifutíu* för 110, till hvilka jag likväl icke har träffat några ordinalia. Med þúsund förhåller det sig på samma sätt. I afseende på böjningen är hundrað, som redan anmärkt, ett regelbundet neutr., þúsund äfvenså, dock förekommer det hos de Gamle ofta som foem., t. e. tvær þúsundir manna; nu är det åtminstone vid subst. alltid neutr., t. e. Hann gaf tvö þúsund dali fyrir þat. Dylika substantiva äro äfven par (plur. þör) *ett par*, *tugr ett antal af tie*, *tylft ett antal af tolf*, *skockr 10000*, *millión* är också i sednare tider upptaget, men till de följande hafva Isländarne åter bildat egna uttryck, nemligen *tvímillión billion*, *þrímillión trillion*, *fjórmillión quadrillion*.

231. Af ordinalia är första egentligen bestämda formen af adj. *fýrra*, *fýrst*, utan positiv. (se 206.) *Annat* är redan omtaladt 223. Þriðja insätter *j* öfverallt, går annars som ett regelbundet bestämdt adject. Alla följande gå som adj. i bestämda formen.

232. Ordinalia under tjuge bildas af cardinalia sålunda, att *ða* (*ta*) fogas till dem, som slutas på en konsonant, *undi*, *ndi* till dem på en vokal, *átta* och *ellefta* göra intet undantag härifrån, ty *átta*, *ellifu* tyckas i äldsta tider icke hafva haft någon vokal i slutet, enligt, T. *acht*, *eilf*, samt hvad det sista angår sjelfva Isl. ordet *tólf* och T. *zwölf*.

De öfver tjuge bildas alla på *asta*, och det icke

af de motsvarande cardinalia, utan af temporalia på *tugt, tigr, tug*.

233. *Temporalia* hafva Islándarne af flera slag, t. e. af nótt komma: einnætt (masc. einnættir) *en natt gammal*, þrínætt o. dyl. Man såger äfven nætrgamalt, och af vetur *vinter, ár*, veturgamalt *ársgammalt*, tvævett, masc. tvævettr, þrèvett; men det ár endast af få numeralia man kan bilda dylika; allmánt ár deremot med gen. plur. af cardin. och subst. att uttrycka dessa förhållanden; t. e. tveggja, þriggja-nátta; fjöggra-, fimm-, sex-vetra, tveggja-atqvæða-ord *tvástafviga ord*, þriggja-þumlúnga- naglar *tretums spikar*, fjöggra-blaða-form *qvart*, átta-, tólf-, sextan-blaða-form, *oktav, duodes, sedes*. Þriggja-manna-nefnd *triumvirat*, tíu-manna-nefnd *Decemvirat* o. m. fl. Af tjuge och de följande bildas egna adj. som nyttjas både om ålder, mått o. s. v., liksom de Lat. på -arium; dessa äro: tvítugt, tvítugr, tvítug *tjuge ár gammalt, tjuge famnar långt* o. s. v. (Lat. *vicenarium*); þrítugt, fertugt, fimtugt, sextugt och sjöttugt. De högre bildas på -rætt, -ræðr, ræð, t. e. áttætt *octogenarium*, nírrætt, tírrætt o. s. v.

234. *Adverbia* som uttrycka det Svenska *gång*, har fornspråket endast två, nemligen *tvisvar två gånger*, þrisvar *tre gånger*, alla andra uttrycker man med ordet *sinn* (o: *gång, resa*) i dat. t. e. *einn sinni en gång, fjórum sinnum, fimm sinnum* o. s. v. Man såger äfven *tveim sinnum, þrim sinnum*, eller *tvisvarsinnum, þrisvarsinnum*, hvilket sista dock ár tautologiskt. *Första gån-*

gen o. dyl. tillkännagifva Islándarne med samma ord i acc. sing. och artik. hit, hvilken dock ibland utelemnas, t. e. (hit) fyrsta, annat, þriðja sinn. I stället för sinn nyttjas ock skipti: (hit) fyrsta skipti o. s. v., och för hit sättes ofta præp. í, t. e. í fjórða sinn eller skipti o. s. v.

235. *Distributiva* gifvas endast af de fyra första, t. e. eitt, einn, ein (*singulum*), hvilket i denna betydelse får i acc. masc. einan, tvennt, þrennt, fernnt (masc. tvennr, þrennr, fern). Håraf bildas subst. einíng *enhet*, *enighet*, þrenníngr *trehet*, trefaldighet, treenighet, (liksom Lat. *trinitas*). Annars nyttja Islándarne i stället för distrib. trenne uttryck, antingen att upprepa cardinalia med ok imellan, t. e. tveir ok tveir, þrír ok þrír, fimm ok fimm o. s. v., eller att sätta cardinalia i dat. och tillfoga ordet saman, t. e. sex, tíu, hundruðum, þúsundum saman, hvilket ungefárligen svarar emot det Sv. *hundratal*s o. dyl.

236. *Multiplicativer* bildas på -falt, faldr, föld, t. e. einfalt *enkelt*, tvöfalt *dubbelt*, þrefalt, ferfalt (fjórfalt), fimmfalt, hundraðfalt o. s. v. Af dessa bildas åter verba på -falda, t. e. tvöfalda *fördubbla*, þrefalda, ferfalda (fjórfalda), fimmfalda, margfalda *multiplicera* o. s. v.

237. Af ordinalia mellan tre och tolf bildas substantiva, som tillkännagifva *hur stor del*; dessa áro: þriðjúngr *en tredjedel*, fjórðungr, fimtúngr, sèttúngr (sjöttúngr), sjöund, áttúngr, níund, tíund, och tólftúngr, ty af ellefta skulle det blifva för långt, i stället för det af tvö eller annat, bildas af hálft, hálfr, hálfr ordet *helmingr* (*helfingr*).

Af dessa komma åter verba, som bemärka att dela i så många lika stora delar, eller uttaga en dylik del, t. e. *helminga halfvera, þriðjunga dela i tre, tíunda gífa tionde af*. Några af dessa ord hafva dock i sednare språket, liksom *fjerdings, átting* o. dyl. på fasta landet, fått en inskränkt betydelse; man har därför bildat nya subst. med *partr*, som fogas till ordinalia, så att begge orden deklineras hvart på sitt sätt, t. e. *einn þriðjipartr en tredjedel, ek hélt einum þriðjaparti jag behóll en tredjedel; hann féck tvo þriðjuparta han fick två tredjedelar*. Äfvenså *fjórtipartr, fimtipartr, elleftipartr, tuttagastipartr, hundraðastipartr* o. s. v. Af dessa kunna inga verba bildas, men man säger i stället: *at tvískipta, þrískipta, fjórskipta, fimmskipta* o. s. v.

8. K A P.

Om Verba.

238. De Isländska verba hafva äfven som de Grekiska, Latinska, Svenska och Danska tvenne former, *activum* och *passivum*, och i hvardera de vanliga fyra modi: *indicat.*, *conjunct.*, *imperat.* och *infinitivus*; men endast två tempora kunna här uttryckas genom böjning af orden, nemligen *præs.* och *imperf.*; dock nyttjas *præs.* äfven ofta som *futur.* lika som i *Anglosachsiska* och andra språk. De öfriga tempora omskrifvas

med hjälpverba som i Svenskan. I de tre först anförda modi åtskiljas numeri och personer; dock tillfogas vanligtvis de personella pron., emedan skilnaden mellan personerna i synnerhet i passivum icke öfverallt är bestämd och tydlig. Participierna äro, som vanligt, præsent. activi, som ock ofta har betydelsen af futur. part. pass. samt. præter. part. pass., hvars neutrum i obestämmda formen alltid tillika är supinum; af detta supinum, äfvensom af det Svenska, genom en ny passivändelse bildas ett supinum passivum; hvilket dock vanligtvis endast förekommer i neutrum, sållan i de andra genera och casus såsom fullständigt participium.

239. Infinit. innehåller alltid verbets ursprungliga vokal, och tycks därför rättast att nämna verba der efter; emedlertid synes tydligare, fast icke fullkomligen säkert, af 1. pers., till hvilken conjugation orden höra, och detta är utan tvifvel orsaken hvarföre Björn Haldorsson i sin Ordbok alltid anför dem under denna form. Af de andra tempora äro præsent. och imperf. indic. samt. præter. partic. eller supinum de viktigaste, emedan alla öfriga af dem kunna härledas.

240. Verbernas böjningssätt hafva i alla Gothiska språken mycken öfverensstämmelse; den indelning därför, som i ett af dessa språk är den riktiga, blifver det äfven i alla de andra. Allra tydligast röjer den sig dock i Isländskan, emedan detta språk öfver hufvud tycks närmast den gemensamma källan. Man upptäcker sålunda straxt i præsent. ind. en skilnad, som delar alla verba i två hufvudsakliga flockar, af hvilka den ena slutar sig i præsent. alltid på en konsonant, den andra vanligtvis på en vokal; den ena blifver i imperf. alltid enstafvig med förändrad vokal, den andra alltid

flerstafvig, och behåller esomoftast sin vokal oförändrad; den ena slutar sig i sup. och præter. part. pass. på *it*, *inn*, *in*, den andra på *t*, *dr*, *d*, som således i alla grundtempora äro skilda från hvarandra. Den sednare svarar emot de såkallade *verba pura*, i Grekiskan och 1. 2. 4. konj. i Latinen, den förre emot *verba impura* i Grekiskan och 3. konjugation i Lat. Moesogothiskan och Anglosachsiskan hafva samma hufvud-indelning af samma verba; äfvenså de nyare Germaniska språken: Tyska och Holländska, ehuru Adelung räknade alla *verba impura* för afvikande, men de äro åtminstone i Isländskan nästan lika regelbundna som *verba pura*, fast de följa helt skiljaktiga reglor. Likväl äro här, som i nomina, de såkallade pura enklare; impura konstigare och svårare till böjningssätt, och detta har måhända gifvit anledning till, att man ansett dem såsom regelbundna.

1. *Enklare hufvudflocken.*

241. Dessa två hufvudflockar indelas åter i flera klasser efter imperfectum: den första flocken har neml. i imperf. antingen *ađi* eller *đi* (*di*, *ti*) utan vokalförändring, eller *đi* (*di*, *ti*) med ljudskifte i förra stavelsen; den delas således i tre klasser, af hvilka den första har vokalen *a*, som synes tydlig i 1. pers. i imperf. och imperat.; den andra har vokalen *i*, som äfven i första person framkommer tydligt, fast den i imperf. genom sammandragning blifvit bortkastad; den tredje har ingen vokal i första person, men tycks ursprungligen hafva haft *u*, emedan denna ändelse i många fall blifvit bortkastad i fornspråket, t. e. i foem. sing. och i neutr. plur. der *u* tycks gifvit anledning till vokalförändringen, som sedan bibehållits, fastän det bortföll; den-

na tredje klassen utmärker sig ock genom ljudskifte i imperfectum; för öfrigt är böjningen i alla tre nästan fullkomligt densamma, och endast bildningen skiljaktig. De räknas sålunda med rätta till en enda konjugation, fast Baden, Botin, Sjöborg o. fl. i nyare språken antaga klasserna af denna hufvudflock för särskildta konjugationer, men dem af den konstigare för en enda, eller för oregelbundna, ett fel som är gemensamt för nästan alla syd- och öst-europeiska språkens gramm. Skilnaden i de karakteristiska tempora öfverskådas lättast genom jemförelse:

	<i>præs. ind.</i>	<i>imperf.</i>	<i>sup.</i>	<i>infin.</i>	
1. kl. ek	elska	elskaði	elskat	elska	att älska
2. — ek	renni	rendi	rent	renna	låta rinna
3. — ek	tem	tamdi	{ tamit tamda }	temja att tämja.	

242. Öfverensstämmelsen med Anglosachsiskan och Mæso Gothiskan och de öfriga gamla germaniska språken är ögonskenlig, ehuru skiljaktig ordning de olika författarne än antagit; de svara emot hvarandra på följande sätt:

<i>Isl.</i>	<i>Anglos.</i>	<i>Mæsog.</i>
1. spjalla -aði	1. spellian -ode	3. spillon -oda tala
2. hafa -ði	(2) habban, hæfde	1. haban -aida hafva
3. sækja, sókti	3. sécan, sóhte	2. sökjan -ida söka.

I Grekiskan svara häremot verba på αω, εω, οω, i Latinen 1. 4. och 2. konjugationen, sålunda:

<i>Isl.</i>		<i>Latin.</i>
1. ek bora,	boraði	1. (fora-o) foravi
2. mik dreymi-r,	dreymdi	4. dormi-o dormivi
3. ek þegi,	þagði	2. tace-o tacui.

I Lettiska språken är samma indelning uppenbarligen den enda rätta; kanhända äfven i de slavonska och finnska.

243. Till exempel på alla tre regelbundna klasser

af enklare hufvudfloeken skola hár uppstállas kalla,
brenna brænna, telja (rækna).

1. Klass.

2. Klass.

3. Klass.

Indicativus.

Activum.

Præs. Sing.

1. ek kalla

brenni

tel

2. þú kallar

brennir

telr

3. hann kallar

brennir

telr

Plur.

1. vér köllum

brennum

teljum

2. þér kallið

brennið

teljið

3. þeir kalla

brenna

telja

Imperf. Sing.

1. ek kallaði (a)

brendi (a)

taldi (a)

2. þú kallaðir

brendir

taldir

3. hann kallaði

brendi

taldi

Plur.

1. vér kölluðum

brendum

töldum

2. þér kölluðuð

brenduð

tölduð

3. þeir kölluðu

brendu

töldu

Conjunctivus.

Præs. Sing.

1. ek kalli

brenni

teli

2. þú kallir

brennir

telir

3. hann kalli

brenni

teli

Plur.

1. vér köllum

brennum

teljum

2. þér kallið

brennið

teljið

3. þeir kalli

brenni

teli

Imperf. Sing.

1. ek kallaði

brendi

teldi

2. þú kallaðir

brendir

teldir

3. hann kallaði

brendi

teldi

1. vér kölluðum

brendum

teldum

2. þér kölluðuð

brenduð

telduð

3. þeir kölluðu

brendu

teldu

Imperat.

kalla - (ðu)

brenn - (du)

tel - (du)

Infinit.

at kalla

brenna

telja

Particip.

kallandi

brennandi

teljandi.

Sup.

kallat

brent

talit

	1. Klass.	2. Klass.	3. Klass.
<i>Indicativus.</i>	<i>Passivum.</i>		
<i>Præs. Sing.</i>	kallast	brønnist	telst
	kallast	brennist	telst
	kallast	brennist	telst
<i>Plur.</i>	köllumst	brennumst	teljumst
	kallizt	brennizt	tellzt
	kallast	brennast	teljast
<i>Imperf. Sing.</i>	kalladist	brendist	taldist
	kallaðist	brendist	taldist
	kallaðist	brendist	taldist
<i>Plur.</i>	kölluðumst	brendumst	töldumst
	kölluðuzt	brenduzt	tölduzt
	kölluðust	brendust	töldust
<i>Conjunctivus.</i>			
<i>Præs. Sing.</i>	kallist	brønnist	telist
	kallist	brennist	telist
	kallist	brennist	telist
<i>Plur.</i>	köllumst	brennumst	teljumst
	kallizt	brennizt	telizt
	kallist	brennist	telist
<i>Imperf. Sing.</i>	kallaðist	brendist	teldist
	kallaðist	brendist	teldist
	kallaðist	brendist	teldist
<i>Plur.</i>	kölluðumst	brendumst	teldumst
	kölluðuzt	brenduzt	telduzt
	kölluðust	brendust	teldust
<i>Imperat.</i>	kallastu	brenstu	telstu
<i>Infinit.</i>	kallast	brennast	teljast
<i>Particip.</i>	(kallanðist)	(brennandist)	(teljandist)
<i>Sup. pass.</i>	kallazt	brenzt	talizt.

Första Klassen.

244. Denna klass är bland alla den talrikaste och enklaste; man har endast att iakttaga det vanliga ljudskiftet med *a*, der detta förekommer. Supinum på *at* är neutr. af part. pass., hvilket deklineras regelrätt så väl obest. kallat, kallaðr, kölluð, som bestämdt kallaða, kallaði, kallaða, men sup. pass. kallazt kallats af denna klassen finns endast i neutr. Flera exempel till öfning äro:

þjóna	tjena	ætla	ämna	sofna	somna
njósna	speja	kosta	kosta	syndga	synda
herja	härja	kasta	kasta	tiðka	bruka
skoða	skáda	hóta	hota	blakta	vefja
tala	tala	hljóða	skrika	vernda	beskydda
hata	hata	sauma	sy	hugsa	tänka
baka	baka	safna	samla	sagla	såga, sagla
rita	skrifa	sanna	bevisa	lakra	rinna sakta

Andra Klassen.

245. Äfven denna klass är enkel och regelbunden, utan ljudskifte, och till alla sina böjningar lik den första, hvarifrån den endast skiljer sig dermed, att den i sing. præs. har vokalen *i*, att den i præterit. ingen vokal har framföre ändelsen, och i imperativ. slutas på känningsbokstafven sjelf. Äfven den innehåller många ord nästan alla med veka vokaler i hufvudstafvelsen, och till större delen deriverade af subst. eller adj. De, hvilkas känningsbokstaf är en hård konsonant eller *s*, antaga *t* för *d* i præterita; de med *ð* erhålla *dd*, och de med *g* eller *k* efter en vek vokal insätta *j* der ändelsen börjar med vokal; men de med *g* eller *k* efter *ö* insätta *v* i samma händelse, t. e.

deyfa -i, ði	döfva	teygja -gi, gði	loeka
æfa -i, ði	öfva	vægja -gi, gði	skona
erfa -i, ði	ärfva	vigja -gi, gði	viga
læra -i, ði	lära	byggja -ggi, bygði	bygga
gera -i, ði	göra	hryggja -ggi, gði	bedröfva
kemba -i, di	kämma	syrgja -gi, gði	sörja
steypa -i, ti	gjuta	heingja -gi, gði	hänga
gapa -i, ti	gapa	leingja -gi, gði	förlänga
kippa -i, kipti	rycka	fylgja -gi, gði	följa
leysa -i, ti	lösa	veikja -ki, kti	försvaga
missa -i, misti	mista	þeckja -cki, ckti	känna
prýða -i, prýddi	pryda	merkja -ki, kti	märka
reita -i, tti	reta	þeinkja -ki, kti	tänka
hitta -tti tti	hitta	fylkja -ki, kti	ställa i leder
birta -ti ti	uppenbara	stöckva -ckvi, ckti	stänka.

Alla de som hafva känningsbokstäfverna *gl, fl, gn, fn*, erhålla i imperf. *d*, t. e. *sigla segla sigli, sigldi; stefna stämma stefni, stefndi; efla stärka, förstärka, hefna hámnas, nefna nämna, rigna regna* o. dyl., men de som hafva *pn, kn* eller dyl., höra till första klassen; äfven de med känningsbokstafven *m* erhålla *d*, t. e. *dreyma drómma, mik dreymdi jag drömde, skemma skämma bort skemdi*. De som hafva *t* med en konsonant framföre, erhålla intet nytt *t* eller *d* i imperf., t. e. *vænta vânta vænti, velta stjelpa velti, festa fästa festi, lypta lyfta lypti*, hvilket i alla dessa äfven är 1. pers. præs.

För dem som hafva *rð, ld, nd, l, ll, n, nn*, till känningsbokstaf, tycks omöjligt att gifva någon säker regel, emedan några antaga *d*, andra *t*, några begge delarne, dock tycks *d* vanligare hos de Gamle, *t* (*dt*) hos de Nyare, t. e.

girða	{ girði girdti }	omgjorda	fella	feldi	falla
			stilla	stilti	stilla
lenda	{ lendi lendti }	lända	sýna	sýndi	visa
			ræna	rænti	plundra
hæla	hældi	berömma	kenna	kendi	undervisa
mæla	mælti	säga	nenna	nenti	gitta.

246. Enstafviga orden på *á* tillfoga i præ. *i*, imperf. *ði*, sup. *ð*, t. e. at spá spá, ek spái, spáði, hefi spáð, áfvensá strá stró, má nóta, gá akta på o. dyl. Dock finns stundom præ. utan *i*, t. e. hann forsmár ell. forsmáir *han forsmár*.

247. Några afvika i imperf. conj., der de förändra vokalen; andra i supin., som de bilda efter första klassen på *at* (*að*), dessa sakna partic. pass.; de flesta afvika i begge afseenden tillika, några på annat sätt. De viktigaste af dessa äro:

Infin.	præs.	impf.	conj.	sup.	
vaka	vaki	vakti	vekti	vakit	vaka
flaka	flaki	flakti	flekti	flakit	gapa, spricka
hafa	hefi	hafði	hefði	haft	hafva
ná	næ	náði	næði	náð	ná
þvo (þvá)	þvæ	þvoði	þvæði	þvegit	tvätta
ljá	ljæ (lè)	lèði	lèði	lèð	lana
(ske	skeðr	skeði	skeði	skeð	ske)
vara	vari	varði ell. varaði		varat	vara
þora	þori	þorði	þyrði	þorat	töras
þola	þoli	þoldi	þyldi	þolat	tåla
tóra	tóri	tórði	tórði	tórat	lefva (svagt)
una	uni	undi	yndi	unat	vara nöjd
duga	dugi	dugði	dygði	dugat	vara nog
trúa	trúi	trúði	tryði	trúat	tro
væla	véli	vèlti	vèlti	vèlat	svika

Af dessa har vaka tveformigt part. pass., neml. vakinn och vaktr; ske, som tillhör nyare språket, och är impers., har äfven i præs. sker; vara att varna går regelbundet efter 1. klassen; duga att duga äfvenså; för tryði skrifs och hörs äfven trýði, som är mera regelrätt men ganska sällsynt; trúadr trogen, rëtt trúadr rättrogen nyttjas såsom adj.; af vèla finns partic. pass. vèltr och aflifa, lifinn hos Skalderna.

Alla de som i præs. ind. förändra vokal, återfå i plur. infinitivens vokal, som likväl i 1. person ändras på nytt, om den vore a, t. e.

<i>Sing.</i> 1. hefi	næ	veld
2. hefir	nær	veldr
3. hefir	nær	veldr
<i>Plur.</i> 1. höfum	náum	völdum
2. hafið	náið	valdið
3. hafa	ná	valda.

Det samma åger rum i alla verba af de följande klasserna så väl regelbundna som afvikande.

Tredje klassen.

248. Denna klass åtskiljer sig derigenom, att den är utan slutvokal i præs., och ändrar hufvudvokalen i imperf.; efter denna vokalen har den en enkel, sällan dubbel konsonant, aldrig positio till känningsbokstaf; första stafvelsen har ock vanligtvis en enkel vokal; præet. part. pass. är som oftast tveformig (194), t. e. bestämdt hit talda, hinn taldi, hin talda, obestämdt talit, talinn, talin. Imperf. får endast t der känningsbokstafven är k, p, t, annars d eller ð efter de vanliga reglorna. Flera exempel äro:

berja	ber	barði	berði	barit	slá
dvelja	dvel	dvaldi	dveldi	dvalit	dröja
velja	vel	valdi	veldi	valit	välja
venja	ven	vandi	vendi	vanit	vänja
lemja	lem	lamdi	lemdi	lamit	prygla
leggja	legg	lagði	legði	lagt (lagit)	lágga
vekja	vek	vakti	vekti	vakit	väcka
þekja	þek	þakti	þekti	þakit	täcka
qveðja	qveð	qvaddi	qveddi	qvadt	taga afsked
gleðja	gleð	gladdi	gleddi	gladt	gläda
hvetja	hvet	hvatti	hvetti	hvatt	uppmuntra
krefja	kref	krafði	krefði	krafit	kräfsa
glepja	glep	glapti	glepti	glapit	föra vilse
spyrja	spyr	spurði	spyrði	spurt	fråga
hylja	hyl	huldi	hyldi	hulit	hölja
stynja	styn	stundi	styndi	stunit	sucka
rymja	rym	rumdi	rymdi	rumt	skria, ryta
tyggja	tygg	tugði	tygði	tuggit	tygga
lykja	lyk	lukti	lykti	lukt	lycka igen
ryðja	ryð	ruddi	ryddi	rudt	rödja
flytja	flyt	flutti	flytti	flutt	föra
þysja	þys	þusti	þysti	þust	rusa fram
lýja	lý	lúði	lýði	lúð (lúit)	hamra.

Áfvenså flýja *fly* hos de Nyare, men hos de Gamle utan ljudskifte, imperf. flýði, part. flýit. Några äro tveformiga i infinit. och præs. þreyja eller þrá *längta*, heyja eller há *lemna* (en batalj), æja eller á *beta*, tæja eller tá *plocka* (ull). Imperf. blifver vanligtvis þráði o. s. v.

249. Fóljande fyra förändra icke vokalen:

setja

setja	set	setti	setti	sett	sätta
selja	sel	seldi	seldi	selt	sälja
skilja	skil	skildi	skildi	skilit	skilja
vilja	vil	vildi	vildi	viljat	vilja

Det sista får dessutom i 2. och 3. pers. præs. hos de Gamla vill (för vilr), hos de Nyare vilt i 2. och vill i 3. pers. För infin. vilja finns ock vildu.

Afvikande äro dessa fem, som i præs. tyckas höra till 2:dra klassen:

þykja	þyki	þótti	þætti	þótt	tycka
yrkja	yrki	orti	yrti	ort	dikta
		(yrkti)	yrkti	yrkt)	dyrka
sækja	sæki	sótti	sætti	sótt	söka
segja	segi	sagði	segði	sagt	säga
þegja	þegi	þagði	þegði	þagat	tiga

De Nyare säga äfven þókti, orkti, sókti, þækti o. s. v. Þegja får i imperat. þegi! tig!

250. Orden med r, s till känningsbokstaf blifva hos de Nyare lika i alla 3 pers. sing. præs.; hos de Gamle nyttjades ofta rr, ss i 2. och 3. pers., t. e. ek spyr, þú spyr, hann spyr, o. dyl.

251. Följande afvika äfven i præs. der de blifva enstafviga och lika imperf. af 2:dra konjugationen:

unna	{ ann	unni	ynni	unnt	unna
	{ unni	unti	ynti		älska
kunna	kann	kunni	kynni	kunnat	kunna
muna	man	mundi	myndi	munat	komma ihåg
munu	mun	{ mundi	{ mundi	(felas)	mände
mundu	mån				
skulu	{ skal	skyldi	skyldi	(felas)	skola
skyldu					

þurfa	þarf	þurfti	þyrfti	þurft	behöfva
eiga	á	átti	ætti	átt	äga
mega	má	mátti	mætti	mátt	förmá
knega	kná	knátti	knætti	(knátt)	kunna
kná		knáði		(knáð)	
vita	veit	vissi	vissi	vitat	veta.

Af skulu finns ock i præ. conj. skyli hos de gamle skalderna. Som partic. pass. kunna anses adj. kunnt, kunnr, kunn *bekant*, skylt, skyldr, skyld *pligtig*, också skylit, skylinn, skylin, samt vitat, vitaðr, vituð *bestämd*; knega och kná áro endast poetiska uttryck.

Dessa ord böjas i præ. sålunda:

Sing.	1. kann	skal	á	veit
	2. kannt	skalt	átt	veizt
	3. kann	skal	á	veit
Plur.	1. kunnum	skulum	eigum	vitum
	2. kunnið	skuluð	eiguð	vitið
	3. kunna	skulu	eigu	vita

Äfvenså böjas:

ann	þarf	má
man	mun	kná

De Nyare nyttja dock nästan allmänt ändelserna ið, a i 2. och 3. pers. plur. af alla dessa:

252. Ännu afvika följande på ett eget sätt.

núa	ný	neri	núit	gnida
snúa	sný	sneri	snúit	vända
róa	ræ	reri	róit	ro
gróa	græ	greri	gróit	gro
sóa	sæ	seri	sóit	sá, strö ut.

Det sista ár föråldradt och upplöst i tvenne andra ord, neml. s ó a *förströ* regelbundet efter 1. klassen och s á

så regelrätt som spá och de andra enstafviga orden af 2:dra klassen.

Konstigare hufvudflocken.

253. Denna flocken slutas alltid på en konsonant i 1. pers. præs. ind., i imperat. och i imperf.; men i imperf. förändras derjemte vokalen, och efter detta ljudskifte indelas den åter i mindre klasser. Af dylika klasser har man vanligtvis antagit fem; men redigare och rättare tycks det vara att antaga sex, af hvilka de tre behålla samma vokal i sing. och plur. imperfecti; de andra erhålla nytt ljudskifte i plur. imperf., de förre hafva vanligtvis samma vokal i supin. som i infinit.; de sednare alltid en från infinit. skiljaktig.

Dessa sex klassers beskaffenhet i hufvudtempora öfverskådas af följande:

1. spinna	spinn	spann	pl. spunnum	spynni	spunnit	spinna
2. drepa	drop	drap	- drápum	dræpi	drepi	döda
3. bita	bít	beit	- bitum	biti	bitit	bita
4. láta	læt	lèt	- lètum	lèti	lætít	lâta
5. brjóta	brýt	braut	- brutum	bryti	brotit	bryta
6. grafa	gref	gróf	- grófum	græfi	gráfit	gräfoa

De åtskilja sig endast i bildningen af tempora; i sjelfva böjningen äro de alldeles lika och tyckas sålunda icke med rätta kunna antagas att utgöra mer än en enda konjugation.

254. Denna indelning svarar noga till den, som äfven i de Germaniska språken är den rätta, fast olika författare framställt den olika. I min Anglosachsiska språklära har jag följt den samma, men Zahn i sin upplaga af Ulfilas och Adelung i sin Tyska Språklära afvika något litet härifrån:

Isl.	Anglos.	Zahn.	Adelung.
1. bind	1. binde	4. binda	1. gebe
2. gef	2. gife	3. giba	
3. gríp	3. gripe	1. greipa	3. greife
4. læt	4. læte		2. lasse
5. flýg	5. búge	5. biuga	4. biege
6. gref	6. grafe	2. graba	5. grabe.

Ehuru dessa verba svara till de så kallade *impura* i Grekiskan och 3. konj. i Latinen, instämman de dock på långt nära icke så noga med dessa språk som förra hufvudflocken; orsaken är, att andra hufvudflocken i Gothiska språken icke som i de Thrakiska indelas efter känningsbokstafven, utan efter första stafvelsens vokal, hvarom man lätt kan öfvertyga sig, när man jemför t. e. *kjósa* att *välja* med *blása* att *blåsa*:

at kjósa	kýs	kaus	kusu	kysi	kosit
at blása	blæs	blès	blèsu	blèsi	blásit

de hafva samma känningsbokstaf, men danas icke dess mindre alldeles olika. Jemför man deremot *kjósa* med *brjóta*, och *blása* med *láta*; då ser man att de bildas alldeles lika, fastän de hafva helt skiljaktiga känningsbokstäfver; emedan de hafva gemensam vokal i hufvudstafvelsen. Denna vokal behöfver likväl icke att vara alldeles den samma; t. e. *fljúga* *flyga*, *lúta* o. dyl. gå fullkomligen som *kjósa*; det är af detta skäl, att imperfecti vokal synes säkrare än infinitivi till att derpå grunda indelningen. Men i Latinen äger sällan något ljudskifte rum, der kommer också icke hufvudstafvelsens vokal utan endast känningsbokstafven i betraktande; t. e. *lædo* går som *ludo*, och *plaudo*; *veho* som *traho*, *lingo* som *jungo* o. s. v. Derföre kan icke indelningen här stämma öfverens, fast mångfaldiga af sjelfva

orden äro de samma i båda språken; t. e. *a la alere*, *e t a edere*, *v a d a vadere*, *e k b e r fer-o*, o. fl.

255. Konstigare hufvudflocken förändrar äfven i sing. præ. vokalen, neml. *a*, *o* till *e*; *á*, *ó* till *æ*; *ú*, *jú*, *jó* till *ý*; *au* till *ey*, och det i alla handlinger; de öfriga sjelfljuden *e*, *i*, *ei* o. s. v. blifva alltid oförändrade. Denna vokalländring åger rum i alla 3. pers. i sing., icke som i de Germaniska språken endast i 2. och 3. pers.; man finner här således ingalunda med säkerhet verbernas egentliga hufvudvokal i 1. pers., utan måste söka den i infinit. (se 239). De, hvilkas kånningbokstaf är *r*, *n* och *s*, fördubbla detta i 2:dra och 3:dje pers. hos de Gamle, men äro lika i alla 3 pers. hos de Nyare (250). Ofta finnas de dock äfven med bifogadt *ð*, *d* eller *t* i 2:dra personen, t. e. *at a usa ósa* præ. *e k e y s*, *þ ú e y s t* eller *e y s s*, *h a n n e y s* eller *e y s s*. I plur. kommer alltid den ursprungliga vokalen tillbaka, hvilken dock åter, om den vore *a*, i 1. pers. förbytes i *ö*, förmedelst ändelsen *um*. På allt detta finnas äfven i enklare hufvudflocken exempel i de afvikande verba (se 247).

256. Till exempel på alla dessa regelbundna klasser af konstigare hufvudflocken, skola här uppställas: *b r e n n a brinna*, *g e f a gifva*, *g r í p a gripa*, *l á t a låta*, *f r j ó s a frysa*, *f a r a resa*.

	1. Klass.	2. Klass.	3. Klass.
Indicativus.	Activum.		
Præs. Sing.	1. brenn	gef	gríp
	2. brennr	gefr	grípr
	3. brennr	gefr	grípr
Plur.	1. brennum	gefum	grípum
	2. brennið	gefið	grípið
	3. brenna	gefa	grípa
Imperf. Sing.	1. brann	gaf	greip
	2. brannt	gaft	greipt
	3. brann	gaf	greip
Plur.	1. brunnum	gáfum	grípum
	2. brunnuð	gáfuð	gripuð
	3. brunnu	gáfu	gripu
Conjunctivus.			
Præs. Sing.	1. brenni	gefi	grípi
	2. brennir	gefir	grípir
	3. brenni	gefi	grípi
Plur.	1. brennum	gefum	grípum
	2. brennið	gefið	grípið
	3. brenni	gefi	grípi
Imperf. Sing.	1. brynni	gæfi	gripi
	2. brynnir	gæfir	gripir
	3. brynni	gæfi	gripi
Plur.	1. brynnum	gæfum	gripum
	2. brynnuð	gæfuð	gripuð
	3. brynnu	gæfu	gripu
Imperat.	2. brenn-du	gef-ðu	gríp-tu
Infinit.	brenna	gefa	grípa
Part. præ.	brennandi	gefandi	grípandi
Sup. act.	brunnit	gefit	gripit
Sup. pass.	(felas)	gefizt	gripizt

	4. Klass.	5. Klass.	6. Klass.
<i>Indicativus.</i>		<i>Activum..</i>	
<i>Præs. Sing.</i>	læt	frýs	fer
	lætr	frýs-t	fer-ð
	lætr	frýs	fer
<i>Plur.</i>	látum	frjósum	förum
	látið	frjósið	farið
	láta	frjósa	fara
<i>Imperf. Sing.</i>	lèt	fraus	fór
	lèzt	fraust	fórt
	lèt	fraus	fór
<i>Plur.</i>	lètum	frusum	fórum
	létuð	frusuð	fóruð
	létu	frusu	fóru
<i>Conjunctivus.</i>			
<i>Præs. Sing.</i>	láti	frjósi	fari
	látir	frjósir	farir
	láti	frjósi	fari
<i>Plur.</i>	látum	frjósum	förum
	látið	frjósið	farið
	láti	frjósi	fari
<i>Imperf. Sing.</i>	lèti	frysi	færi
	létir	frysir	færir
	lèti	frysi	færi
<i>Plur.</i>	lètum	frysum	færum
	létuð	frysuð	færuð
	létu	frysu	færu
<i>Imperat.</i>	lát-tu	frjós-tu	far-ðu
<i>Infinit.</i>	láta	frjósa	fara
<i>Part. præs.</i>	látandi	frjósandi	farandi
<i>Sup. act.</i>	látit	frosit	farit
<i>Sup. pass.</i>	látint	(felas)	farizt

Passivum bildas här som i enklare hufvudflocken af activ. genom tillfogande af *st*, framför hvilket *r* bortfaller, men *ð*, *t*, som äfven bortfalla, ersättas med *z* för *s*, t. e. gríp *st* öfverallt i entalet gríp *um st*, gríp *izt*, gríp *ast* i flertalet, læ *zt* i entalet lå *t-um st*, lå *tizt*, lå *tast* i flertalet o. s. v.; men många af dessa, som äro neutra, emottaga intet passivum, t. e. ek brenn, ek frýs, o. dyl.

Första klassen

257. har äfven till följe af konsonanterna några små variationer, som synes af följande exempel:

renna	renn	rann	runnum	rynni	runnit	rinna
vinna	vinn	vann	unnum	ynni	unnit	vinna
yinda	vind	vatt	undum	yndi	undit	hissa
hrinda	hrind	hratt	hrundum	hryndi	hrundit	störta ned
finna	finn	fann	fundum	fyndi	fundit	finna
drecka	dreck	drack	druckum	drycki	druckit	dricka
stinga	sting	stack	stúngum	stýngi	stúngit	sticka
springa	spring	sprack	sprúngum	sprýngi	sprúngit	spricka
skella	skell	skall	skullum	(skylli	skollit)	smälla
svella	svell	svall	sullum	sylli	sollit	svälla
vella	vell	vall	ullum	ylli	ollit	koka
svelta	svelt	svalt	sultum	sylti	soltit	svälta
velta	velt	valt	ultum	ylti	oltit	välta
gjalda	geld	galt	guldum	gyldi	goldit	betala
skjálfa	skelf	skalf	skulfum	skylfi	skolfit	bäfva
svelgja	svelg	svalg	(sulgum)	sylgi	svolgit	svälja
þverra	þverr	þvarr	(þurum)	þyrri	þorrit	afstaga
verða	verð	varð	urðum	yrði	orðit	blifva
snerta	(snert)	snart	(snurtum)	snyrti	snortit	vidröra
hverfa	hverf	hvarf	hvurfum	hvyrfi	horfit	försvinna
verpa	verp	varp	urpum	yrpi	orpit	värpa

bjarga	berg	barg	(burgum)	byrgi	borgit	berga
bresta	brest	brast	brustum	brysti	brostit	brista
sleppa	slepp	slapp	sluppum	slyppi	sloppit	slippa
detta	dett	datt	duttum	dytti	dottit	falla
spretta	sprett	spratt	spruttum	sprytti	sprottit	spritta.

De som hafva *n* närmast till hufvudvokalen, antaga i sup. *u*, de öfriga *o*.

Regeln att *v* bortfaller framför *o*, *u*, *y* uraktlåtes stundom, i synnerhet om en konsonant går förut; men egentligen afvikande finnas ganska få: *valda rå med får veld, vald* och i sup. *valdit*, i plur. imperf. och imperf. conj. har det icke förekommit mig; af *snerta* finns måhända endast *snerti* i præs., hvilket ock Björn Haldorson angifver, men det är annars egentligen præs. af ett annat verb. som får i imperf. *snerti* och går efter 1:sta hufvudflockens 2:dra klass.

Andra klassen

258. är icke så talrik; flera exempel äro:

qveða	qveð	qvað	qváðum	qvæði	qveðit	sjunga
biðja	bið	bað	báðum	bæði	beðit	bedja
geta	get	gat	gátum	gæti	getit	omtala
sitja	sit	sat	sátum	sæti	setit	sitta
lesa	les	las	lásum	læsi	lesit	läsa
troða	treð	trað	tráðum	træði	troðit	träda på
koma	kem	qvam	qvámum	qvæmi	komit	komma
sofa	sef	svaf	sváfum	svæfi	sofit	sofva
drepa	drop	drap	drápum	dræpi	drepit	dräpa
reka	rek	rak	rákum	ræki	rekit	drifva.

Några antaga *á* redan i sing. imperfecti, eller afvika på annat sätt, dessa äro i synnerhet:

eta	et	át-um	æti	etit	ätä
vega	veg	vág-um	vægi	vegit	döda
liggja	ligg	lág-um	lægi	legit	ligga
þiggja	þigg	{ þág-um þáði, þum	þægi	þegit	emottaga
sjá	sér	sá-um	sæi	sèð	se.

I stället för trað, tráðu såges nu vanligt tróð, tróðu enligt 6:te klass. och för qvam, qvamu, qvæmi såges kom, komu, kæmi. De med kánningsbokstafven g förlora vanligtvis detta i uttal och skrift ur imperf. ind.; man finner således ofta lá-u, þá-u, vá-u och hos de Nyare vo eller efter 6:te kl. vó-u, vóg-u.

259. Till denna klass hör äfven hjälpverbum vera vara, hvilket afviker i præséntia; det böjes sålunda:

	<i>Indicat.</i>	<i>Conjunct.</i>	<i>Imperat.</i>
<i>Præs. Sing.</i>	ek em (er)	sè	veri
	þú ert	sér (sèrð)	ver-tu (verir)
	hann er	sè	veri
<i>Plur.</i>	vér erum	sèum	verum
	þér eruð	sèuð	verið
	þeir eru	sèu	vera
<i>Imperf. Sing.</i>	ek var	væri	<i>Infinitivus</i>
	þú vart	værir <i>præs.</i>	vera
	hann var	væri <i>præt.</i>	hafva verit
<i>Plur.</i>	vér vorum	værum	<i>Partic.</i>
	þér voruð	væruð <i>præs.</i>	verandi
	þeir voru	væru <i>sup.</i>	verit.

Præs. conj. är tagit af ett annat ofullständigt ord, och præs. imperat. tycks ursprungligen hafva varit conj. af vera; för vorum o. s. v. såges äfven vórum de Gamle skrifva várum.

260. De som hafva flytande känningsbokstäfver da-
na supin. enligt första klassen, t. e.

nema	nem	{	nam	nánum	næmi	numit	lära
			numdi	ell. næmdi		numda	betaga
skera	sker		skar	skárum	skæri	skorit	skära
bera	ber		bar	bárum	bæri	borit	bära
stela	stel		stal	stálum	stæli	stolit	stjäl
fela	fel	{	fal	fálum	fæli	falit	gömma
			fól	fólum		fólgit	bort

Tredje klassen.

261. Denna klass är mycket regelbunden och en-
kel; den har i alla præs. *í*, och i alla præterita *i*, utom
i sing. imperf. ind., der den får *ei*; flera exempel äro:

riða	rið	reið	riðum	riði	riðit	rida
qviða	qvið	qveið	qviðum	qviði	qviðit	frukta
lita	lit	leit	litum	liti	litit	se
bita	bít	beit	bitum	biti	bitit	bita
drífa	dríf	dreif	drifum	drifi	drifit	snöga
þrífa	þríf	þreif	þrifum	þrifi	þrifit	gripa
síga	sig	seig	sigum	sigi	sigit	sjunka
stíga	stíg	steig	stigum	stigi	stigit	stiga
víkja	vík	veik	vikum	viki	vikit	vika
svíkja	svík	sveik	svikum	sviki	svikit	svika
skína	skín	skein	skinum	skini	skinit	skina
rísa	rís	reis	risum	risi	risit	stå upp.

Hos de Gamle gå *ríta* *skrifva* och *rísta* *rista* (ru-
nor) efter denna klass, men de Nyare säga *rita* och
bója det efter enklare hufvudflockens 1. klass, samt
rista efter dess 2. kl.; man finner ock *qvíddi* för
qveið.

Fjerde klassen.

262. Till denna klass höra icke många verba; de
viktigaste äro följande:

gráta	græt	grèt-um	grèti	grátit	gráta
ráða	ræð	rèð-um	rèði	ráðit	ráða
blóta	blæt	blèt-um	blèti	blótit	offra
blása	blæs	blès-um	blèsi	blásit	blása
falla	fell	fèll-um	fèlli	fallit	falla
halda	held	hèlt hældum	hèldi	haldit	hålla
leika	leik	lèk-um	lèki	leikit	leka.

Dessutom höra áfven hit alla de på *tga* af tredje klas-
sen; man kan således också såga:

stiga	stíg	stè-um	stè-i	stigit	stiga
hniga	hnig	hnè-um	hnè-i	hnigit	luta, falla:

Afvikande äro dessa:

gánga	geing	geck	geingum	geingi	geingit	gå
hánga	hángi	hèck	hèingum	hèingi	hángit	hánga
fá	fæ	fèck	feingum	feingi	feingit	få
heita	heiti	hèt	hèrum	hèti	heitit	heta

blóta går numera vanligtvis efter enklare hufvudfloc-
kens 1:sta klass; *gánga* får i imperat. *g a c k - (t u)*,
om man skrifver *gèck*, *gèingum* o. s. v., eller *geck*,
geingum utan accent är likgiltigt (18).

Femte klassen.

263. Denna klass är liksom den tredje ganska re-
gelbunden och talrik, t. e.

sjóða	sýð	sauð	suðum	syði	soðit	koka
bjóða	býð	bauð	buðum	byði	boðit	bjuda
njóta	nýt	naut	nutum	nyti	notit	njuta
brjóta	brýt	braut	brutum	bryti	brotit	bryta
ljósta	lýst	laust	lustum	lysti	lostit	slá
sýngja	sýng	saung	súngum	sýngi	súngit	sjunga
rjúfa	rýf	rauf	rufum	ryfi	rofit	bryta
kljúfa	klýf	klauf	klufum	klyfi	klofit	klyfva
drjúpa	drýp	draup	drupum	drypi	dropit	drypa

krjúpa	krýp	kraup	krupum	krypi	kropit	krypa
fljúga	flýg	flaug	flugum	flygi	flogit	flyga
sjúga	sýg	saug	sugum	sygi	sogit	sjuga
rjúka	rýk	rauk	rakum	ryki	rokit	ryka
ljúka	lúk	lauk	lukum	lyki	lokit	sluta
lúka						betala
lúta	lýt	laut	lutum	lyti	lotit	luta.

Några hafva enkelt ö i præsentia, men äro annars alldeles regelbundna, t. e.

söckva	söck	söck	suckum	syckvi	sockit	sjunka
stöckva	stöck	stöck	stuckum	styckvi	stockit	springa

Sjette klassen.

264. Äfven denna innefattar icke få verba, fast den är mindre regelbunden än den föregående:

vaða	veð	óð-um	(æði)	vaðit	vada
hlaða	hleð	hlóð-um	hlæði	hlaðit	stapla upp
skafa	skef	skóf-um	(skæfi)	skafit	skrapa
ala	el	ól-um	æli	alit	föda
hefja	hef	{ hóf-um hafði	{ (hæfi) hefði	{ hafit hafða	{ lyfta
sverja	sver	{ sör-um svarði	{ særi sverði	{ svarit	{ svärja
vefa	vef	óf-um	(æfi)	ofit	väfva
draga	dreg	dróg-um	drægi	dregit	draga
taka	tek	tók-um	tæki	tekit	taka
aka	ek	ók-um	(æki)	ekit	åka
slá	slæ	slóg-um	slægi	slegit	slå
flá	flæ	flóg-um	(flægi)	flegit	flå
hlæa	hlæ	hlóg-um	hlægi	hlegit	skratta.

Afvikande äro följande;

deyja	dey	{ dó-um	dæi	dáit	} dö
		{ deyði	deyði	dautt	
standa	stend	stöð-um	stæði	staðit	} stá
				stadt	

Dautt och stadt äro egentligen adjectiva, i masc. dauför, staddr liksom de Sv. orden: *död*, *stadd*. Imperat. af standa är stattu. Några antaga i plur. imperf. vokalen *u*, och bilda häraf imperf. conj., så att de ombyta *u*, i *y*; dessa erhålla i sup. alltid samma vokal som i infinitiv.; de äro följande:

vaxa	vex	óx	uxum	yxi	vaxit	væxá
auka	eyk	jók	jukum	jyki	aukit	öka
ausa	eys	jós	jusum	jysi	ausit	ösa
hlaupa	hleyp	hljóp	hlupum	hlypi	hlaupit	springá
búa	bý	bjó	bjuggum	bjyggi	} búit	bygga
				byggi		

höggva högg hjó hjuggu hbygggi höggvit hugga. De fyra första kunna dock äfven bilda en regelrätt plur. imperfecti af sing. óxum, jókum, jósum, hljópum, men imperf. conj. har blott den enda form med *y*.

265. Orsaken till dessa mångahanda ljudskiften, som finnas i andra hufvudflocken, är otvifvelaktigt till en del äfven som i Grekiskan och Latinen, att ett och samma verbum i olika dialekter haft olika former, af hvilka den ena bibehållits i några, den andra i andra tempora. Detta bevisas dels af de närslägtade gamla språken, der dylika former stundom finnas fullständiga, dels af analogien med andra ord, t. e. det Isländska finna tycks utom denna form äfven hafva en annan nl. finda, hvaraf plur. imperf. fundum, imperf. conj. fyndi och sup. fundit, och denna formen återfinnes verkligen

fullständig och regelbunden i Anglosachsiskan *findan*, *finde*, *fand*, *fundum*, *funde*, *gefunden*. Ordet *slá* tycks äfven haft en annan form med *g* (*slaga*), hvaraf alla præter. äro bildade *slóg-u*, *slægi*, *slegit*; detta kan ock slutas af jemförelsen med *draga*, *dreg*, *dróg-u*, *drægi*, *dregit*, äfven som af det Tyska *schlagen*, *schlägt*, *schlug*, *schlüge*, *geschlagen*. Således tycks det Isländska imperf. *ser* i *sádde*, *förströdde* tillhöra den Latinska præs. *sero* (*serere*), och tvertom den Latinska imperf. *sevi* och part. *satus* tillhöra den Isländska præs. *sæ* (*sá* ell. *só a*), hvaraf äfven det Isländska partic. *sá ð r* (*sá ð u r*); äfven som Latinska *crevi* tycks vara præter. af Isl. præs. *græ*, *auxi*, *auctum* af Isländska *at auka* o. s. v. Understundom kunna ock deriverade substantiva bestyrka denna tveformighet, t. e. *slátt r* (*slåtter slag* Tyskt *schlacht*) för *slagtr* af formen *slaga*, liksom *drátt r* för *dragtr* af *draga*, *dóttir* för *dogtir* o. fl. samt ordet *slag* T. *schlag*, som är bildadt af den gamla infinitiven, liksom: *fall* af *falla*, *stand* af *standa*, *kaup* af *kaupa* o. s. v.

Dock måste man i antagandet af dylika former akta sig att gå för långt och hopblanda de förändringar som välljudet erfordrar med dessa former; t. e. af *batt* (imperf. af *binda*) får man icke antaga något *batta*, äfven så litet som af *fèck* något *fècka* eller af *gack* *stätt* (imperat.) *gacka*, *stätta* ell. *dyl.*, ty det är den vanliga verkan af välljudet att förändra *ngk* till *ck* och *ndt* till *tt*, liksom *springa*, *sprack* o. s. v. liksom man i Grekiskan t. e. icke får antaga något *πειδομαι* för futur. *πεισομαι* (af *πασχω*) emedan det är den vanliga verkan af välljudet att sätta *eis* för *εντς* eller *ενθς*, t. e. *τυφθεις* (för *τυφθεντς*) o. *dyl.*, och man dessutom har formen *πεινθω* i subst. *πεινθος* och præter. *πεπονθα*. Det är också

roligt att vokalen i Skandinaviska fornspråket, äfven som i andra, i vissa verba alltid har blifvit ändrad på ett visst sätt, och det blifver således endast i de afvikande verba, der man med sannolikhet kan antaga dylika former. Men att utföra detta vidare ligger utom språklärans gränser, hvilken endast bör beskrifva de i språket verkligen tillvarande former och böjningar.

Temporum bildning.

266. Verbernas böjningar äro ganska enkla och lika med de gamla Svenska och Danska; äfven bildningen är enkel och regelbunden. Andra hufvudflocken har alltid enstafvigt præs., som slutas med sjelfva känningsbokstafven och ombyter vokal på vanligt sätt; det samma skulle vål ock hånda med præs. af 1. hufvudflockens 3:dje klass, som äfven är enstafvig, men den har alltid vokalen *e* eller *y*, som icke vidare förändras.

3. pers. plur. præs. är alltid lika med infinit. och öfver hufvud får plur. præs. alltid samma beskaffenhet som infinit. så vål i anseende till vokalen i hufvudstafvelsen som till insättandet af *j*, *o* (247 s. 143).

267. Alla tempora i conj. bildas af pl. af de motsvarande i indic., endast med förändring af ändelsen, och i imperf. äfven med förändring af vokal, i de handlinger, der vokalen i indic. var förändrad, men likväl i stånd att förändras på nytt. Här af följer, att præs. conj. alltid har samma vokal och samma beskaffenhet med *j* eller *o* som infinitiv., emedan plur. præs. indic. äfven har det. Vidare att imperf. conj. i 1. hufvudflockens 1. 2. klass blifver lika med imperf. indic., emedan dessa kl. ingen vokalförändring hafva i indic., och ingen kunna mottaga

mottaga i conj., utom i några få afvikande verba, och afven ändelserna här äro lika, men i alla öfriga verber blifver imperf. conj. skiljaktig från imperf. indic., emedan antingen vokalen eller ändelsen eller begge delar äro olika. Vokalförändringen, hvarigenom imperf. conj. bildas af plur. imperf. indic. är alltid den vanliga *ö* till *e*, *u* till *y*, *ü* till *ý*, *á* och *ó* till *æ*.

268. Præter. partic. bildas i första hufvudflocken alltid af imperf. genom förändring af ändelsen; för *i* sättes *t*, i neutr. ell. sup. och *r* i masc.; foem. erhåller ingen ny ändelse, utan utmärker sig endast genom ljudskifte om ordet innehåller *a*. Dock är härvid att iakttaga allt hvad 185 och 186 är anmärkt, i synnerhet att *d* alltid bortfaller framför *t*, men bibehålles framför andra konsonanter. Enstafviga verbernas partic. avvika deremot från de 188 omtalte enstafviga adj., de erhålla nemligen i neutr. icke *tt*, utan tvertom bilda neutr. (o: supin.) på samma sätt som foem. endast genom bortkastandet af *i*. Tredje klassen har vanligtvis det dubbla partic. (194); kortare formen bildas alltid af imperf. indic. på samma sätt som i 2. kl.; längre formen bortkastar icke blott ändelsen (*i*), utan också imperf. känningbokstafven *ð*, *d* eller *t* och sätter i stället för allt detta *it*, *inn*, *in*. Detta är ock i grunden alldeles det samma som den kortare formen, eller rättare begge äro endast skiljaktiga uttalssätt af den urgamla formen *it* (för *idt*), *iðr*, *ið*, som i den ena ändelsen blifvit sammandragen, så att vokalen har bortfallit, i den andra så att *ð* blifvit ombytt i *n* (91) efter en vek vokal, hvilket är ganska vanligt i fornspråket. Sålunda begriper man huru dessa begge former

kunna nyttjas ömsom till att supplera hvarandra enligt vålljudets fordran; och sålunda ser man att åfven dessa partic. på *it*, *inn*, *in* öfverensstämmer med de Lat. på *itum*, *itus*, *ita*, t. e.

tamit	<i>domitum</i>
tamiðr (ður)	<i>domitus</i>
tamið	<i>domita.</i>

De Isländska supina tagas alltid af denna formen på *it*, der den finnes; de verba alltså, som hafva enstafviga supina, sakna alldeles den längre formen.

I andra hufvudflocken bildas part. nästan öfverallt på *it*, *inn*, *in* (för *idt*, *iðr*, *ið*); finnas någon gång åfven här sammandragna formen, nyttjas den vanligtvis såsom sjelfständigt adj. De enstafviga partic. af enstafviga verba antaga, lika som de af första hufvudflocken, intet *t* i neutr. (ell. sup.) För öfrigt bildas dessa part. icke alltid af plur. imperf., hvilket endast gäller om 1., 3. och 5. klassen; i den 2., 4. och 6. danas de af infinitiv., fast understundom med vokalförändring, hvilket bäst synes af de (257 — 264) uppställda exempel. Af de flerstafviga sup. bildas endast sup. pass. aldrig fullständiga nya partic., men af de enstafviga komma ibland verkliga participia passiva eller reciproca i alla genera. Allt detta öfverskådas af följande:

af kallaði	kommer	kallat,	kallaðr,	kölluð
— brendi	— —	brent,	brendr,	brend
— talði	— —	talit,	taliðr,	talið
som åter antingen blifvit:		talit,	talinn,	talin
eller ock:		talt,	taldr,	töld
af rúði (plockade ullen af)		rúð,	rúðr,	rúð
	eller:	rúit,	rúinn,	rúin
— qvaddi	kommer	qvadt,	qvaddr,	qvödd

<i>af</i>	spurði	<i>kommer</i>	spurt,	spurðr,	spurð
—	máði (nötte)	—	máð,	máðr,	máð
—	lèði	—	lèð,	lèðr,	lèð
—	fundu	—	fundit,	fundinn,	fundin
—	slitu	—	slitit,	slitinn,	slitin
—	klufu	—	klofit,	klofinn,	klofin
<i>men af</i>	lesa	—	lesit,	lesinn,	lesin
—	halda	—	haldit,	haldinn,	haldin
<i>af</i>	ala	—	alit,	alinn,	alin
		eller:	(alt,	aldr,	öld)
—	sjá (præs.sér)	<i>kommer</i>	sèð,	sèðr,	sèð
		eller:	sèð,	sèn,	sèn
<i>af</i>	ámint	<i>kommer</i>	áminzt,	áminztr,	áminzt
—	lagt	—	lagzt,	lagztr,	lögzt
—	sett	—	sezt,	seztr,	sezt
<i>men af</i>	elskat	<i>endast</i>	elskzt		
—	barit	—	barizt		
—	spunnit	—	spunnizt		
—	gefit	—	gefizt		

o. s. v.; Öfver hufvud är det ganska få verba, som äfven af de enstafviga sup. kunna bilda fullständiga partic. passiva, och dessa tyckas egentligen tillhöra nyare språket. Af sup. på *st* bildas icke gerna sup. pass., emedan dessa borde i dylika fall sluta sig på *szt* eller *stst*, hvilket nästan är omöjligt att uttala, dock kan det nyttjas, t. e. uppleyszt o. dyl. Fullkomligt neutrale verber mottaga alldeles intet sup. pass., t. e. *af sofit* kan icke bildas *sofizt*, *af verit* ej heller *verizt*.

269. Passivi bildning är för öfrigt så enkel och regelbunden, att den icke behöfver vidlyftigt beskrivas: *st* fogas till i alla händelser, men framför detta bortfal-

ler *r* och *t*, *d*, *ð*, hvilka sista dock ersättas med *z* för *s*. Somlige ombyta äfven *m* i *n* framför *st*, men detta är icke allmänt, aldraminst hos de Gamle. (s. 152)

Om de personella ändelser.

270. I verbernas ändelser hafva annars flera förändringar ågt rum. Första personen slutas således hos de Gamle ofta på *a*, i de händelser, der den andra slutas på *ir*, följaktligen a) i alla præs. conj. at ek vitja, vilja, dæma, muna, hljóta, bera o. s. v. b) i alla imperf. indic. af enklare hufvudflocken, t. e. ek elsk-aða, sýnda, vilda, hugða o. s. v. c) i alla imperf. conj. både af enklare och konstigare hufvudflocken, t. e. at ek herjaða, brenða, hefða, mætta, væra, læga, feinga o. s. v.

271. Första pers. i plur. præs. och imperf. conj. slutas hos de Gamle på *im*, t. e. kallim, leitim, hafim, eigim, takim, vaxim, nefndim, værim, tækim o. dyl.

272. Tredje pers. plur imperf. conj. slutas lika som 3. pers. plur. præs. äfven ofta på *i* (för *u*), t. e. at þeir elskadi, sætti, rynni, tæki; de Nyare sága tækju, feingju o. s. v.

273. Ändelserna *um*, *uð* och *ið* i Fl. bortkasta sista konsonanten, då pron. kommer omedelbart efter, t. e.

vér, við skulum nú skulu vér, við

þér, þið munuð nú munu þér, þið

þér, þið takið taki þér, þið!

Detta finnes äfven stundom, fast pron. är utelemnad, t. e. fá i mër! skaffen, lemnen mig (det)! Dock uraktlåtes denna åtskilnad ofta af de Nyare.

274. Pron. sammansättas stundom med verberna, t. e. *vitja g* (ell. *vitjak*, *vitjac*) för *vitja ek* (eg); detta hånder dock i synnerhet med 2. pers. pron. *þú*, hvilket sammansattes med alla imperat. så att accenten bortfaller, t. e. *elskaðu*, *sjáðu si!* *gacktu* o. s. v. efter föregående bokstafvens beskaffenhet. Detta pron. sammansattes äfven med de flesta enstafviga præséntia, dock så, att vokalen alldeles bortfaller, och man behåller endast *ð*, *d* eller *t*, när pron. står förut, t. e. *þú lest du läser*, *þú kannst du kan*, *vilt vill*, *sérð ser*, o. dyl.; men står pronom. efter verbet, t. e. i frågor, blifver det: *lestu*, *kannstu*, *viltu*, *sérðu ser du?* Några skrifva imperativerna åtskillda, t. e. *gack þú*, *sjá þú* o. s. v.; men emedan man icke kan skrifva *kann þú*, *vil þú*, också i dagligt tal icke säger *gack þú*, utan enligt gamla bruket *gacktu*, så tycks denna förändring af skrifsättet onödigt och orätt.

275. Imperat. har egentligen endast 2. pers. sing.; alla de andra præs. suppleras med præs. conj. och få, på 2. pers. pl. när, en optativisk betydelse.

276. Imperfecta af andra hufvudflocken tillfoga liksom de enstafviga præs. med ljudskifte af den första (251) i andra pers. *t*, hvarmed förhålles liksom med *t* i neutr. af adj., neml. att det efter en diftong fördubblas, och med ett föregående *d* assimileras till *tt*, t. e. af *liggja*, *lá*, *látt*, af *standa*, *stóð*, *stótt*, men efter *t* tillfogas *st*, och i stället för *tst* skrives *zt*, t. e. *lúta*, imperf. *la ut*, 2. pers. *la utzt*, skiljaktigt från *laust* imperf., af *ljósta slá*, eller neutr. af af adj. *laus lós*. Detta *t* härstammar från 2. pers. *þú*, och när detta pron. skulle följa omedelbart efter, fogas endast *u* (utan accent) till ändelsen *t*, t. e. *láttu*,

stóttu, lauztu förlátt þú eller lá þú o. s. v. Numera sattes i alla imperf. vanligtvis *st* i stället för *t*, alltså *brannst*, *gafst* o. s. v. Till första person fogas hos de Gamle ofta *k* (*c*, *g*), tagit af 1. pers. pron. *ek* (*ec*, *eg*), så att imperf. äfven i sing. åtskiljer alla 3. pers. genom ändelsen, t. e. *lèt k*, *lèt z t*, *lèt*; *fó r k*, *fó r t*, *fó r*. Detta *k* nyttjas äfven i den förre hufvudflocken, t. e. *kallað k*, *brenda k*, *talda k*, så ock till alla imperf. conj. *lèt a k*, *færa k*, och till alla præsentia, der ljudet tillåter det, t. e. *kalla k*, *hefik*, *tel k*, *læt k*, *fer k* o. s. v.

Hjelpverba.

277. Endast två tempora kunna uttryckas genom egentlig flexion, alla öfriga förhållanden måste således omskrifvas med hjälpverba, som följaktligen äro ganska många: *mun* och *skal* bilda futur.; det första innehåller ett slags förutsägelse, huru det skall gå, och kan ofta öfversättas med det Sv. *lär*, eller med adv. *väl*, *förmodligen*, t. e. *Við vorum fæddir á einni nótt ok mun skamt verða milli dauða okars vi voro (äro) fódde samma natt, och lär icke (heller) blifva langt emellan vår dód. Nú skal ek senda þeim sending nu skall jag skicka dem (en liten) áminnelse.* Efter dessa begge ord utlemnas vanligtvis hjälpverbum *vera*, t. e. *þa t mun röttara det lär (tycks) vara rättare. Þarí skulu ok talin nöfn þeirra deri skola äfven deras namn uppräknas (vara uppräknade);* på detta sätt bildas i synnerhet alla futura passiva med præter. partic. i stället för infinit., hvilket förklaras med att underförstå *vera*. Ordet *skal* nyttjas annars ofta im-

personellt med infinit. activi, der de nyare språken helst nyttja futur. pass., hvilket kan förklaras med att underförstå *maðr man*, t. e. *þá skyldi brenna alla dauða menn dá skulle (man) bränna alla dóda eller dá skulle alla dóda bránnas*.

278. *Hafa* och *vera* bilda perf. och plusquam-perfectum; det förra är det vanliga i nästan alla activa liksom i Svenskan; *vera* är vanligare i passiva och i några få neutra, t. e. *Ölver sagði þá atburði, er þar höfðu orðið Ölver berättade de tilldragelser, som der hade händt. Egill hafði geingit yfir skóg nokurn Egil hade gått öfver (igenom) en skog*. Detta hjälpverbum nyttjas också ofta med præter. partic. svarande som adj. emot obj. i genere och casu (i stället för sup. oförändradt), t. e. *er þeir höfðu feldan höfðingja liðsins dá de hade fäldt folkets anförare*. Med sup. pass. nyttjas också alltid *hafa*, *er þeir höfðu viðtalast när de hade talats vid. Þat hefir umbreyzt síðan det har sedan förändrat sig. Nú hefi ek komizt at raunum nu har jag kommit under fund med eller blifvit öfvertygad om det,* också: *nú em ek at raun kominn um þat. Vera* med at och infinit. af andra verber, tillkännagifver en fullkomligen bestämd tid, t. e. *ek em at skrifa, var at skrifa o. s. v. jag håller på, höll på att skriva*.

279. En fullkomligen förfluten tid, som vi uttrycka med att lägga vikt på hjälpverbet, omskrifves i Isländskan med *ek er búinn, ek var búinn*, hvar på följer infinit. med *at*, f. E. *ek er búinn at skrifa jag har (redan) skrifvit*.

280. Dessutom nyttjas många verber till att be-

stamma andra, alltså som hjälpverber, t. e. *ek verð* at jag får lof att, *ek hlýtt* at jag måste (infin. hljóta), *ek á*, þú átt at jag, du har att, jag, du bör, skall, (infin. eiga), *ek ætla* at jag ämnar, tänker att, *ek má* jag får, har lof, kan, gitter, förmår (infin. mega), *ek tek* at jag börjar, *ek fæ* med sup. eller part. jag får, kan (infin. fá), o. fl.

281. Passiva formen är i Skandinaviska fornspråket ofta och egentligen reciprok, hvaremot lidande förhållandet uttryckes ofta, liksom i Tyskan, med omskrifning, hvartill nyttjas *vera* och *verða*, sålunda:

Indicativus.

Præs. *ek em elskaðr*

Imperf. *ek var elskaðr*

Perf. *ek hefi verit elskaðr*

Plusqv. *ek hafði verit elskaðr*

Futur. *ek mun (verða) elskaðr*

ek skal (verða) elskaðr

ek mun elskast

ek skal elskast

ek verð elskaðr

Dessa futura nyttjas i förbindelse med præsentia, men är sammanhanget i den förflutna tiden, så såges *ek mundi*, *skyldi*, *varð* o. s. v.

Andra arter af verba.

282. *Impersonella* kallas de verba, som endast nyttjas i 3. pers. och tilläggas ett obestämmt subjekt; de äro åter af flera slag: a) antingen är subj. alldeles obestämmt, hvilket plågar uttryckas med *þat*, t. e. *þat þrumar áskan gár*, *þat dagar det dagas*, *þat ber við det händer* (ibland). b) eller de på nå-

got sätt, liksom i Latinen, blifva personella, derigenom att de taga subj. till sig i en afhångig casus, några fordra således subj. i accus., t. e. mik lán gar jag lán gar; mik þyrstir jag tórstar, mik rekr jag drifver (på vattnet), mik uggir jag fruktar o. s. v. c) andra sätta subj. i dativ., t. e. mér ofbýðr jag fasar (vid), mér vill til det händer mig, mér verdr á jag fórser mig. I synnerhet nyttjas passiva sålunda impers. med subj. i dat., når de inne-sluta begrepp om en tillfällighet, t. e. mér heyrir jag hör, får höra, mér skilst jag förstår, mér skjátlást eller skýzt jag tar miste, mér leiðist jag ledsnar, o. m. fl. Några af dessa nyttjas äfven med obestämnda subj. þat, eller både med detta och dativen, fastän i olika förbindelser, t. e. þat tekst varla det lyckas knappt, þer tekst varla at det lär knappast lyckas dig att, þat tókst honum þó det lyckades honom ändå.

283. *Reciproca* kallas de, hvilkas subj. äfven är objekt för handlingen, de hafva objektet i hvarjehanda casus likasom andra verba, t. e. ek fyrirverð mik jag blyges, ek forða mér jag söker att undvika, att rädda mig, hann skammast sín han skämmes o. dyl. De som fordra detta personella objekt i dat. uttryckas ofta med det blotta passivum, och kunna då hafva ett annat egentligt objekt hos sig i acc. ek forðast fjendr mína jag aktar mig (söker att rädda mig) för mina fiender.

284. *Deponentia* eller sådana, som endast hafva passivum, äro i Isländskan icke många, de flesta gå efter första hufvudflocken, t. e. ek andast jag dór, ek dirfist jag fördristar mig. Alla dessa arter

böjas annars på vanligt sätt efter den hufvudflock och klass, hvartill de höra, så vida enhvars natur det tillåter.

285. Om verba äro *transitiva* (activa) eller *intransitiva* (neutrala) har detta alldeles intet inflytande på deras böjning. Endast kan märkas, att der ett transitivt är bildadt af ett intrans., der hör vanligtvis det förra till den konstigare, det sednare till enklare hufvudflocken, t. e. *rjúka ryka, reykja róka, rísa stå upp, reisa resa upp*.

9. K a p.

Om Partiklarne.

286. Man innefattar under denna benämning vanligtvis de ordklasser, som icke flecteras, nemligen adverbier, præpositioner, konjunktioner och interjektioner, men just emedan de äro oföränderliga kunna de icke räknas till ordböjningsläran. Att uppräknå dem tillhör ordböcker, och att beskrifva deras ursprung och danning tillhör ordbildningsläran: här blifver således blott öfrigt att tala om adverbiernas gradböjning, den enda art af böjning som här åger rum.

287. Vanligen slutas adv. i comp. på *ar*, och i superl. på *ast*, den förre ändelsen är endast adverbieell, ty adj. sluta sig i neutr. af comp. på *ra*, den sednare är deremot gemensam för adv. och neutr. af adj. i den obestämnda formen; t. e.

viðá	viðar	viðast	vida
hægliga	hægligar	hægligast	lätt
títt	tíðar	tíðast	títt, tätt
opt	optar	optast	öfta
sjaldan	sjaldnar	sjaldnast	sällan

Många af de oregelbundna adj. (206) äro såsom adv. regelbundna i comparat., t. e.

norðr	norðar	norðast
austr	austar	austast
suðr	sunnar	syðst (sunnast)
vestr	vestar	vestast
út	utar	yzt (utarst)
inn	innar	innst
uppi	ofar	efst
niðri	neðar	neðst.

288. Några adv. hafva en kortare komp. på *r* (*ur*), t. e. *betr*, *skár*, *verr*, *meir*, *miðr* (*minnr*), *fyr*, *heldr*, *nær*, *fjær* (*firr*). Superl. af dem alla är lik neutr. af adjektivernas obest. superl.

289. Några hafva en dubbel kompar. till en del med skilnad i bemärkelsen: *fremr* och *frammar* af *fram* sup. *fremst* och *framast*, *siðr mindre* och *siðar senare*, *sízt minst*, *siðast sist*, *leingr längre* såges endast om tiden liksom *leingi*, *leingra* (neutr. af adj.) såges deremot endast om rummet, *áfvensá skemr* (af *skamt*) *kortare*, endast om tiden, *skemra* endast om rummet.

Ordet *meir* (*meirr*) fogas till några adv. komp. för ytterligare förstärkande, t. e. *nærmeir närmare*, *seinnar meir sednare*, *siðar meir framdeles* o. dyl.

TREDJE AFDELNINGEN.

Ordbildningsläran.

10. K A P.

Allmän öfversigt.

290. **L**äran om ordens bildning utgör en ganska vigtig del af språkläran. Här är det egentligen som man lärer att upptäcka ordens genus, böjningssätt, ursprung eller släktskap och grundbetydelse, så vida som detta icke beror af ett arbiträrt bruk, utan har någon verklig grund och regel i språket: här är det äfven som man kan göra sig ett begrepp om språkets rikedom och inre fullkomlighet. Böjningarne kunna utan svårighet ganska bestämdt uttryckas med partiklar, t. e. alla fem helt konstiga dekl. i Latinen ersättas med de två præpositioner, *a* och *de* i Franskan och Italienskan; alla de personella ändelser i verba ersättas med tre eller, om man så vill, sex enstafviga pronomina i Danskan. De nyare språken tyckas hafva vunnit mera i enkelhet, lätthet och tydlighet, än de förlorat i korthet och frihet till inversioner, och hafva således skadestånd för sin förlust; men brist på derivationsstafvelser och inskränkning i sammansättningar kan på intet annat vis ersättas, än genom upptagande af främmande ord, hvilka göra språket ojemt, oregelbundet och karakterslöst;

de äro ock till betydlig börda för förståndet, emedan man således får många särskildta ord att minnas utan all inbördes förbindelse och utan att de inom sjelfva språket hafva någon synbar grund till sin betydelse; detta utgör äfven hos de nationer, som tala mycket blandade språk, ett stort hinder för folkupplysningen, emedan allmogen icke förstår det språk, som de lärde skrifva, och uteslutas således från litteraturen, t. e. hvar och en Grek har strax utan svårighet begripit orden *αστρολογία*, *κομητης* (nl. *ασηρ*), *φιλοσοφια*, *φυσικη*, äfvenså begriper hvar Isländsk bonde strax orden *stjörnufræði*, *halastjarna*, *heimspeki*, *náttúrufræði*, men orden *astronomi*, *komet*, *filosofi*, *fysik* innehålla för Svenska Öron alldeles ingen grund till sin betydelse; de begripas alltså af ingen Svensk, som icke lärt dem, och fåst i minnet hvart och ett för sig, utom de andra enkla orden *stjerna*, *låra*, *vishet* o. s. v., som dessutom också få erinras.

Ordbildningsläran innefattar också en hel sjelfständig hufvuddel af språket, och är motsatt ordböjningsläran; den sednare lärur huru de gamla orden förändras, den förra huru nya tillskapas, det vill säga huru större delen af språket, nemligen allt det som är en följd af nationens odling och särskilta karakter, har uppkommit, och följaktligen huru efterkommande tidens skalder och filosofer böra gå till våga, om de ämna att meddela folket nya begrepp, emedan likhet i bildningssätt med det redan bekanta är det enda medlet, hvarigenom ett nytt ord kan blifva begripligt. Det är således ganska obeqvämt och måhända orått att, som hittills varit brukligt, endast i den förra delen af språkläran tillfälligtvis anföra några spridda anmärk-

ningar, som tillhåra denna, och vi skola här ensamt för sig betrakta denna intressanta sida af fornspråket.

291. Ordbilningen sker på tvenne sätt genom *derivation* eller *composition*; i förra fallet bildas orden genom ljudskifte, ombyte af ändelse eller tillfogande af en eller flere stafvelser, hvilka för sig ensamt ingen betydelse hafva; i sednare händelsen deremot genom sammanfogande af två eller flera särskilta ord till ett nytt, som erhåller en enda hufvudton. I dessa båda afseenden har Isländskan mycken likhet med Svenskan och Tyskan. Dock händer ofta att det, som i ena språket betecknas genom derivation, i det andra uttryckes genom composition, äfven som ett språk understundom nyttjar ordböjning der ett annat har derivation eller composition.

11 K A P.

Derivationen.

292. Afsigten med derivationen är antingen att förändra ordets betydelse, göra den sämre eller bättre o. s. v.; detta sker i synnerhet genom tillägg i början, eller ock att förändra dess ordklass, d. å. af subst. göra verbum o. dyl; detta sker dels genom ljudskifte inuti, men förnemligast genom förändring eller tillfogande af någon stafvelse i slutet, emedan ordböjningen hufvudsakligen föregår i slutet, och ändelsen således måste lagas efter den ordklass, hvars böjningar ordet i sin nya skep-

nad skall antaga. Dessa derivationer dela sig då i flera slag efter de skiljaktiga ordklasser, till hvilka de tjena att öfverflytta orden.

Begynnelsetillägg.

Några af dessa gifva orden en nekande, försåmrad eller motsatt betydelse:

Ó- har a) en nekande betydelse, i synnerhet framför adj., t. e. ókunnr obekant, ókunnu gr okunnig, ómissandi oumbårlig, óboðinn objuden, ólæs som icke kan läsa, ósjaldan ofta, óvíða på få ställen. b) en försåmrad eller motsatt betydelse förnåmligast framför subst. och verba, t. e. óhóf omáttlighet, ómak besvär, ófriðr krig, óráð olyckligt anslag, óbænir förbannelser, ógæfa olycka, ófrelsi lifegenskap, tráldom, ómaka besvára, ónýta göra om intet.

294. Mis- har dels a) liksom ó en nekande betydelse, t. e. misátttr eller ósátttr osams, dock har mis oftare den försåmrande betydelsen, t. e. ójafn ojenn, misjafn olika, elak, misþóknast misshaga, misþyrma misshandla. Men denna stafvelse har dessutom två egna betydelser: b) en skilnad, olikhet, t. e. misstór olika stor, mislángir olika långa, mislitr brokig, mislagðar hendr såges den att hafva, som stundom ár för strång, stundom för eftergifvande, misdauði kallas två personers död når den ena öfverlefver den andra. c) ett misstag ett fel, t. e. misgaungur afvägar, mismæli lapsus linguæ, misminni lapsus memoriæ, mis-

*grip misstag, misgjöra och misbrjóta för-
bryta sig, misbrúka missbruka.*

295. *Van-* medför a) dels begrepp af brist, t. e. *vanfær icke stark nog, icke (saken) vuxen, van-
heilsa svag helsa, vanefni oförmögenhet, mik
vanhagar um det fattas mig, vantro otro ock-
så vrångtro.* b) dels af något orätt, galit, dåligt, t. e. *van-
gå oförsigtighet, vanfylgi dåligt bistånd,
vanhelga ohelga, vanvirða vanhedra.*

296. *Var-* en gammal derivationsstafvelse af sam-
ma betydelse som den föregående, t. e. *vargefin
illa gift, som har gjort en mesalliance, varmenni
en kujon, varliga contr. varla knappast.*

297. *Tor-* betecknar en svårighet, t. e. *tornæmr
tróg (att fatta), torfæri svårighet, torkenna
góra okännbar, tortýna ombringa, torsótttr
svår (att angripa), torfeinginn svår att erhålla.*

298. *For-* är egentligen en gammal præposition, hvar-
af det sednare *fyrir före, för* blifvit bildadt, den
gifver orden a) denna betydelse, t. e. *forfaðir stam-
fader, formóðir stammoder, forspár förutseende,
formáli företal, forsjáll försigtig, forseti ordfö-
rande, forráð bestyr, kommando, forvindis med
vinden, forstreymis med strómmen, fortölur of-
vertalelser.* b) begrepp af något olyckligt eller okårt,
t. e. *fordæma fördöma, forbænir förbannelser,
forsending ett farligt företag (som pålagges någon
i den afsigt, att han dervid skall omkomma), forbjóða
förbjuda (också banna).* c) det fogas ock ofta till ver-
ba och deraf bildade subst., utan att uttrycka något
tydligt bibegrepp, t. e. *foreyða ódelägga, foreyðsla
föródelse,*

förödelse, förgängelse, formerkja förnimma, formyrkva förmörka, formyrkvan förmörkelse o. dyl.; dock nyttjas det icke så ofta som det öfverflödiga *för* i Svenskan och *for* i Danskan, t. e. *föröka* heter endast *auka*, *förstora* *stæcka*, *förkorta* *styttta*, *förlånga* *leingja* o. s. v.; i nyare språket nyttjas dock några flera dylika derivata än hos de Gamle, t. e. *forbetra* *förbättra*, *fortelja* *berätta*.]

299. *Ör-* (eller *er-*) härstammar också från en præposition, neml. *úr*, hos de Gamle ofta *or* (*ôr*), och betecknar a) en frånskilnad, t. e. *örvænta* *förtvifla*, *erlendis utomlands*, *örmagna uttröttad*, *örvita ursinnig*, *örvasa skróplig* (egentligen: som icke kan gå förmedelst ålderdom). b) en ytterlighet eller mycket hög grad, t. e. *örstuttr mycket kortvarig*, *örlítill ganska liten*, *örmjór ganska smal*, *tunn*, *örfátæk r mycket fattig* o. dyl. nyttjas dock i synnerhet vid adj. som tillkännagifva en brist eller negativ egenskap.

Andra derivations-stafvelser uttrycka en utsträckning eller inskränkning i tiden, rummet eller graden.

300. *Al-* kommer af adj. *allr* och betecknar den högsta möjliga, alldeles oinskränkta grad, t. e. *alvitur allvetande*, *almáttugr allsmäktig*, *algjör fullkommen*, *alheill fullkomligen frisk*, *almennr allmán*, *almenningr publiken*.

All- af samma ursprung, men af helt skiljaktig betydelse; det uttrycker ungefärligen det Svenska adv. *rätt*, t. e. *allgóðr rätt bra*, *allvitur rätt för-*

stándig, allvíða helt ofta, tätt, allmikill helt mycken, betydlig.

301. *Of-* (för mycket), t. e. *ofát frássemi, ofdryckja dryckenskap, ofnautn begge delar, ofríki tyranni, völd, ofmikill för stor, ofgamall för gammal, ofsnemma för bittida, ofseint för sent, ofsækja förfölja.*

Ofr- betecknar en mycket hög grad, men nyttjas helst vid adj. af nekande betydelse, t. e. *ofrlítill ofrúngr mycket liten, ung, o. s. v.,* hvilka äfven, och kan hända rättare, enligt uttalet, skrivas *ofrlítill o. s. v. i två ord; men subst. och verba, t. e. ofrefli ofvermagt, ofrselja ofverlemna,* äro verkligen förenade till ett enda ord.

Afar- har samma betydelse och bruk, t. e. *afar reiðr mycket vred, afaryrði stora ord, hotelser, afarkostir våldsamheter.* Här af det Tyska *Aber i Aberglaube o. dyl.*

302. *Fjöl-* svarar emot T. *viel*, Anglos. *feala många,* här af kommer äfven den Isl. kompar. *fleira* och superl. *flest,* men pos. förekommer aldrig utan som derivationsstafvelse, t. e. *fjölmennr folkrik, manstark, fjölbygðr starkt bebodd, fjölmenni myckenhet af folk, fjölyrða tala vidlyftigt, fjölkunnugr mångkunnig, trollkunnig, fjölkýngi trolldom.*

Motsatsen här af uttryckes med *fá r* (*paucus*) i sammansättning, t. e. *fámennr folksfattig, fákunnátta fákunnighet, o. dyl.*

För öfrigt hafva Isländarne en myckenhet förstärkande partiklar och adverbiala, de viktigaste äro: *geysi*

(haglig) ofantligt (konstig), furðu (illa) fasligt (illa),
 bisna (vel) mycket (väl), æðileingi en lång stund,
 dáiðis vænt rätt bra, hvilka äro sjelfständiga ord
 hvart för sig, dá-litill mycket liten, sár-kaldr bi-
 tande kall, spán-nýr nagelny, äro egentligen samman-
 sättningar af d átt dugtigt, s árt svárt, spánn spán.

303. St- (oupphörligt, oafbrutet), t. e. sífella
 en oafbruten rad, sífeldr sammanhängande, sí-
 feldliga beständigt, síþyrstr alltid törstig,
 síglansandi alltid glänsande, sísofandi all-
 tid sofvande. Sí finnes dock äfven som sjelfständigt
 adv., t. e. i uttrycket sí ok æ evigt och oafslåttligt.

304. Sjald- sällan, t. e. sjaldsæðr sällsynt,
 sjaldfeinginn rar (att få), sjaldgæfr som
 sällan gifves, kan hafvas.

305. Gagn- (igenom), uttrycker en mycket hög
 grad, t. e. gagnsær genomskinlig, gagnlærðr
 mycket lård, gagnfordjarfaðr alldeles förderf-
 vad, likasom det Sv. genom god o. dyl.

Några begynnelse-tillägg utmärka ett förhållande
 i jemförelse af flera föremål:

306. Sam- (tillsammans), t. e. samfeðra som
 har far samman, sammæðra som har mor samman,
 samborinn som har samma far och mor, sam-
 nefnari gemensam nämnare, samsinna bifalla, sam-
 heingi sammanhang, samþycki samtycke, sam-
 fagna glädja sig med andra, sampínast vara med-
 lidande, samborgari medborgare, sambjóða stäm-
 ma öfverens med, passa till, samdægrið samma
 dag, samstundis samma timma.

Motsatsen häraf betecknas med sundr (sönder), och
 med sér (sig) i sammansättning, t. e. sundr-mæðri

som har en annan moder (i Hamdismål), *sundrborinn* af olika familj, *sundrþycki* osämja. *Sér* nyttjas deremot oftast i elak betydelse, t. e. *sèrvitr* sjelfklok, *sèrgóðr* inbilsk, *sèrplægni* egennyttia.

307. *And-* och *önd-* (emot), t. e. *andviðri* motvind, *andstyggiligr* vederstygglig, *andstygð* afsky, *andlit* ansigte, *andspænis* midt emot, *andstreymis* emot strömmen, *öndverðr* motvånd, *frámst*, i begynnelsen (motsatt *ofanverðr* i slutet). Annars motsattes detta ofta derivations-stafvelsen *for-*, t. e. *forstreymis* med strömmen, *andsælis* emot solen, *forsælis* i skugga.

308. *Auð-* gifver begrepp om lätthet, och är sålunda rakt motsatt *tor-* (297), t. e. *auðnæmr* lättlård, *auðkendr* lätt att känna, *ödkánd*, *auðfeinginn* lätt att erhålla, *auðskilinn* lätt att förstå, *auðtrúa* lättrogen, *auðvirðiligr* ringa (egentligen: lätt att värdera, motsatt *ovärderlig*), *auðsèðr* tydlig, *auðveldr* lätt (att rå med).

309. *Frum-* utmärker något ursprungligt, t. e. *frumefni* grundämne (T. *Urstoff*), *frummóðir* första stammoder (*Eva*), *frumgetinn* förstfödd, *frumsmíði* ett original, *frumrit* originalskrift.

310. *Endr-* (igen), t. e. *endrbót* reform, *endrgetning* nya födelsen, *endrgjalda* vedergälla, *endrlífga* vederqvicka. *Endr* finns dock äfven som sjelfständigt adverbium, t. e. i talsättet *endr ok sinnum understundom*.

311. Några derivationer användas endast vid pron. och adverbia, och således icke i många handlinger:

Hv- frågar, t. e. *hvílíkr* hurudan? *hvert hvart*? *H-*, *S-* och *þ-* bestämma, t. e. *hann han*,

híngat hit; sá den, svo sáledes; þvílíkr. dylik, þángat dit.

N- nekar, men nyttjas endast i orden n è icke heller, nei nej, (eck) neinn (alls) ingen.

312. Andra hámtas af pron. i synnerhet numeralia, och hafva vidsträcktare bruk; dylika áro:

Ein- utmärker a) ensamt, t. e. *einseta ensamhet, eremitlif*, *einlægr hel, af ett stycke*, b) utmärkt, t. e. *einharðr utmärkt hård, hårdig*, *einbani utmärkt baneman.*

Tví- (tve, två), t. e. *tvíeggjat sverð tveäggadt*, *tvídrægni tvedrägt*, *tvíbyli* kallas det, när två familjer bo på samma gård.

Þrí- *þrístrendr trekantig*, *þríhyrningr triangel.*

Fer- eller *fjór-* *ferhyrndr fyrkantig*, *fyrhörnig*, *fjórfættir fyrfotad*; de öfriga sammansättas med *cardinalia* utan all förändring, t. e. *sexfættir sexfotad*, o. s. v.

Einka- som inskränker saken till en enda, kan också ráknas hit, t. e. *einkaleyfi privilegium*, *einkahöndlun monopol*, *einkamál aftal i enrum*, *einkavinr förtrogen vän*; ehuru det ibland synes att nyttjas som sjelfständigt ord, t. e. *einka sonr enda son*, *einka dóttir enda dotter.*

Slutstafvelser

1. som bilda Substantiver.

Personer betecknas med ändelserna:

313. *-i*, som utmärker a) en handlande person, t. e. *bréfberi en post, brefbärare*, *leiðtogi*

vägvisare, *hertogi härförare*, *hertig*, *vazberi vattumannen*, *bani baneman*, *spellvirki en som gör skada*, it. *rófware*, *meinsvari menedare*; dessa ord synas ofta härstamma från substantiver, ehuru man egentligen skulle förmoda att de voro bildade af verba, t. e. *arfi son* (poët.) af *arfr*, *fèlagi kamrat*, af *fèlag sällskap*, *ráðgjafi ráðgífware* af *gjöf gáfva*, *drottinsviki förrädare* af *svik*. b) ett landsmanskap, t. e. *Jóti en Jutlándare*, *Jamti en Jämtlándare*, *Júði en Jude*, *Tyrki en Turk*.

Några bildas med ändelserna *-búi*, *-bygggi* och *-verð*, hvilken dock är vanligast i plur. *verjar* *), t. e. *Fjónbúi Fyenbo*, *Jaðarbygggi en från Jädern (i Norrige)*, *Rómverjar Romare*.

c) Denna derivations ändelse nyttjas äfven om liflösa saker, t. e. *bruni brand*, *vádeld*, *uppruni upprinnelse*, *kuldi kóld*, *bogi báge*, *dofi slóhet*, *auki tillökning*, *hiti hetta*, *dauði död*. Många af dessa ord hafva i Svenskan behållit accus. ändelsen *a*, men hafva derigenom blifvit ändrade till foeminina, t. e. *penni penna*, *skuggi skugga*, *vili vilja*, *logi låga*, *angi ånga*, *skari skara*.

Orden på *-hugi* (af *hugr håg*, *sinne*) utmärka dels sinnelaget, dels personen som har det, t. e. *elskugi älskog* och *álskare*, *varhugi försigtighet*, *fullhugi en hjelte*.

314. *-a* bildar a) äfven subst. som beteckna per-

*) Från denna ändelse förskrifva sig de många folknamn på *varii*, *uarii* *oarii*, samt landsnamn på *varia* i medeltidens historia, t. e. *Vidoarii*, *Cantuarii*, *Bavaria* o. dyl.

soner, t. e. *hetja hjelte, kempa kämpe, skytta skytt*, mannæta *menniskoätare* o. dyl., som alla äro foem. ehuru de egentligen nyttjas om manspersoner. b) Egentliga foeminina, som svara emot masc. på i eller r, t. e. *asni foem. asna åsna*, *vinr foem. vina vän*, *guð foem. gyðja gudinna*, *Finnr en Lapp (Finne)*, *Finna en Lappska*. c) Många abstracta af adj. *fita fetma af feitr fet*, *birta ljus af bjartr klar*, *blíða blidhet af blíðr blid*, *seigja seghet af seigr*, *deigja fuktighet af deigr fuktig*, *blöt*. d) Ett slags diminutiva af andra substantiva, t. e. *þekja af þak tak*, *hella en flat sten af hallr häll*, *sten*, *smiðja en smedja af smiðr smed*. e) Substantiva actionis af verba, t. e. *saga af segja*, *sala försäljning af selja*, *krafa fordran af krefja*, *fyrirstaða hinder af standa fyrir stå i vägen före*, *seta session af sitja*, *þvaga torktrasa af þvâ*, *upprisa uppståndelse af risa*, *suða kok*, *kokning af sjóða*, *gusa sprutning af gjósa spruta*. Några bildas lika som infinit., t. e. *eiga e-gendom*, *ägor*, *gánga gång **), *brenna förbrenning*.

515. -r bildar ofta a) subst. som utmärka en handlande person af verba, t. e. *vottr ett vittne af votta vittna*, *vörðr vårdare*, *smiðr verkmästare*, *smed*, *lagabryótr förbrytare*; dessa subst. beteckna ock understundom liflösa saker, t. e. *skarbítr ljussax*. b) Denna ändelse bildar äfven subst. masculina af adj. t. e. *margr en myckenhet*, *nógr tillräcklig mängd*, *sannr visshet*, *bevis*, *danskr en Dansk*, *þýzkr en*

*) Häraf den Sv. plur. *gångor*, liksom *reglor* af Isl. och gl. Sv. *regla regel*.

Tysk. Dessa äro icke masculina af adjectiverna utan verkliga, nya substantiver, hvilket skönjes deraf, att de emottaga slutartikeln, och böjas som andra subst., t. e. *ek færði honum heim sanninn um þat jag ófvertygade honom derom, einginn má við margnum ingen förmár något emot mängden, danskrinn Dansken, at slá spanskinn att smida* (en lek). Hit kan äfven ráknas ändelsen *-nautr* T. *genoss*, som kommer af *njóta njóta*, imperf. *naut*, och utmärker a) en deltagare, t. e. *förunautr en följeslagare, legunautr sängkamrat, búdunautr bodkamrat, ráðunautr kollega* (af samma råd) eller *rådgifvare*, b) en sak som en annan ägt förut, och som man antingen fått förårad eller med våld tagit ifrån honom. Dessa ord, som blifva ett slags nomina propria, bildas med *nautr*, som fogas till förra ägarens namn i genitif, t. e. *drekinn Hálfðanarnautr draken* (skeppet) som *Halfdan hade ägt, Gusisnautar pilarne, som tillhört Finska (Qveniska) Fursten Guser.*

Ordet *smiðr* bildar många sammansättningar, som ungefärligen svara emot de Tyska på *-macher*, Sv. *makare*, t. e. *skipasmiðr en skeppsbyggare, skósmiðr skomakare, járnsmiðr smed, ljóðasmiðr poet.*

316. *-ir* bildar äfvenledes a) personers benämningsord, t. e. *hirðir herde, lagabætir lagförbättrare* o. fl. b) också sakers, hvilkas begrepp hafva härmed någon ófverensstämmelse, *vísir en visare, leiðarvísir vägledning, þerrir torkväder* (s. 77).

317. *-ari* nyttjas ännu oftare a) om personer, t. e. *prentari Boktryckare, málari målare, skrifari sekreterare, borgari borgare, Brimari en från*

Bremen. b) om saker, t. e. *pundari ett besman, kjallari en jord-källare.*

318. *-andi* bildas lika med *præs. part.*, men böjas annorlunda (s. 68), och nyttjas helst i plur. om personer, t. e. *eptirkomendr efterträdare, innbyggjendr inbyggare*, och i sing. om saker, t. e. *addragandi anledning* (s. 69). Några af dessa sing. på *-andi* förekomma dock hos de Gamle som foem. t. e. *qveðandi sjungande*, men vanligtvis äro de masculina.

319. *-ingi* bildar endast personers namn, t. e. *erfingi arfvinge, ræningi rófware, morðingi mördare, heiðingi en hedning, föðurleysingi en faderlös, ættingi slägtinge.*

320. *-ingr* utmärker a) en lidande person, t. e. *lögræningr en som beröfvas sin lagliga rätt, skiptingr en byting, niðrsetningr en fattig, som sättes till en man för att underhållas.* b) en person, också en sak af en viss beskaffenhet, t. e. *spekingr en vis man, filosof, lögvitringr jurist, andfætingr antipod, ferhyrningr qvadrat*; i synnerhet bildas härmed gentilia af länders namn på *ey, land* o. dyl. t. e. *Færeyingr Färöbo, Orkneyingr, Islendingr, Sjalendingr Seländare, Norðlendingr en Nordländare* (på Island), *Austfirðingr en Österländare* (på Island) af *fjörðr en vik, fjärd*, men de flesta gamla och stora nationer benämnas tvärtom vanligtvis med kortare namn, hvaraf landsnamnet härstammar, t. e. *Irar Irland; Skotar Skotland; Gautar (Göter), Svíar (Svenskar)*, eller ock de, i synnerhet i sing., der dessa korta namn sållan nyttjas, ersättas med adjectiva, t. e. *þýzkr (maðr) en Tysk, þýzkir Tyskar, sænskr eller svenskr (maðr) en*

Svensk, gerzkr (maðr) *en Ryss*, plur. gerzki *Ryssar*, af gamla namnet Garðaríki: nú såges äfven Rússar och Rússland.

321. -*íng* är den motsvarande foem. ändelse, t. e. drottning, kerling, o. dyl.

322. -*úngr* bildar äfvenledes a) personers namn, i synnerhet patronymica, t. e. spjátrúngr och flisjúngr *en sprätthök*, Skánúngr *en Skåning*, bræðrúngr *syskonbarn* (på fars sida), systrúngr (på mors sida), Skjöldúngr *Sköldung*, Völsúngr o. s. v. b) nyttjas äfven i benämningsord på saker, t. e. þriðjúngr *en tredjedel*, fjórðúngr *en fjerdedel* (237), þumlúngr *en tum*, buðlúngr *en vedstapel*, graðúngr och griðúngr *en tjur*.

323. -*aldi* bildar förstöringsord, dock icke många, t. e. glópalði *dumhufvud*, úlfalði (úlfbalði) *kamel*, ribbalði *en orolig, upprorisk person*, hrímaldi *någonting mycket sotigt*, þumbaldi *en ledsam, förtretlig person*.

324. -*líng* tjänar att bilda a) förminskningsord, t. e. bæklíng *en liten bok*, þjes, verklíng *ett litet verk*, ritlíng *en liten skrift*, yrmlíng *en liten orm*, únglíng *en yngling*, frumbýlíng *en nybyggare*. b) patronymica, t. e. Knytlíng (af Knútr), Ynglíng (af Yngvi), Oldinbyrglíng (*en Konung af Oldenburgska Huset*), Kerlíng *en Carolinge* (*en af Carl den Stores Efterkommande: häraf åter Kerlingaland*).

325. -*ill*, -*ull* bildar äfven ett slags diminutiva, t. e. kistill *ett skrin*, bleðill *ett litet blad*, böggull *en bunt*, sendill *sändebud*, biðill *friare*, friðill *galan*, eckill *enkling*, poët.

326. *-la* är den håremot svarande foem. ändelse, t. e. *hrís la en liten gren, sticka, hnytla en liten knut, pyttla en liten flaska* (af *pytttr*) eller *ett litet källsprång* (af *pytttr*).

327. *-ki* bildar förminskningsord af hankönet, t. e. *sveinki en liten gosse*, också dimin. af mansnamnet *Sveinn Sven*, *Brýnki* dimin. af namnet *Brynjólfur*.

328. *-ka* är den motsvarande foem. ändelse, t. e. *Steinka af Steinun, blaðka bladen på örter, grænka grönska, harka hårdhet, hálka halhet, halka*, o. fl.

329. *-ynja* bildar några foeminina, t. e. *ásynja en Asynja, apynja en apa, vargynja varginna* o. dyl.

330. *-inna* tycks vara lånt af *T. inn*, och tillhöra nyare språket, t. e. *ljónsinna lejoninna, keisarainna kejsarinna, hertogainna hertiginna, greifainna grefvinna*.

331. Af de allmännaste husdjur har man egna, särskilda namn på hanar och honor, stundom äfven på ungarne och flera bestämmelser af åldern, t. e. *graðhestur hingst, hryssa, meri sto*, äfven *kapall, færleikr*, hvilka begge ord äro masc., *foli en ung häst, fyl fölunge; graðúngr, griðúngr, tarfr, boli en tjur, kýr en ko, qviga, kálfr; þrándr fargalt, göltr galt, gilta, sýrsugga, grís; hrútr gumse, á får; hafur bock, geit get, kiðlingr kidling; hundr hund, tik hynda; köttr och ketta, keittlingr kattunge; bliki ejderfågel (hanen), æðr, æðikolla honan; hani tupp, hæna höna, hænsni höns; andriki och önd; duriki eller dúfusteggr och dúfa, steggr nyttjas äfven om ha-*

nen af andra fåglar och djur. Der dylika subst. icke finnas, utmärker man merendels hanen med adj. hvatr (*mas, masculus*) och honan med blaur (*fœmina, fœmininus*).

Följande uttrycka en egenskap eller författning:

332. -i: denna åndelse bildar derivata af alla tre genera, a) neutra abstracta på i böjas enligt 4. dekl., men nyttjas ganska sällan i plur., t. e. sannsögli *sannfärdighet*, *ríki rike*, *makt*, *gæði godt*, *det goda*, *förmåner*; neutra äro annars förnåmligast de af substantiva deriverade; de erhålla oftast ett diminut. eller collect. begrepp, t. e. af *ból boställe* kommer *bæli läger*, *stia*, af *verk* kommer *virki förskansning*, af *votttr vittne* *vætti vittnesbörd*, *fjölmenni folkrikhet*, *mycket folk*, *fámenni litet folk*, *þýfi en plats full af tufvor*, *foreldri förfäder*, *föräldrar*. Många af dessa nyttjas dock endast i sammansättning, t. e. *miðnætti midnatt*, *hádegimiddag*, *illgresi ogräs*, *stórræði stort anslag*, *stor plan*, *svikræði förrädiskt anslag*, *illyrmi fula ormar*, *lauslyndi ostadighet*, *illvirki illgerning*, *lánglífi långt lif* af *nótt*, *dagr*, *gras*, *ráð*, *ormr*, *lund*, *verk*, *líf*.

Hit hōra äfven de på -*dæmi* (af *dómr*), hvilket utmärker en provins, motsatt *dómr* (342), hvilket betecknar sjelfva styresmannens embete, t. e. *biskupsdæmi ett stift*, *hertogadæmi ett hertigdöme*, *einvaldsdæmi en Monarki*, *keisaradæmi Kejsardöme*.

-*neyti* (T. *genossenschaft*) af dem på -*nautr*, t. e. *föruneyti resällskap*, *fólje*, *mötuneyti bordsällskap*.

-*læti* af adj. på -*látr*, t. e. *rèttlæti rättvisa*, *r á n g l æ t i o r ä t t v i s a*, *l a u s l æ t i l ä t t f ä r d i g h e t*, *sið-læti modesti*.

-*leysi* af adj. på *laus*, t. e. *sakleysi oskuld*, *guðleysi atheisme*, *ogudaktighet*, *þeckíngarleysi okunnighet*, *vitleysi tursinnighet*.

Dessa ord få icke hopblandas med dem på *leysa*, hvilka äro foem. och beteckna ett resultat, en verkan eller ett särskilt yttrande af egenskapen, t. e. *vitleysa en dumhet*, *en galenskap*, *málleysa ett språkfel*, *hafnleysa ett ställe*, *som icke har någon hamn o. m. fl.* På samma sätt förhålla sig äfven andra derivata på *a* och *i*, t. e. *bleyta gyttja*, *bleyti blöt*, (*i bleyti i blót*) o. dyl.

Om masc. på *i* är redan taladt (313). Foemin. på *i* bildas förnåmligast af adj. och utmärka en abstrakt egenskap, t. e. *hreysti styrka*, *speki vishet*, *prýði prydnad*, *sanngirni billighet*, *hvíti hvithet*, *bleyði feghet*. Äfven dessa motsättas ofta foem. på *a*, hvilka utmärka en concret eller personifierad egenskap, t. e. *sorta svärta*, *hvíta mjólkmat*, *bleyða en mes*; de motsättas ock andra på -*n* eller -*ð*, *d*, *t* bildade, t. e. *fýsi átrá* men *fýsn en drift*, *skynsemi fórnufstet*, men *skynsemd skäl*, *grund*, *argument*. De på *i* som beteckna sjelfva egenskapen; nyttjas icke i plur, men de på *a*, *n*, *d*, som utmärka särskilta yttranden förekomma ofta i plur., t. e. *bleyður kujoner*, *fýsnir drifter*, *skynsemdir skäl*.

Hit hōra de på -*semi* af adj. på -*samr*, t. e. *nytsemi* eller *gagnsemi nytta*, *gagnelighet*, *frændsemi frändskap*, *miskunsemi barmhertighet*.

-*vísi* af adj. på -*vís*; denna ändelse utmärker a) dels en egenskap, t. e. *rèttvísi rättvisa*, *prettvísi oredlighet*, *hreckvísi rankfullhet*, *lævísi svekfullhet*; b) dels en vettenskap, t. e. *málvísi filologi*, *bún-^áarvísi ekonomi*.

-*fræði* är det vanliga ordet som uttrycker det Sv. *lära*, t. e. *málfræði språklära*, *guðfræði theologi*, *guðafræði mythologi*, *gudalära*, *mælingarfræði matematik*, *ályktunarfræði logik*, *sálarfræði psykologi*, *náttúrufræði fysik*; alla dessa äro foem. och deklineras endast genom slutartikeln (160); *fornfræði antiqviteter*, är neutr. plur. äfvensom *fræði* när det nyttjas ensamt som sjelfständigt ord.

-*speki* tjénar också att bilda några vettenskapers namn, t. e. *lögspeki juridik*; *heimspeki filosofi* o. fl.

333. -*ni* bildar a) subst. foem. af adj. på *inn*, t. e. *forvitni nyfikenhet* af *forvitinn*, *kristni Christendom*, *Christenhet* af *kristinn*, *heiðni hedendom* (*heiðinn*), *hlýðni lydighet* (*hlýðinn*). b) Äfven af andra ord som intet *n* hafva, t. e. *blindni blindhet* (figurl.) af *blindr blind*, *einfeldni enfaldighet* (*einfaldr*), *árvekni vaksamhet* (*árvakr*), *einlægni uppriktighet* (*einlægr*), *ráðvæðni redlighet* (*ráðvandr*), *náqvæmni grannlagenhet* (*náqvæmr*), *beiðni begäran*, *anmodan*, *umgeingni umgänge*.

334. -*erni* bildar subst. neutra, som utmärka ett förhållande, i synnerhet släktskap, t. e. *faðerni faderskap*, *bróðerni broderskap*, *ætterni släktskap*, *liferni lefnad*, *lunderni temperament*.

335. -*indi* utmärker en liksom konkret egenskap, t. e. *harðindi hårda år*, *missvæxt*, *sannindi sanningar*, *bevis*, *röttindi rätt*, *rättighet*, *drýg-*

indi drygheit, tíðindi tidningar, bindindi áterhållsamhet, vísindi vettenskap, líkindi sannolikhet, hægingindi kommoditet, o. s. v. De flesta af dessa ord nyttjas endast i plur.

336. -di bildar åfven neutra, t. e. eldi góðande, föda (af ala), erdi tré till en ára (år), skæði skinn till ett par skor (skór), qvendi fruntimret (af qvân, qvön), ferði af fara nyttjas endast i sammansättning, t. e. siðferði moralitet, skapferði tänkesätt, kynferði slägte, framferði uppförande.

Ändelsen -ferli har nästan samma betydelse, t. e. vígaferli dråpsmål, málaferli mål för rätten, sóttarferli sjukdom, skapferli tänkesätt.

337. -ildi åfvenledes t. e. seigildi någonting segt, ett senigt köttstycke, þyckildi någonting tjockt, tjock hud, fiðrildi en fjäril af fjödur fjáder.

338. -ald, t. e. kafald yrsnó, folald ett fól, kerald kárl, rekald allt hvad som drifver på sjón, gímald en spricka, remna.

339. -an, t. e. óáran hårda ár, óveðran oväder, líkan beläte, gíman spricka. Dessa gå som hérað (fjerde dekl.), och måste väl skiljas från foem. på an eller un, hvilka böjas enligt andvarpan.

340 -si, masc. och -sa, foem. nyttjas endast i få tillfällen, t. e. vansi fel, ofsi ófvermod, galsi lustighet, ófvergifvenhet, glossi glans (af glóa) kalzi (kalsi) kóld, något löst yttrande, som man icke menar mycket med, skysza (skyssa, skytsa) ett litet fel, en förseelse.

341. -leikr, -leiki, masc., t. e. kærleikr kärlek,

fróðleikr *kunnighet*, margvisligleikr *mångfaldighet*, eiginligleikr *egenskap*, sannleikr *sanning*, ódauðleikr *odödlighet*, sætleikr *sötma*, mögugligleiki *möjlighet*.

342. -dómr, masc. t. e. konúngdómr *kunglig vårdighet*, jarldómr *en jarls vårdighet eller embete*, sjúkdómr *sjukdom*, manndómr *mandom*, villudómr *kätteri*, vísdómr o. m. fl.

343. -skapr, masc., t. e. fjandskapr *fiendskap*, dreingskapr *årlighet*, tapperhet, höfðingskapr *furstligt tänkesätt*. Denna åndelse tycks härstamma från subst. neutr. skap *sinne*, *lynne*, hvilket måhända är grunden, hvarföre så många af de härmed dansade orden i nyare språken äro neutra, t. e. *landskapet*, *sällskapet*, och på Danska *Venskab-et* o. dyl, men på Isl. *selskapr*, *vinskapr* o. s. v. utan undantag.

344. -und bildar några få foeminina, t. e. vitund *vetskap*, tegund *art*, sort, tiund *tionde*, niund *niondedel*, sjöund *en sjundedel*, ett antal af sju; hit hör kanske äfven þúsund, åtminstone är det foem. hos de Gamle (230).

345. -átta, foem., t. e. vinátta *vånskap*, veðrátta *väderlek*, viðátta *vidd*, sträcka, barátta *kamp*, svårighet, kunnátta *kunskap*.

346. -usta, (asta), foem., t. e. þjónusta *tjenst*, hollusta *hyllest*, orrusta *fältslag*, fullnusta *fylllest*, kunnusta *konst*, trollkonst.

347. -ska, foem. utmärker a) en egenskap, t. e. bernska *barnslighet*, illska *ondska*, heimska *dumhet*, dirfska *djerfhet*, samvizka *samvete*. b) ett språk;
t. e.

t. e. hebreiska, sýrlenska, arabiska, griska, franska, engelska, þýzka, islenska, færeyska.

Ándelsen -menska bildar abstracta af de flesta subst. på -maðr och -menni, t. e. góðmenska godhet, stórmenska prakt; många af dessa uttrycka en förrättning eller handling, t. e. rekamenska uppsamlandet af driftimmer, sjómenska sjóvásende (som drifves i afsigt att fiska), vinnumenska tjensthjóns förhållande, púlsmenska hårdt arbete, pálande, karlmenska tapperhet, mod, o. m. fl.

348. -eskja, foem., t. e. manneskja menniska, vitneskja vetskap, forneskja forntid, heddendom, trolldom, harðneskja harnesk.

Några utmärka en gerning, handling eller lidande; dessa áro i synnerhet:

349. Enstafviga substantiva neutra bildas af många verba endast genom bortkastande af ändelsen -a, t. e. tal, kall rop, gap, þor dristighet, ráð ett råd, fall, hlaup ett lopp, tak ett tag, slag, drag; de som härstamma af andra flockens 3. kl., förbyta i till i, t. e. bit bett af bíta, stig steg af stíga, skín sken af skína; de af femte klassen ombyta jó i o, t. e. boð bud, befallning, not nytta, brot, rof brytande, lok slut, skot skott; eller kanhända de rättare härledas af præterita eller participia; andra erhålla också samma vokal som plur. imperf., t. e. dráp dråp, flug flygt (volatus).

De hvilkas vokal ár ö eller ei áro foem., t. e. gjöf gáfva, qvöl qval, dvöl uppehåll, för resa, reið ridt, dreif spridande o. dyl.

Många derivata af verba äro äfven masc., men dessa erkännas lätt genom ändelsen *r*, t. e. *skort* *brist*, *lit* *fárg*, *sult* *svált*, *stíng* *styng*, *dryck* *dryck*, *stöck* *språng*, *gáng* *gång*, *grá* *grát*, *bre* *brak*, *stígr* *en stig*, *vefr* *váf*.

350. -*ðr*, -*dr*, -*tr*, masc., t. e. *skurð* *skárning* (*skórd*), *burð* *börd*, *stuldr* *stöld*, *fundr* *fynd*, *vöxtr* *váxt*, och på *ttr* om en diftong går förut, t. e. *slátt* *slag*, *slátter*, *drátt* *dragning*, *þvott* (för *þváttr*) *tvátt*, *tvättning*, *mátt* *makt*, *styrka*.

351. -*ð*, -*d*, -*t*, foem., t. e. *ferð* *resa*, *fárd*, *byggð* *nejd*, *bygd*, *vægð* *skonsmål*, *fylgd* *følge*, *girnd* *begär*, *hefnd* *håmd*, *hvíld* *hvila*, *andagift* *sinnesgåfvor*, *snille*, *þurft* *brist*, *torftighet*, *vigt* o. *dyl*. Denna ändelse tjänar äfven ofta att af adj. bilda subst. abstracta, t. e. *leingð* *längd*, *sveingð* *hunger*, *stærð* *storlek*, *storhet*, *hæð* *hójd*, *smæð* *litenhet*, *vídd*, *breidd*, *farsæld* *lycksalighet*, *þyckt* *tjocklek*, *dýpt* *djuplek*, *nekt* *nakenhet*.

Hit hōra äfven de på -*semd* af adj. på -*samr*, t. e. *skáðsemd* *skada*, *nytsemd* *nytta* (s. 189).

352. *sl*, *sli*, neutr., *kensl* *känning*, *smyrsl* *salfva*, *skrýmsl* *ett vanskapligt djur*, *þýngsl* *tyngd* o. *dyl*. (137). Ordet *þísl* *pinande*, *pína* är foem.

353. -*elsi*, neutr., *reykelsi* *rókelse*, *stífelsi* *stärkelse*, *fángelsi* *fängelse*, och några få andra, som egentligen tillhōra nyare språket.

354. -*sla*, foem., t. e. *reynsla* *erfarenhet*, *vígsla* *vigsel*, *tilbeiðsla* *tillbedjande*, *hræðsla* *fruktan*, *utbreiðsla* *utbredande*, *veizla* *kalas*.

355. -íng, -níng, masc., t. e. gjörníng *gerning*, reikníng *räkning*, snúning *vridning*, undirbúning *förberedelse*, varníng *vara*, vinníng *vinst*.

356. -íng, -níng, foem., t. e. refsíng *näpst*, byggíng *byggning*, siglíng *seglats*, afleiðíng *fölge*, tilhneigíng *böjelse*, vellystíng *vällust*, bevisíng *bevis*, jätníng *bekännelse*, fyrirgefning *tillgift*, lagasetníng *lagstiftning*. Denna ändelse är annars ingalunda liktydig med den föregående, utan utmärker denna sjelfva handlingen, den förre deremot resultatet eller produkten, någon gång äfven personen, t. e. ystíng o: *ystning*, men ystíng *osten* (i mjölk), vellíng *kokning*, vellíng *välling*; på samma sätt borde man också skilja emellan setníng och setning, skilníng och skilning (*förstånd*) o. dyl.; ættleiðíng *en adopterad person*, men ættleiðíng *adoption*, víkíng *en sjöhjelte*, sjórófvar, *kapare*, men víkíng *ett sjötåg*.

357. -úng, foem. förekommer sällan, och är kanhända endast en variation af den föregående, t. e. hörmúng *jemmer af harmr sorg*, djörfúng *dristighet*, launúng *hemlighet*, háðúng *spott*; smädelse, lausúng *låttsinnighet*.

358. -naðr, aðr (*nuðr*), masc., t. e. lifnaðr *lefnad*, hernaðr *tåg*, krig, búnaðr *dräkt*, sparnaðr *sparning*, skilnaðr *skilsmessa*, metnaðr *anseende*; várdighet, trúnaðr *förtrogenhet*, kostnaðr *kostnad*; fagnaðr eller fögnuðr *fröjd*, jafnaðr eller jöfnuðr *förhållande*, billighet, mánaðr eller mánuðr *månad* (135).

359. -stur bildar dels masc., t. e. bakstur *bak-*

ning, rekstur drifning, drift; dels neutr., t. e. hultur foderal, hólster, blómstur blomma, fóstur uppfostring, foster, alster, lemstur kon-tusion.

360. -orð, neutr., metorð *värdighet*, bana-orð *dödande, död, bane*, loforð *löfte*, gjaforð *trolofning, parti*, legorð *lägersmål*.

361. -dagi, masc., t. e. bardagi *drabbning*, swardagied, spurdagi *rykte*, skildagi, máldagi *kontrakt*, dauðdagi *död, dödsätt*, hvilket ingalunda får hopblandas med dauðadagr *dödsdag*.

362. -n, fæm., athöfn *företag*, syssla, (at hafast at att taga sig före), heyrn *hörsel*, spurn *frågan*, sögn *sägen*, skírn *dop*, lausn *lösning*, vörn *värn*, eign *egendom*, auðn *öcken*, fýsn *drift*; men svefn *sömn* är masc.

363. -an, -un, foem., t. e. verkan, præðíkan, nndran, dýrkan eller dýrkun, eggjan *uppmuntran*, uppmaning: friófgan *befruktande*, prælkan *trålande*, det att bringas i trældom (162).

2. som bilda Adjektiver.

364. -t, i neutr. (eller -r i masc.) bildar många adj. af subst. och verba, hvarvid dock iakttages det som 186. o. följ. är anmärkt, t. e. almennt (almennr) af maðr, sárt (sár) *smärtligt* af sár sár, vert (verðr) af verð, nýtt (nýr) af nú, blíðmált (blíðmáll) *blidtalande* af mál mál. Sålunda bildas af verba med den vokalen som finnes i imperf. conj. mångfaldiga adj. som hafva dels act. dels passif. bemärkelse, t. e. læst (læs) som kan läsa, eller lä-

sas af læsi, imperf. conj. af læsa, fært (fær) som kan göra eller göras af færi imperf. conj. af fara. Ofta bestämmes med en sammansättning hvilken betydelse det menas, och många nyttjas aldrig utom dylik sammansättning, t. e. fjarlægt afläget, mikilvægt vigtigt, þungbært tungt, svårt, sjálfbyrgr som kan hjelpa sig sjelf. Vanligast är dock den activa betydelsen, emedan den passiva utmärkes genom ändelsen *iligt*, t. e. læsiligt läsbart, bæriligt drägeligt. Några antaga deremot præsentis vokal, t. e. einhleyptr (einhleypr) ogift, vazhelt (vazheldr) vattentätt, ónýtt (ónýtr) obrukligt, hverft (hverfr) snedt, gjaldgeingt (gjaldgeingr) gångbart, redbart.

365. *ugt, igt* utmärker a) en invärtes egenskap, t. e. göfugt förnämt, verðugt värdigt, kröptugt kraftigt, náðugt nådigt, öflugt starkt, málugt pratsamt. Dessa nyttjas i synnerhet om personer, och vanligtvis tillfogas ändelsen *ligt*, när någon liflös sak dermed betecknas, t. e. göfugligt förnämt. b) en utvärtes beskaffenhet, i synnerhet smuts, t. e. blóðugt blodigt, sóttugt sotigt, mjólkugt som har fått mjólk på sig, hárugt fullt af hår, moldugt fullt af jord, mull. På *agt* finnes endast heilagt heligt; *-igt* är vanligt hos de Gamle, t. e. blóðigt.

366. *-it (inn, in)* utmärker a) en böjelse, t. e. hlýðit lydigt, iðit flitigt, dock förekomma dessa oftast i de personliga genera: þrætinn trätgirig, hygginn tänkande, kostgæfinn sorgfällig, gaumgæfinn aktsam, gleyminn glömsk, mannblendinn umgängsam, þrifinn renlig, bænrækin flitig i bönen, guðrækin gudfruktig. b) en materie, t.

e. gyllit gyllende, silfrit af silfver, steinit af sten, sendit sandigt.

367. -alt, -ult, -ilt, -lt utmärker en beskaffenhet, t. e. sannsögult sanningsfullt, stopult osäkert, svikult eller svikalt svekfullt, þögult eller þagalt tyst, gamalt gammalt, heimilt som man har full makt öfver, rätt, lof till, þyckbýlt tätt bebodt, försjált försigtigt.

368. -anda (andi) är egentligen ändelsen af præspart., men den nyttjas ofta till att beteckna en passivisk möjlighet, i synnerhet i nekande satser, t. e. ecki er trúanda icke är att tro eller troligt, ómissanda oundgängligt, óteljanda oräkneligt, ógleymanda oförgåttligt, óþolanda eller ólíðanda odrågligt.

369. -samt (samr, söm) uttrycker en böjelse eller egenskap, nyttjas följaktligen mest i de personliga genera, t. e. friðsamr fredlig, nyttsamr nyttig, rósamr stilla, rolig, gamansamr rolig, lustig, athugasamr betänksam, starfsamr arbetsam, vinnusamr d. s., ábatasamr fördelaktig.

370. -látr (látr, lát) åfvenså, t. e. mikillátr högmodig, stórlátr d. s., þacklátr tacksam, réttlátr rättvis, þrálátr ihärdig, styf.

371. -ligt utmärker a) någonting likt, t. e. höfðingligt fursteligt, hermannligt krigiskt, på krigsmansvis, greiniligt tydligt, omständeligt; dessa bildas i synnerhet af subst., som ofta sättas i genit., förnåmligast om genitivändelsen är a, u, i eller ar, t. e. keisaraligt kejserligt, riddaraligt ridderligt, upprunaligt ursprungligt, skuggaligt skumt, hetjulligt hjelteligt, heimspekiligt

filosofiskt, prýðiligt pryðligt, herrligt, fýsiligt begärligt, ónskligt, sögult märkvärdigt, ótöuligt ótaligt, veruligt väsendtligt, vetrarligt vinterligt, skammarligt skamligt; stundom áfven af genit. på s, t. e. þrælsligt trälaktigt, slafviskt, svinsligt svinaktigt. b) en passivisk möjlighet (364); dessa bildas förnåmligast af verba, t. e. geingiligt som man kan gå, hlægiligt som ár till att skrat- ta át, lójlgt, byggiligt beboligt; i synnerhet på -anligt af partic. på -anda, -andi (368), t. e. ótrúa- nligt otroligt, obætánligt oersáttligt, óseg- janligt osägligt; några hafva dock activ betydelse, t. e. meðtækiligt antagligt och emottagligt. c) något slags förminskningsord af adjectiver, eller nya adj. som nyttjas om saker, bildade af dem som tilläg- gas personer (365), t. e. röskt raskt, röskligt som ser ut att vara raskt, þarft behöfligt, þarf- ligt som icke väl kan umbäras, blíðligt vänligt. Denna ändelse fogas till nästan alla adj. på -samt, t. e. friðsamligt fredligt, nytsamligt nyttigt; några finnas endast med denna dubbla ändelse -samligt, t. e. synðsamligt syndigt.

372. -at (*aðr*), -t (*ðr, dr, tr*) utmärker att en person eller sak ár försedd med någonting, och synes att vara partic. ändelsen af första konjugation, áfven som *it, inn, in* (366) af andra konjugationen, t. e. hugaðr *modig*, rèttrúaðr *rättrogen, rättlärig*, húngraðr *hungrig*, rafkraptaðr *elektrisk*, hærðr *hårig*, hýrndr *hornig*, einhendr ell. einhentr *enhänd*.

-kynjat uttrycker det T. artig, t. e. leirkynjat *leraktigt*, járnkynjat *jernaktigt* o. m. fl.

373. *-skt (skr)* uttrycker i synnerhet landsman-
skaper, t. e. *helvízkt helvetes, írskt irländskt,*
enskt eller eingelskt, gauzkt (gautskt) gó-
tiskt, norskt. Understundom sättes *-neskt* till stam-
ordet, t. e. *jarðneskt jordiskt, himneskt him-*
melskt, eystneskt estniskt, saxneskt saxiskt,
eingilsaxneskt anglosaxiskt, gotneskt go-
thiskt, tyrkneskt turkiskt. Af landsnamnen på
land bildas de på *-lenzkt*, t. e. *íslenzkt, hollenzkt,*
syrlenzkt, syriskt, útlenzkt, innlenzkt.
Af folksnamnen på *-verjar* blifver ändelsen *-verskt,*
t. e. *rómverskt romerskt, norðverskt nordiskt,*
þýðverskt eller þýzkt tyskt, samverskt sa-
maritanskt. Den i de nyare språk så vanliga formen
iskt finns endast i några få nya och oåkta ord, t. e.
hebrèskt hebräiskt, egypzkt (egyptskt) egyptiskt;
dock såges *barbariskt* och *póetiskt* (annars
skáldligt).

374. *-ótt (ótttr, ótt)* utmärker en utvårtes form,
t. e. *krínglótt cirkelrundt, hnöttótt klötrundt,*
klotformigt, röndótt randigt, kollótt kulligt, stór-
dropótt (regn) i stora droppar.

375. *-rænt (rænn, ræn)* betecknar en trakt, t.
e. *norrænt nordiskt, norskt, austrænt från öster,*
suðrænt, vestrænt, fjallrænt från bergen (mon-
tanum), såges mest om vindarne: substantiva bildas
håraf på *-ræna*, t. e. *norræna nordanväder, ock-*
så gamla nordiska (gótiska) språket.

376. *-leitt (leitr, leit)* af *líta att se* utmärker en
likhet till utseendet, i synnerhet till färgen, t. e. *háleitt*
upphógdt, majestätiskt, grimmleitt bistert, rauð-

leitt ródaktigt, hvítleitt hvítaktigt, grænleitt grónaktigt (t. e. om hafvet).

377. -vert (*verðr*) svarar emot *T. wärts*, *Sv. vårtes* och betecknar ett låge, t. e. utanvert *utvärtes*, *utantill*, *austanvert* östligt, *sunnanvert* (Frackland) södre (*Frankrike*), á *vestanverðu* *Einglandi* er *furstadæmit* *Bretland* i *vestra delen af England* ligger *furstendómet Wales*.

378. -vænt (*vænn*) af *vân* hopp, *väntan*, och understundom *vænligt*, t. e. *banvænt* dödande (som man kan dö af), *lífvænt* som man kan lefva af, *uggvænt* som man måste frukta före, *skadvænt* som kan skada, *örvænt* som icke kan väntas, *geigvænligt* fruktansvärdt.

379. -a, -i bildar många oföränderliga adj., hvars sista del är tagen af något subst., t. e. *jafnsíða* parallell, *afsinna* ursinnig, *landflótta* landsflygtig, *einskipa* som har blott ett skepp, *sjálfala* som föder sig sjelf (om boskap), *bjargþrota* som har intet mera att lefva utaf, *heyþrota* som har intet hó mera (195).

3. som bilda Adverbier.

380. -a är den vanligaste ändelse, hvarmed man ombildar adj. till adverb., såsom *gjarna* *gerna*, *viða*, *illa*. I synnerhet användes den vid alla adj. på *ligt*, t. e. *sæmiliga* *passligen*, *temligen*, *höfðingliga* *fursteligen*, *greiniliga* *omständeligen*, *ógleymanliga* *oförgäteligen* o. s. v. De adj. som (enligt 371) foga *ligt* till någon kortare ändelse, bilda endast adverbia af längre formen på *ligt*, t. e. *göfugliga*

adeligen, pråktigt, nytsamliga nyttigt o. s. v. Många adj. på andra ändelser, som icke emottaga *-ligt*, bilda likväl adverbial på *-liga*, t. e. *þacklátliga tacksamt, háleitliga hógtidligen, på ett majestätiskt sätt, erfiðliga módosamt o. m. fl.* Detta *-liga*, hvilket således äfven kan betraktas som sjelfständig derivationsändelse, hopdrages stundom till *-la*, t. e. *harla* (för *harðla, harðliga*) *särdeles, ganska, gjörsla tydligen, noga, varla* (för *varliga* af *var-* 296) *knappast, árla bittida, síðla sent.*

381. *-an* bildar också adv. af några adj., t. e. *siðan sedan, gjarnan gerna, sáran svårt, hårdt*, men detta tycks egentligen vara acc. masc. sing., emedan man äfven nyttjar andra acc. på samma sätt, t. e. (*róa*) *mikinn (ro) fort, dugtigt, (stynja) þúngan sucka djupt, (ríða) röskvan rida raskt, harðan hårdt o. dyl.* Sålunda nyttjas äfven adj. och subst. tillsamman, såsom: *alla reiðu redan, alla götu ända (till), alla jafna ständigt, alla tíma städse, lánga tíma länge, långliga tider.*

Bland alla subst. som sålunda i sammanställning med andra ord uttrycka adverbier, undergår intet så många förändringar som *vegr väg*: stundom sättes det i acc. utan artikel, t. e. (*á*) *annan veg annorlunda, þann veg sålunda, hvern veg huru*; stundom bortfaller *v*, alltså *þanneg, hverneg*; men emedan *eg* är en ovanlig ändelse, säger man hellre *þánnig, hvernig, einnig äfvenså*; *veg* kan ock hopdragas till *ug* (og), alltså äfven *þannug, hvernug*; stundom åter tillfogas artikeln, t. e. *aungvangveginningalunda, nockurnveginningagorlunda*; men äfven här kan *v* bortkastas, alltså *nockurneginn, einneginn likaså*;

eller hela ändelsen *eginn* hopdragas till *in*; þannin *sálunda*, *hvernin*, *einnin*.

Sálunda nyttjas också här, som i andra språk, *acc.* (eller *nom.*) *neutr.*, t. e. mest *förnåmligast*, *trautt svárligen*, *eflaust utan tvifvel*, *orrustulaust utan krig*, *slag o. mångf. fl.*

Dativen uttrycker åfven ofta adverb., t. e. (*gráta*) *hástöfum* (*gráta*) *hógt*, *stundum stundom*, *tíðum ofta*, *laungum länge* (och flera gånger), *stórum hógligen*, *öðru vísi annorlunda*, *einkum i synnerhet*.

Åfvenså *genit.*, t. e. *loks*, *loksins till slut*, *slutligen*, *allskonar*, *allskyns hvarjehanda*, *samastaðar sammastádes*, *annarstaðar annorstádes*, *allstaðar allestädes*, *þarstaðar derstädes*, *þessa heims i denna verlden*, *annars* (*kostar*) *annars*, *allskostar i alla afseenden*, *utanlanz utomlands*, *vestanlanz på Vesterlandet*.

Præpositioner med behöriga casus uttrycka ock ofta adverbiala begrepp, t. e. *á braut*, *i burt bort*, *i burtu borta*, *í meðallagi medelmåttigt*, *í betra*, *bezta lagi temligen bra*, *ganska bra*, *at sönnu riktigt nog*, *at mestu leiti till större delen*, *at minsta kosti åtminstone*, *at undanfögnu tillförne*, *með öllu alldeles*, *með því at emedan*, *efter*, *tilfriðs tillfreds*, *tilforna tillfórene*, *tilbaka till rygga*, *tilbaka*, *til hlítar i betydlig mån*. På detta sätt bildas åfven många sammansatte præpos. och conjunct., t. e. (*til*) *handa einum át nágon*, *á hendr þeim emot dem*, *á*

móti emot (till mötes), í stað i stället för, í gegn emot, fyrir innan innanföre.

382. *-an* är dock åfven en verklig adverbieell åndelse, t. e. *meðan, á meðan medan, áðan i jons, sjaldan sällan*. I synnerhet bildas härmed adv. som bemärka en rörelse från stället, t. e. *heiman hemifrån, hëðan härifrån, innan ut, innifrån, utan in, utifrån, neðan upp, nerifrån, ofan ner*; skilnaden på ofan och niðr är ungefärligen den samma som på T. *herunter* och *hinunter*, men emellan *neðan, upp*, och de öfriga tycks icke denna åtskilnad iakttagas.

383. *-i* (på stället), t. e. *uppi oppe, niðri nere, inni, úti, frammi o. dyl.*

384. *-r* (till stället), *suðr söder ut, norðr, niðr, aþtr tillbaka, áter*; många af dessa ord beteckna åfven ett varande på stället, t. e. *konúngr var þá austr í Víkinni kungen var då (öster på) i Viken*.

385. *-at* (till stället), men finnes till åfventyrs endast i orden *híngat hit, þángat dit; hvart? hert hvert?*

386. *-na* bestämmer adverb. ännu nogare, t. e. *svona rätt så, precist så, núna just nu, herna här, þarna der, eilífligana evärdligen*.

387. *-is* är den vanliga åndelsen, som bildar adv. af subst. med vanligt ljudskifte, t. e. *jafnsiðis jemnsides, jafnfætis jemnfötes, framvegis och framleiðis framdeles, vidare, árdegis arla (på dagen), sömuleiðis sammaledes, óptsinnis många gånger, innbyrðis inbördes, sins emellan, útbyrðis öfver bord, i sjön.*

4. som bilda verba.

388. -a tillfogas ofta utan all förändring i gamla ordets stam, dock bortfaller alltid könsmärken ur subst. adj. och pron., t. e. öfund-a *missunna*, daga *dag*as, heila *hela*, läka, þú-a *säga du till*, vara *bror med*, æ-a *säga aj*, sveia *ropa fy*, miklast *brósta sig*, ríkja *regera*. Den förändring, som föregår i de två sista, nemligen att stafvelsen *il* (i *mikil*) hopdrages, och att *i* (i *ríki*) förbytes i *j*, är den samma som åger rum i dessa ords böjning när en vokal följer på, och har således icke sin grund i derivationen. Dessa verba höra till 1. konj. 1. klass; dock undantagas några på *ja* af neutra på *i*, hvilka höra till 2. klassen.

389. Ofta förändras sjelfljudet i hufvudstafvelsen på samma sätt som om ett *i* följde på, d. å. från hårdt till vekt, t. e. nefna *nämna* (nafn), fella *fälla*, (fall), vexa *vaxa* (vax), rættlæt-a *rättfärdiga* (rættlætt), leysa *lösa* (laus-t), deyða *dóda* (dautt, dauðr), girnast *ónska sig*, begära, (gjarn-t), dirfast *drista* (djarft), gista *gásta* (gestr), rigna *regna* (regn), styðja *stöðja* (stoð), mæt-a *möta* (mót), bæta *bóta* (bót), synda *simma* (sund), brynna *vattna* (brunnr); är sista konsonanten enkel, insättes oftr *j* (enligt 88), t. e. heygja *höglägga* (haugr), eygja *bli varse* (auga), qvelja *plåga*, pina (qvöl), temja *tämja* (tamt), lægja *förödmjuka* (lágt). Dessa alla, som erhålla ljudskifte, böjas enligt 1. konj. 2: klass, endast de, som i hufvudstafvelsen hafva *e*, *y* eller lent *i*, samt derefter en enda konsonant och ändelsen *ja* undantagna, hvilka höra till 3. klassen. På detta sätt bildas många transitiva efter 1. konj. af intransitiva efter den andra konj. (285), i synnerhet af imperfecta;

stundom är dock fåga skilnad på betydelsen af dessa verba, t. e.

renna	rinna	rann	renna	<i>lâta rinna</i>	rendi
svelta	hungra	svalt	svelta	<i>svâlta</i>	svelti
skjálfa	<i>skâlfva</i>	skalf	skelfa	<i>förfära</i>	skelfði
springa	<i>gå sönder</i>	(sprack)	sprengja	<i>spränga</i>	sprengði
sitja	sitta	sat	setja	<i>sätta</i>	setti
liggja	<i>liggà</i>	(låg)	leggja	<i>lägga</i>	lagði
sofa	<i>sofva</i>	svaf	svefja	<i>stilla</i>	svafði
	<i>plur.</i>	<i>sváfum</i>	<i>svæfa</i>	<i>söfva</i>	<i>svæfði</i>
riða	<i>rida</i>	reið	reiða	<i>föra på en häst</i>	reiddi
rísa	<i>stå opp</i>	reis	reisa	<i>resa opp</i>	reisti
bita	<i>bita</i>	beit	beita	<i>beta</i>	beitti
gráta	<i>grâta</i>	(grét)	græta	<i>bedröfva</i>	grætti
falla	<i>falla</i>	(fèll)	fella	<i>fälla</i>	feldi
hánga	<i>hänga</i>	(hèck)	heingja	<i>hänga opp</i>	heingði
brjóta	<i>bröt</i>	braut	breyta	<i>förändra</i>	breytti
drjúpa	<i>drypa</i>	draup	dreypa	<i>stänka på</i>	dreypiti
smjuga	<i>smyga sig</i>	smaug	smeygja	<i>smyga</i>	smeygði
söckva	<i>sjunka</i>	söck	söckva	<i>sänka</i>	söckti
sverja	<i>svärja</i>	sór	særa	<i>besvärja</i>	særði
hlæa	<i>skratta</i>	hlóg	hlægja	<i>roa</i>	hlægði
hlaupa	<i>löpa</i>	(hljóp)	hleypa	<i>lâta löpa</i>	hleypti
búa	<i>bo</i>	<i>plur. bjuggu</i>	byggja	<i>bebo</i>	byggði

Några af dessa äro lika i infinit., men få likvål ingalunda hopblandas, emedan de i hela sin böjning äro tydligt och bestämdt åtskilda, t. e.

sleppa	slepp	slapp	sloppit	<i>slippa</i>
sleppa	sleppi	slepti	slept	<i>sláppa</i>

till fullständiga exempel i alla personer och former kunna tjena *brenna bränna* (s. 138) och *brenna brinna* (s. 150).

390. *-na* tillkännagifver att subst. antager en viss beskaffenhet, t. e. vakna, sofna *somna*, blikna *blekna* (bleikja *bleka*), stikna *stekas* (steikja), hitna *blifva het* (heita), bráðna *smálta* (bræða), brotna *brytas*, kólna *svalna* (kæla), sortna *spartna* (sverta), þagna *tystna*, kafna *qváfas* (qvefja, kæfa), versna *fórsämras*, batna *fórbättras*, fölna *fallna* (af fölr *dódsblek*), roðna *blifva ród*, losna *blifva lós*.

391. *-la* bildar diminutiva eller frequentativa, t. e. rugla *fórstóra* af rugga *rubba*, tögla *tygga på* (af tyggja), sagla *sága på* (saga), staglast á *ropa stándigt på* (stagast á), japla *tygga på* (jappa), biðla *fria* (biðja), miðla *dela*, hnuðla *álta saman i små stycken* (t. e. piller), af hnoða *knáda*, hvarfla *sväfva*, seigla *draga ut*. Denna åndelse har törhända sitt ursprung af subst. eller adj. på ull, ill, il, ilt o. dyl., t. e. hækla *vrida ur led* (af bækill), hefla *hyfla* (af hefill), hvilka sista annars kunna ráknas till N:o 288.

392. *-ra*: klifra *klättra* (af klífa), haltra *halta*, hliðra *gifva efter*, latra *tróttas*, skakra *ragla*, svolgra *sluka*.

393. *-sa* bildar frequentativa, t. e. hugsa *tánka*, hreinsa *rena*, rensa, bopsa *bjebba*, jásza *säga stándigt ja*, hrifsa (til sín) *rappa (åt sig)*, bifsa *skaka*, skuffa, o. dyl.

394. Några frequentativer bildas utan bestämd åndelse med fördubblad consonant inuti ordet, t. e. þvætta *tvátta* (af þvá), þagga *tysta* (af þegja), totta *suga ur* (kanske af toga), skoppa *löpa*, springa (af skopa).

395. *-ta* gifver transitiviskt begrepp, t. e. játa

bejaka, bekänna, neita neka, bugta (sig) buga sig, blakta vefta, svaja, heimta hämta, lykta sluta, gipta gifva till äkta (gefa), skipta skifta (skipa), ypta (öxlum) axla sig. Denna ändelse *-ta* tycks komma af 1. konj. partic. på *at, t*; likasom ändelsen *-na* (390) troligen har sitt ursprung ur andra konj. part. pass. på *it, inn, in*. Håraf kan åtminstone mycket väl förklaras skilnaden i betydelsen, emedan den 1. konj. innefattar egentligen transitiva verba, och den andra förnåmligast intransitiva.

396. *-ga*, gifver ett transitiviskt begrepp och nyttjas i synnerhet till att bilda verba af adj., t. e. *frjofga befrukta, endrlífga vederqvicka, fjölga förmera, blómgast blomstras*. Ibland synas dessa ord härstamma af adj. på *-ugt*, t. e. *syndga synda* (syndugt), *auðga rikta* (auðugt), *blóðga bestänka med blod* (blóðugt).

397. *-ka* af samma betydelse, ock måhända endast en variation af förra ändelsen, t. e. *aumka ómka, seinka uppehålla, iðka dyrka, drifva (en handtering), tíðka bruka, blíðka blidka, mínka förminska*; detta är bildadt af kompar. minna, äfvensom andra härstamma från kortare komparativer, hvilkas *r*, om en vokal går förut, assimileras med *k* till *ck*, t. e. *hæckka hója* (af hærra), *stæckka förstora* (stærra), *mjóckka góra smalare* (mjörra); dock hafva dessa ord understundom intransitiv bemärkelse. Alla dessa derivata (390 — 397) höra till 1. konj. 1. kl. med undantag af några få på *ta* som följa 2. kl.

Sammansättningen.

398. I nordiska fornspråket är sammansättningen utomordentligt fri och vidsträckt liksom i Grekiskan; med den ersättes bristen på många derivationer, t. e. de som uttrycka en materie, härkomst, landsmanskap, åfvensom förstoring, förminskning o. dyl. Substantiver sammansättas med andra subst. och med adj., sållan med verba; adjectiver med subst. och andra adj., sållan med verba; pronom. sammansättas ganska sållan, dock helst med adv. eller med subst. för att bilda adverbier; verba sammansättas icke utan föregående förändring, hvilken liksom omskapar dem till nomina, med subst. och adj.; partiklarne, i synnerhet adv. och præp., sammanfogas ofta med andra ord; dock endast så att de sättas framföre och bestämma eller modifiera ordens begrepp. Denna pronominernas, verbernas och partiklarnas obehämlighet till composition är det som sätter gräns för sammansättningen i alla Europeiska språken; vi skulle annars, likasom Grönländarne, kunna säga en hel mening eller sats i ett enda ofantligen långt och oändeligen sammansatt ord. All sammansättning i våra språk tjänar att bilda nya ord, som utmärka enkla begrepp, icke att sammanbinda gamla ord, som behålla hvart sitt särskilda begrepp, t. e. *åderlåta*, *åderlåtning* o. dyl. utmärka blott en enkel sak, för hvilkens uttryckande de begge orden *åder* och *låta* förlora sin förra sjelfständighet, och liksom sammansmälta till ett enda ord; men *du har ju ofta å-*

derlåt tit honom ell. *dyl. kunna vi omöjligtvis hopdra- ga, emedan hvarken du, honom eller han, eller jo, eller ofta tillåta någon composition.*

399. Sista delen i sammansättningen plår anses för hufvuddelen, hvilket ock med rätta kan sågas om subst. och verba, så vida man med hufvudordet iöke just för- står det, hvarvid man i synnerhet bör fåsta tanken, utan det, som har den vidsträcktaste betydelsen, och derföre inskränkes eller bestämmes af det förra. Men om adjektiverna är det svårt att såga hvilket är huf- vudordet, emedan de sammansatta adj. ofta kunna om- vändas, utan att betydelsen i det ringaste förändras, t. e. *h á r f a g u r* och *f a g u r h æ r ð r*. Så mycket är säkert, att på sista delen alltid utmärkes till hvilken ordklass det nya ordet hör, och i slutet anbringas all- tid dess flexion, t. e. *g ó ð v i l d v æ l w i l j a*, *e l d f i m t b r ä n n b a r t*, i genit. *g ó ð v i l d - a r*, *e l d f i m - s*. Om derföre ett subst. kommer att stå sist i ett samman- satt adj., får det antaga en adjektivisk böjningsändelse, neml. *-t, -r o. s. v.*, t. e. *b e r b e i n t b a r f o t a d t*, *l á n g o r ð r v i d l y f t i g*.

400. *H* och *v* i begynnelsen af sista delen bort- faller ofta i sammansättning, t. e. *l i k a m r* (líkami) af *h a m r h a m n*, *N o r ð r á l f a E u r o p a* af *h á l f a v e r l d s d e l*, *V i l j á l m r* för *V i l h j á l m r*, *g u l l r í n g r* för *g u l l h r í n g r*; *N o r e g r* för *N o r v e g r*; *h v e r n - e g* för *h v e r n v e g h u r u*? Äfvenså artikeln (171).

Substantivernas sammansättning.

401. Mångfaldiga sammansätts med andra subst. och med adj. utan annan förändring af första delen än bortkastandet af könsändelsen, följaktligen utan all för-

ändring i de fall, der första delen ingen könsändelse har, t. e. *kyn-qvíslen stam*, *vagn-slóð hjul-spár*, *sól-skin solsken*, *jafn-maki jemlike*, *kálf-skin kalfskinn*, *stein-spjald stentafla*, *mið-sumar midsommarstiden*, *smá-fénaðr småboskap*.

402. Är första delen ett adj., sättes det dock stundom i nominat. med bibehållit könsmärke, och bibehåller i detta fall sin fullständiga böjning i alla ändelser likasom subst., t. e. *heilagrðómr reliquie*, *helgedom* (annars *helgidómr*), *lendrmaðr länsmann* (*lénsmaðr*), *miðrmorgun midmorgon* (d. å. kl. 6 på förmiddagen), *Mikligarðr Konstantinopel*, *Miklaborg Mecklenburg*, *Breiðifjörðr Bredefjärden* (i Island), *Þriðjapart tredjepart*, i acc. *helgandóm*, *Miklagarð*, *Þriðjapart* o. s. v.

403. Var ordets vokal föränderligt ö, så förbytes den alltid i a, t. e. *mjaðdrecka mjódbál*, *lastvaraktsam emot laster*, *jarðeldr underjordisk eld*, *eldsprutning*, *handtaka fånga* o. s. v. Detta händer således med alla subst. af 6. dekl., samt med de flesta af 7. och 8.

404. Ofta erfordrar dock välljudet eller begreppens förhållande sins emellan att förra delen sättes i genit., i synnerhet der förra delen är liksom objekt för eller ägare till den sednare, t. e. *ríkisstjórn regering*, *föðurbróðirfarbror*, *andardráttrende-drágt*, *sólarfall solens nedgång*, *pípuhattr piplock*, *lagabrot brott*, *förbrytelse*, *stæckunargler mikroskop*, *vagnasmiðr vagnmakare*, *gatnamót korsväg*.

405. Stundom får första delen ändelsen -u i stället för -a, hvilket, om det skulle hänföras till någon casus, måste härledas af dat. plur., men antages

vål rättare för en blott verkan af vålljudet, och skulle, om den icke förnåmligast tillhörde nyare språket, kunna jämföras med de Grekiska sammansättningar, der första delen slutas på *o*, t. e. *m á n u d a g r m á n - d a g*, *H o l s e t u l a n d H o l s t e i n*, hos de Gamle finns *m á n a d a g r*, *H o l s e t a l a n d*. Samma form nyttjas i derivata, t. e. *f ö r u n a u t r f ó l j e s l a g a r e*, *m ö t u n e y t i m a t s ä l l s k a p*, *m á t u l i g t l a g o m*; hos de Gamle finns äfven *m á t a l i g t* af *m á t i*, gen. *m á t a m á t t a*.

406. Än vanligare är ändelsen *-i*, förnåmligast der första delen är ett adj. eller verbum, t. e. *v i l l i þ j ó ð e n v i l d n a t i o n*, *v i l l i s v í n e t t v i l d s v i n* o. dyl., hvilka icke få blandas med dem på *-u*, som komma af subst. på *-a*, t. e. *v i l l i m a ð r e n v i l d m a n*, men *v i l l u m a ð r e n k ä t t a r e* af *v i l l a v i l d f a r e l s e*, *k á t - t e r i*, *b r e n n i f ó r n b r ä n n o f f e r* af verb. at brenna, men *b r e n n u v í n b r ä n n v i n* af subst. brenna, *b r e n n u b r ä n n i n g*. Så ofta ett verbum sammansättes med ett subst. eller något annat ord och utgör förra delen, antager det alltid denna form, hvarigenom det liksom förbytes till subst., fast detta subst. aldrig förekommer utom sammansättning, t. e. *k e n n i m a ð r p r e s t*, *k e n n i v a l d h i e r a r c h i*, *l æ r i f a ð i r k y r k o - f a d e r*, *s p e n n i k r a p t r e l a s t i c i t e t*, *f y l l i s v í n f y l l h u n d* *).

*) Botin har påstått att dylika sammansättningar, der ett verb. sättes samför subst., voro rakt stridande emot Svenska språkets natur; men de finnas icke dessmindre i betydligt antal, t. e. *b r ä n n t o r f*, *b l å s i n - s t r u m e n t*, *f y l l h u n d*, *t ä n k e s ä t t*, *l ä s b o k*, *s k r i f a r t* o. m. fl., kunna också mycket väl försvaras med den an-

407. Foem. på *i*, som annars äro oföränderliga i entalet (160), antaga stundom *-s*, när de stå först i sammansättning eller derivation, t. e. hræsnisfullr *hycklande*, hlýðnismerki *bevis på lydnad*, gætnislaus *oaktsam*, beiðnisliga *bedjande*.

408. Väderstreckens namn bortkasta i sammansättning ofta ändelsen *-ur*, t. e. Norðymbraland Austindíun, suðaustur (annars landsuður) *sydost*; dock såges: Austurríki *Österrike*, Suðurálfa *Afrika*; våsendtligt *ur* bortfaller annars icke i något subst., t. e. silfurbúinn *silfverbeslagen*, akur-yrkja *åkerbruk*, fjaðurfe *fjäderfä*.

409. I stället för de långa genit. på *-ar* nyttjas i sammansättning stundom *-s*, i synnerhet i namn, t. e. Magnús-ar, men Magnússon, Sigurðsson o. dyl.; dock gäller detta förnåmligast om de nyare slågtnamnen. Märkligare är den egenheten, att när ett sammansatt ord, hvars första del är två- eller trestafvig, sammansättes på nytt; förkortas vanligen första delen så att den blifver enstafvig, t. e. Svarfaðardalur är en dal på Island, som har namn af en person Svarfaður, genit. Svarfaðar; historien om denna dals bebyggare kallas Svarfdælasaga; lystihús *lusthus*, men lysthússqvæði *lusthussång*; Norðurland, men Norðlendingr *en Norrländare* och norðlenzkt *norrländskt*; Suðurland, men sunnlenðingr och sunnlenzkt; utanlanz,

märkning, att de genom slutvokalens förbytande till *e* eller dess fullkomliga uteslutande, förut liksom öfvergått till subst.

men útlendingr och útlenzkt; innanlanz, men innlendt, innlenzkt o. s. v.

Adjektivernas sammansättning.

410. Vid adjektivernas komposition undergår förra delen vanligtvis de samma ändringar som vid substantivernas. Dessutom kan härvid märkas följande: många adj. sammansättas af tvenne andra, i hvilka händelser det sista alltid är hufvudordet, t. e. sannheilagr *verkligen helig*, stórgjöfull *som ger stora skänker*, lauslyndr *ostadig*, opálitlig. Många sammansättas så, att sista delen är ett subst., hvilket endast för sammansättningen erhållit en adjektivisk form, t. e. þríhöfðar *trehöfdad*, lángrör *vidlyftig*, rángeygr *skefögd*, fagurhærör *skónhårig*, skammlíf *kortlifvad*.

411. I många händelser, der vi således nu måste omskapa subst. till adj., som annars aldrig förekomma; gjorde förfädren det enklare liksom Grekerne, med att sätta adj. sist, t. e. halslánger *långhalsig*, svíradigr *tjockhalsig*, daunsætr *válluktande*, smeckgóör *vålsmakande*, vongóör *förtröstansfull*, varar þyckr *tjockläppig*, nefmikill *stornäsigt*, fóöurvondr *ond*, svár att fodra, skíðfær *öfvad att löpa på skidor*. Sålunda sättas partic. alltid sist, t. e. sóttbitinn *död af en sjukdom*, ryðgeinginn *rostig*, stórgerör *grof*, stor, efablandinn *tvehågsen*, alvörugefinn *alfvarsam*, mýrar-kendr *sumpig*, oljukendr *oljeaktig*, járnslégin *jernbeslagen*.

412. Några sammansatta adj. komparera förra delen, t. e. háttvirðandi, hæstvirðandi högt,

högst ärade, mikilsháttar betydande, meirihattar betydligare, ansenligare, mikilvægr vigtig, mestvægr eller mikilvægast, lítillvægrobetydlig, minstvægr.

Verbernas sammansättning.

413. De subst, som sammansättas med verba, utgöra icke det egentliga föremålet för handlingen, utan beteckna något afseende med densamma eller upplysning deraf, t. e. *krossfesta korsfästa, hálshöggva hálshugga (någon), handhögga hugga handen af, orðleingja vara vidlyftig, auglýsa kungöra* o. s. v. Dessa äro dock icke många, likasom icke heller sammansättningar med adjektivena, såsom: *rángsnúa förvrída, sannfæra ófvertyga, kunn-gjöra* o. dyl. De med andra verba, t. e. *brenni-merkja bránnmárka*, äro dock de sällsyntaste af dem alla.

414. Adverbier och præpositioner sammansättas deremot oändligt ofta med verber, liksom i andra språk, t. e. *afráða, inntaka, útreka utdrifva, fráskilja fránskilja* o. dyl.

Märkligt är ett slags sammansättning i Isländskan och Anglosaxiskan, som icke gifver något helt begrepp, emedan delarne icke egentligen höra tillsammans, utan, endast för konstruktionens skull, præpos. tages från subst., om icke det är utelemnadt; och fogas till verbum, i synnerhet när detta står sist i satsen, t. e. *i-vera vara uti, af-trúa tro af* (något så mycket man vill). Dessa borde kanhända skrivas åtskilda, ty om at eller hjälpverbum kommer till, insättes det vanligtvis emellan begge delar, t. e. *þeir er mér þótti í þurfa*

at vera hvilka jag tyckte borde vara (finnas) deruti. Detta hör således rättare till Syntaxen.

Några dylika obestämda subst. och adj., som intet fullständigt begrepp innehålla, äro dock verkliga sammansättningar eller derivata, t. e. (g ó ð r) v e ð u r d a g r en dag då det är (vackert) väder, (l í t í t) m a t l a n d ett land som frambringar (f á) f ö d o ä m n e n, (i l l a) l i m a ð r som har (illa proportionerade) lemmar, (v e l) æ t t a ð r af (god) familj. Står intet bestämningsord dervid, så tagas de vanligtvis i god och bekräftande betydelse.

Vanliga sammansättningsord.

415. De ord, som nyttjas i sammansättning äro, enligt föregående, oändligt många; men några af de vanligaste, som fogas till andra, för att deruti uttrycka vissa, bestämda bibegrepp, torde det till äfventyrs icke anses öfverflödigt att ännu anföra.

416. Främst i sammansättning nyttjas således ofta: höfuð-, t. e. höfuðeingill ärkeengel, höfuðprestr öfverste-prest, höfuðgrein hufvudstycke. Annars svara dessa sammansättningar ingalunda alltid till de nyare språkens, t. e. a ð a l - o r r u s t a hufvudbatalj, atriðis- orð hufvudord, meginhaf verldshaf, meginþjóð hufvuddelen af en nation.

Þjóð- bildar ett slags förstöringsord med begrepp af förträfflighet, t. e. Þjóðkonungur Konung öfver ett helt och stort folk, Þjóðskáld en utmärkt skald, Þjóðspekingur utmärkt, stor filosof, Þjóðgata allmän väg, landsväg.

Stór- nyttjas i otaliga sammansättningar med subst. adj. och adv., af hvilka det bildar förstöringsord, t. e. stóreign stor egendom, stórbær stor gård, stórgrýti

stora stenar (af grjót), stórdeila stor tvist, strid, stórmenni magnat, stórtíðindi stora händelser, stórríkr ganska mäktig, stórauðugr ganska rik, stórgjöfull som ger betydliga gåfvor, stórmikill mycket stor, stórilla ganska illa.

Smá- (af smátt, smár, smá) bildar förminskningsord, t. e. smásveinn småsven, smáqvíkindi smådjur, smámey en liten tärna, smákonungr småkonung o. s. v. På samma sätt som dessa två ord, nyttjas äfven mikil- och lítil-, marg- och fá-, men de förekomma mindre ofta, t. e. mikilmenni stor, anse-
senlig man, lítilmenni liten, obetydlig person, margvitur mycket kunnig, fávitur fåkunnig.

Ný- (af nýtt, nýr, ný) uttrycker vårt nyss eller nyligen, t. e. nýkjörinn nyss vald, nýmindaðr nyss bildad, nýstaðinn upp som har nyss uppstått, nýmæli nytt rykte, nyhet o. m. fl.

Góð-, t. e. góðgjörð välfägnad, góðverk goda gerningar, góðfús benägen, vältänkande, góðfrægr bekant som en förtjent eller bra man.

Ill-, t. e. illgjörð illgerning, illmenni en elak person, illviðri oväder, illgresi ogräs, illfús illvillig, ondskefull.

417. Af de ord som nyttjas sist i sammansättning äro de vanligaste:

-maðr fogas till genitiver och utmärker a) en man af någon viss beskaffenhet, t. e. gáfumaðr ett geni, snille, stort hufvud, mælskumaðr talare, þjónustumaðr betjent, mótstöðumaðr motståndare, gleði-
maðr en munter man, íþróttamaðr en som är utmärkt i gymnastiska öfningar, boðsmaðr en gäst (i kalas), litunarmaðr en färgare. b) ett landsmanskap, t. e. Asi-

men n *Asiater*, *Austurrikismenn* *Österrikarē*,
Trójumenn *Trojaner*, *Parísarmaðr* en *Parisare*,
Strassborgarmenn *Strassborgare*, borgarmaðr
en *stadsbo*, *lanzmaðr* en *inföding* (i synnerhet i motsats
mot *vikingar*), hvilket ingalunda får hopblandas med
landi, som är vårt *landsman*. c) ett visst parti, t. e.
fjandmaðr *fiende*, *bóandmaðr* en *af bondpartiet*, *kon-*
ungsmaðr en *af kungens parti*, *royalist*, hvilket sista väl
får skiljas från *konungmaðr* en *kunglig person*, *kung*.

-kona bildar föem. som svara till de föregående
masc., t. e. *þjónustukona* *uppasserska*, *mótstöðu-*
kona *mötståndare* (föem.), *einsetukona* *eremitinna*.

-land sällan nyttja *Isländarne* något *landsnamn*,
som icke är sammansatt med *-land*, *-riki* ell. *dyl.*, t. e.
Indíaland, *Jórsalaland* *Palæstina*, *Polína-*
land, *Prussaland*, *Flæmingjaland* *Flandern*,
Valland *Italien* (betyder hos de Gamle ofta *Frankrike*),
Serkland *Barbariet* (*Saracenernas land*). Orden *-heimr*,
-riki och *-veldi* fogas till gen. plur, af folkets namn, t.
e. *Vanaheimr*, *Fránkaríki*, *Svíaveldi*; men
-land ofta till en afkortad form, som *kanhända* är sing.
deraf, t. e. *Sýrland* *Syrien*, *Grickland* *Grekeland*,
Frackland *Frankrike*, *Eingland*, *Skotland*
o. *dyl.* (110. 178. 520).

-borg: sällan nämnes någon stad, utan att samman-
sättas med *-borg* (*-staðr*, *-kaupángr*) eller något annat
Isl. appellatif, t. e. *Trójuborg*, *Kartagoborg*,
Jórsalaborg eller *Jórsalir* *Jerusalem*, *Akurs-*
borg *Acre*, *Atenuborg*, *Parísarborg*, *Niðar-*
ós, *Kaupmannahöfn*, *Stockhólmr*.

-efni utmärker a) en som skall blifva någonting, t.
e. *konungsefni* *thronföljare*, *kronprins*, *biskupsefni*

en som skall blifva biskop, prestsefni en tillkommande prest, mágsefni tillkommande svåger, kýrefni en kalf, som kan blifva en god ko utaf. b) ett föremål för någon känsla, t. e. hlátursefni någontiug att skrat-
sa åt, sorgarefni någonting att sörja öfver.

-list bildar namn på konster eller praktiska vetenskaper, t. e. málalalist målarekonst, numera nyttjas äfven konst eller kunst (hopdragit af kunnusta) i dylika fall.

-korn bildar förminskningsord, t. e. ritkorn en liten skrift, prófkorn ett litet prof, stundarkorn ett ögnablick, karlkorn gubbe lilla, piltkorn liten gosse, barnakorn barn! (D. Börnlille).

-fullr, t. e. hjátrúarfullr vidskeplig, lotning-
arfullr vördnadsfull; man nyttjar äfven -mikill och -rikr i samma förhållanden, t. e. ábatamikill förmån-
lig, ávaxtarmikill mycket fruktbar, gæzkurikr
mycket god, allgod (om Gud), blóðrikr o. dyl.

-laus, bildar nekande adj., t. e. saklaus oskyldig,
huglaus modlös, vopnlaus vapenlös; dessa adj.
nyttjas i neutrum ofta som adv., t. e. ordet *interregnum*
uttryckas här sålunda: þá var konúnglaust,
höfðínglaust, páfalaust o. s. v. Om de häraf
bildade subst. på leysi och leysa, se s. 189. -lítill nytt-
jas i nästan samma betydelse, t. e. ávaxtarlítill
som bringar liten frukt o. dyl.

-gjarn utmärker en böjelse, t. e. metnaðargjarn
äregirig, drottunargjarn lysten att regera, námgjarn
lärvillig, fægjarn girig, mútugjarn som
gera tar mutor, þrætugjarn trätgirig (häraf subst.
abstr. på girni).

-vis utmärker en egenskap i allmänhet, t. e. daun-

vís som har godt väderkorn, p r e t t vís bedräglig, stelvís tjufaktig, h v a t vís näsvis, l æ vís illslug.

418. Man skulle kunna räkna många flera, som bilda hela klasser af sammansatta ord, t. e. subst. -k y n art, -l a g sätt, -g ó ð r, -i l l r, -s æ l l o. s. v. Men de begripas lätt, och att beskrifva dem alla, skulle gå i det oändliga; jag får endast anmärka att, ehuru vidsträckt och oinskränkt sammansättningen i fornspråket än är, man dock alltid i substantiverna får sätta hufvudordet, eller det som innehåller det generella begreppet sist, ord som *ἰννοπολιμος* tillåter språkets natur alldeles icke.

FJERDE AFDELNINGEN.

Ordfogningsslåran.

13. K A P.

Allmän öfversigt.

419. Den åkta Isländska ordfogningen utmärker sig öfver hufvud med enkelhet, kraft och regularitet: der nyttjas sållan sammansatte eller långa perioder, utan korta och lösa satser, vanligtvis hopbundna med *ok* eller *enn* (d. å. *men*) eller. dyl., t. e. i *Egils saga*: Björn hét hersir, ríkr maðr í Sogni, er bjó á Aurlandi. Hans son var Brynjólfr, er arf allan tók eptir föður sinn. Synir Brynjólfs voru þeir Björn ok Þórðr: þeir voru menn á úngum aldri, er þetta var tíðenda. Björn var farmaðr mikill: var stundum í víking, enn stundum í kaupferðum. Björn var hinn gerfeligsti maðr o. s. v. Eller följande af *Sverres saga*: Eysteinn erkibiskup hafði þat sumar komit vestan af Einglandi snemma, ok hafði verit þrjá vetur í Einglandi frá stóli sínum, ok þá sættist erkibiskup við Sverri konúng, ok fór hann um sumarit norðr til stóls síns.

420. Det oaktadt, är likvål konstruktionen friare än i nyare språken; emedan de många och tydligt åtskilda casus, genera och öfriga former göra det lätt att

upptäcka hvilka ord höra tillsammans. Man kan således efter behag sätta hufvudordet på den plats, der det gör bäst verkan, och äfven derigenom undvika många omskrifningar i nyare språken, hvilket gör ordfogningen kortare och kraftfullare, t. e. sagt er þar ok frá dauða hvers þeirra ok legstað, d. å. *der berättas ock huru hvar och en af dem har dött, och hvar han är begrafven.* Fari þeir! aptr munu þeir koma, d. å. *lat dem resa; nog komma de tillbaka.* Manninn skapaði guð seinast, d. å. *Gud skapade menniskan sist.*

De många böjningsformer i orden erfordra annars största grannligheten i skrift och tal, emedan de alltid måste på det nogaste svara emot hvarandra, enligt ordens naturliga förhållande i satsen, likasom i Grekiska och Latin, och måhända nogare, åtminstone gifves intet sådant undantag här som i Grekiska och Österländska språken, att verb. och subst. stundom sätas i olika numerus, t. e. Haralds saga hins hárfagra; här måste alla tre orden stå i genit. masc.; det är icke nog som i Svenskan att säga *Harald den hárfagres historia* der endast adject., emedan det står sist, antager egendomsmärket -s. Äfven så: Saga Olafs konungs ens helga Haraldssonr. (Ræð ek) at þú fáir Haraldi frænda þínum annat konungsríki. Sem ecki leyfir oss att vera öldungis hirðulausum um vora egin velferð.

421. Denna regularitet har förmodligen varit orsaken att man, för att undvika enformighet i åndelserna, när flera ord i samma förhållande följa omedelbart efter hvarandra, plågar åtskilja dem med att insätta något uttryck som slutas annorlunda, eller står

i annat förhållande, t. e. gott verk ok ástsamt. Þá tók Þórarinn til máls Nefjólfs son. Fáir munu lastalausir lifa eða glæpa (nl. lausir), i stället för: Fáir munu lifa lasta eða glæpa-lausir. Höggva þat eör meiða o. dyl. Detta utsträckes annars vida längre, nästan till alla handlingar, der två ord höra tillsammans, fastän de äro af olika beskaffenhet och förhållande; i synnerhet i frågor och svar skiljes adv. från ordet hvarpå eller hvarmed man svarar, t. e. hvað kostar það mikið? *huru mycket kostar det?* hvað ertu gamall? *huru gammal är du?* Svá vāru þar ljón stór sem uxar der voro lejon så stora som oxar.

422. En besynnerlig egenhet är det likvål i fornspråket, att *oratio directa* ofta plötsligt ombytes med *oratio obliqua*, när man nemligen kommer till det betydligaste stället af personens tal, t. e. þá sögðu Æsir-nir at hann (Fenrir) mundi skjótt slíta mjótt silkiband, er hann hafði fyrr brotit stóra járnfjötra; "enn ef þú fær eigi þetta band slitit þá skulu vér leysa þik." Áfvenså, och ännu vanligare ombytes person och numer i en och samma period, när man nemligen snart tänker mera på en hufvudman, snart på alla i saken delaktiga, t. e. Sverrir reið við 500 manna til bús Símunar í Skriksvík; tóku þar upp búit, enn brendu bæinn, ok fjörutíu nauta lét hann reka á Vermaland.

423. Den vanliga ordningen är annars helt enkel och naturlig; först sättes subjektet med sina beståmningsord, derefter verbum med tillhöriga adverbier och slutligen objektet med hvad som dertill lägges, t. e. Sverrir konúngr | samnaði nú saman | öllu liði sínu, hvilket dock kan förändras på mångahanda sätt, efter

den talandes stämning, samt förbindelsen med föregående eller efterföljande satser i sammanhanget.

14. K a p.

Substantivernas förbindelse

424. Vårdighetsnamn sättas, som i Latin, vanligtvis efter nom. propr., t. e. Sverrir konúngr, Eiríkr jarl, Guttormr hertogi, Otta keisari hinn mikli, Ari prestr, Vastes drottning. *Herra* och *Sira* (samt *Frú* och *Madama*, *Frauken* och *Júngfrú*) sättas dock framföre namnen, t. e. Hra. Karl. Sra. Jón, emedan de icko äro egentliga namn på någon vårdighet. *Herra* nyttjades i fornspråket om Konungar, biskoppar och riddare, *Sira* deremot uteslutande om prester.

425. Genitiver och possessiver sättas vanligtvis efter de nomina, som de svara till; i sednare tider har likväl blifvit något allmännare att sätta dem framföre. Regeln kan måhända rättast bestämmas sålunda, att de sättas framföre, när de hafva emfas i sammanhanget, men efteråt i alla andra fall, t. e. gerðu þat fyrir hennar sakir (skuld)! Bróðir hans var kominn áðr. Er þeir fundu Gunnhildi móður sína.

426. När vi i nyare språken utan vidare sammanställa två subst., hvaraf det ena utmärker en del, eller ett mått af det andra; så erfordrar Isländskan att
materiens

materiens namn antingen sattes förut och liksom sammansattes med det andra ordet, som uttrycker måttet; eller ock, om detta icke är subst., eller af andra skäl icke bekvämt till sammansättning, att materiens namn sattes sist med præp. *af*, t. e. gefðu mér ofurlítið pappírsblað o: gif mig ett litet stycke (blad) papper. Hann kastaði kökubita fyrir hundinn o: han kastade en bit bröd (kaka) för hunden. Af barkarstyckjum þeim, af de stycken bark. Korntunnan kostar 20 r:dr, en tunna spannmål (råg) kostar 20 rd:r; lítið af saffrani, litet saffran. Einn knefi af rúsínum eða kórennum, en handfull russin eller korinter.

427. Substantiver, som tjena att suppleras en beskrifning, sättas i dat., der vi nyttja *med*, och i genit., der vi nyttja *af*, t. e. Hann hét Ormr réttu nafni. Hvat heitir þat öðrum orðum? Hann þótti mikillar náttúru vera.

428. Det subst., som utmärker tidens eller vågens längd, sattes i acc. t. e. konúngr lá þar hálfan mánuð. Þeir dvöldust þar litla hrið. Þeir fóru margar þingmannaleiðir *) margar mílur. Hann fór landveg, sjóleiðina o. s. v. Hárifrán undantages endast talesättet: *han drog sin kosa*, hvilket heter: hann fór ferðar sinnar (i genit.), liksom på Tyska: *er zog seiner Weges*.

429. Stå deremot dylika subst. endast som beståmningsord vid någon comparativ, præpos. eller adv., och utmärka således icke måttet omedelbart; så sättas de vanligtvis i dativ, t. e. hálsun mánuði seinna.

*) En þingmannaleið innehåller 5 geogr. mil, och utgör således $\frac{1}{3}$ grad, efter vanlig räkning.

Hemíngur andaðist vetri síðar. 290 árum eptir Nóa flóð. Segðu þat, Eldir! svá at þá einugi feti gangir framar.

430. Det ord, som betecknar medlet, verktyget, sättet, o. dyl. sattes i dat. utan præpos., t. e. berja grjóti í hel, *slá ihjäl med sten*. Steig þór þá fram öðrum fæti (*med ena foten*). Þess varir mik at þú mælir feigum munni. Var þat eiðum bundit. Sigldi Rútr liði sínu suðr.

15. K a p.

Adjektivernas förbindelse.

431. Både den bestämda och obestämda formen af adj. nyttjas som vocativ., t. e. guð minn góðr! blessaðr minn! barnit gott! húsmóðir góð! ek vilda, góðr dreingr at ú geingir inn í stofuna — nú, Jón litli! piltar litlu. Men sattes både subst. och adj. i bestämda formen, då blifver meningen allmän och kollektiv, t. e. góða barnit, *det goda barnet* ell. *goda barn*.

432. Når adj. stå som subst. sátta Isláandarne dem oftast i obestämda formen, t. e. danskir, *de Danske*, *Danskarne*, íslenzkir *Isláandarne*. Þeir gjørðu allt þat íllt (gott &c.) við hann sem þeim var möguligt.

433. Når ett adj. svarar till två subst., af hvilka det ena är masc., det andra foem., sattes det i neutrum, äfven om det ena eller begge subst. äro utelamnade, och endast underförstås af det föregående, t. e.

Enn er þau (nl. Grímr oc Loptæna) voru búin, oc byrgaf, hældu þan tveim skipum austr með landi (Örv-aruddss. Kap. 1.).

434. Beskrifvande adjektiver styra dat., t. e. fagur sýnum. Litill vexti. Líkr öðrum mönnum. De ord, som bestámma eller hója komparativerna, sáttas ock i dat., t. e. hverjum manni hærri (*långre*). Hverri konu fegri. Ljósáfar eru fegri enn sól sýnum, enn Döckálfar svartari biki. Þriðjungi styttra. Var þá korn eingum mun betra. Ok er sjú (fótr) því ljótari at af er ein táin. Þeim mun (heldr) sem, *så mycket (mera) som*. I stállet för detta því, eller þeim mun nyttjas áfven partikeln at vid kompar., t. e. menn voru þeir at vaskari. Eingi maðr mun Eirík kalla at meira konúng, þó at hann drepi einn bóndason (209). För öfrigt áro många adj., som styra dat. hár, líkasom i Grekiskan och andra språk, men som svårligen stå att bringa under någon regel, t. e. Vanr þessu starfi. Reiðr einum. Feginn því.

435. Superlat. förstärkes deremot med genitiver, t. e. Hann var allra manna vitrastr. Hún var allra qvenna friðust. Er svá sagt at Egill geingi fyrstr manna í borgina. Hann var þeirra æðstr (209).

436. De adject. som utmärka ett mått taga måttets namn till sig i genit., t. e. hálfrar annarar álnar lángr, $1\frac{1}{2}$ *aln lång*. Fimm qvartila og þriggja þumlunga hár, 5 *qvarter och 3 tum hög*. Þrjátíu ára gamall (annars þrítugr). Det áro áfven andra adj., som styra genit., men som svårligen lára kunna bringas under regel, t. e. verðr, verðugr ílls dauða. Þá urðu þeir þess varir.

16. K a p.

Pronominernas förbindelse.

437. När man i andra språk förbinder ett personelt pron. med ett nom. prop. med conjunctionen *och*, så utelemna Isländarne *och*, men sätta deremot pron. i dualis eller pluralis i samma casus som namnet, t. e. Eyjólfur var opt við skip um sumarit, ok áttu þeir Hreiðar mart saman í vinfeingi, d. å. *han och Rejdar (som var styrman) hade mycket att göra med hvarandra i vânskap*. Einka gripi vil ek þér gefa, er vèr fiöfum mikinn trúnað á-haft frændr, d. å. *jag och minna fränder ell. förfäder*. Vinátta ockar Hákonar kungs stendr grunnt o: *min och Konung Hákan*s vânskap ell. *vânskapen emellan Konung Hákan och mig* står på svaga fôtter. Enn væntir mik at fundr vor Bagla verði, mitt och Baglarnes móte d. å. *jag hoppas att jag och Baglarne råkas en gång till*. I stället för namn kan ock stå en titel, t. e. Skildu þeir jarl med vináttu, d. å. *han och Jarlen skildes som vänner*. Är deremot icke taladt om någon bestämd person, som pron. kunde syfta på, då utgör þeir i plur. svarande i casus till ett namn i sing. ett talesätt, som noga uttrycker Grekernas οἱ περὶ med ett namn, och kan öfversättas i Svenskan med *N. N. och hans män, folk, följe* ell. dyl., t. e. þeir Sigurður lögðu fram. þeim Hákonni byrjaði seint.

438. H a n n och h û n nyttjas alltid personaliter, och så, s ú alltid demonstrative, icke, såsom i nyare språken, personelt in genere communi, t. e. Jarðarmergr er blendingr af kalki og leir, ef *hann* er lagður út til viðr-

unar verður hann að durti. Meiningin kann að vera sumum auðsén, þó eigi sé *hún* þat öllum. Þat, sá, sú nyttjas annars om en alldeles obekant och hittills ónámd person eller sak, der vi i nyare språken sätta *en* framfór relativ., t. e. Hann var gírdur sverði því er hann kallaði Lång, d. á. *han var omgjordad med ett svärd, som han kallade Lång.* Hann sagði henni at þar var maður sá er skömm fæði at þeim. Heiðrekr barðist við konung þann er Humli hét. Með þeim hætti sem vér fáum ecki skilit, d. á. *pá ett för oss obegrip- ligt sätt.* Þar eð guð hvörki vill nè getr þvingat oss til góðs með þeirri makt, sem vér getum ecki móti staðit.

439. Huru obest. pers. *man* uttryckes i fornspråket, år redan omtaladt (227). Hårtill kan ánnu fogas, att når vi nyttja *man* i en sats, som beskriver huru man bör gå till våga i en eller annan sak; så förändra Islándarne gerna satsen till pass. med omskrifna for- men; t. e. þá túninu er skipt í vissa parta, er einn partrinn látinn óbrukaður, svo hann er hvorki sleginn nè beitr, d. ä. *när man har (sålunda) delat marken i vissa delar, låter man en del (ligga) obrukad, så (att) man hvarken slår eller betar den.*

440. Pronom. *Hvarandra* och *den ena, den an- dra*, uttrycka Isl. sällan med pron. (220), utan vanligt- vis kortare med det enkla passivum eller recipr. for- men af verbum, t. e. er þeir voru búnir klaupast þeir at, d. á. *när de voro färdiga (rustade) löpa de emot hvarandra.* Pýramus og Tisbe þau untust í ár, d. á. *P. och Th. älskade hvarandra i forntiden.*

441. I stället för pron. possess. nyttjas vanligtvis dativ. af de personella pron. vid substantiver, som ut-

márka någon kroppsdel, och som styres af en præp.; t. e. Fæll akarnnockut i höfuð mér? Enn er hendr hans voru lausar, leysti hann bönd af fótum sér. Áfvensá: Þórólfr fæll fram á fætr konungi. I nyare språken uttrycka vi detta med præp. *pá*, t. e. *fóll nágot állon i hufvudet pá mig?*

Vid genit. af andra ord sattes ock genit. af de pers. pron. i stället för possessiverna, t. e. þat stendr i sjálfra vor valdi.

442. Artiklen är egentligen hit; dock äfven ofta þa't, och stundom begge tillika för att gifva större eftertryck. Hinn sattes framför adjektiverna, som då stå i bestämda formen, t. e. hit gamla, Hinn úngi, Hin væna, äfven om substantiver komma till, likasom i Danskan, t. e. hit gamla skip, hinn úngi maðr. Hver er sú hin væna mæ'r? eller fästes vid slutet af substantiverna. Om der, i sista händelsen, går ett adj. förut, kan det antingen stå i bestämda formen, t. e. únga stúlkana, *den unga flickan*, accus. úngu stúlkuna o. s. v., hvilket är det vanliga; eller artiklen kan tillfogas äfven här, så att den blifver dubbel, likasom i Svenskan, t. e. hinn úngi maðrinn, hina úngu stúlkuna. Braut þar hit góða skipit, enn hit minna skipit hëlzt; eller slutligen adj. sattes obestämt, t. e. heilagr páfinn, hvilket sista dock sällan förekommer.

Efter genitiver, pron. poss. och præs. partic. sätas adj. ofta i obestämda formen, emot nyare språkens bruk, t. e. Efla vort egið og annara sannarligt gagn, *befordra vårt eget och andras verkliga gagn (väl)*. Guð gaf i dauðan sinn eingetinn son. Joh. 3, 16. Fp-tirfylgjandi snoturt rit.

443. Partitiver styra hár, som i Latin, vanligtvis genit., t. e. Þeir unnu báðir verk eins hinna. Sæmíngur var þeirra ellifu mestr. Ek veit eigi hvárt nokkur vârr mundi, d. á. *om någon af oss skulle o. s. v.* Hver þeirra, *hvilken af dem?* eller *en hvar af dem* *). Partitiva ordet sättes i dessa fall ofta i neutr. sing., om det ár af adjektivisk natur, t. e. mart manna. Fátt manna. Hvat í þrótta muntu vilja birta fyrir os?

Ofta sätas de dock äfven i apposition, der vi i nyare språken nyttja præp. *af*, t. e. Heima menn Skallagríms fóru til leiks margir, d. ä. *många af Skallagríms husfolk*. Gjöra máttu hann svo kæran þér sem þú vilt, eða fleiri þá frændr. Jesús útsendi tvo sína lærisveina. Má það sjá af sumu því er þeir hafa skrifad. Þetta er ein sú þýngsta byrði, sem á búanda fólki liggr. Eitt hit saklausasta ok spakasta dýr. Verst eitt-hvert o: *något af det sämsta*. Þeir létu eingan með lífi brottkomast, þann er á nar, fanum var.

444. Rákneorden stâ vanligtvis sâsom adj. i apposition; men stundom sâsom subst. med genitiv., t. e. i Sturlesons Ynglingasaga 29. Kap. þá lifði hann tíu vetur svâ at hann mátti eiki gânga þá blótaði hann (aptr) ok lifði hann þá enn tíu vetra.

445. Stora tal lâsas i samma ordning, som ziffrorna skrifvas, t. e. 8325, lâs: átta þúsund þrjú hundruð tuttugu og fimm. Dock ráknas ártalen, för korthets skull, hellre efter hundraden, t. e. 1817, lâs: átján hundruð og sautján.

446. *Hvart annat, tredje o. s. v.* uttryckes i omvând ordning, t. e. annat, þriðja, fjórða hvört ár. Ock-

*) Häraf de Svenska uttryck: *hvardera, endera o. dyl.*

så med artiklen, t. e. at hvíla hinn sjöunda hvern dag. It tíunda hvert ár.

447. Hálft nyttjas liksom i Svenskan, t. e. *hálft fjórða* hundrað, d. å. 350, *hálf önnur alin*, $1\frac{1}{2}$ *alin*. Hann var þar varla halfan annan dag. Samma bety- delse har *hálft* i sammansættning med álderstalen, ehur- ru besynnerligt detta bruk nu förekommer oss, t. e. *þrítugr* är *trettio ár gammal*, *hálfþrítugr* följakteligen 25 ár gammal, álvenså *hálfvertugr* 35, *hálfþrítugr* 45, *hálfsextugr* 55 ár gammal o. s. v., hvilka uttryck icke få hopblandas med de Danska orden: *halvtreds*, d. å. 50, *halvfjers* d. å. 70, och *halvfems* d. å. 90. Orsaken till denna olika bety- delse är, att Isländarne räkna efter *tugr* (10), men Danskarne efter *tyve* (tjog, 20), från och med 50 till 100: det Isländska *hálfþrítug* är alltså $2\frac{1}{2}$ gånger 10 = 25, men det Danska *halvtreds* (eller *halvtred- sinstyve*) är $2\frac{1}{2}$ gånger 20 = 50.

17. K a p.

Verbernas förbindelse.

448. Ofta sättes verb., fast ingen fråga åger rum, framför subjektet; dock förnämligast, om satsen är af- hängig af eller förbunden med en föregående, t. e. Þá var sagt þrælunum til um þetta kaup; létu þeir korn fram ok malt ok seldu Asbirni. Sigliv þórarinn þá á haf út.

449. Ett Adv., som hör till verb., sättes framför substantivet, så nära verb. som möjligt, likasom i Svenskan, t. e. Hann vatt upp segl. Hratt fram skipi. Äfvenså förhåller sig med præp., hvilka stå som adv., t. e. Þá rendu at skipin Olafs. Matvæli, sem þena til at feita med fugla. Man måste i dessa fall väl akta sig för, att räkna præp. till substantivet, hvarigenom meningen skulle alldeles förstöras. Är det en eftersats, der verb. står sist, så sammansättes eller åtminstone sammanställles vanligtvis præp. med detta, t. e. Sverrir konúgr hafði viðset þessi snöru, er þeir ætluði hann í-veiða. Klæði, er jarl hafði í-farit. Mart ræddu menn fyrir konúgs um síðu þeirra Egils ok fannst þat á konúgi, at honum var lítt at skapi slíkt, er hann þóttist af-frétta (d. á. af því, af síðum þeirra Egils). Detta händer ofta, fast verb. icke står sist, t. e. at meiða fólk, er í-eru kasta lanum. Margir höfðu flýit, þeir er áðr höfðu spurn af-haft um ferðir Bagla. Þat mun ek af kjósa, er yðr mun þyckja lítil mannligra (d. á. af þessu, af þessum kostum).

Har hvarken verb. eller præp. något object i satsen, då sättes præp. framför verb., fast den i nyare språken står sist, t. e. ok þordi þá einginn ámóti at mæla, *och då tordes ingen säga emot.*

450. I berättande styl nyttjas, likasom i andra språk, ofta præs. för imperf., hvilka jemväl plötsligt ombytas i samma period, t. e. Þór steig fram öðrum fæti at þar er Skrýmir lá, og lýstr í höfuð hönum; enn Skrýmir vaknar, ok spyrr hvert laufsblað felli o. s. v.

451. Stundom rättar sig verb. icke efter det egentliga subjektet, utan efter prædiketet, om detta kom-

mer emellan, t. e. Þar er enn sá staðr er Himinbjörg heita. Hann á þar ríki er Þrúðvángar heita.

452. Part. act. på *anda*, *andi*, innebår äfven futuri part. pass. begrepp, och svarar således emot de Lat. præ. part. på *ans*, *ens*, *-ntis* och fut. part. pass. på *andum*, *endum*, både till betydelse och form, t. e. varla er trúanda, *det är knappt troligt*. Er nú gott berandi borð á horninu. I strax nefnanda bréfi.

453. Præs. conj., hvilken äfven tjénar att ersätta optativ (275), gifver ofta talet en kraft och korthet, som man i nyare språken svårligen kan uttrycka, t. e. látum hann fara slíka för, d. å. efter orden: *látom oss láta honom komma lika illa fráan det*. Minnumst á þat, *látom oss ihágkomma (besinna) det*. Afklæðumst þessum ham, *látom oss aflágga denna hamn*.

454. Passivum ár i fornspråket 1) recipr. (281), t. e. Ingi konúngr frelsadist (d. å. *frelsaði sik*) með flóttu. Hann lét ei kúgast (d. å. *kúga sik*) til þess at taka við kristni. At láta eigi skírast (d. å. *skíra sik*), *att icke láta sig dópa*. 2) en ömsesidig handling, t. e. Er þeir voru búnir, klaupast þeir et, *när de voro färdiga, löpa de emot hvarandra*. Den egentliga pass. betydelsen uttryckes deremot helst genom omskrifning, liksom i Tyskan, t. e. Þá var þar flutt í vist ok önnur saung, *då flyttades dit mat och andra behof*. Ok var þá gjör sættin, *och då slóts förlikningen, friden*.

455. Acc. med infin. ár en ganska vanlig konstruktion i Isländskan, t. e. Þér qvâðut sólina fara skjótar, *dixistis solem celerius procedere*. Ár accus. ett personelt pron., och samma person subjekt i satsen, så utelemnas det, och verb. sattes i pass., t. e.

Ek sagðist (d. å. *sagði mik*) eeki trúa því. Hann qvedst (d. å. *qveðr sik*) Gestr heita. Hann qvaðst (*qvað sik*) ætla. Hann læzt (*lèt sik*) mundu, d. å. *han lát för-ljudas*, eller *han yttrade att han ville*. Märkligt är det annars, att om något adj. eller dyl. svarar till den utelemnade accus., sättes det likväl i nomin., t. e. þeir qvaðust allir til þess skyldir. Þeir qvaðust því fegnir veðða.

456. Grekernas dubbla genit. och Latinernas *duo ablativi* uttrycka Isländarne med två dativer och præp. *at*, t. e. At því gjörvu, *hoc facto*. At endaðum sjúkdóminum.

457. Några Verba, som i nyare språken taga en blott infin. till sig, erfordra i Isländskan infin. med *at*, såsom: k u n n a, och þ o r a, *tóras*, t. e. Einginn þeirra kunni at stýra skipi. Der vi hafva den blotta infin. med præp. framföre, insätta Isländarne vanligtvis þat i den casus, som præp. fordrar, t. e. Eg get eigi betr útmálað þetta, em með því at segja frá hversu, o. s. v. Ek vil gefa honum orlof til þess at fara heim til Skotlands.

458. Här, som i andra språk, styra verba olika casus; men det är svårt, eller måhända omöjligt, att gifva bestämde regler, hvilka styra den ena och hvilka den andra. Orsaken till denna styrelse är otvifvelaktigt, att vissa præp. äro utelemnade; stundom finner man dessa uttryck fullständiga, t. e. f y l g j a (m e ð) e i n u m; men emedan casus äro så bestämde, behöfde man i de flesta händelser icke att utsätta præpositionen. Ofta förbindes ett verbum med flera susbt., af hvilka det ena betecknar egentliga föremålet, det andra en person, som man har afseende på, det tred-

je någon tillfällig omständighet o. s. v. Dessa får man väl åtskilja, emedan de vanligtvis sättas i olika casus.

459. Accus. styra de flesta verba transitiva, hvilkas objekt är omedelbart och direkt, t. e. slå, drepa, elska, iðka, taka, leggja, reisa, fella, bera, gráta einhvern, *begráta nágon*, byrja söguna, *begynna historien*, o. otal. fl.

460. Dativ. styra många verba, som bemärka att sätta en sak i rörelse, utan att sjelf deltaga i samma rörelse, t. e. snúa, venda, kasta, fleygja (*slán-ga*, egentl. *láta flyga*), skjóta, leggja spjóti, *sticka med spjut*, slå öllu í vind, *slá allt í vädret*, *ur sinnet*, hleypa fyrir lokunni, *skjuta (láta löpa) regeln före*, lypta, hefja, sá, dreifa sprida, dreypa stró, stanka (*láta drypa*), stöckva, *láta springa*, söckva, sánka, o. dyl.; áfvensá koma och fara, när de nyttjas transitive, t. e. Hann kom Asum opt í vandræði. Ef hann fer minum ráðum fram. Också många, som bemärka att styra, förändra, förderfva, hjelpa, skydda o. dyl., t. e. ráða sigri, stýra skipi, bjóða gestum, valda bagganum, *rá med bördan*, bregða búí, flytta, breyta, *förändra*, steypa ovinum sínum, hrinda (imperf. hratt) einum í eldinn, umturna, granda, eyða, farga, tapa, týna, *förlora*, eyra, hlífa, þyrma, hjálpa, bjarga, duga, skyla, o. m. a.

461. Genit. styra förnåmligast de, som bemärka att begåra, önska o. dyl., hvilka dock ofta taga personer till sig i acc. och saken i genit., t. e. beiða, biðja einn nokkurs spyrja hann ráða, fregna, krefja, óska, afla, *förváfva*, leita

ráða, biða, gæta, akta, geta, omtala, njóta, unna o. m. fl. Vid dessa ord måste man väl skilja den person, som är objekt, från den, för hvars skull man företager handlingen, t. e. *biða einn friðar*, d. å. *bedja någon om frid*, men: *biða einum friðar* d. å. *bedja om frid för någon*. Sättes en persons namn vid detta verbum i genit., då blifver betydelsen *att fria till*, t. e. *ætlu þú at biða hennar*, *áminar du att fria till henne*; på samma sätt nyttjas *fá* med genit., när det betyder *fá till äkta*, t. e. *Hann féck þeirrar konu er Þórun hét, han fick en hustru vid namn Thorun*.

462. När de verba, som styra dat., förändras till passiva, blifva de impersonella och behålla objektet i dat., t. e. *at safna liði*, pass. var *þá liði safnat*. *Bregða sverði*, pass. *Tyrfingr varð manns bani*, *hvern tíma* er honum var brugðit. *Skipta akri*, pass. *akrinum hafði skipt verit með landinu*. Ofta blifva de icke egentligen passiva, utan endast impersonella activa i Isländskan, fast de i nyare språken måste uttryckas som pass. t. e. *Ljúka, sluta*, *svo lýkr hér hverju hesta þingi, så slutas här hvarje hästkamp*. *Slítr nú verzlur þessari*. *Eptir um daginn skaut upp líkunum*. Öfverensstämmande härmed nyttjas många verba, som styra accus. såsom impersonella activa, der nyare språken fordra passiva eller andra personella verba, t. e. *Því hærra sem reykinn lagði í loptit upp*. *Jarl setti dreyrrauðan*. *Brá honum svo við at hann gerði fölv-an í andliti*, d. å. *Han blef så förändrad, att han blef dödsblek i ansigtet*.

463. Om konjunktiven måste i synnerhet märkas, att præes. nyttjas utan konjunktion, när man kan supplera satsen med *om, i fall*, t. e. *Sè þat svo, þá læt ek*

þat vera, *om* sá förhåller sig, sá går det an. Vill hann ecki með góðu, þá komdu til mín. Komi hann ámeðan eg er burtu o. dyl. Imperf. nyttjas nästan i samma händelser; hufvudskillnaden är, att man med imperf. knappast förmodar eller hoppas det skall inträffa, t. e. Væri þat svo, þá væri þat sök sér, *om* sá vore, *då* vore det någon rimlighet uti. Kæmi hann ámeðan eg er burtu (sem ecki mun verða), *skulle* han (*emot förmodan*) komma, *emedan* jag är borta. Denna vändning nyttjas således i mycket höfliga uppmaningar, t. e. i bref: Mætti eg sjá línu frá yðrum þetta mál, þetti mér þat ofrvænt. Vilduð þér gera svo vel, þá væri eg yðr mikit skuldbundinn.

Annars styrer þó, þótt, *fastän*, och svo, *för att*, samt at efter verba som icke gifva tillkänna fullkomlig visshet, alltid conj., t. e. eg veit at hann var þar — men: eg held hann hafi verið þar. Enn þó svo væri. Hann vøk sér við (d. ä. *makade sig*), svo þú sæir þat betr.

18. K a p.

Om Partiklarna.

464. Vid verba som uttrycka en resa eller ett kort vistande, tillfoga Isländarne nästan ständigt något adv. som utmärker väderstrecket, hvilket i nyare språken är alldeles öfverflödigt, t. e. Gunnhildr gerði ferð sínu suðr til Rómaborgar. Erlíngr jarl var þú i Víkin-

ni austr. Stundom nämnes icke stället, hvarifrån eller hvart man rest, utan endast adv.; i dessa fall får det behållas och öfversättas eller ersättas med sjelfva stället namn, t. e. sunnan långt úr heimi, *ur den fjerran belägna södre verlden*. Þegan hann kom austr, *när han kom till Österlandet*.

465. Märkligt är det äfven, att man på en nekan-
de sats svarar bejakande, när man vill antaga eller bekräfta negationen, t. e. Þó þicki mér mikit undir, at þér rjúfit eigi þessa sætt. Svá munu vér þá gjöra, segir Skarphèðinn. Leyfa mun ek, ef þér prettið hann í öngu. Þeir qvâðust svá gera mundu.

466. Der casus icke råcka till att beståmma be-
greppens förhållande, tager man præpositioner till hjälp: dessa erfordra då, här som i Lat. och Grekiskan, vissa casus af subst., hvilka de sågas styra; några præp. sty-
ra flera casus, efter deras olika betydelse.

467. Följande styra endast accus:

um (of)	om, öfver	umhverfis	rundtomkring
kríngum, íkríngum	omkring	umfram	framför, utom
útum	ut igenom, ut öfver	fram yfir	framför
innum, yfir um, o. dyl.		framundir	inmot
ígegnum	igenom	fyrir norðan	norr om.

och flera dylika sammanställningar, t. e. fyrir sun-
nan fjall, söder om fjället (Dofre, Alperna &c.),
fyrir handan ána, bortom ån, fyrir utan
bæinn, utanföre gården (staden). Um, of finnes
dock i gammal poesi stundom med dat.

468. Dessa styra alltid Dativ.

af	af	hjá	hos, vid
útaf	af (ett ämne)	framhjá	förbi
frá	från	á samt	tillika med
úr	ur	gagn vart	midt emot
útúr	utur	(til) handa	för åt
uppúr	upp, af, öfver	á hendr	emot
framúr	öfver	á móti, í móti	emot
undan	ut under, bort från	gegn, í gegn	emot, till mötes
áundan	förut, framföre.		

De många sammansättningar med frá, t. e. yfir frá, midt emot, austr frá, öster på, útfra, icke vidkommande, o. dyl. äro egentligen adv., och styra sällan någon casus, om icke de nyttjas åtskilda som två ord, så att præp. får sin vanliga betydelse, t. e. uppfrá d. ä. uppe (borta) på höjden, men uppfrá því d. å. ifrån den stund.

469. Följande styra endast Genit.

á milli, á meðal	emellan, ibland	til	till
í stað	í stället före	án	utan
(fyrir) sakir		útan	utom
sökum	förmedelst	innan	innan
vegna		auk	utom.

Äfvenså de med megin sammansatta, t. e. báðumegin árinna, på båda sidor af án, öðrumegin, på ena (andra) sidan, hinnmegin, på andra sidan, bortom, þessumegin, hernamegin, på denna sidan, hitom, öllumegin, på alla sidor, hvilka dock ofta uyttjas som adverbial, och annars förbindas med præp. við, t. e. hernamegina við ána, hitom án. Man finner äfven báðum megin o. s. v.

470. Både Accus. och Dat. styra följande:

á, uppá	pá	eptir	efter
i	i, till	fyrir	före
með	med	undir	under
við	vid, emot	yfir	öfver.

Hufvudregeln är här, som i andra språk, att de styra accus, när de betyda en rörelse till stället, dat, när de utmärka en hvila på stället, t. e. þat stendr mér sífeldliga fyrir augum — Þegar ek leiddi honum fyrir sjónir. Men emedan de icke alltid röra stället, råcker detta ingalunda till, för att göra sig ett tydligt begrepp om deras användelse. Man får därför märka följande:

471. Á styrer acc. a) när det bemärker till stället, t. e. stiga á skip gå om bord. Bera á túnin göða marken; b) emot, in, på, t. e. fara á vindinn. Renna á lyktina. Þat er á fótinn det går uppföre (motsatt undan fæti); c) på ett visst sätt, t. e. á þann hátt, á þá leið. á, hinn kantinn, á aðra (hina) síðuna, á hægri hliðina vid högre sidan. Äfvenså hann lá á bakit, han låg på ryggen. Sade man á bakinu, skulle metningen blifva ofvan på ryggen (neml. af någon annan), á norræna tungu, á bók þessa lét ek rita. d) i anseende till, t. e. þat vex miðr á hæðina. Dauðavatn er góðar þrjár þingmannaleiðir á leingd, enn hálfönnur á breidd; e) en obestämd tid, då något plägar ske i allmänhet, t. e. kuldastormar ganga á vorin. Sjálfraði er búsmala hollast á sumrin (sumrum). Äfvenså: á veturna, á haustin, á nætr, nætrnar, á qvöld-in, morgna á sumar.

dag, vetrardag om sommarn, vintern. Äfven om en bestämd dag i veckan, t. e. á laugurdaginn kemr, d. ä. om lördag, á sunnudaginn var i söndags.

Dat. styrer a) när det betyder på stället, t. e. þat stendr á háfum hól; á öðrum stað segir hann; b) om en bestämd tid, då någonting verkligen händer, t. e. á hvörju qvöldi, hvörri nóttu, á ári (hvörju), á fyrsta ári, á þeim aldri, á dagmálum, d. ä. kl. 9 på förmiddagen, á hádeginu kl. 12 om middagen. Äfven om någon viss veckodag, till åtskillnad från andra dagar i veckan, t. e. á laugardegi om en lördag, á sumardegi på en sommardag. Annars är denna præpositions bruk om tiden osäkert, och tyckes till en del bero af väljandet; man säger t. e. á vorin, á haustin, men utan artikel á sumrum, vetrum, man säger både á sumar och á sumri o. s. v; c) om, af, med, i figurlig betydelse, t. e. fá þeeking á einhverju. Eg er á þeirri trú Hann lifir á málaferlum (af processer). Hún hefir aðra meðferð á kum, næpum o. s. v.

Uppá nyttjas äfven så, dock sällan, med dat. om meningen är: uppe på, t. e. þá fer túninu aptr uppá grasvöxt — hann stóð uppá múrnum.

472. I styrer acc. när meningen är a) till stället, t. e. kom þessi saga að hausti í Túnsberg. Fór þann tíð mart norðmanna í Miklagarð. Væringjar áttu at fara í herför nockra; b) om tiden, t. e. í þann tíma på den tid, i gamla, forðna dagar, i annat ok þriðja sinn för andra och tredje gången. Dock säges i dat. i þessari tíð; i því bili medlertid, i þeirri svipan i det samma.

Acc. styrer det annars, när det betyder på, uti, eller dyl. t. e. Konúngr var þá ecki í bænum. Þat

stendr í öðrum kapitula. Ok í þeim alla þeirra eptir-
komendr. Äfven denna præp. sammansättes med många
adverb. såsom: uppi upp i, i munnen, úti ut i (icke
uti, hvilket uttryckes blott med i), inni, framm í
o. dyl.

473. Með tager accus. till sig, när man förer med
sig någon liflös sak, eller någon person, som ovillkorligt
måste följa, t. e. Ecki hefir hann komit með bókina
enn. Þá fóru menn á móti honum með mann fjötraðan.

Dat. fordras, när det utmärker a) ett verktyg, t. e.
fjötraðr með klukjum myrkranna, b) hos, ibland, t. e.
gott þykir mér með þér at vera. Landinn var skipt
með þeim. c) längs med, t. e. suðr með landi. d) til-
likamed, t. e. Hann geck út með konu sinni, e) för-
medelst med, t. e. Hann sýndi med hugþryði sinni at
o. s. v. Þeir geingu á móti honum med miklum veg,
och i dylika beskrifningar.

474. Við har accus. hos sig, när det säges om
stället, eller svarar till det Svenska vid, t. e. við bæinn,
við garðinn, við þetta þögnuðu þeir allir. Var hann
góðr við þig? Eg talaði leingi við hann. Hvað er það
að reikna við hitt?

Dat. fordrar det, när det betyder emot, t. e. gæta sín
við einhvörju. Hann tók við Birni. Skotar eru lausir
á velli, ef við þeim er horft. Þat er gott við mörgum
sjúkdómum. Mig velgir við því.

475. Eptir tager till sig accus, när det uttrycker
det Lat. post, efter, men dat, när det kan öfversättas
med secundum, enligt, efter, t. e. eptir miðjan morgun,
Eptir minn dag. Eptir þeirri reglu. Eptir ánni.

476. Fyrir styrer accus. a) när det säges om ti-

den, *förè*, t. e. fyrir tímann *före tiden*, litlu fyrir vetur; b) i stället för, t. e. at gjalda fyrir einhvern. Hann sendi mann fyrir sig; c) förmedelst, t. e. verða sáluhólpinn fyrir trúna; d) om priset för någonting, t. e. Hvað gafstu fyrir bækurnar? Hann seldi fyrir tvo ríkisdali alls; e) om något förhållande, t. e. Ecki er þat gagnligt fyrir börn. Þat er gott fyrir kýrnar.

Dat. styrer det a) i betydelsen *inför* (*coram*), t. e. Móyses talaði fyrir Gyðingum. Þeir hafa stæstu virðing fyrir honum; b) om den som något är ämnadt åt, t. e. Þetta er fyrir bændum skrifat. Holurnar fyrir fræinu; c) om något hinder, t. e. Hann þorði ecki fyrir hundinum. Maðr er hvergi óhultr fyrir dauðanum. Eg gat ecki verið i friði fyrir honum.

477. U n d i r med acc. betyder a) inemot, om tid eller mängd, t. e. Það var komið undir dagmál, d. ä. klockan var nästan nio på förmiddagen. Undir jöl inemot jul. Undir þat icke långt från det, nästan så mycket; b) in under, t. e. Hann fleygði því undir borðið.

Med dat. a) på stället, t. e. Þat fannst undir borðinu. Hann lá undir rúninu (d. ä. under sängen); b) beroende af, t. e. Þat er ecki undir því komit. Ek vil ecki eiga undir því. Eg á ecki undir honum o. dyl.

478. Y f i r styrer acc., när det utmärker a) en rörelse till stället, t. e. Hann festi þat upp yfir dyrnar. Hann hljóp (stöck) yfir garðinn. Sá dómr mun ganga yfir alla; b) mer, högre än, t. e. Hann svaf aldrei yfir sex stundir. Hann lofar yfir sig; c) om, öfver, (ett ämne) t. e. útleggning yfir textann. Registur yfir sálmalögin (öfver psalm-melodierna).

Dat. tager det deremot till sig, när det uttrycker

a) en hvila på stället, t. e. þat sitr yfir dyrunum; b) magt, herradöme öfver, t. e. hafa vald sitt við yfir einhvörjum, d. ä. bruka (visa) sin makt öfver någon.

479. Tre casus, neml. acc., dat. och gen., styrer endast præpositionen at (að). Med acc. betyder den a) efter (någons död), t. e.

afl ok eljun,	kraft och styrka,
allt hit góða	allt det goda
er Arngrims synir	som Arngrims söner
at sik leifðu	efterläto (sig).

Geck han meir at þat derefter gick han vidare, och på Runstenar: N. N. lét reisa stein at feður sinn; men detta bruk är nu föråldradt; b) dess med comparat., t. e. Eingi mun Eirík kalla at meira mann. Ecki mun hróðr þinn at meiri, þótt ek mælti berara. Maðr at verri. Om icke må hända adj. rättare antages här att stå i apposition till det föregående, och at förklaras absolute för: at því, í því tilliti.

Med dat. construeras denna præp. vanligtvis, antingen bemärkelsen är a) till stället (T. nach), t. e. það er laung dagferð frá Skógum að Odda. Þegar þeir komu at honum; eller b) på stället, (T. zu) t. e. at Uppsölum. Hann bjó at Mosfelli; eller c) från stället (T. her), t. e. að austan, að utan, að heiman; d) om en materie, hvartill något förändras, t. e. verða að steini förstenas, gera að aungu tillintetgöra. Þad kemr honum að litlum notum. Sálunda bildas många adverbiala uttryck, t. e. að gagni till gagns, að gamni sínu för roskull, að fullu og öllu, að nauðsynjalausu, að forfallalausu, að mestu, að vissu visserligen, að eilífu o. s. v. e) om en tillkommande tid, neml. när den samma, som nu

är, nästa gång återkommer, t. e. að sumri, að vetri, að morgni, að ári d. ä. *nästa sommar, nästkommande vinter,* o. s. v. säges medan föregående sommarn, vintern ännu varar.

Med genit. förbindes denna præp. när meningen är hos någon, i hans hus, t. e. Boð skyldi vera at Marðar. Þeir gistu at Bjarnar o. dyl., hvilket måhända rättast förklaras med att underförstå húsi ell, dyl.

480. I stället för att nämna en gårds eller stads, stundom äfven ett lands namn i nominativ., nyttja Isländarne ofta en præp. med dativ., t. e. Sá bær hét á Steini *den gård het Sten.* Hann gjörði bú at bæ þeim, er at Tjörn heitir. Þar er heitir í Répum, í Aróje. Äfven, í þar er heitir í Danmörku *i det Rike, som kallas Danmark.*

487. Præpos. upprepas icke gerna i sista led, när den har varit uttryckt i den föregående, t. e. Portæcin er öðruvísi en blóðæðarnar í því at innan í hennar pípum finnust ecki þær vængblöðkur (d. ä. *ventiler*), sem þeim (d. ä. *i þeim*). Hér af sjá menn, það eins stóra varúð þarf að brúka í því að hindra ecki eðr aptra þessum svíta, sem eptir náttúrligum hætti kemr að enduðum sjúkdómum, sem hinu (d. ä. *i hinu*), að orsaka ecki svíta í þeirra upphafi.

19. K a p.

Om Ellipser.

482. Ofta utelemnas ett ord af en förbindelse; hvaruti det är så vanligt, att det lätt underförstås.

Detta h nder med *ostr  : vilkor, alternativ, utväg*, t. e. ok er så til, at sigla undan, d.  . *den enda utvägen  r, att segla undan*. S  mun n  gr enstr at segja satt, *nu  r det bäst för dig att säga sanningen*.

483. Tredje person af verba sättes ofta utan subjekt, när detta  r obekant, obetydligt eller lätt att supplera, t. e. sv  segir   V lusp  (neml. *sk ldit*). Sem h r segir (neml. *h fundrinn, sk ldit*). Detta h nder i synnerhet, när samma subj. kort förut har blifvit uttryckt, t. e. margir eru svo f t kir,    b gt eiga me     kosta upp  vi ar-kaup. Det obetydliga pron. þa , s , så ell. hann, h n utelemnas både som subjekt och objekt, när det rätta subj. eller obj. som dermed skul. le ersättas, sjelft har varit nämndt, t. e. Björn setti fram skip sitt, ok (bj neml. þat) sem  kafligast. Síðan sneið karkr höfuð af jarli ok hljóp   brott med (neml. þat). Síðan l t Olafur konúngr leiða hann   brott, ok höggva höfuð af (neml. honum).  fven fast en annan casus erfodras  n den, som blifvit n mnd, t. e. N ckurt h fi er þ  tilþess; og ske r (neml. það) all náttúrliga. H n gr f sig niðr   r mi , og l  við dauða (neml. henni lívið).

484. Af verba utelemnas f rn mbligast vera, t. e. Astr  r sagði Gl mi at nautafj ldi Sigmundar væri kominn   t n, "enn ek hefi eigi fr leik til at reka (neml. hann)   brot, enn verkmenn (neml. eru) at vinnu. Þeir sögðu þar faungin (neml. vera), enn l  fr elta (neml. vera), er  ttu, enn br  gumann (neml. vera),   kafi. Detta h nder dock i synnerhet efter hjelpv. mun och skal i futur. (277), t. e. Þá mun hann kominn (neml. vera) til Aðalsteins kon ngs. Far aptr.

Háleyíngur! sá (neml. *kostr*), mun (neml. *vera*), þær hinn beztí.

Áfven verða utelemnas ofta i en fóljande sats, når det har varit uttryckt i en föregående, fastån sammanhanget fordrar en annan form, ån den redan anförda, t. e. Verða þær (*gindirnar*) æ sterkari, og örðugra (neml. *verðr þad*) at veita þeim mótstöðu.

FEMTE AFDELNINGEN.

Verslåran.

20. K a p.

Metriken.

485. Den Isländska skaldekonsten utmärker sig icke, som den Grekiska och Romerska, genom fotmått, utan har en egen inrättning, gemensam med de ófriga gamla Gothiska nationernas. Denna inrättning beror hufvudsakligen 1) af antalet af *långa stafvelser*, 2) af *alliteration*. Nästan alla Isländska skaldestycken äro 3) afdelade i *strofer* (e r e n d i, v í s a), hvilka vanligtvis innehålla åtta verser eller rader (o r ð, v í s u o r ð). Dessa strofer indelas åter i tvenne hälfter (v í s u h e l m - 1 n g r), och hvarje af dessa åter i två delar (v í s u f j ó r ð - ú n g r), som utgöra en fjerdedel af hela strofen, och innehålla två sammanhörande och genom alliteration förbundna versrader.

Alliteration.

486. *Alliterationen* (bokstafsrím) anses för den väsendtligaste saken i den Isländska versifikationen: den finnes i alla versslag och till alla tider; ty några få missfoster i nyare tider, der man åsidosatt de la-

gar, språket och nationen (ja den hela Gothiska folkstammen) af naturen sjelf föreskrifvit sig, och från urminnes tider oafslåtligen följt, förtjena icke att komma i betraktande. Alliterationen består deruti, att i de två sammanhörande raderna (vísufjórðúngr) förekomma tre ord, som börja med samma bokstaf, af hvilka tre ord, de två böra finnas i den första, och det tredje i början af andra raden. Dessa öfverensstämmande begynnelse-bokstäfver kallas *rim-bokstäfver* (ljóðstafir) *), den tredje eller sista af dem, som har sin plats i början af andra raden, kallas *hufvudstaf* (höfuðstafr), emedan den anses för den rådande, som bestämmer de två i förra raden, hvilka få namn af *bistafvar* (studlar). Alla rimbokstäfverna böra finnas i betonade stafvelser, och icke flera ord i de två rader börja på samma sätt, åtminstone inga hufvudord, som få ton på första stafvelsen, t. e.

Farvel fagnaðar	<i>Far väl (du) fröjds</i>
fold og heilla!	<i>och salighetsland!</i>

Rimbokstäfverna äro här *f*, det som finnes i ordet *fold* är hufvudstafven, *Farvel* och *fagnaðar* innehålla deremot bistafvarna.

*) Detta är otvifvelaktigt den rätta formen af ordet, som härstammar från ljóð säng, vers, T. Lied, hvaraf äfven skalderna benämndes ljóð a skalðir. Men vanligtvis hopblandas detta ord med hljóðstafir vokal af hljóð ljud, T. Laut; ehuru dessa ord således både till betydelse och sammansättning äro helt skiljaktiga. Denna anmärkning har blifvit mig meddelad af den lärde Isländaren Mag. H. Scheving.

Är hufvudstafven sammansatt, i synnerhet *sk*, *st*, *sp*, böra äfven bistafvarne vara det, och ett blott *s* eller *s* med någon annan konsonant, såsom bistaf, skulle anses för ett fel: dock iakttages detta icke så noga med *bl*, *br*, *gl*, *gr*, *fl*, *fr* o. s. v. fastän det anses rättare och vackrare, om de alla tre stämman fullkomligt öfverens. Äro verserna mycket korta (i fornyrdalag), finnes ofta endast en bistaf i förra raden, t. e.

Sé spjóti því	Om man det spjut,
er spentu viðar	som djefvulens vidtgripande
greipar Helvarðar,	händer omspände,
við grenitrè jafnat.	jemför med tallen.

Här är på båda ställen endast en bistaf, men denna är i begge händelser sammansatt (*sp*, *gr*) likasom hufvudstafven.

487. Är hufvudstafven en vokal, böra äfven bistafvarne vara det, dock alla tre, om möjligt, olika vokaler, hvilket således är tvärt emot regeln för konsonanterna, t. e.

Aungri skal ek so úngri	Aldrig någon annan
unna silki-gunni	mó, fast ung (o flicka!),
enn, so at ýtar finni,	skall man mig befinna
annarri enn þik, svanni!	utom dig att älska.

Här är på första stället *u* hufvudstaf, *au* och *ú* bistafvar, och olika bokstäfver, enligt regeln. På andra stället är *a* hufvudstaf, *e* och *y* bistafvar, och äfvenledes olika vokaler. Orden *ek*, *at* och *enn* på sista raden räknas icke för några fel, emedan de äro obetydliga ord, och i synnerhet de två först anförda alldeles tonlösa; *enn* i början af tredje raden har deremot ton, och kunde öfversättas *härefter*, för fram-

tiden eller *någonsin*, och räknas derföre äfven som väsendtlig bistaf.

J och *v*, hvilka de Gamle icke skilde från *i* och *n*, räknas icke att göra något hinder framför vokalliterationen. Någon gång finnes äfven *h* framför en af bistafvarna.

488. I korta verser (förmåmligast af fornyrdalag) finnas ofta ett eller flera korta och tonlösa ord, som äro oumbärliga till att göra meningen fullständig, anbragte framför hufvudstafven i andra raden; dessa kalla Isländarne *málfylling* d. å. *satsfyllning*, de räknas aldrig med i versmåttet, utan betraktas som något slags upptakt, t. e.

Um árstið milda,

þegar ofanfallnir

regnskúrur láta

lönd öll gróa,

og sprettandi blóm

af blundi vakir

og þrútnir knappar

þreydan dag qveðja:

Den milda årstid,

då nedstigande

regnskurar låta

fälten grönska,

då växande blommor

väckte ur blunden

och svällande knoppar

helsa efterlängttade dagen:

Här är i det första versparet *o* hufvudstaf och *á* bistaf; *u* i *Um* får icke räknas för någon bistaf, emedan det är alldeles utan ton, *þegar* är målfylling, och likaledes tonlöst. I de nästa två raderna är *l* rimbokstaf. I andra hälften är det först *bl* med målfyllingen *af*, sedan *þr* utan målfylling.

489. Bistafvarne i förra raden hafva icke så bestämd plats, man kallar det derföre icke egentlig målfylling, fast äfven der finnas några korta stafvelser framföre den första långa, hvilka icke heller komma i beräkning; ty alla Isländska verser börja i regeln med

en lång stafvelse, med andra ord, de äro trochaiska, daktyliska eller spondaiska, oftast af blandad art, hvilket endast beror af vålljudet, emedan förfädren, liksom Isländarne ännu, aldrig inrättade sina verser efter bestämda pedes. T. e. i nyss anförda strof är *um* i första raden, samt *og* i femte och sjunde, en dylik oegentlig målfylling, eller för versmåttet likgilltig upptakt. Annars i längre (åttstafviga) verser är regeln för bistafvarna, att den andra allrahelst bör stå i midten, eller ock begge två i sista hälften af förra raden; men icke gerna den ena i början och den andra i slutet af raden, då det skulle blifva för långt emellan dem, och alliterationen således mindre märkbar, t. e. i en impromptu af Paul Vidalin, i hans brors Biskopens namn:

Ecki smackast vörunum <i>vin</i> ,	<i>Icke smaka mina läppar vin,</i>
visitazion aldrei dvin;	<i>visitationen tar aldrig slut;</i>
hugrinn flýgr heim til þík,	<i>sinnet flyr hem till dig,</i>
hjartans allrakæra min!	<i>hjerterans allrakärestan min!</i>

Här hafva bistafvarne i de två sednare raderna den regelrätta och vanliga ställningen, i de två förra, den, för ombytes skull, tillåtliga.

Quantiteten.

490. De *långa* (långar) och *korta* (skammar) stafvelserna åtskiljas på samma sätt i poesi, som i prosa (30, 52). Den enda skilnad är, att spondéer i dagliga lifvet uttalas något lättare, nästan som trochéer, men i vers höres hvar stafvelse för sig tydligare och skarpare med sin naturliga längd, t. e. *ó d a u ó l i g i r* *odódliga* höres i dagligt tal nästan som två trochéer,

men i poesi som en spondé och troché, eller som två spondéer.

491. I poesi, i synnerhet i de längre och mera regelbundna verser, äro nemligen långa 1) den första stafvelse i orden, som har hufvudtonen, eller i en våsendtlig del af sammansättningar, t. e. *ó* i *ódaudligr*, *y* och *e* i *fyrirgefá*; 2) de stafvelser, som slutas på en dubbel konsonant eller två särskilta konsonanter, hvilket svarar emot Grekernas och Romarnes *positio*, t. e. *öfund afund*, hvilket utgör en spondé. 3) de som innehålla en diftong eller accentuerad vokal, t. e. *tækifæri tillfälle*, hvilket utgör två trochéer; 4) hufvudstafvelsen i tvåstafviga flexions- eller derivationsändelser, t. e. *ari*, *ugr*, *ligr*, *aði*, *aðr*, *andi*. Dock äro de tre sist anförda händelserna egentligt obestämda, om icke de äro förente med den förstnämnde.

Obestämda äro de flesta enstafviga ord, i synnerhet pronom. och partiklar, hvilkas quantitet beror af deras ställning och vikt i sammanhanget, t. e. *ek*, *nú*, *við* o. dyl. Äfven första stafvelsen i de sammansatta ord eller derivata, hvilkas andra stafvelse var början af hufvudordet förren det blef sammansatt, t. e. *ósjaldan*, *forsilfra*; i dagligt tal är den dock alltid lång.

Korta äro äro ändelserna *r*, *ur*, *i*, *u*, *a*, t. e. *tekr*, *fagur*, *geisli*, *valdi*, *angü*, *hjarta*, *reiðuliga*. Dock kunna äfven dessa nyttjas som långa eller obestämda, om flera konsonanter omedelbart följa på, och göra position.

Assonancer.

492. Ännu en betydlig sak, fast icke som All-

terationen och stafvelsemåttet utsträckt till alla versslag, är assonancen (Isl. *hending*, D. *Linierim*); den är af två arter, *hela* och *halfva* assonancer. Hel-asonancen (eller kanske consonance, Isl. *aðalhending*) består deruti, att på en och samma versrad förekomma två stafvelser, hvilkas vokäl och påföljande konsonanter efter det Isl. stafningssåtet (54) alldeles öfverensstämma, t. e. *sum-ir*, *gum-ar*, samt *merk-i*, *sterk-a* o. dyl. *Halfassonance* (*skothending*) kallas det, om vokalen är olika, och endast de påföljande konsonanterne de samma i begge händelser, t. e. orden: *stirð-um* och *norð-an*, *varð* och *forð-a* o. s. v.

Flexionsändelserna *r* och *s* efter konsonanter räknas icke med till assonancen, så att t. e. *bjarts* och *hjarta* är en fullkomligen rätt helassonance, och *áðr-flýði* äfvenså en riktig halfassonance. Men alltid bör det vara betydliga och betonade stafvelser, som sålunda svara emot hvarandra.

493. Vanligtvis nyttjas begge arter i samma versslag, så att den första af de två sammanhörande raderna, som innehåller bistafvarna, får halfassonancer, den andra med hufvudstafven för helassonancer, och således hela strofen igenom, t. e.

Fastorðr skyli firða
fengsæll vera þengill.

Hæfir heit at rjúfa

*hjalður mögunðr! þér aldri *). ditt löfte, du väldige i strid.*

Ordhållig den kung bör vara,
som tillgifna män skall få;

det höfves dig aldrig att bryta

ditt löfte, du väldige i strid.

*) Konstruktionen är enkel: *Fastorðr skyli firða feng-sæll þengill vera. Hjalður*

Här är i första och tredje raden halfassonancer, neml. ord-r och firð-a, hæf-ir och rju-f-a, i andra och fjerde helassonancer: f e n g och þ eng-ill, hjald-ur och ald-ri.

Rimmet.

494. Äfven slutrimmet spelar en betydlig rôl i den gamla poesin; dock, liksom assonancen endast i vissa versslag. Det har i Isländskan samma namn, neml. hendíng, och indelas likaledes i *hel-* och *half-rim*; hela skilnaden är, att rimmet fordrar, om det är *enstafvigt*, att alla slutkonsonanter böra stämma öfverens, och om det är *tvåstafvigt*, att äfven de påföljande slutvokaler i begge orden böra vara de samma, hvilket icke kommer i betraktande vid assonancerna, emedan alla äro enstafviga, fast de oftast finnas i tvåstafviga ord.

Om slutrimmet är enstafvigt eller tvåstafvigt, betraktas stundom som en likgilltig variation, hvilken icke gör någon ändring i melodien, t. e. i *Skáldhelga-rimr*:

Katla féck í knerri setur,
kaupmenn sátu í Noreg vetur,
gumnar bjuggu Grænlands far,
geck hún þángat sem farmann var.

Ferðast vill hún flaustri í,
farmann tók ei skjótt á því:

Här

mögnudr! aldri hæfir þér at rjuta
heit. Firðar ärett poet. ord på folk, krigsmän,
þengill äfvenså på konung, och hjaldur på
strid slag, mögnudr kommer af magn styrka
(bellipotens).

stýrimanni stoltar fljóð

steypti í kjölu miklum sjóð *)!

Här börjar den första strofen med tvåstafviga, den andra med enstafviga rim. Till exempel på halfrim i slutet vill jag anföra följande strof ur *Stellurtmur* 3.

Öld, ef skálda-ýkjur fæ ég

ecki sparað,

mæli, þegar mitt sér qverið:

mikið skáld hefir þetta verið!

Folk, om hyperbolur jag blott

icke spar,

säger, när min piece det ser:

denna skald har varit stor!

Här är den första raden orimmad; den andra, som endast är hälften så lång, deremot halfrimmad med de två sista, som äro halfrimmade; emedan sparað har samma konsonant i slutet af begge stafvelserna, som qverið och verið, men olika vokaler.

Hos de Gamle sammanrimmas endast de två sammanhörande, genom alliteration förbundna raderna; aldrig, som hos oss ofta är händelsen, den första med den tredje, och den andra med den fjärde, eller någon annan variation, hvarigenom de sammanhörande rimmen åtskiljas.

*) K n e r r i dat. af k n ö r r skepp, setur d. ä. plats; far o: skepp, farmann, nom. i stället för farmaðr resande köpman. Flaustri dat. af flaustur skepp; tók ei skjótt á því o: svarade sent härtill, fljóð fruntimmer. Konstruktionen är: stoltar fljóð steypti miklum sjóð i keltu (á) stýrimanni. kelta, d. ä. sköts.

21. K a p.

Versslagen.

Indelning.

495 I förra Kapitlet betraktade vi de särskilda inrättningar, som i fornspråket ersätta Grekernas pedes; det är det olika användandet och förbindandet af dessa, som bildar och åtskiljer de olika versslag, hvilka äro mångfaldiga (man räknar minst 100), emedan man kan variera nästan oändligt med dessa inrättningar. De Gamle benämde en hvar för sig, men indelte dem icke i bestämda klasser, hvilket likväl är oundvikligt, om man skall erhålla någon allmän öfversigt. Olafsen antager 4, hufvudarter, utan dock att anföra någon bestämd indelningsgrund. Emedan öfverensstämmelsen i ljuden, eller regelbundet upprepande af samma ljud, utgör ett hufvuddrag i den Nordiska versifikationen, menar jag man, efter de olika arter deraf, rättast antager 3 hufvudversslag i den gamla poesien: det ena har endast alliteration och kan benämnas *talversen* (fornyrðalag), emedan det mest af alla närmar sig dagliga talet. Det andra har utom alliteration äfven assonance, neml. *hjelteversen* (dróttqvæði, hvartill då äfven bör räknas Olafsens tredje hufvudart *toglag*); det nyttjades förnåmligast i lofqvåden om Konungar och Helgon. Det tredje har utom alliteration äfven rim, och tycks beqvåmligast få namn af *folkvers* (rúnhenda), emedan dess hufvudsakliga bruk är till folksånger. Vi skola endast i korthet betrakta hvar hufvudart för sig, emedan det skulle leda till allt för stor vidlyftighet, att beskrifva och gifva exempel på alla variationer.

Talversen.

496. Fornyrðalag anses för det äldsta versslag i Norden. Alla sånger i den poetiska Eddan höra till denna klass. Det får äfven namn af Starkaðarlag, hvilket dock må hända rättare antages för det första versslag af denna art; det har namn efter den gamle Starkad, om hvilken det heter, att "hans qvæði eru fornust þeirra er menn kunna," och under det innefattas flera obetydliga distinctioner i Skalda. Det är den friaste af alla Nordiska versarter, har den längsta målfylling, och ofta blott en bistaf. Dess hufvudmärke är, att hvar rad har två långa stafvelser eller två hvilopunkter för rösten; dock böra några korta stafvelser följa med; vanligtvis hör en eller två korta till hvardera, stundom äfven tre korta till den ena långa, allt efter som vålljudet tillåter. Hvar strof har regelrätt åtta rader; till exempel kan tjena 20. strofen ur Guðrúnarqviða i Edda.

Sakna ek í sessi

ok sæingu

mins málvinar,

valda megir Gjúka!

Valda megir Gjúka

minu bölví,

systur sinnar

sárum gráti.

Jag saknar i sätet

och i sängen

min samtalsvän,

det Gjukes söner vålla!

Gjukes söner vålla

min olycka,

sin egen systers

otröstliga sorg.

Stundom finnes det äfven med irregulier strofadelning på tie, tolf o. s. v. rader, t. e. i Rigsmål, eller utan egentlig strofadelning, t. e. i Öfversättningen af Miltons förlorade Paradis. Man kunde kalla detta: *fortlöpande Starkaðarlag*.

497. Raderna kunna i denna versart, utan att öfverskrida regeln, blifva helt olika till längd och ljud-

fall. Men emedan poesien, förmedelst sången, fördrar regularitet, hafva åfven skalderna med rätta inskränkt denna frihet. Den andra af de sammanhörande raderna är den mest reguliera, och har esomoftast fyra stafvelser, ställda som två trochéer; den första deremot är antingen lik den andra, eller har ännu oftare fem stafvelser, hvilka klinga som en troché och en daktyl, ehuru begge raderna varieras ganska fritt i Starkadarlag; men ett annat mera regelbundet versslag af denna klass har den första af de två raderna antingen trestafvig, och vanligtvis alla tre stafvelser långa, eller slutar den åtminstone med ett enstafvigt och betonadt ord, hvarigenom den får ett helt annat ljudfall än andra trochaiska raden. Olafsen kallar detta *hnep t eller stýft d. å. afkortadt fornyrðalag*. I denna versart är *Ynglingatal*, *Hakonarkviða*, samt *Egils Sonar-torrek* och *Arinbjarnardrápa*. T. e. vill jag anföra 8 strofen af den sistnämnda, som beskriver huru Egil emottog hufvudet (o: lifvet) af Erik Blodyxa:

Við því tók;	<i>Jag det emottog;</i>
en tíru fylgdu	<i>med gåsuan följde</i>
sog svart-leit	<i>de sida ögonbryns</i>
siðra brúna;	<i>svarta sjóar, (ögon)</i>
ok sá muðr,	<i>samt den mun,</i>
er mína bar	<i>som frambar min</i>
Höfuðlausn *)	<i>Hufvudlösning (ärodikt)</i>
for hilmis knè.	<i>inför Kungen.</i>

*) Detta är min rättelse, som jag hoppas kännare skola gilla. Eigla har *hefd* för *höfd*, hvilket endast tyckes vara en oriktigt läst abbreviatur, som förstör både meningen och versen.

498. Ett annat urgammalt versslag af Fornyrðalag är ljóðaháttir, som i hvar strof har 6 rader. De två första af dessa, äfvensom den fjerde och femte, äro förbundna med alliteration och alldeles af samma beskaffenhet som i Starkaðarlag; men den tredje och sjette äro isolerade, hafva ett annat ljudfall och minst två rimbokstäfver; oftast hafva de äfven tre hvilopunkter eller långa stafvelser, utom de medföljande korta, t. e. 45 strofen ur Háfamál:

<i>Veiztu ef þú vin átt,</i>	<i>Vet du att en vän du har,</i>
<i>þanns þú vel trúir,</i>	<i>som du väl kan tro,</i>
<i>ok viltu af honom gott geta: och vill hafva af honom gagn:</i>	
<i>geði skaltu við þann blanda,</i>	<i>du hjertat för honom öppne,</i>
<i>ok gjäfom skipta,</i>	<i>och gåfvor skifte,</i>
<i>fara at finna opt.</i>	<i>samt tale med honom tidt.</i>

Háfamál, Lokaglepsa, Gróugaldur, Sólarljóð o. fl. äro författade i denna versart. Den tredje (och sjette) raden kan äfven vara af alldeles lika beskaffenhet med de två föregående, då är den äfven med dem förbunden genom alliteration, sålunda att den har endast en rimbokstaf, som icke svarar till fjerde radens, utan till första och andra, t. e.

<i>Þat er þá reynt</i>	<i>Det syns då,</i>
<i>er þú at rúnom spyr</i>	<i>när du om runor frågar</i>
<i>enom reginkunnum.</i>	<i>de allmänt kände.</i>

Ibland händer äfven, att strofen får nie rader eller endast tre: detta är dock blott en tillåtlig variation, för ombytes skull, och ingen ny versart.

499. Stundom blandas Starkaðarlag och Ljóðaháttir i samma poëm, t. e. i Hákonarmál och Getspeki Heiðrekskonungs; jag vill anföra 7 och 8 strof. af den sistnämnda till ett prof:

Hverr er sá hinn hvelli,
er geingr harðar götur,
ok hefir hann þær fyrr um farit:
mjök fast kyssir,
ok hefir munna tvá,
geingr á gulli einu.

Heiðrekr kóngur
hyggðu at gátu!
Góð er gátu þín,
Gestr blindi!
getit er þeirrar.
Geingr hamar
á glóð Vinar,
kveðr við hátt,
ok kemr á steðja.

Ho är den gälle,
som tröder hårdan stig,
och har den förr befarit:
kysser mycket hårdt,
och har munnar två,
gångar på guld endast?
Nu konung Hedrik
hugsa gåtan!
God är din gåta,
Gest hin blinde!
gissad är den:
Hammaren gångar
på hafens glöd (guld),
dånar högt
och drabbar städet!

Den första af dessa strofer är efter ljóðahátt, i dess vanliga form, men omkvådet efter Starkaðarlag; den andra tvårtom har omkvådet i ljóðahátt, med tre lika beskaffade rader, och egentliga svaret i Starkaðarlag.

500. Dessa versarter, i synnerhet ljóðahátt, svara ganska noga till den Grekiska och Latinska hexametern, och äro otvifvelaktigt till grundväsende och ursprung samma versslag, sålunda att tre Isländska versrader utgöra en efter Grekiska inrättningen *. Dock hafva båda nationerna förändrat den äldsta råa formen, hvar på sitt sätt: Isländarne hafva försett alla tre lederna med alliteration, Grekerne deremot inskränkt de korta stafvelsernas antal och ställning efter fotmått; detta har gjort, att man hvarken alltid kan uppställa fornyrdalag som

*) Denna intressanta anmärkning är mig meddelad af Prof. Fin Magnussen.

hexameter; eller hexametern som fornyrdalag; ganska ofta låter det sig likväl göra utan minsta tvång, t. e. det redan anförda qvädets:

Góð er | gátu þín | Gestur | blindi! | getit er | þeirrar;
Äfvenså i Edda:

Vesæll | maður ok | illur | skapi | hlær at | hvi | vetna.

Ut skyldi | senda | allar | vættir | qviða at | biðja.

Till exempel på Grekiska hexameterns öfverensstämmelse med fornyrdalag, må tjena början af Odysséen:

Ἀνδρᾶ μοι ἐννεπε	πλαγχθῆ, ἔπει
μουσα πολυτροπον,	Τροίης ἱερὸν
ὅς μαλα πολλὰ	πολιετρον ἔπερσε.

Man ser här af, huru fåfängt det är att, med några Tyska Lärde, i hexametern söka Isländska assonancer, efter hexametern svarar till den klass af Isländska versarter, som aldrig har assonance eller rim, om icke af en händelse det någon gång undfallit skalden.

Hjelteversen,

501. Denna klass har ett mera bestämdt stafvelsemått, ingen målfylling; alltså öfverhufvud en mera regelrätt struktur och mera synbar öfverensstämmelse med Grekiska och Latinska versarter. En annan hufvudkarakter är assonancen; i synnerhet har den andra af de förbundna raderna vanligtvis helassonancer, den första stundom hela, stundom inga, vanligast halva assonancer. Det tyckes rättast, att efter radernas längd dela denna klass i tre hufvudarter: den ena med fyra- eller femstafviga, den andra med sexstafviga, den tredje med åttastafviga rader; ty assonancernes olika ställning och förhållande tycks mindre våsendtligt.

502. Toglag kallas de, som hafva mindre än

sex stafvelser på raden; de delas åter i flera variationer. Några hafva alla rader lika långa. En af dessa har fyra stafvelser, af hvilka två äro långa, och två korta, således att de utgöra två trochéer. En annan har fyra stafvelser, af hvilka tre äro långa, ljuder följaktligen som en spondé och en troché. En tredje har fyra långa stafvelser, utan att någon kort, om icke *r* (*ur*), får löpa med. Dessa alla hafva alldeles ingen målfylling, men de äro vanligtvis förbundna med så mycken konst i assonancerna, att det skulle blifva omöjligt att använda dem i poëmer af någon betydlig längd; de finnas också endast i några särskilta strofer i Snorres *Háttalykill* såsom kuriositeter. Betydligare är det *femstafviga toglag*, som *Rafnismál* är författadt uti, hvilket är mycket likt den Adoniska versen, dock är mellersta stafvelsen här alltid lång, så att man antingen måste räkna den första pes för en *amphimacrus*, eller ock för en *troché*, då den andra blir *daktyl*, hvilket är det omvända af Adoniska versen; detta toglag slutas aldrig med enstafviga ord.

Andra hafva obestämmda versrader, med fyra eller fem stafvelser, af hvilka två i synnerhet hafva hufvudtonen och innehålla assonancerna, detta är det egentliga toglag, efter hvilket Knútsdråpa och flera årodikter voro inrättade. Till exempel kan tjena följande strof af Knútsdråpa:

Ok báru i byr

blá segl við rá

(dýr var döglings för)

drekar landreka:

enn þeir er komu

kilir vestan til,

Och fustarnes skepp

i medvinden buro

blá segel vid rån;

härlig var kungens färd!

Men de skepp,

som kommo från vester,

um leið liðu

Limaflarðar brim.

gledo fram öfver

Limfjärdens bränning,

Ännu en ganska vålljudande art af toglag anför Olafsen efter Skalda, under namn af *haghenda*. Den har olika rader; förra raden består nemligen af 3 trochéer och en lång stafvelse; sednare raden deremot af en spondé och en troché. Förmodligen finnes dock ingen större dikt af denna versart.

503. Drótt qvæði har tre trochéer, eller egentligt spondéer, i hvar rad; dock kan på de två första ställena äfven sättas daktyler, t. e. följande vers ur *Njála* 59.

Hér verðr þraung á þingi,

þóf gengr langt or hófi,

sið mán sætt með þjóðom

sett; leiðiz mér þetta:

raskligra er rekkom

rjóða vâpn í blóði,

vist tem ek gráðinn geysta

gjarna ylgjar barni.

Här blir trångt på tinget,

bullret går mycket för långt,

sent lär förlikning stiftas,

ledsamt tycks mig detta:

bättre anstår männer

i blod att vapen färga,

gera stillar jag vargens

matgiriga ungars hunger.

Af denna versart är Geisli, Vellekla, Bersöglis vísur och många så kallade *drápur*, af hvilka dock endast få hafva fullständiga kommit till oss; dessutom många lösa strofer i sagorna, hvari man har inklädt en vigtig händelse i lifvet, eller en dervid uppväckt stark känsla, för att bevara den i minnet, och om möjligt öfverlemna den åt odödligheten. Stundom äro väl också dessa verser uppdiktade af Sagskrifvaren, för att gifva sin berättelse mera trovärdighet.

504. Dessa lösa strofer äro ofta fulla af konstiga och öfverdrifna omskrifningar, samt förvillande och arbiträra omflyttningar af orden; emedan de till större de-

len äro att betrakta som inpromptuer, der författaren kan hända annars icke skald af naturen, ofta råkat i förlägenhet. Något af denna konst hörde ock till tidsålderns smak, och en stor del af svårigheten måste skrivas på de sednare afskrifvares räkning: de hafva ofta icke begripit skaldens uttryck, och med sin vårdslöshet förstört texten. Till lättnad får jag annars anmärka, att a) meningen ganska sällan sträcker sig öfver de fyra rader, som utgöra en half strof, och b) jemväl i dessa är ofta en parentheses, stundom två, som först måste utredas och fränskiljas, när man vill resolvera dessa verser; att man c) äfven måste hopsamla och uttaga de ord, som höra tillsammans till en omskrifning, och d) under alla dessa operationer noga akta på kasus och andra flexioner, samt huru de i fornspråket pläga hopfogas. Försummandet af dessa regler har ofta vilsefört uttolkarne, t. e. Geisli 12. (i 3. Delen af Heimskringla), hvilket ljuder sålunda:

Sighvatr frá ek at segði	<i>Jag vet att Sighvat den tappre</i>
sóknhvatr konungs dáðir,	<i>Konungens bragder besjungit,</i>
spurt hefir öld at orti	<i>sport har man ock att Ottar</i>
Ottar af gram dróttar:	<i>diktat om folkets furste:</i>
þeir hafa þengil Mæra	<i>De utmärkte skalder hafva</i>
(því er sýst frama) lýstan,	<i>Norriges styresman beskrifvit;</i>
(helgum lýt ek) er hêto	<i>(ty är dess tapperhet afgjord)</i>
höfut-skáld firar (jöfri).	<i>jag prisar den heliga konung.</i>

Konstruktionen i sista hälften är: Þeir, er firar hêtu höfutskáld, hafa lýstan Mæra þengil; því er sýst frama (hans): ek lýt helgum jöfri. Men detta är alldeles missförstådt i den Köpenhamnska upplagan, emedan man der icke fränskilt parentheses, utan emot Grammatikan förbundet sýst (utfört) med jöfri, och förblandat lýt

(*veneror*) med hlýtt (*cogor*), samt *Mæra* gen. plur. af *Mæri*, d. ä. Provinsen *Möre* (likasom i de följande stroferna *Þrænda*, *Rauma*, *Hörða* o. dyl.) med verb. *mæra* *besjunga*.

Annars böra dessa vers, som bestå af Grekiska *pedes*, förbundna med *assonance* och *alliteration*, till sin natur hvarken för skald eller läsare kunna vara mycket svårare än våra nya versslag, der *pedes* förenas med rimmet.

505. Denna versart emottager många variationer i *assonancerna*, deras ställning och förhållande, t. e. *Loðbrókarqviða*, som endast har *assonance* i de två sista rader af stroferna, nemligen halfva i den förra och hela i den sednare, hvilket dock icke noga iakttages. Denna sång har dessutom 10 rader i strofen, hvaraf den första är omqvåde och den andra tjenar till förbindelse emellan omqvåde och strof; den supplerar nemligen refrainens *alliteration*, hör således dit i det mekaniska, och utan tvifvel äfven i sången, men i anseende till meningen hör den alltid till sjelfva strofen, t. e. 24. strofen:

<i>Hjuggom vër með hjörvi.</i>	<i>Vi höggö med svärdet.</i>
<i>Hitt sýniz mér raunar</i>	<i>Det tycks mig i sanning</i>
<i>at forlögom fylgjom,</i>	<i>att ödet vi följa,</i>
<i>fárr gengr af sköp norna,</i>	<i>få öfverskrida Nornans dom:</i>
<i>eigi hugða ec Ello</i>	<i>icke trodde jag Ella</i>
<i>at aldurlagi míno:</i>	<i>skulle vålla min död;</i>
<i>Þá er ec blóðvali bræddac *), när jag korpar gödde</i>	

*) *Valr* är *falk*, men *blóðvalr* *corp*, står här i acc. plur. *bræða* att *gífa* *rof* (*bráða*) står här i 1. pers. imperf.

oc borð á lög keyrðac, och körde köl på sjö,
vitt fengom þá vargi vidda gaf jag då vargen
verð i Skotlands fjörðom. mat i Skotlands vikar.

506. *Liljulag* skiljer sig endast deruti från drótt-
qvæði, att det i stället för sex har åtta stafvelser på
raden, det vill säga fyra trochaiska spondéer, som dock
kunna ombytas med daktyler, på den sista når. Till
exempel anföres här första strofen af den Katolska
Ode Lilja, hvaraf versslaget har namn:

Almáttugr guð allra stétta,
yfirbjóðandi eingla ok þjóða,
ei þurfandi staði né stundir,
stað haldandi í kyrrleiksvaldi:
senn verandi uti ok inni,
uppi ok niðri ok þar í miðju,
lof sé þér um aldur ok æfi
eining sönn í þrennum greinum!

Allsmäktige Gud öfver alla väsenden!
Englarnes och folkens herrskare,
ej inskränkt till tid eller ställe,
som i evigt lugn beherrsakar allt:
Som är tillika fjerran och nära
i höjden, i djupet och deremellan;
Dig vare lof i evighet,
Du sanna enhet i trenne grenar!

Folkversen.

507. *Runhenda* är mera regelbunden än talver-
sen, dock friare än hjelteversen, tillåter, liksom den
första, målfylling, dock kortare, och består, liksom den
sednare, af temligen reguliera spondéer, daktyler eller
trochéer, förbundna med alliteration och slutrim. Stro-

ferna åro åttaradiga, och vanligtvis raderna lika långa. Man kan indela åfven denna klass i flera versarter efter de långa stafvelsernas antal, i de som hafva två, tre och fyra långa stafvelser eller hvilopunkter. De med tre långa åro de vanligaste, t. e.

Munat gramr við mik	<i>Ej skall fursten mot mig</i>
(venr hann gjöfli sik)	<i>(skalden hoppas det)</i>
(Þess mun grepp vara)	<i>spara bragarlönen,</i>
gullhring spara.	<i>ty han är van till gismildhet.</i>
Segi siklingr mér,	<i>Säge kungen mig,</i>
ef hann heyrði ger	<i>om han nånsin hörde</i>
dýrligra brag?	<i>bättre årodikt,</i>
þat er drápulag!	<i>än denna i drapovers?</i>

Egil Skallegrimsóns Hufvudlösning är i detta versslag, hvaraf ses att den är ganska gammal, åtminstone äldre än Christendomen i Norden. Att anföra exempel på de andra är onödigt.

Omqvädet.

508. I de gamla qvåden, i synnerhet dråporna, finnes vanligen ett slags refrain (stef) på två eller fyra rader, som höra till en regulier strof, och upprepas endast vid slutet af en ny afdelning af sången; en dylik afdelning kallades *stefjabálkr*, *stefjamál*, stundom voro de lika, stundom olika långa efter materiens naturliga beskaffenhet.

509. En annan art af omqvåde var det så kallade *viðqvæði*, som består i två eller flera rader, åtskilda från strofen, och som upprepas vid början eller slutet af hvar strof igenom hela sången eller ett stycke deraf; stundom vexlade man omqvåde flera gånger

i samma dikt. För öfrigt finnes det af alla versslag; och behöfver således ingen ny beskrifning.

510. I strofer, som tillskrifvas spöken, eller gudar, eller som innehålla någonting hemskt, dystert och högt, upprepade man ofta den sista raden med en liten variation. I Skalda anföres en dylik vers af ljoða-hátt, hvilken der får namn af galdralag; men det finnes i många andra versslag, t. e. i Njála, Kap. 79 förekommer ett i drottqväde, och Kap. 176 ett i fornyrdalag, der de två sista raderna upprepas, så att detta rättare anses för ett slags refrain än för någon egen versart.

22. K a p.

Diktarter.

511. De särskilta dikterna voro naturligtsvis helt olika till längden; dock voro de alla, på Edda när, lösa sånger, som hvar för sig utgjorde ett helt. De höra således alla till den lyriska eller episka poesin. Om den egentligt dramatiska och didaktiska tyckas förfädren alldeles icke haft något begrepp.

512. De särskilta sångerna voro, för att angifva ett medeltal, vanligast 30, 40 strofer, ibland också 50, 60, och några få, som skalden velat gifva något särdeles anseende, innehålla 100 strofer. Det är märk-

ligt nog, att detta, som utgör 800 rader, äfven är måttet på de längsta af Homers Rhapsodier, och tyckes således vara den naturliga gräns, som en särskilt sång icke gerna kan öfverskrida, utan att trötta så väl skalden som sångaren och läsaren.

515. En sång i allmänhet, eller en visa, kallas *q v æ ð i*, folkvisorna *f o r n q v æ ð i*, men dessa äro till större delen, om icke alla, öfversatta från Danskan, och af föga poetiskt värde; en trollsång *g a l d u r*, en bitter, personlig satir eller smädevers *n i ð*. Årodikter voro i synnerhet af tvenne slag: *f l o c k r* kallades en kort lofsång eller tacksång, ungefärligen som ett poetiskt bref; den bragtes åt Jarlar och Furstar, dock sällan åt Konungar, emedan den tycktes för obetydlig; den bestod väl af flera strofer, men icke af omqvådes-afdelningar; *d r a p a* deremot var den längsta och högtidligaste art af årodikter. Stundom erhöles äfven utförliga sånger om aflidne Furstars bragder detta namn; de voro vanligtvis i drottqvåde eller *rúnhen-da*, och bestodo af flera omqvådes-afdelningar; de nyttjades äfven som oder till Guds eller helgonens åra.

I sammansättning med hufvudpersonens namn nyttjas äfven orden *q v i ð a*, *m á l*, *l j ó ð*, om en sång af fornyrdalag, *g r á t r* om en klagosång. Om de särskilda verser (*v í s u r*, *s t ö k u r*) är redan taladt. Egentliga psalmer (*s á l m a r*) och visor (*r í m u r*) höra till de sednare tidehvarfven.

22. K a p.

Den nyare Poesin.

514. Den nu beskrifna poesin har i det hufvudsakliga bibehållit sig ända tills nu. All Isländsk poesi har ännu alliteration, och raderna mätas rättast efter långa stafvelser, emedan den Grekiska och Romerska strånga metern aldrig blifvit införd. Fornyrðalag nyttjas ännu till längre rimfria dikter, hvartill det, enligt sin öfverensstämmelse med hexametern, sin frihet och enkelhet, äfven tyckes utmärkt väl skickadt, t. e. i den förträffliga öfversättningen af *Milton* och af *Popes temple of Fame*. Hjelteversen nyttjas nu mera sällan, emedan dess föremål försvunnit för nationen. Runhenda har deremot fått öfverhand, emedan den nyttjas i andeliga poëmer, rimor och småsånger; korteligen: är den enda klass, som nu mera förenas med sång. Den utmärker sig ännu genom alliteration och slutrim, och ett versfall, som är likt trochéer. Af främmande har man deremot upptagit a) att hafva olika långa rader, b) att hafva färre eller flera än 4 rader i halfstrofen, hvilken man c) nu räknar för en hel sångvers, d) att afvexla med slutrimmen, och icke inskränka sig till att sammanrimma de med alliteration förbundna och omedelbart efter hvarandra följande raderna. I synnerhet har en art med sexradiga verser, med fyra långa stafvelser på raden, blifvit allmän; den första raden rimmar med den tredje, och den andra med den fjerde, samt de två sista med hvarandra. Till exempel vill jag anföra ett prof af Eggert Olafsens be-

beskrifvande láródikt búnaðar bálr (om det Isländska landtlifvet, öfversatt på Danska verser af Prof. Magnusson), neml. början af 3. sången.

Vænt er at kunna vel að búa,
vel að fara með herrans gjöf,
hans verkum sér í hag að snúa
hönum þacka fyrir utan töf
enn sér og öðrum gjöra gott,
gleðjast og forsmá heimsins spott.

Skönt är att förestå hushillet väl,
väl att använda Herrans gåfva,
förstå att b'gagna sig a, hans verk;
och honom tacka utan uppskof,
göra sig sjelf och andra godt,
glädjas och forsmå verdens spott.

515. Ehuru sjelfva orden i språket alltid börja med en lång stafvelse, alltså äro trochaiska eller daktyliska, är det likväl i Isländskan, så väl som i de nyare nordiska språken, ganska lätt att göra dem till jamber eller anapester, genom det man sätter ett kort enstavigt ord förut. Detta förekommer äfven ganska ofta hos de Gamle; men den korta stafvelsen är antingen målfylling, eller alldeles tillfällig, emedan de Gamle aldrig med afsigt inrättade sina verser efter pedes. Hos de Nyare, hvilka vant örat mera vid pedes, finner man, fastän ganska sällan, jambiska verser, t. e. följande lösa strof af Sysselman S. Peterson.

Þá eymdir stríða á sorgfullt sinn,
og svipur mótgánga um vanga riða;
og bakivendir þér veröldin,
og vellyst brosir að þinum qvíða:
þeink allt er hnöttött, og hverfast lætr,

þá hló í dag er á morgun grætr.

Alt jafnar sig.

När sorger plåga ditt klämda bröst
och motgångs snärten om kinden smäller
och (hela) världen dig ryggen vänder
och vällust ler åt (all) din smärta,
mins, allt är rundt, och kan snart omhulsvas;
den gråter i morgon, som log i dag.

Allt jemkar sig.

516. De så kallade rímur, när de äro särskilda, svara till hvad vi i de nyare språken kalla visor; men vanligtvis höra flera tillsammans och utgöra en stor dikt, der någon gammal hjertes lefverne eller bragder besjungas; detta är således en art nationella epos, som uppkommo omkring reformationstiden, och hafva bibehållit sig i stor ynnest hos allmogen på Island ända tills nu. Bland mångfaldiga dylika äro Ulfarsrimor (i 16 sånger) de mest omtyckta. En skön satirisk dikt i denna form har den nu lefvande skalden, Sysseman Sigurd Peterson författat, under namn af Stelurímur i 8 sånger. Hvar sång eller ríma bör begynna med en inledning på 8, 10 strofer (halfstrofer), denna inledning, som får namn af mansaungr (kärlekssång), är vanligtvis mycket konstig, full af ediska omskrifningar, stundom nästan obegriplig, och innehåller esomoftast en invocation till Oden eller Brage, ibland äfven något slags förbindelse med det föregående. Slutversen i hvar strof är af samma konstiga beskaffenhet. Versslaget är väl öfverallt runhendiskt (rimmadt), dock varierar det så, att sällan två rimor i en hel dylik dikt hafva precist samma versform, i synnerhet icke två, som följa omedelbart efter hvar-

andra. Till exempel skola här anföras några verser af *Stellurimor*.

Ur första riman:

Hávelborni heyrðu mér
herra Asgarðs-búa! (o: Odin)
ef mig styrkja eitt-hvað fer,
á þig skal eg trúá.

Ur andra riman:

Ecki neinum manni mein
mín er lyst að bjóða,
að skemta mér og öðrum er
efrið stíðra ljóða.

Ur tredje riman: (till Odin om hjelten)

Veittu honum tvennum tólf
enn tíðast þrennum
í höggi að steypa Hels að inni,
svo hann ei helfari verði minni!

Ur fjerde riman:

Vaknið þið, sveinar! vaknið þið, fljóð!
varpið þið þúngum rökurmóð!
skamtan bjóða Sköllvaldsker,
er skúmandi stunda á borði hér.

Odens dryckeskárl, som stå skummande på bordet,
d. å. verserna, som jag sjunger för er, uppvaktar er
med.

SJETTE AFDELNINGEN.

om Dialekterna.

24. K a p.

Historisk öfversigt.

517. Alla Nordens stammar af Gothiskt ursprung utgjorde, i äldre tider, ett enda stort folk, hvilket talade ett enda språk, nemligen det, som jag nu har sökt beskrifva. Naturligtvis har äfven då funnits varianter i talet, men skriftsättet var inrättadt efter samma principer, och skiljaktigheterna i talet voro äfven så obetydliga, att de icke kunna kallas dialekter. Annu, efter att fornspråket är alldeles förstördt och upplöst i Skandinavien, är dock skilnaden emellan de nyare språken föga större än emellan Grekelands dialekter, när man fränråknar, att stafsättet, som var lika hos Grekerna, i Svenskan och Danskan är inrättadt olika, t. e. vill D. *vil*, vän D. *Ven*, bäst D. *bedst*, hafvet D. *Havet*, gå D. *gaa*, eller D. *gaae* o. m. fl. äro fullkomligen samma ljud, ehuru skiljaktigt de betecknas för ögat. I fornspråket funnos inga dylika, eller dock ganska få och obestämda, icke efter land och folk åtskilda, afvikelser; men i sjelfva orden och deras

former är likställigheten ännu mycket större: på de äldre runstenar träffas alldeles samma språk i alla tre rikena, i de äldsta lagar nästan sammanledes.

Detta språk förekommer först under benämningen *dönsk tunga*, emedan Danmark i äldsta tider var det mäktigaste, först hopsamlade och till ett helt för-
enade rike, hvarifrån äfven Odinska religionen och förmodligen, tillika med den, bokstaf-skrift och poesi utbreddes öfver Sverige och Norrige. Men fornspråket började också i Danmark först att förderfvas, och erhöll derföre namnet *norræna*, emedan det i Norrige förmodligen talades bäst och renast; detta rike var också till en tid det mäktigaste i Norden, men snart förföll äfven der språket, och redan före Kalmareunionen var det betydligt förändradt i Sverige och Norrige; då uppkom namnet *islenzka*, som det till våra dagar har behållit.

518. Från de tre Nordiska rikena, i synnerhet Norrige, utgingo Isländarne, och förde således med sig gamla språket och poesin, hvilka begge de odlade så sorgfälligt, att man i alla tre rikena enhålligt tillerkände dem företrädet. Konungarne antogo Isländska hofskalder, och låto Isländarne beskrifva sina historier. Från detta tidehvarf förskrifver sig den stora mängd historier och poemer, som man kunde kalla den klassiska Isländska Litteraturen, t. e. *Edda*, *Heimskringla*, *Knytlinga*, *Sturlunga*, *Njála*, *Eigla*, *Gretla* o. m. fl., hvaraf mera än hälften ännu ligger fördoldt i handskrift, eller är utgifvit utan lärdom, kritik och smak.

Men äfven på Island har fornspråket haft sina perioder. Något före Reformationen var Litteraturen och språket på sin lägsta punkt. Sedan har man od-

lat det på nytt, och sista hälften af 18:de seklet och början af det 19:de har i synnerhet utmärkt sig genom ett lyckligt bemödande att närma sig forntidens renhet, enkelhet och smak. Till detta tidehvarf höra *Húspostilla J. Víðalíns*, som man för den rena och kraftiga stilen har kallat den Isländska Cicero. *Lagman Víðalíns* juridiska Afhandlingar och Förklaringar öfver Danska ord i gamla Isländska lagarna, *Sysselman Jón Espólin's* Fortsättning af *Sturlunga* till våra tider. Det Kongl. *Isländska LitteraturSällskapets* skrifter (i 14 octavband). De af det *Isländska Landupplysnings-Sällskapet* utgifna skrifter, bland hvilkas författare Biskop H. Finson och Konferensrådet M. Stephensén äro de mest utmärkte. Det nya *Isländska Litterära Sällskapet*, hvilket dock ännu icke utgifvit någon originalskrift. Af utmärkte skalder, som Island aldrig saknat, kunna i nyare Litteraturen märkas den sista katolska Biskop Jón Arason, Hallgrímur Péttersson, Steffán Olafson á Valla nesi, den redan anförde Páll Víðalín och Eggert Olafsson. Samt af nu lefvande skalder Sra Jón Þorlásson, Assessor P. Gröndal, Sysselman Sigurður Péttersson och Professor Finnur Magnússon i Köpenhamn.

519. Från Norden utbreddes samma språk till Färöarne, Orkenöarne, Shetlandsöarne och Söderöarne, samt från Island till Österbygden af Grönland; men gamla Grönland är för lång tid sedan förloradt, och sedan de Skotska öarne förenades med Skotland, har gamla Nordiska språket der gifvit vika för nyare Engelskan. På Färöarne talas ännu en folkdialekt, som närmar sig Isländskan betydligt, men som dock har

litet intresse, emedan den har ingen Litteratur, utom några folkvisor, hvilka likväl hittills icke genom trycket blifvit utgifna.

Emedan således språket i de Nordiska rikena småningom ändrat sig, och denna Öfvergångsperiod tyckes tillhöra de nyare språkens bildningshistoria, men på Öarna dels är utdödt, dels har blifvit till obetydliga dialekter utan Litteratur; så blifver för oss endast Öfrigt att betrakta den äldsta och poetiska dialekten, samt det nyare språket på sjelfva Island.

25. K a p.

Det äldsta och poetiska språket.

520. Det har hos alla nationer varit vanligt, att skalderna långst bibehållit gamla språket, dels förmodligen, emedan man var van dertill i de äldre sånger, dels emedan det gaf föredraget något slags årevördighet, dels måhända äfven för den större frihet, att hafva valet emellan flera ord och former, hvilket väl kunde behöfvas till en motvigt emot det tvång, som versbyggnaden pålägger skalden. Hos skalderna finnas således de flesta Archaismer; ty det är orimligt att föreställa sig, det skalderna någonsin vågat alldeles sjelfgjorda språkförändringar, hvilket skulle ådragit dem löje i stället för beundran. Man återfinner dessutom skaldespråkets flesta idiotismer hos de äldsta prosaister-

na, eller hos prosaiska författare i andra närslågtade språk, så att begge delarne med rätta kunna betraktas under ett.

521. Hos de Gamle finner man ofta
o för u i ändelser, t. e. túngo, túngor, túngom,
köllom, köllöðom, köllöðot, köl-
löðo, köllöðo. dyl.

r — ur våsendtligt, t. e. norðr, veðr, akr, vetr,
vitr, men icke gerna för ur i pl. af foem.
på a, t. e. sögor, icke sögr för sögur.

æ — æ öfverallt, der stamordet har ó, t. e. bæli
af ból, bæ r för bær af búa, bjó (73). Det
hopblandas äfven med au och æ, som här-
stammar af á, hvilket dock är orätt.

æ — e och æi för ei, t. e. æf, væla, æiga, dæila.

ey — ö, t. e. geyra, eyx, eyrindi, gleygyr,
steyckr, keyr för kjör.

au — ö, három se 29. Man finner också ofta blott o
för ö i gamla handskrifter; i de ord, hvilka
stundom skrivas med au, stundom med o,
kan man alltid vara säker att rätta ljudet är ö.

ang, eng, ing, ong, öng för áng, eing, íng, úng, aung
och eyng, t. e. ganga, lengi, hringr,
konongr, föng, o. dyl., hvarom i det fö-
regående ofta är taladt (73, 78).

o — vá, t. e. orr, on, oro, köðo för várr, vån,
váro, qvátö. Äldsta uttalet af á var á (au),
hvilket bevisas af assonancer och rim, t. e.

Skánúngagramr hánum.

Flestr maðr of frá hvat fylkir vá.

Mera három se 15.

u, y för *ve, vi, t. e. öndurðr, öndugi, dögurðr*
kykr, kykvindi, tysvar för *öndverðr,*
öndvegi, dagverðr, qvikr, qvikindi, tvisvar.
Áfvensá yrkja (för *virkja*) af *verk.*

o — *a*; de nyare språkens uttal *á* har således redan varit en uråldrig dialekt, ehuru ganska sällsynt i forntiden, t. e. *o* för *á* (*en á*), *boro* för *báro* (*de buro*), *fom* för *fám* (*få, pauci*).

æ, æ — *já, jó, t. e. sær* för *sjár, sjór* (*sjö*), *snær* för *snjár, snjór* (*snó*), *ræfr* och *rjáfr* (*tak*), *slæfu* för *sljófu*, Fafmism. 30, *slæforum* för *sljófari* Lokagl. 22, 23, *tæð* eller *tèð* för *tjáð* Völundarq. 16.

e — *ö* och omvänt, t. e. *neqvi* för *nöckvi*, *kerit* för *kiörit*, *ígögnom* för *ígegnom*, *kömr* för *kemr* (T. *kömt*), *öfri*, *öfztr* för *efri, efstr.*

Vokalerna *a* och *u* bortfalla ofta i slutet af orden efter en annan vokal, i synnerhet om den är accentuerad, t. e. *trjá* för *trjáa*, *brá* för *bráa* o. dyl. gen. plur. *sá* för *sáa*, *fám* för *fáum*, *Gró* för *Gróu*, *sè* för *sèu* o. dyl. fl.

522. I afseende på konsonanterna finnas äfven många egenheter:

H bortfaller ofta framför de hårda konsonanterna, t. e. *lutr*, *ljóp*, *ríng*, *ok-reinn*, *nífr*, o. dyl. för *hlutr* o. s. v., men framför *j* och *v* bortfaller det aldrig.

C nyttjas ofta för *k* efter Anglosaxiska orthografien, t. e. *Crístr, cór, scíp, scegg, fecc*, dock icke *cv* för *kv* eller *qv*, men förnåmligast i slutet af

orden: *oc, ec, mic* o. dyl., som nu mera skrivas med *g*.

E nyttjades ofta för *j*, i synnerhet framför *a* och *o*, enligt Anglosaxiskt bruk, t. e. *e árn, se álfr, earl, be óða, fe örðr, be örn*.

ð för *nn*, t. e. *viða* för *vinna*, *breðr*, *fiðr*, *kuðr* o. dyl., hvarom i det föregående är taladt.

T för *ð* i slutet af orden efter en vokal, t. e. *höfut, köllut, standit upp!*

P för *f* framför en hård konsonant, t. e. *ellepti, tólpiti, þórólpsson*.

þ tycks ibland hafva varit nyttjadt som abbreviatu-
tur för *dd*, och *z* för *ss*, t. e. *na þ-göfugr* för
nadd-göfugr, *naddr* är *spets*, *pil*, *spjut*, *Gizur*,
Özur, *þjazi*, *bleza* o. dyl.

För öfrigt finnas äfven många variationer af en-
skilta ord, som svårligen kunna bringas under någon
regel, t. e. *glíkt, glíklígt* för *líkr, líkligt*, *gna-
ga* för *naga*, *öllúngis* nu *öldúngis*, *skillíngr*
nu *skildíngr*, *vætta* för *vænta*, *Girkir* för *Grickir*,
leyfa för *lofa* (*prisa*) o. dyl. Stundom har äfven
assonancen tvingat skalderna att med våld förändra
orden litet; således finner man t. e. *áta* för *átta*
(*jag ägde*). Heimskr. 2, kap. 48, *láttr* för *látr*
(*själhundars läger*), *heiðengja* för *heiðingja*,
ríðari för *riddari*.

523. *Flexionen* själf har också sina egenheter;
således uraktlåtes stundom ljudskiftet *a* till *ö* framför
ändelsen *u*, t. e. *skjald o* för *skjöldu*, äfven i sing.
accus. *skjald*, dat. *skjaldi*, *herjaðu* för *her-
juðu* o. dyl.

524. Orden på *andi* (andra dekl. 122) böjas i plur. otta sålunda:

N. A. eigendr eller eigendo

Dat. eigöndom — eigandom

Gen. eigunda,

och dessa former nyttjas äfven, när de stå som egentliga partic. eller adjectiva.

525. För *faðir* förekommer också: *föðr*, acc. och dat. *feðr*, gen. *föðurs*. Af *bróðir* finnes i dat. och gen. *broeðr* (*breuþr*) *Völsungaq.* 21 och *Sturles. Hak. Adalst.* 20.

526. Att många föem. af 7:de dekl., i synnerhet de, hvilkas vokaler är ö, tillförene erhöillo *ar* för *ir* i plur., är redan anmärkt (158), t. e. *farar*, *sakar*, *gjafar*, *fjaðrar*, *hallar*, *áttar* o. fl. Äfvenså att man i gamla dagar sade *elfr*, *byrðr*, *merr*, *heiðr* o. s. v. för *elfa*, *byrði*, *meri*, *herði* (159).

527. De ord af åttonde dekl., som slutas på *n*, *s*, *r*, assimilera plural-ändelsen *r* med slutkonsonanten, t. e.

bén plur. *bænn* *gás* plur. *gæss*

brún — *brýnn* *tönn* — *tenn*.

På samma sätt finnes äfven i slutet af andra ord (93, 139, 189, 255) dylika assimilationer. Sällsynt är det dock, att *sr* inuti orden blifver till *ss* i adjektivernas flexion, t. e. *vís* *sa* för *vísra*, *fú* *ssi* för *fúsni*.

528. Adj. på *igt*, *ugt* (565) sammandragas hos de Gamle, likasom de på *alt*, *ult*, och om känningsbokstafven i ordet är en hård konsonant, förbytes ändelsens *g* i *k*, t. e. *öflgir* ok *ástgir* (*Völ.* 17)

meingar þær urðu

þó hinn máttki guð

skapti skírliga. (Sól. 10.)

Äfven komparat. och superlat. sammandragas hos de Gamle, hvarom se 200, 204.

529. Af komparat. finnes en egen dat. plur. på *rum*, *urum*, i stället för det oföränderliga *ri*, *ari*, t. e. *taldr með hinum stærrom mönnum*, af *minnum sökum*, *enim slæforom* o. dyl., hvilket numera endast åger rum i de två irreguliera orden *fleira* och *meira* i dat. plur. af obestämnda formen *fleirum* (*meirum*) och i dat. sing. neutr. *meiru*.

530. Af irreg. superlat. förekommer ofta *bazt*, *baztr* för *bezt*, *beztr*, men icke i foem. *bözt*.

531. De gamla formerna af pronom. *ec*, *mic*, *vâr*, o. dyl., äro redan anförda; dessutom får anmärkas *okr* (*ocr*) för *ockr*, samt i 2 pers. *ið* och *èr* för *þið* och *þér* i plur., hvilka sista former tvifvelsutan uppkommit senare, genom tillfogande af *þ* ur sing. Till de äldre formerna svarar Sv. och D. *I, T. Ihr*; hvi *ið* *Asir tveir*? Lokagl. 19. *ollut èr* (*J vållade*). Af *hann* finns äfven i dat. *hönum*, foem. *hon* (*hôn*).

532. Att de tvåstafviga possessiva deklineras regelrätt hos de Gamle, är redan anmärkt (214); man måste derföre väl akta sig att hopblanda deras foem. med dat. af de person., t. e. *yckur* (*vestra amborum*), *yckr* (*vobis ambobus*).

För *mitt*, *minn* o. s. v. nyttja i synnerhet nyare skalder understundom gen. af person. *mín*, *þín*, *sín* oförändradt.

För *vårt* hafva de Gamle skalderna ett annat ord i alla de casus, hvilkas ändelse börjar med vokal, t. e. *osso*, *ossom*, *ossa* plur. *ossir*, hvilket är det Tyska *unser*.

533. Af þetta finnes i dat. þvísa, masc. þersi; dat. þeima.

534. Om det gamla relat. hvárt, hvárr, samt hvat, hvar ár redan taladt (219); jag vill här endast tillägga ett ex. på hvar i foem., neml. halberr öld hvar. Hafam. 54. För *hvat* finnes hot, åtminstone i sammansättningen hotvetna *hvad som helst, allt* Háfam. 49 och i masc. hor för *hvar* Sólarl. 27. är en variant, som vinner styrka genom jernförelsen med Sv. ho D. hvo.

Det gamla es (för er) sammandrages ofta med andra ord, t. e. sás, þanns, sús, þars, hvars för *sá er*, o. s. v.

535. För *nockut* skriva de Gamle ofta nöckart; nacqvart, nackvat. Af *ecki* nyttjas i masc. engr, öngr, acc. engi, foem. öng, aung (t. e. Sigurðarq. Fafn. 2, 26 och Háfam. 96).

Nekande ändelsen -gi, efter hårda kons. ki, sammansattes åfven med många andra ord, dock aldrig med verba, t. e. hittki, þatki, hvárgi, genit. hvárkis för *hvorugr* (*ingendera*), sjálfgi foem. (*non ipsa*), þági, svági, æfa, eller æfagi (*aldrig*). Substantiva masc. bortkasta i denna händelse sitt r, t. e. Ulfgi, Loptki, vættki också vettugi, hvaraf gen. vettugis Völ. 8.

536. De flesta egenheter i verbernas gamla flexion äro redan anförda, tillika med de vanliga, med hvilka de ofta förblandas. Några verba hafva egna föråldrade former eller böjningssätt, t. e. gerva, styrkva, þröngva, sýngva, skepja (skapti, skaptir) þickja (i alla 3 pers. i præs. þicki) tjóa (tjóði

t ý ð i) för gera, styrkja, þreyngja, sýngja, skapa, þycka, tjá. Och vidare:

skynda	skyndi, do	skyndr
hjálpa	helpr halp	hólpinn
fregna	fregn frág-o	freginn
sveipa	— sveip	sveipinn
blikja	— —	bliko —
blanda	blendr blétt	blendo blandinn
(þryngja)	þrýngr þraung	þrúngo þrúnginn
(slýngja)	slýngr slaung	slúngo slúnginn
mala	melr mól-o	malinn
skepja	— skóp-o	—
flýja	flýr fló	flugo flýiðr (flýinn)
fljúga	flýgr fló	flugo floginn.

Äfven finnes sprínga i betydelsen *springa*, *hoppa*, och har då imperf. *sprang* (i Skaldhelgarímor) pl. *sprúngu*, conj. *sprýngvi* (i Sæmundredda). Samt af heita regelrátt i præs. *heitr* för *heitir* (i Örvarodds och Jomsvíkinga saga i Cod. pergam. N:o 7 4:de). Af *sjá* finnes äfven sèt för *sjáið*, sè för *sjá* och sènn för *sèn* eller *sèðr*.

537. Andra och tredje klassen af 1:sta conjug., finnas hos de Gamle ofta med ð (þ) för *t*, *d* i imperf. och part. pass., t. e. *merkði*, *þekþi*, *glappi*, *skilði*, *dreymði*. I detta fall fördubblas aldrig *l*, och när det är dubbelt, nyttjas alltid *t* eller *d*, t. e. *villdi*, *skylldi*; det har således varit en verklig skilnad i flexionen. Det samma gäller i derivationen, t. e. *eycð*, *fjölið* eller *fjöliði* o. dyl.

538. Af tredje klassen finnas andra infinitiver med samma vokal som imperf., t. e. *dvala*, *glæða* för *dvelja*, *glæðja*, *lama*, *duna*, *huga* för *lemja*, *dynja*,

hyggja nyttjas ännu och på regelrätt efter 1 kom. 1 klass. Om particip. på *it*, *iðr*, *ið* se 268.

539. Imperf. conj. af 1 konjugat. 3 klass. och af andra konjug. finnes understundom med oförändrad vokal, t. e. út þú nè qv omir för *kæmir* Lokagl. 27, komia för *ecki kæmi* (i Gróttas.), þrúngvi för *þrýngvi* o. dyl.

540. Af hjälpverbum *vera* finnas hos de Gamle följande afvikelser: *es* för *er*, 3 pers. plur. *'ro* för *ero* efter *r* eller en vokal, imperf. *vas*, infinit. *vesa*, conj. *sjá* för *sè*. Af denna form kommer det Isl. *vist mat*, *vistelse*, samt det Sv. *väsande*. De German. språken hafva också bibehållit *s* i sjelfva verbet.

541. Om de gamla ändelserna *a* i 1 pers. för *i*, *im*, i 1 pers. plur. för *um*, och *i* i 3 pers. plur. imperf. conj. för *u*, se 270 — 272. Om *u*, *i* för *um*, *uð*, *ið* 273. Om sammansättningen af de två första pers. pron. med verba i singul. 274. 276. Den förekommer hos de Gamle ganska ofta, t. e. *emk* för *em ek*, *vask* för *var ek*, *hyck* för *hygg ek*, *draptu*, *förtu* o. s. fr. I passiver eller depon. nyttjas den i och 3 pers. pron. i acc. *mic*, *sic*, med bortkastad vokal *mc*, *sc*, både i accus. och dativisk betydelse, t. e. *Sú er omc líck* för *sú er mēr líkn* Lokagl. 35; detta nyttjas i synnerhet i depon. verba, alltså i aktivisk betydelse, t. e. *ec óumc jag fruktar (mig)*, *ec sjám c jag ser*, och formeras som plural. Man finner äfven den enkla plur. 1 pers. på *um*, samt den vanliga pass. på *ums*, *umz*, *umst* i stället, t. e. *bjóðum jag bjuder (annars vi bjude)*, *ek ætlums jag ämnar (mig)*, *hölluðumz*, *þóttum* o. s. v. Ändelsen *sc* (för *sic*) är annars i vanliga språket utvidgad till alla

pers.; emedan man glömt dess ursprung, sedan vokalen hade bortfallit och *sc* blifvit förbytt till *z* eller *st*; ty detta är ursprunget till det vanliga pass. på *st*, t. e. *lata eggjasc* (*eggjast*) *lata ägga sig*, hann *lagðisc* (*lagðist han lade sig*, *sásc við bóendr hásc a för sáusc, sáust*, och detta för *sáu sér* i dativ.

542. Verberna hafva ock likasom pron. en egen negativ åndelse, neml. *at*, (eller *a*, om en konsonant följer på, och *t*, om en vokal går förut, hvilket dock ofta uraktlåtes). Den fogas till alla höjningar af orden, utom 2 pers. plur. på *ð*, *t*. I de två första pers. i sing. förenas den dessutom med de pronomiella tillägg, vanligtvis tillfogas dock likväl dessa pron. ännu en gång som sjelfständiga ord, eller i en ny sammandragning, t. e. *em-k-at* (*är-jag-icke*) *jag är icke*, men vanligen *emkat ek*, *emkattak*, eller *emka-k*, *ert-at-tu du är icke*, *er-at han är icke*, *erum-a* (*eru-t de äro icke*), och i imperf. *varca ec*, *var-attu*, *var-at våroma* (*varo-t*). Den 3 pers. plur. förekommer sållan negativ i de händelser, der den kunde förvexlas med den andra i positiv betydelse. Flera exempel äro:

<i>qveðkat ec</i> , <i>sitca ec</i> , <i>munca ec</i> , <i>sènaec</i> , <i>þori-g-a ek</i>	
<i>skallatu</i> , <i>þú sérat</i> , <i>munattu</i> ,	
<i>verðat</i> <i>hnígra-flýgra</i> <i>munat sumir-a</i>	
<i>vinna-t</i> <i>bita-t</i> <i>viðu-ð</i> <i>knego-ð</i>	
<i>Præs. conj. at ek</i> <i>stöðvigac</i>	
<i>at þú</i> <i>qveljat at þu</i> <i>qveðir-a</i>	
	<i>skriðia</i> <i>renni-a</i> , <i>verðit</i>
<i>at allir</i> <i>muni-t</i>	

Imperf.

<i>Imperf.</i>	mundi-g-a ek, hugðattac
þú	skyldira, mæltira
	náðit rauðit sic
	þorðu t fóro-ð
<i>Imperat.</i>	kjós-at-tu, grátattu, þegiattu
	segit-a (<i>Völ. 21</i>)

Infinit. och participierna förekomma icke med negativ-former.

543. Utom de vanliga hjälpverba, nyttja skalderna många andra till att omskrifva præs. och imperf. De vanligaste äro: gera, ná, kná, ráða, vinna, geta, láta; de fem första med infinit., de två sista med part. pass., t. e. hann gerði, náði, knátti, réð, eller vann höggva, eller hann gat, lét höggvit d. á. hann hjó (*han högg*).

544. I ordbildningen har gamla språket endast få egenheter.

-aðr, -uðr, m. är en ändelse som bildar subst., hvilka beteckna den handlande personen, t. e. sal-vörð-uðr boningsvårdare, inbyggare, men-glötuðr halsbands-förstörare, guld utdelare, hjaldur-mögn-aðr den, som mägtar utföra striden, vígframaðr krigshjelte.

-nir (det Sv. när i konstnär) nyttjas i många namn, t. e. Skirnir, Sleipnir, Skiðblaðnir, Glitnir, vitnir en varg o. fl.

-la för liga i adv. är hos de Gamle en vanlig sammandragning, t. e. skjótla hastigt, hljóðla sakta, tyst (380).

Man kan också här anmärka några förstärkande begynnelse-tillägg, som tyckas egentligen hafva varit

sjelfständiga ord, fast de nu mera endast förekomma i sammansättning; de viktigaste äro:

gin- t. e. *ginheilagr höghelig*, (anglos. *gin-*).

gamban- t. e. *gambansumbl herrligt dryckeslag*, *gambanreiði háftig vrede*, *gambanteinn helig trollstaf* (anglos. *gomban skatt*).

fimbul- *fimbulljóð en herrlig sång*, *fimbulfambi en stor tok* (D. *en Fjambe*), *fimbulvetur den grufliga vintern för Ragnarócker*.

Det nekande *ó* heter hos de Gamle ofta *ú*, hvilket sedermera bibehållits i Danskan, t. e. *úheill*, *úvitro. s. v.*

545. I ordfogningen märkas i synnerhet de tåta ellipser af små ord, t. e. *íllt qveða* (neml. *þeir eller menn þat at*) *argan eggja*.

hirð eigi þú (neml. *um*)

Höгна reiði.

Oc varð hinn vörðr

vestallz (neml. *at*) *liggja*.

óhultir megum (neml. *ver*) *hér*

yfir-drottna.

Gengo þeir (neml. *tíl*) *fagra*

Freyjo túna o. dyl.

546. Præp. *eptir* och *undir* heta hos de Gamle och på Runstenar ofta *ept*, und. *Til* nyttjas likasom *T. zu* till att uttrycka *för mycket*, t. e. heldr *til mikill gar zu gross*. *Of* och *um* nyttjas ömsom, och fogas ofta till verba, stundom äfven till andra ord, såsom expletiva eller emfatiska partiklar, utan att egentligen ändra betydelsen. Såsom egentliga præp. nyttjas de både med dat. och acc., t. e. i *Gól um ásom gullinkambi*

o. m. fl.; i detta fall tycks betydelsen vara *öfver*; o f
år förmodligen också stamordet till *yfir*. För *fyrir*
finnes ock *for*, hvilket år stamformen, och har blifvit
bibehållit i Danskan, samt *fur* och *fyr*i, då en kon-
sonant följer derpå; *yr*, *or* finnes för *úr*, *meðr* för
með, *viðr* för *við* d. å. *vid*, *emot*.

547. Af gamla poet. conjunctioner förtjena att
märkas: allz *emedan* (T. *als*) med indicat., *síðr att*
icke med conjunctiv, *heldr för att* med conjunct.,
sízt emedan, *efter (det)* Lokagl. 17. Negationen år
ofta *nè* framför verbum, likasom i Anglos. och Ry-
ska, t. e. at þér mæla *nè* megað.

548. De poetiska inversionerna skulle det blifva lika
vidlöftigt som svårt att här beskrifva eller bringa un-
der reglor, emedan de just bestå i hvarjehanda afvi-
kelser från reglorna. Som en mycket vanlig, får jag
endast anföra, det o k med sednare leden ofta sättes
framför det, som genom *och* dermed skulle förbin-
das, t. e.

Báru yxn oc átta
enni-túngl, þar er gèngu
fyrir vin-eyjar viðri
vall-rauf, fjögur haufut.

Konstruktionen år här: yxn báru fjögur höfuð oc átta
enni-túngl, þar er geingu fyrir vin-eyjar viðri vallrauf
d. ä. *oxarne buro fyra hufvud och átta ögon* (änne-
månar) *när de gingo för (drogo) den kåra öns vida*
Landstycke.

549. Utom dessa grammatikaliska egenheter, har
skaldespråket otroligt många lexikaliska afvikelser från
det prosaiska. Dessa bestå dels i egna ord (*ókend*
heiti), dels i poetiska omskrifningar (*kenníngar*

tagna dels af naturen, dels af mythologin och den äldsta nordiska och tyska historien. Att uppräknas och beskrifva dem, skulle utgöra en egen ordbok. Till dess en dylik blifver utarbetad, har man emedlertid o- skattbara upplysningar här om i *Skalda*, *Olafsens nor- diske Digtekunst*, samt i *Index* till *Landnåma*, *Njála*, *Edda* och *Resolutionen* af verserna i *Eigla*.

26. K a p.

Nyare språket.

550. **L**yckligtvis har man i nyare tider på Island allt mera och mera närmat sig de Gamles renhet, enkelhet och smak, både i styl och rättskrifning. Gramma- tiken har egentligen aldrig varit förändrad sedan språ- ket i sagorna erhöll någon säker stadga; men orto- grafen var i medeltiden mycket förskämd, och hotade till en tid att alldeles förstöra språket. Till att reda sig i de sämre handskrifterna med den gothiska (tyska) handstilen, och gamla tryckta Isländska upplagor är det af nöden, att känna de betydligaste af dessa nu mera lyckligtvis åter bortlagde ändringar i den gamla, efter språkets natur öfvermåttan väl lämpade rättskrifningen, som finnes i goda pergamentskodices och Köpenhamnska upplagor, och som i det föregående är använd.

551. Man har sålunda nyttjat *e* för *i* uti ändelser-

na, t. e. fader, lande, daler, hrafnenn, hönden, maklegt, sagde o. s. v., hvilket är orätt, emedan *e* ljuder som *ä*, men detta är icke ljudet i dessa fall. Man borde då äfven skriva: *ven, hemen* o. s. v.

eig för *eg* när *i* följer efter, t. e. *deigi* dat. af *dagr*, *þeigja*, *seigja* o. s. v.; men då blefve *g* öfverflödigt, liksom om man ville skriva: *havfa, livfa* o. s. v. då *f* skulle blifva öfverflödigt. Dessutom skulle härigenom en myckenhet till ursprung och betydelse olika ord hopblandas, t. e. *deigi*, *deigr vek*, *fuktig*, *seigr seg*, *vegir vågar* och *veigar drycker* i dat. och gen. plur. o. m. fl.

Dubbla vokaler i stället för de accentuerade, t. e. *fee*, *foor*, *saa*, *sijda*, *nu*, dock har man aldrig nyttjat dubbelt *y*.

ie för *è*, t. e. *hier*, *giefa*, *fiell*, samt *giæ*, *kiæ* för *gæ*, *kæ*, t. e. *kiær*, *giæfr* o. dyl. Det första gör orden alldeles oigenkänneliga och förändrar deras plats i ordböckerna; det sednare är alldeles öfverflödigt, emedan *g*, *k* alltid framför *æ* ljuda som *gj*, *kj*. Äfvenså *ie* eller *ji* för *ì* (59).

ur för *r* utan afseende på dess våsendtlighet, t. e. *madur*, *brúdur*, *gódur*, *geingur*, *nidur* o. alla dyl.; men att detta är orätt, skönjes lätt, t. e. genom jemförelse med alla de verba, som hafva en verklig vokal framför *r* i 2 och 5 pers. præs., hvilka alla behålla den i 1 pers. *hann elskar*, *ek elska*, *hann segir*, *ek segi*. Följaktligen borde *hann geingur*, *tekur* o. s. v. blifva i 1 pers. *geingu*, *teku*, hvilket aldrig förekommer; men *hann geingr*, *ek geing*, *hann tekr*, *ek tek* är fullkomligen analogiskt.

Att *u* icke är någon verklig vokal här, synes äfven deraf, att de ord, som annars insätta *j* framför *a*, *e*, *u*, aldrig insätta den framför denna ändelse, t. e. at fremja *utföra*, *begå*, *vér fremjum*, *þér fremið* o. s. v.; men i sing. præs. *hann fremr*, *ek frem* (aldrig *hann fremjur*). Vidare åstadkommer denna ändelse aldrig det ljudskifte i ordet, som *u* erfordrar, t. e. *taka*, *vértökum*, men *hann tekr* (aldrig *tökur*). Ändelsen *ur* är endast rätt i subst. och adj. med våsendtligt *r*, och måhända i de ord af 6 dekl., som hafva *u* i acc. pl., samt i plur. af foem. på *a*.

d för *ð* emot ljudet och gamla allmänna bruket öfver hela Skandinavien, ända till Reformationen.

bl för *fl*, t. e. *abl*, *gabli*; men att detta är orätt, tyckes klart af de ord, der *fl* genom hopdragning komma tillsammans, t. e. *hefill hyfvel*, at *hefla*, äfvensom *hefja*, *hafinn*, *hafðir* o. dyl. (36).

gt eller *ckt* för *kt*, t. e. *agt* eller *ackt* för *akt*, *lygt* eller *lyckt* för *lykt*, *digta* eller *dickta* för *dikta* o. s. v.; men det första är en danism, som strider emot analogin med *vakt*, *inntekt* o. dyl.; det sednare är öfverflödigt, emedan *kt* bildar en positio, som alltid gör föregående vokalen kort och skarp. Dock kan *gt* försvaras af etymologin i de få händelser, der stamordet har *g* utan position, t. e. *vigt* af *vega*, *magt* och *megtugr* af *mega*, *magn* o. s. v. Likväl skrefvo de Gamle dessa ord med *k*, t. e. Biskop Jon Areson:

ef ek skal dæmdr af danskri slekt

ok degja svo fyrir kóngsins mekt.

Men i stamord bör alltid skrivas *kt*, t. e. *prakt*, *lukta*, *dikta*, *akta*, *forakta* o. s. v.

ft för *pt*, *t*. *e*. *eftir*, *aftur* o. *dyl.*, men då borde man äfven skrifva *klifti*, *kifti* o. *s. v.*, hvilket skulle göra mångfaldiga ord oigenkänneliga.

Stora begynnelsebokstäfver (versaler) till alla substant. tvärtemot allt gammalt bruk i Isländskan och de flesta andra hyfsade språk.

552. Till verkliga *förbättringar* i nyare ortografin får deremot räknas, det man bortlagt *au*, *av*, för *ö*, hvilket gör läsningen af gamla böcker ganska svår; så ock dubbelt *ll* i *vild*, *skuld*, *aldur*, *öld* o. *dyl.* Samt att man åtskilt *j* och *v* från *i* och *u* framför alla vokaler. Äfven att man bortlagt *z* för *s* i många genitiver, och för *st* i passiver, och endast behållit det för *ts*, *ds*, *ös*, *tts*, der *t*, *d*, *ö*, *tt* alldeles icke böra höras; det är förnämligast i de händelser *sk*, *st* eller en dylik position följer på, t. e. *gezka*, *íslenzkt*, *bezt*, *elzt*, *styzt* och i alla 2 pers. plur. passivi, samt i alla supina passiva.

553. I sjelfva flexionen har knappast någon förändring föregått, som icke redan är anmärkt. Orden på *ir* af 5. dekl. gå nu mera sålunda (144):

<i>Entalet.</i>	<i>N. Læknir</i>	<i>Flertalet.</i>	<i>N. Læknirar</i>
	<i>A. læknir</i>		<i>A. læknira</i>
	<i>D. læknir</i>		<i>D. læknirum</i>
	<i>G. læknirs</i>		<i>H. læknira.</i>

Men denna ändelse förvexlas ofta med *ari*, t. e. *læknarar*, *læknurum* o. *s. v.*

Ordet *fótr* (*fótur*) nyttjas i plur. (*fætr*) ofta som foem. *fætrnar*.

Af några subst. masc. har man bortkastat *r*, t. e. i namnen: *Fridrek*, *Hinrik*, *Isfjörð*; äfvenså

i poesi lofðúng, döglíng o. s. v. för lofðúngr, döglíng (konung), samt mann för maðr.

En del fœminina, förnämligast de på *ing*, erhålla *u* i acc. åfvensom i dativ., t. e. gyllíngu-na, meyjuna; dock kan ännu den rätta gamla formen *gyllíngina*, *mey-na* också nyttjas.

t i neutra, och öfver hufvud, der det icke är radikalt, utan såsom ändelse slutar ordet, och står efter en enkel (accentuerad) vokal eller *è*, har i nyare språket blifvit till *ð* (icke *d*), t. e. húsið, það, hvað? hið góða, annað, nokkuð, galið, haldið, aðfèð o. dyl., hvilket dock är en knappt märkbar skillnad i ljudet, emedan gamla uttalet var med lång eller alldeles tonlös vokal, t. e. þat icke þatt, och stämmer väl öfverens med de lat. *id*, *aliud*, *quod*, *ad* o. dyl. Denna råttskrifning fötekommer åfven stundom i pergamentskodices. Der det är radikalt, t. e. *fat*, *net*, *fit* förändras det icke, ej heller om en konson. eller diftongisk vokal går förut, t. e. *hvert*, *snart*, *fått*, *ljótt*, *út*; o. dyl. Gamla formen af præpos. *að*, neml. *at* bibehålles dock i några sammansättningar, t. e. *athygli*, *atqvæði*, *atvinna*, *atorka* o. fl.

k eller *c* har, öfverensstämmande med *t*, i pron. pers. blifvit till *g*, t. e. *eg*, *mig*, *þig*, *sig*, åfvenså orden *ok* till *og*; *mjök* till *mjög*. Äfven detta är en nästan omärkbar förändring i ljudet, emedan vokalen också är lång, så att gamla uttalet var *äk*, *mek*, *þek*, *sek*, *åk* ingalunda *eck*, *mick*, *ock*; och det nyare är med hårdt *g*; *äg*, *eg*, *meg*, *åg*, ingalunda *äj*, *mej*, efter Svenskt uttal. Denna förändring stämmer också väl

vál öfverens med Lat. *ego*; *eg* och *mjög* finnas dessutom i gamla pergamentscodices. Efter en vokal och i början af en sats, såges vanligtvis *ég*.

För *penna* såges nu *pennan*, och för *þetta* ofta *þettað*, för *þau* höres ibland *þaug*.

Några nyare verba höra, liksom i Svenskan, dels till 1., dels till 2. klassen af 1. konj., t. e.

<i>þena</i>	<i>þenar</i>	<i>þenti</i>	<i>þent</i>	<i>þenað</i>
<i>meina</i>	<i>meinar</i>	<i>meinti</i>	<i>meint</i>	
<i>forlika</i>	<i>forlikar</i>	<i>forlikaði</i>	<i>forlíktr</i>	<i>forlikað.</i>

Af hafa såges nu ofta i præs. *eg hef, þú, hann hefr*:

554. I ordbildningen har man, åtminstone i vårds- löst dagligt tal, upptagit ur andra språk:

be- t. e. besækja, bestilla, begera, behalda.

an- t. e. antaka, anmerkning, gánga-an.

for- t. e. forgylla, forsilfra, forsigla.

-heit, n. plur., t. e. ærligheit, Veleðlahheit;

Háæruverðugheit, Velborinheit o. dyl.

-isti, m. júrísti, sófísti, qvartisti o. fl.

-ferðugt: siðferðugt (liferni), rættferðugt.

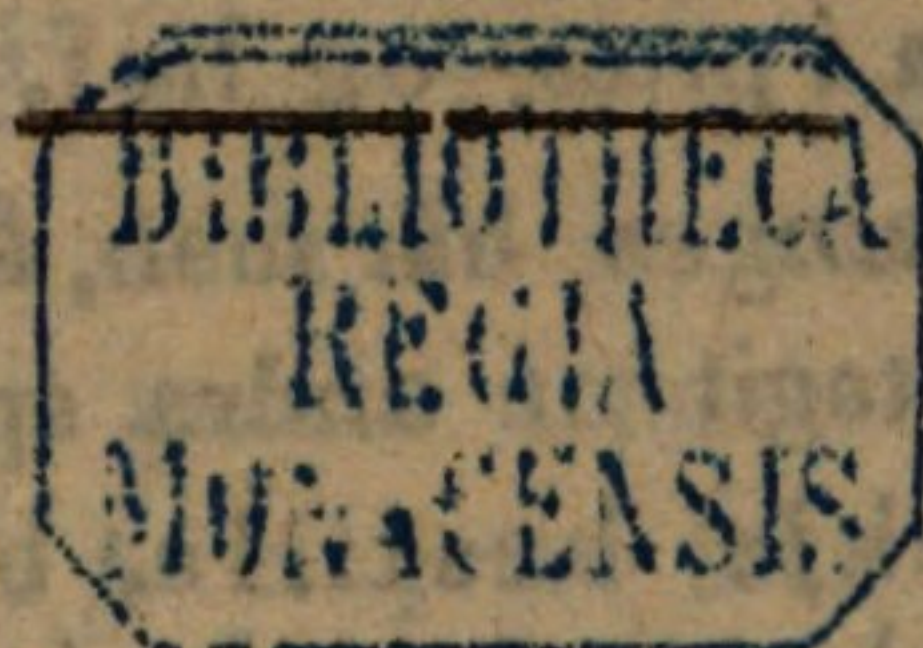
-era: traktera, konfirmera, reformera

o. fl. (med djupt *e*, Fr. *é*).

555. Lexikaliska Danismer och vårdslösheter sträfva alla goda författare nu mera att bortskaffa, och ersätta med goda gamla eller nybildade äkta ord, t. e.

<i>vigtugt</i>	med: mikilvægt	<i>besækja</i>	med: sækja	heim
<i>slútning</i>	— ályktan	<i>behalda</i>	— halda	
<i>bókþryckjari</i>	— prentari	<i>forgylla</i>	— gylla	
<i>anmerkning</i>	— athugagrein	<i>juristi</i>	— lagamaðr	
<i>reformera</i>	— endræta	<i>teolog</i>	— guðfræðismaðr	

Må detta bemödande fortfara, och underhjälpas genom grundligt studium af de Gamle, så har Isländskan förlorat oändligt litet af sin herrlighet, men vunnit betydligt genom mera stadga i de grammatikaliska former och genom litteraturens riktande med många förträffliga skaldestycken, afhandlingar och öfversättningar i ämnen, som förfädren föga bearbetat, t. o. satirer, skådespel, ekonomiska, naturalhistoriska, matematiska och fysiska småskrifter.

Rättelser.

- Pag. 79 rad. 51 står: angel läs: metkrok.
- 85 — 25 — getur — getr.
- 106 — 28 — væn-ri — væn-ni.
- — — 29 — væn-rar — væn-nar.
- 124 — 29 — orden: i alla casus, ställas i nästa raden efter ordet: hvorutveggju.
- 144 — 18 står: tygga läs: tugga.
- 145 — 13 efter *sækja* (söka) tillfogas: kaupa kaupi keypti, keypti keypt kôpa.
- 157 — 3 står: sjuga läs: suga.
- — — 25 — taka — taga.
- 222 — 24 — Haraldssonr — Haraldssonar.
- 225 — 10 — rd:r — rdi.
- — — 11 — knefi — hnefi.
- — — 24 — seiner — seinea.
- 226 — 2 — Þá — Þú.
- 227 — 2 — Þan — Þau.
- — — 8 — Ljósáfar — Ljósálfar.
- — — 10 — sjú — sjá.
- — — 26 — lángr — lángr.
- 228 — 11 — höfum — höfum.
- 229 — 8 — fær^ði — fær^ði.
- — — 27 — klaupast — hlaupast.
- 231 — 18 läs: Þann en á karfanum var.
- 232 — 26 står: Sigliv läs: Siglir.
- 233 — 13 — konúgs — konúngi.
- 234 — 21 — et — at.
- — — 25 — saung — faung.
- 236 — 30 — personer läs: personen.
- 237 — 8 — ætlu — ætlar.
- 238 — 26 — Þú — Þa.
- 240 — 26 — hinamegin. 30 — henamegin.
- 242 — 4 läs: Dat. styrer det. 15 — á sumur. 27 — efter ordet tid, insättes: i gamla daga.
- 243 — 3,4 läs: úti — inni. 11 — með hleckjum.
- 244 — 21 — rúminu. 28 — sig.
- 246 — 13 — í Rípum, í Arósi. Áfven: Þar er o. s. v.
- 247 — 1 — kost. 15 — ok bjó (neml. Þat). 25 — í brott.
- 250 — 25 står: ljó^ðaskal^ðir läs: ljó^ðasmi^ðir.

Pag. 252 rad. 4 står: *n*, läs *u*,

— — — 19 läs: vakin. 20, 21 — Þrútnir — — Þreyðan.

— 253 — 17 — visitazían. 18 — til þín, sinnet flyger.

— 255 — 23 — hufvudstafven fær. 28 — mögnuðr.

— 257 — 16 står: halfrimmade läs: helrimmade

— 261 — 14 — gjäfom — gjöfom.

— 262 — 9 — gátu — gáta.

— 263 — 4 läs äfvenledes: gáta. 7 — grið at biðja.

— 264 — 14 läs: Rafnsmál.

— 274 — 1 — á morgun. 28 — Slutversen i hvar säng.

— 275 — 12 — efnið. 17 — svo hann ei Ulfari. 22 — standa.

— 278 — 8 — öfver dunkla orð, 19, 20 — Pétursson. 22 — Þorláksson;
B. Gröndal.

— 283 — 3 — eller eigendor. 5 — eiganda. 10 — (brau þr).

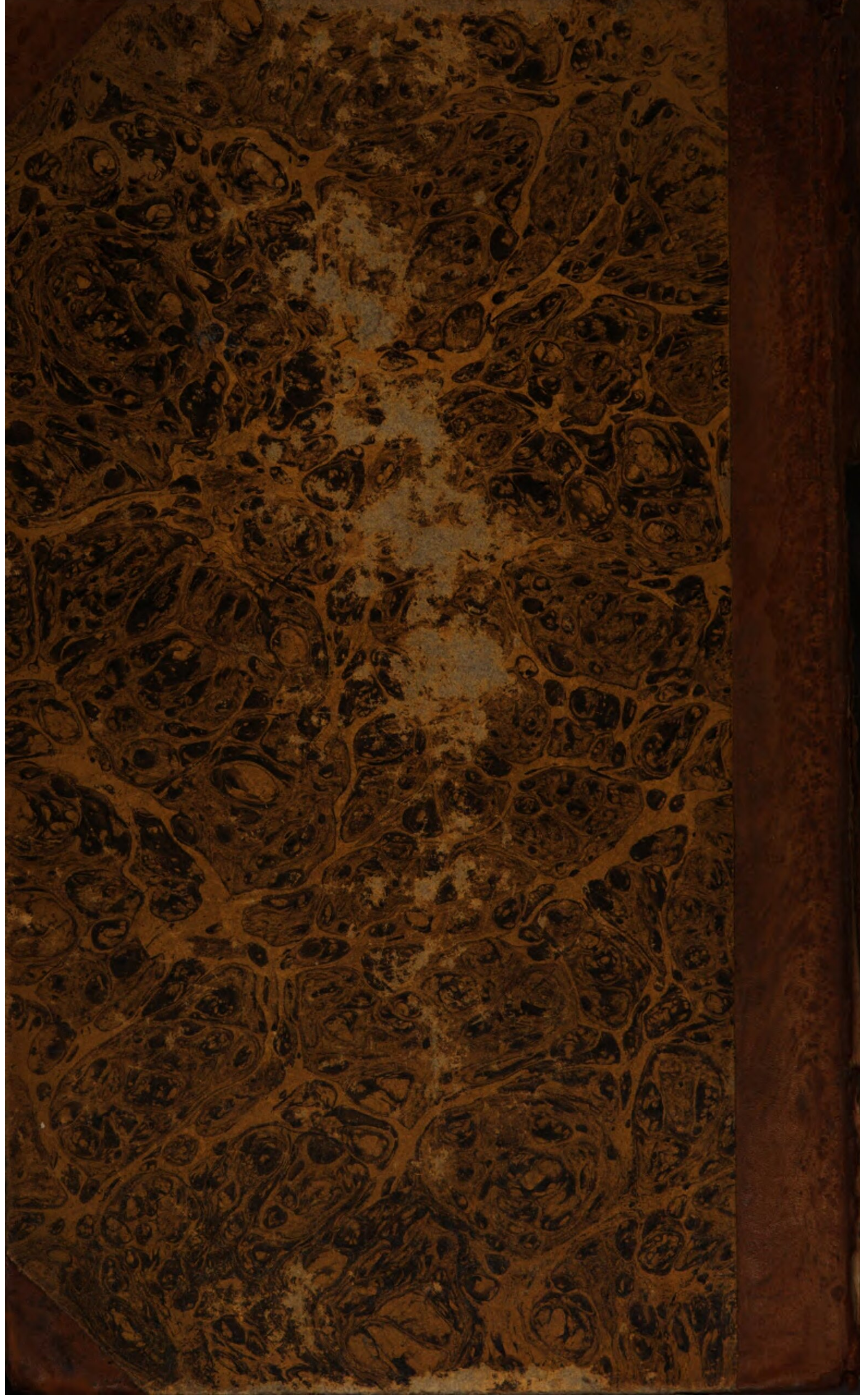
— — — 17 för herði läs: heiði.

— 284 — 6 — enim — enum. 18 — Æsir.

— 286 — 2 — Þycka — Þyckja. 17 — läs Sæmundaredda. 20 — Ovarfs.

— 287 — 1 — på o. s. v. — gå regelrätt efter 1. konjugat. 21 läs fórtu.

— 288 — 24 — sèka ec. 26 — verðr-at — — samúr-s.

Rask, Rasmus Kristian,

Anvisning till Isländskan eller Nordiska Fornspråket

Stockholm 1818

L.g.sept. 116 a

urn:nbn:de:bvb:12-bsb10582678-2